

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologických věd

Diplomová práce

„Hodinky církevní.“
České překlady z Římského breviáře
1800-1971

Vedoucí práce: ThLic. Michaela Vlčková, Th.D.

Autor práce: Jakub Pavlík

Studijní obor: Teologie

Ročník: 1.

2019

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci vypracoval samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

25. 3. 2019

ThLic. Michaele Vlčkové, Th.D., děkuji za vedení práce.

Knihovně Metropolitní kapituly děkuji za umožnění studia jediného t. č. mi známého exempláře Nešporních antifon Ferdinanda Lehnera.

Prof. PhLic. Vojtěchu Novotnému, Th.D. a P. Mgr. Pavlu Jägerovi děkuji za poskytnutí scanů některých hůře dostupných publikací prof. Jana Hejčla.

RNDr. Jiřímu Kubovi děkuji, že mě vysvobodil v nouzi nejvyšší a na mou prosbu znovuzprovoznil web se scany časopisu Cyrill.

Obsah

Úvod	11
1 Přípravné práce	13
1.1 Konvence	13
1.1.1 Číslování žalmů	13
1.1.2 Nápěvy žalmů	13
1.1.3 Latinský pravopis	14
1.1.4 Terminologie	14
1.2 Vývoj officia ve sledovaném období	15
1.2.1 Římský breviář	15
1.2.2 Pražské provinční proprium	17
1.2.3 Olomoucké provinční proprium	20
1.3 Struktura nešpor	21
1.4 Starší české překlady officia	23
1.4.1 Předhusitské překlady	23
1.4.2 Jistebnický kancionál	24
1.4.3 Utrakvistické officium	24
1.4.4 Officium lutherské a bratrské	25
1.4.5 Starší katolické překlady	25
1.5 Cizojazyčné překlady officia	28
1.6 Liturgicko-právní status officia v národním jazyce	29
2 Vymezení oblasti zájmu	31
2.1 Časové vymezení	31
2.2 Jedna země, dva jazyky	31
2.3 Provinční specifika	32
2.4 Pobožnosti odvozené z officia	32
2.5 Výběrové překlady	33
2.6 Malé mariánské officium a officium za zemřelé	33
2.7 Nešpory Bílé soboty	34
2.8 Souhrn	35
3 Metodologie katalogu	37
3.1 Třídění podle překladu žalmů	37
3.2 Výjimky v třídění	38
3.3 Vyhledávání pramenů	38
3.4 Opakovaná vydání	39

4	Hlavní textové rodiny	41
4.1	Tomáš Fryčaj	42
4.2	Vincenc Bradáč	44
4.2.1	Rýmované nešpory z r. 1853	45
4.2.2	Svatojanský kancionál	46
4.2.3	Otázka pramene	47
4.2.4	Přetisky	48
4.2.5	Nešporní antifony	50
4.3	Jan Hejčl	52
4.3.1	Český kancionál	53
4.3.2	Rozsáhlejší překlady	56
4.4	Souhrn	59
5	Vyhodnocení katalogu	61
5.1	Překlad z breviáře a jeho funkce	61
5.1.1	Studijní pomůcka	61
5.1.2	Sledování liturgie	62
5.1.3	Modlitební knížka	62
5.1.4	„Scénář“ pro pobožnost	63
5.2	„Nemáme překladu Římského breviáře“	63
5.3	Nejčastěji otiskované formuláře	64
5.4	Publikace v čase	64
5.5	Strukturální drobnosti	65
5.5.1	Záhada ztraceného aleluja	65
5.5.2	Nepochopení velikonočních nešpor	66
5.6	Překlady nereflektují změny předloh	67
6	Laici a liturgie hodin v současnosti	69
6.1	Pokus o odpověď Radkovi Tichému	70
6.2	K existujícím publikacím	73
6.3	Několik postřehů závěrem	74
	Závěr	77
	Seznam literatury	81
	Přílohy	*1
I	Katalog pramenů	*1
I.1	Legenda	*1
I.2	Podle textové rodiny	*4
I.2.1	Šteyer 1	*4
I.2.2	Fryčaj	*4
I.2.3	Bradáč 1853	*7
I.2.4	Lažnowsky	*7
I.2.5	Rohlíček-Sievers 1862	*8
I.2.6	Svatojanský kancionál	*9
I.2.7	Cesta k věčné spáse	*15
I.2.8	Český kancionál	*17

I.2.9	Bible česká	*19
I.2.10	Emauzy	*22
I.2.11	Řád kazatelů	*23
I.2.12	Boží cesta	*24
I.2.13	Bárta	*24
I.2.14	Izolované publikace	*26
I.3	Globální chronologický	*31
II Nešporní formuláře obsažené v jednotlivých pramenech		*39
III Pomůcka k určování textových rodin		*45
III.1	Podle textu	*46
III.2	Podle pramene	*55

Úvod

Duchovní správcové ať se snaží o nedělích a větších svátcích konat v kostele společně modlitbu hlavních částí [posvátného officia], zejména nešpor. I laikům se doporučuje, aby se modlili posvátné officium buď s kněžími, nebo sami společně, nebo i jednotlivě. (SC, čl. 100)

Druhý vatikánský koncil v Konstituci o posvátné liturgii „dal breviář do rukou laikům“. To bylo umožněno jiným reformním krokem – povolením modlit se officium v národním jazyce.¹ Následně vydávané dokumenty liturgické reformy jdou ovšem ještě dál a officium představují jako „modlitbu celého Božího lidu,“² k jejímuž společnému konání jsou vybízena laická sdružení a dokonce rodiny.³

Jestliže doporučení, aby se laici modlili officium i mezi sebou nebo jednotlivě, může být považováno za něco nového, a systematicky propracované pojetí officia jakožto společné modlitby celé církve je nové bezesporu,⁴ samotná výzva k veřejnému slavení jeho „hlavních částí, zejména nešpor“ i ve farních kostelích rozhodně ničím novým není. Spíše jde o restaurativní ustanovení, usilující oživit část tradiční liturgické praxe, která dlouhodobě upadá.

Tak pražská provinční synoda r. 1860 sice ještě předpokládala, že se o nedělích a svátcích odpoledne ve farních kostelích nešpory (nebo jiné pobožnosti) konají, ale považovala za nutné napomenout věřící, aby se jich účastnili:

... Dále vyzýváme, aby se věřící, nakolik to bude možné, o svátečních dnech, jak se sluší, rádi a zbožně účastnili také ostatních bohoslužeb – nešpor, požehnání a litaní. Ať na ně docházejí z každé rodiny střídavě vždy alespoň někteří členové.⁵

O necelé století později vyzývá laiky k účasti na nedělních a svátečních nešporách (ovšem zároveň již i faráře a představitele jiných církevních institucí, aby nešpory vůbec veřejně konali) také Pius XII. ve své liturgické encyklice *Mediator Dei*. Charakteristické je na jedné straně lamentování, že věřící sváteční odpoledne namísto bohoslužby namnoze věnují světským zábavám, na druhé straně výzva, aby se nešpor ve farních kostelích účastnili *aktivně, recitací nebo zpěvem*, a příslušným modlitbám se také naučili rozumět. Nic ovšem nenasvědčuje tomu, že by

¹SC, čl. 101.

²Toto označení je charakteristické pro apoštolskou konstituci *Laudis canticum*, kde se opakuje hned čtyřikrát. MURONI, P. A. „La liturgia delle Ore“, s. 173

³VPDMC, čl. 20-27; PAVEL VI. „Laudis canticum“, s. 9

⁴srov. MURONI, P. A. „La liturgia delle Ore“, 173n.

⁵*Acta et decreta Concilii Provinciae Pragensis anno Domini MDCCCLX*, cap. IV, par. 2.

papež myslel i na jiné nešpory, než řádné latinské, což klade velký otazník před praktickou uskutečnitelnost této výzvy.⁶

I jen zběžný průzkum starších českých katolických kancionálů a vůbec náboženské literární produkce ukáže, že se u nás nešpory (a přiměřeně méně často i jiné části oficia) skutečně konaly, a katoličtí laici se jich účastnili – v podmínkách farních kostelů však šlo (již hluboko od 19. stol.) velmi často o nešpory *přeložené do národního jazyka*. Naše práce si klade za úkol fenomén oficia v češtině před Druhým vatikánským koncilem zmapovat: především připravit co možná úplný katalog publikací obsahujících překlad nějaké části Římského breviáře; dále pak určit jejich místo v (para)liturgickém životě církve a pokusit se odhadnout míru jejich rozšíření.

Množství tiskovin se zkoumaným fenoménem souvisejících se zdá být nepřehledné a těžko obsáhnutelné a stěží nám bude možné podat jejich vyčerpávající přehled. Ukazuje se však, že značná část onoho nepřehledného množství převážně drobných tisků je úplnou nebo dílčí reprodukcí některého z několika málo základních typů. Tyto hlavní typy proto identifikujeme, popíšeme je a poskytneme pomůcky pro zařazení publikací, které našemu katalogu unikly. Závěrem se dotkneme také otázky vztahu „lidových nešpor“ k pokoncilní liturgické praxi.

Na téma oficia v národním jazyce před Druhým vatikánským koncilem autor poprvé narazil v souvislosti se svou prací na chorálních nápěvech pro liturgii hodin v českém jazyce,⁷ když se poohlížel po starších řešeních problémů, které musel řešit sám, a vůbec po širším historickém kontextu, do kterého se svou prací staví. Především v průběhu roku 2012 v sérii článků na webu inadiutorium.cz představil jednotlivé tehdy nalezené prameny.⁸ Tyto co do míry zpracování tématu povrchní a četnými dalšími nedostatky trpící články jsou na příslušných místech práce důsledně citovány. Ne jako zdroje, na nichž se zakládá argumentace (všechna tvrzení znovu dokládáme z pramenů), ale aby se předešlo každému podezření z plagiátorství, protože z webu není na první pohled patrné, že články jsou dílem autora předkládané práce. Tehdejší zjištění připravila pro naši práci výchozí předporozumění, avšak co do rozsahu zpracovaného pramenného materiálu i co do kvality jeho vyhodnocení jsou tu daleko překonána.

I když se tato práce soustředí na přeložené liturgické *texty*, nebudeme zapírat zájem o hudební stránku oficia a i zde budeme vedle textů věnovat náležitou pozornost tomu, zda a jak se jednotlivé typy „lidových nešpor“ zpívaly, a případným souvisejícím publikacím speciálně hudebního rázu, např. varhanním doprovodům. To je ostatně zcela případné, protože „zpěv při slavení oficia nelze považovat za nějakou příkrasu, která by přistupovala k modlitbě jakoby zvenčí“⁹.

⁶PIUS XII. „Mediator Dei“, 575n; čl. 150 podle polooficiálního číslování odstavců (např. http://w2.vatican.va/content/pius-xii/en/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_20111947_-mediator-dei.html)

⁷Viz webové stránky <http://www.inadiutorium.cz>

⁸PAVLÍK, J. *Mariánské lidové nešpory*; PAVLÍK, J. *Český kancionál*; PAVLÍK, J. *Svatojanský kancionál*; PAVLÍK, J. *Bradáč: Nešpory*; PAVLÍK, J. *Micka: Nešporní zpěvy pro lid*; PAVLÍK, J. *Navrátil: Lidové nešpory*; PAVLÍK, J. *Tomáš Fryčaj: Katolický kancionál*.

⁹VPDMC, čl. 270.

Kapitola 1

Přípravné práce

1.1 Konvence

1.1.1 Číslování žalmů

Ve stanovení hranic žalmů a v důsledku toho i v jejich číslování se Septuaginta s hebrejskou biblí částečně rozchází.¹ Latinské překlady žalmů, užívané po většinu dosavadních církevních dějin – a po téměř celé sledované období – v liturgii římského ritu, vycházely ze Septuaginty,² proto jsou až dodnes v latinských liturgických knihách žalmy číslovány podle septuagintního systému. Tento systém číslování užívají bez výjimky i všechny naše primární prameny (české překlady z Římského breviáře), a proto se ho v celé práci držíme i my. Pokud není výslovně uvedeno jinak, čísla veršů uvádíme podle kritické edice Vulgáty (Weber-Gryson).³

1.1.2 Nápěvy žalmů

Při latinském chorálním oficiu se používá systém nápěvů žalmů, jehož hlavní obrysy po celé sledované období zůstaly bez podstatných změn. Proto jednotlivé nápěvy označujeme zkratkami obvyklými v chorálních knihách *Editio Vaticana*.⁴ Zkratka má obvykle dvě části. První část je římská číslice označující modus, k němuž nápěv náleží, druhá část označuje melodii zakončení tím, že udává výšku jejího posledního tónu.

VIII G – nápěv 8. modu, varianta se zakončením na g (velké písmeno značí, že jde o finálu modu)

VIII c – nápěv 8. modu se zakončením na c (malé písmeno, protože nejde o finálu)

III g2 – 3. modus, zakončení na g, druhá varianta melodie

Pokud to není výslovně tvrzeno, označení nápěvu z historického pramene jednou z těchto zkratk neznamená, že je popisovaný nápěv s nápěvem z *Editio Vaticana* zcela identický, ale že má stejné hlavní rysy (příslušnost k modu, výšku posledního tónu zakončení, přibližně průběh melodie).

¹Převodní tabulka je např. v úvodu ke knize žalmů v Českém ekumenickém překladu bible.

²PAVLÍK, J. „Žaltář římského officia v proměnách 20. století“, s. 11-13.

³WEBER, R.; GRYSO, R. *Biblia Sacra*.

⁴zejm. *Antiphonale Sacrosanctae Romanae Ecclesiae pro diurnis horis* (1912).

1.1.3 Latinský pravopis

V citacích historických pramenů pravopis nijak neupravujeme. Kde jsou latinská slova nebo úryvky použity v textu, který nemá charakter citace, držíme se pravopisu obvyklého v latinských liturgických knihách římského ritu zhruba od poloviny 50. let 20. stol., který se od dříve užívaného liší především absencí „fonetického J“ (*iam*, nikoli *jam*; *maior*, nikoli *major*; *Iesus*, nikoli *Jesus*; atd.). V takových případech také nevyznačujeme přízvuky, byť třeba jde o úryvek liturgického textu, který by je v liturgických knihách vyznačené měl.

1.1.4 Terminologie

Liturgický útvar, na nějž se celá práce soustředí, nazýváme nejčastěji „oficium“⁵ (počeštěná forma z lat. *officium*): *officium divinum* je jeho nejběžnější označení v oficiálních církevních dokumentech posledních staletí.⁶ Jako synonyma příležitostně užíváme (ve stejné obecném slova smyslu) také termíny „liturgie hodin“ nebo „denní modlitba církve“, bez ohledu na to, že jde o termíny novějšího původu, které vstoupily do užívání až v rámci provádění liturgické reformy Druhého vatikánského koncilu.⁷

Píšeme-li s velkým písmenem: „Liturgie hodin“, „Denní modlitba církve“, nejde o obecné označení liturgického útvaru, ale o tituly pokoncilních českých liturgických knih.⁸ „Římský breviář“ (*Breviarium Romanum*) a „Mnišský breviář“ (*Breviarium Monasticum*) píšeme s velkým počátečním písmenem jako vlastní jména, resp. tituly liturgických knih.

Je třeba zmínit také terminologii zvolenou pro dnes v literatuře méně frekvencované části hodinek: termínem „úvodní verš“ označujeme verš žalmu 69, 2 (*Deus, in adiutorium meum intende ...*) s doxologií a aleluja, kterým se v římském officiu většina hodinek začíná. Kratinké, často z jediného biblického verše sestávající čtení, které je v předkoncilním officiu součástí všech hodinek kromě matutina, nazýváme „kapitulum“⁹ (počeštěný tvar lat. *capitulum*). Pro verš zpívaný v laudách a nešporách po hymnu, v matutinu na konci psalmodie i na dalších místech officia (lat. *versus*, *versiculus*) užíváme jako terminus technicus půvabné, v některých starých utrakvistických liturgických knihách¹⁰ se objevující „veršík“, které považujeme za zdařilejší český překlad než v literatuře běžnější „versikl“.¹¹

Pro jednotlivé hodinky používáme jejich latinská označení, pokud je obvyklé používat je i v češtině, nebo jejich obvyklé počeštěné podoby.

- matutinum (neužíváme ve starší literatuře rozšířený český termín „jitřní“)
- laudy (počeštěné z lat. *laudes*; ve starší literatuře je často užíván překlad „chvály“, v Denní modlitbě církve „ranní chvály“)

⁵podobně jako mj. MALINA, B. *Dějiny Římského breviáře*.

⁶Pro vývoj názvů a názvy alternativní srov. MALINA, B. *Dějiny Římského breviáře*, s. 13

⁷srov. KOPEČEK, P. *Liturgické hnutí v českých zemích a pokoncilní reforma*, 234, pozn. 694.

⁸Pod titulem „Liturgie hodin“ vyšel jednak v 70. letech tkzv. „charitní breviář“ (*Liturgie hodin* [1977] a další svazky), jednak v době novější dominikánský breviář, který z něj vychází (*Liturgie hodin* (2000) a další svazky); pod titulem „Denní modlitba církve“ vychází od r. 1987 dnes obvyklý český překlad (*Denní modlitba církve* (2005) a další svazky).

⁹srov. MALINA, B. *Dějiny Římského breviáře*, s. 258.

¹⁰Např. *Graduál a antifonář český*, s. 491v.

¹¹srov. MALINA, B. *Dějiny Římského breviáře*, s. 205.

- prima
- tercie (z lat. *tertia*)
- sexta
- nona
- nešpory (z lat. *vesperae*)
- kompletář (z lat. *completorium*; ve starší literatuře rozšířený překlad „dopl-něk“ neužíváme)

1.2 Vývoj oficia ve sledovaném období

Předlohou pro většinu překladů, kterým je práce věnována, byly části Římského breviáře, popř. pražského nebo olomouckého provinčního breviářového propria. Musíme tedy věnovat pozornost tomu, zda a jak se ve sledovaném období podoba latinských předloh měnila, abychom české překlady srovnávali s dobově odpovídajícími verzemi oficiálních liturgických knih. Nezbytné je také znát rozdíly mezi liturgickými texty obou církevních provincií.

1.2.1 Římský breviář

„V těžkých dobách politických zmatků a útoků na papežství ... papežové ... rozmnožovali počet svatých a obohacovali jimi kalendář, aniž tím zasahovali hlouběji do struktury oficia, anebo se zabývali vážnými reformami v breviáři.“¹² Za celé 19. stol. k žádné zásadnější reformě breviáře nedošlo. Za Lva XIII. bylo provedeno několik úprav rubrik, které především zjednodušily systém překládání kolidujících svátků; týž papež pro pohodlí a úsporu času povolil (1883) modlit se namísto feriálního oficia jedno z votivních oficií rozepsaných na jednotlivé dny v týdnu (feriální officium bylo dlouhé, votivní oficia měla sváteční formát a proto byla citelně kratší).¹³ Tyto reformy se však do českých překladů nijak nepromítly.

S ohledem na překlady jsou pro nás v tomto období zajímavé především nově zavedené svátky s alespoň částečně vlastním oficiem a změny textů pro svátky stávající. Jmenován budiž jen výběr těch, jejichž formuláře opravdu byly přeloženy či dokonce opakovaně překládány.

Pius VII. zavedl druhý, v září slavený svátek Sedmi Bolestí Panny Marie. Za dlouhého pontifikátu Pia IX. byly zavedeny svátky Ochrany sv. Josefa (1847), Nejsvětější Krve Páně (1849), Nejsvětějšího Srdce Páně¹⁴ (1856, s oficiem povoleným již v 18. stol. pro Polsko¹⁵).

Roku 1855 (rok po vyhlášení dogmatu o neposkrvněném početí) bylo vydáno vlastní officium pro svátek Neposkrvněného početí Panny Marie, které složil Carlo Passaglia SJ, přední propagátor vyhlášení dogmatu. Passaglia se ovšem později vyslovil pro zrušení církevního státu a sjednocení Itálie; následovalo zařazení

¹²MALINA, B. *Dějiny Římského breviáře*, s. 147.

¹³MALINA, B. *Dějiny Římského breviáře*, 151n.

¹⁴MALINA, B. *Dějiny Římského breviáře*, 147n.

¹⁵[ČIHÁK, J.] *Mše svatá a církevní hodinky ke cti Nejsvětějšího Srdce Ježíšova* (1929), s. 3.

dotyčného spisu na index a vyloučení ze řádu. Když i dále s pomocí petice podepsané 9000 kněžími apeloval na papeže, aby se vzdal světské moci, byl stížen exkomunikací. Formulář složený exkomunikovaným knězem byl pak roku 1863 z breviáře odstraněn a nahrazen novým.¹⁶

Lev XIII. vydal r. 1880 encykliku *Grande munus* o sv. Cyrilu a Metodějovi a jejich svátek, s datem, kdy byl tou dobou slaven v Čechách a na Moravě (5. 7.), rozšířil na celou církev. Zároveň pro něj byl vydán formulář s antifonami k evangelním kantikům a hymny – ten v českých zemích nebyl přímo užíván (a proto ani překládán), ale jeho texty byly částečně pojaty do existujících místních formulářů (viz dále k pražskému a olomouckému propriu).¹⁷

Svátek Růžence Panny Marie dostal r. 1888 nové officium, s hymny vzatými z dominikánského breviáře.¹⁸

Velká žaltářová reforma Pia X., připravovaná speciální reformní komisí od počátku jeho pontifikátu a promulgovaná apoštolskou konstitucí *Divino Afflatu* ze dne 1. 11. 1911, reformovala breviář tak, aby denní porce officia byla poněkud zkrácena, opět se začal recitovat celý žaltář (tou dobou bylo feriální a nedělní officium téměř úplně potlačeno ve vysokých stupních slavenými svátky sanktorálu), svátky svatých nerušily slavení neděle a v matutinu dostalo víc prostoru průběžné biblické čtení, dosud namnoze překryté čteními ze společných textů o svatých. Zkrácení denní porce bylo dosaženo především snížením počtu žalmů v matutinu (z 18 nedělních a 12 feriálních na stabilních 9) a přepracováním rozložení žalmů v týdenním cyklu, za hojného využití dělení dlouhých žalmů na díly, aby ta která hodinka nebyla v jeden den týdne příliš výrazně delší než v jiný. Žalmy byly nově rozloženy i na hodinky, které dosud měly psalmodii denně (úplně nebo z větší části) stejnou: laudy, malé hodinky, kompletář. Když byl „problém délky nedělního a feriálního officia“ vyřešen tímto způsobem, votivní officia, zavedená dříve Lvem XIII. jako možnost jeho zmírnění, ztratila své opodstatnění a byla zrušena. I pro většinu svátků byly nově určeny žalmy a antifony z týdenního cyklu žaltáře a v prvním nokturnu první dvě lekce z průběžného čtení (*scriptura occurrens*). Pro dny kajícího rázu bylo připraveno druhé, pozměněné schema psalmodie laud, aby v tyto dny mohl být zachován starobylý obyčej zpívat na začátku laud žalm 50 (*Miserere*).¹⁹

Jak se tato rozmáchlá reforma promítla do českých překladů? Většinu překladové produkce tvoří nešpory pro neděle a svátky. Významnější svátky většinou zůstaly změn ušetřeny. Některé méně významné (víme jen o svátku sv. Marie Magdalény) se ocitly mezi těmi, pro které se nově měly brát žalmy a antifony k nim z aktuálního dne v cyklu žaltáře, ale překlady na to v zájmu jednoduchosti nebraly zřetel. V rámci reformy byly rovněž změněny tři z pěti antifon k žalmům nedělních nešpor.²⁰ Z dalších textů, které se stávaly předlohami překladů, se změ-

¹⁶MALINA, B. *Dějiny Římského breviáře*, s. 148; BENIGNI, U. „Carlo Passaglia“

¹⁷MALINA, B. *Dějiny Římského breviáře*, s. 151.

¹⁸MALINA, B. *Dějiny Římského breviáře*, s. 151.

¹⁹MALINA, B. *Dějiny Římského breviáře*, s. 153-159.

²⁰Druhá, třetí a pátá. Není známo, jaké důvody k tomu vedly. Rozhodně zde nehrál roli ohled na žalmy, protože žalmy nedělních nešpor reforma nezasáhla. Alespoň o třetí antifoně (*Qui timet Dominum*) můžeme říci, že se ve stejné liturgické funkci objevuje v neogalikánských breviářích. (Např. *Breviarium Parisiense* (1736), s. 24. Za upozornění na obsahové souvislosti mezi piánskou reformou žaltáře a neogalikánskými breviáři vděčíme článku DIPIPO, G. *Compendium of the Reforms of the Roman Breviary, 1568-1961.*) Ojedinele (nakolik lze soudit podle databáze CANTUS)

nilo složení žalmů v kompletáři (dosud denně stejné čtyři žalmy, nově tři žalmy, pro každý den v týdnu jiné) a dále v laudách malého mariánského officia, officia za zemřelé a dnů Svatého týdne.

Benedikt XV. r. 1921 rozšířil na celou církev svátek Sv. Rodiny, položený tehdy na neděli v oktávu Epifanie. Formulář obsahuje hymny složené Lvem XIII.²¹

Pius XI. zavedl r. 1925 nový svátek Ježíše Krista Krále, slavený o poslední říjnové neděli,²² a r. 1929 (v širším rámci podpory daného kultu) nový formulář pro svátek Nejsvětějšího Srdce Páně.²³ (Jeho pontifikát byl na obohacování kalendáře světové církve bohatý, ale ostatní nové svátky se nedočkaly pozornosti českých překladatelů, takže není třeba se tu jimi zabývat.)

Další významnou změnou bylo povolení nového latinského překladu žalmů a kantik (1945) a jeho následné zavedení do typického vydání Římského breviáře (1949) za pontifikátu Pia XII.²⁴

Další úpravy breviáře, ať jde o změny v oficiu svátku Nanebevzetí Panny Marie v návaznosti na vyhlášení dogmatu (1950), reformu obřadů velikonoční vigilie (1951) a Svatého týdne (1955), či zjednodušení rubrik v letech 1955 a 1960,²⁵ zde přejdeme, protože po únoru 1948 žádné další české překlady z breviáře nevyšly a jmenované změny tudíž neměly kde se projevit. Malé množství pramenů vydaných v r. 1968 reflektuje již první fázi pokoncilní liturgické reformy a dobová specifika budou zmíněna přímo v souvislosti s tím kterým pramenem v katalogu.

1.2.2 Pražské provinční proprium

Ve sledovaném období²⁶ platila v pražské provincii postupně tato vydání provinčního propria (uvádíme vždy rok vydání a pražského arcibiskupa, jehož autoritou bylo proprium vydáno):

- 1767 Antonín Petr Příchovský²⁷
- 1865 (velká reforma; vydání není zaštitěno autoritou arcibiskupskou, ale samotného Pia IX. a kongregace ritů)²⁸
- 1906 Lev Skrbenský²⁹

je ale doložena již v rukopisu B.79 kapitulního archivu u sv. Petra ve Vatikánu (římský antifonář z 12. stol.), f. 45v.

²¹MALINA, B. *Dějiny Římského breviáře*, s. 163.331.

²²MALINA, B. *Dějiny Římského breviáře*, s. 163.378.

²³[ČIHÁK, J.] *Mše svatá a církevní hodinky ke cti Nejsvětějšího Srdce Ježíšova* (1929), s. 3; MALINA, B. *Dějiny Římského breviáře*, s. 164

²⁴PAVLÍK, J. „Žaltář římského officia“, s. 18-20.

²⁵MARTIMORT, A.-G. *Handbuch der Liturgiewissenschaft*, s. 54.

²⁶Tento oddíl je částečně založen na poznátcích shromážděných v rámci autorovy diplomové práce, věnované textům českých světců v pražském provinčním propriu, na které bylo pracováno v letech 2011-14 na KTF UK v Praze. Práce nebyla dovedena k obhajobě.

²⁷*Officia propria sanctorum, quorum memoriam S. metropolitana ecclesia pragensis S. Viti martyris totaque archi-episcopalis per regnum Bohemiae archi-dioecesis colit, et recolit* (1767).

²⁸*Officia propria in usum cleri provinciae Pragae suprema auctoritate Pii IX. Pontificis Maximi facta per S. R. C. revisione approbata et indulta* (1865), (a 3 další svazky).

²⁹*Officia propria sanctorum provinciae Pragenae* (1906), (a 3 další svazečky).

- 1915 Lev Skrbenský (aplikace zásad breviářové reformy Pia X.)³⁰
- 1928 František Kordač³¹
- 1937 Karel Kašpar³²
- 1949 Josef Beran³³

Co do struktury neúplně české překlady jednotlivých nešporních formulářů se objevují poprvé v 50. letech 19. stol., úplně a ve větším množství se vyskytují výhradně v pramenech patřících do textové rodiny Svatojanského kancionálu, přičemž pozornost je věnována jen světcům široce ctěným (Václav, Jan Nepomucký, Cyril a Metoděj, s velkým odstupem v počtu přetisků Vojtěch a Prokop, okrajově Ludmila).³⁴ Náš přehled se tedy věnuje hlavně těmto formulářům.

Formuláře, které nacházíme v pražském provinčním propriu na začátku 19. stol., jsou (samozřejmě s výjimkou sv. Jana Nepomuckého) více či méně zkrácenou a upravenou podobou těch, které figurovaly v pražském diecézním breviáři v 16. stol. Svatováclavský formulář je v zásadě rýmované officium *Adest dies laetitiae*,³⁵ samozřejmě co do struktury přizpůsobené pravidlům tridentského breviáře; podobně svátek sv. Ludmily se nadále slaví rýmovaným officiem *Ecce iubar matutinum*,³⁶ Starobylý formulář s vlastními antifonami má i sv. Vít. Svatý Vojtěch a sv. Prokop mají skromnější formuláře, pouze s vlastními lekcemi druhého nokturnu, antifonami k evangelním kantikům a orací. Ještě skromnější je formulář cyrilometodějský, který má pouze lekce a oraci.

Relativně nový, v Římě složený³⁷ a ve více zemích užívaný³⁸ formulář sv. Jana Nepomuckého přečkal celé sledované období beze změny. Do formulářů většiny ostatních jmenovaných svátků razantně zasáhla velká reforma provinčního propria r. 1865. Tu charakterizuje tažení proti zbytkům středověkých rýmovaných oficií, ale také doplňování nových vlastních textů. Pozoruhodné je množství nových hymnů – hymnus jako latinská báseň v sevřené formě je mezi zpěvy oficia literárně nejnáročnější formou a žádné jiné vydání pražského propria od přijetí

³⁰*Officia propria provinciae Pragensis a S. Sede approbata et indulta* (1915), (a 3 další svazečky, jako přílohy u breviářů).

³¹*Officia propria provinciae Pragensis a S. Sede approbata et indulta* (1928), (a 3 další svazečky, jako přílohy u breviářů).

³²*Officia propria provinciae Pragensis a S. Sede approbata et indulta* (1937), (a 3 další svazečky).

³³*Officia propria provinciae Pragensis a S. Sede approbata et indulta* (1949), (a 3 další svazečky, jako přílohy u breviářů); Toto vydání ovšem můžeme nechat stranou, protože po r. 1948 již překlady z breviáře vydávány nebyly.

³⁴Viz přílohu II.

³⁵V muzikologické literatuře se většinou ponechává středověký pravopis *leticie*; my incipit první antifony nešpor, kterým je formulář v literatuře tradičně označován, přepisujeme v humanistické pravopisné podobě, jak se s ním setkáváme ve vydáních pražského provinčního propria ze 17. a 18. stol. Pro podrobnější informace k tomuto formuláři viz OREL, D. „Rýmované officium o sv. Václavu“.

³⁶Edice DREVES, G. M. *Analecta hymnica medii aevi*, s. 196-198.

³⁷PODLAHA, A. „Jednání v příčině povýšení officia sv. Jana Nepomuckého na officium ‘duplex secundae classis cum octava’, jakož i v příčině vlastního officia v letech 1736-1741“, s. 24; PODLAHA, A. „Jednání v příčině povýšení officia sv. Jana Nepomuckého na officium ‘duplex secundae classis cum octava’, jakož i v příčině vlastního officia v letech 1736-1741“, 458; 461, pozn. 1

³⁸V breviářích z 2. pol. 19. stol. tištěných u Pusteta v Řezně formulář figuruje v oddílu „pro aliquibus locis“.

tridentského breviáře dodnes nepřineslo tolik nových hymnů najednou. Ostatní nově zaváděné zpěvy (antifony, responsoria) jsou zásadně prozaické a často jde o citáty nebo parafráze biblických úryvků.

Svatováclavský formulář byl při zachování rozsahu vlastních textů od základu přepsán, z dosavadního zůstaly jen hymny k nešporám a laudám a lekce druhého nokturnu.³⁹ Doplněn byl nový hymnus k matutinu. Stejně byl přepsán i formulář sv. Ludmily a nově byl doplněn o vlastní hymny.

Oficium sv. Vojtěcha si až na nové vlastní hymny zachovalo svůj skromnější potridentský rozsah. Zřejmě díky tomu, že bylo odjakživa převážně prozaické,⁴⁰ v něm zůstaly zachovány starobylé prvky (orace, antifona *Gloria Christo Domino*, se zásadnějšími úpravami antifona *Inclyte Martyr*). Dosud skromný formulář sv. Prokopa byl kompletně vystrojen vlastními antifonami, responsorii a hymny, ze starých textů zůstala jen (značně upravená) orace. To samé můžeme říci o formuláři sv. Cyrila a Metoděje. Cyrilometodějský svátek zároveň změnil datum na 5. červenec.

Poslední jmenovaný formulář se do konce 19. stol. měnil ještě jednou, když byl přizpůsoben tomu, který r. 1880 pro celou církev zavedl papež Lev XIII. Došlo k náhradě hymnů (je veřejným tajemstvím, že nové hymny složil papež sám),⁴¹ lekcí druhého nokturnu a drobné úpravě jedné antifony.⁴²

Z dalších změn, jakkoli zůstaly stranou zájmu překladatelů, je vhodné jmenovat svátky nově blahorečených domácích světců (1860 Jan Sarkander, 1874 Anežka Česká,⁴³ 1899 Hroznata⁴⁴), slavené ovšem v nižších stupních a s minimálním množstvím vlastních textů. V rámci breviářové reformy Pia X. byla zrušena všechna votivní officia⁴⁵ (v pražské provincii jednou měsíčně recitované votivní officium *Omnium Ss. Patronorum Bohemiae*, v pražské katedrále o sv. Janu Nepomuckém; zmiňujeme to zejména proto, že votivní officium o patronech se českého překladu dočkalo). Při následné úpravě provinčního kalendáře byly vypuštěny m.j. svátky jednotlivých aspektů utrpení Páně slavené v době postní (Modlitby na hoře Olivetské, Kopí a hřebů, Pět ran, a d.).⁴⁶

³⁹Hymny k laudám a nešporám, které reforma ušetřila, jsou oproti zbytku formuláře podstatně mladší. Jejich autorem je plzeňský arciděkan David Drachovský z Hornštejna (zemřel po r. 1624). (VELEK, V. „Musikalische Wenzelstradition (bis 1848) im Kontext der böhmischen historischen Traditionen“, s. 213) Do svatováclavského formuláře byly pojaty ve vydání pražských *Officia propria* r. 1663.

⁴⁰ke středověké podobě formuláře viz PUŠOVÁ, R. „Das Prager Offizium des heiligen Adalbertus“.

⁴¹srov. „Druhá valná hromada Obecné Jednoty Cyrillské“, Cyril 12/1880.

⁴²V antifoně k Magnificat prvních nešpor bylo „pretiósi“ nahrazeno „speciόsi“. Pražský formulář z r. 1865 evidentně posloužil jako základ při tvorbě toho celocírkevního, takže změn nebylo mnoho.

⁴³1874 blahorečena (uznání nepamětného kultu), 1875 povolena mše a officium pro pražskou provincii. – „Schválení úcty blahosladené Anežky České“, s. 23-25

⁴⁴1897 blahorečen (uznání nepamětného kultu), 1898 povolena mše a officium pro premonstrátský řád, 1899 se stejnými texty pro pražskou provincii. – SEDLÁK, J. N. „Vyzdvižení ostatků bl. Hroznaty (1)“, s. 11; SEDLÁK, J. N. „Vyzdvižení ostatků bl. Hroznaty (2)“, s. 106; SEDLÁK, J. N. „Officium et missa de b. Hroznata“

⁴⁵HRUBÍK, F. „Nová úprava římského breviáře“, s. 258.

⁴⁶Kompletní přehled dopadů piánské kalendářové reformy na kalendář a proprium pražské provincie podává STEJSKAL, F. „Kalendář církevní v Čechách nově upraven“.

1.2.3 Olomoucké provinční proprium

V olomoucké provincii ve sledovaném období platila postupně tato vydání provinčního propria:

- 1774⁴⁷
- 1852⁴⁸
- 1874⁴⁹
- 1896⁵⁰
- 1903⁵¹
- 1915⁵² (aplikace zásad breviářové reformy Pia X.)

Oproti pražskému propriu je to olomoucké charakteristické naprostým minimum vlastních textů pro svátky domácích světců. I významné a ve vysokém stupni slavené svátky, jako je svátek sv. Václava (nejen světec v českých zemích velmi populární, ale také titul olomoucké katedrály), se tu omezují na lekce matutina a oraci. Jedinou výjimkou je formulář sv. Jana Nepomuckého – stejný, jakého užívala pražská provincie.

Do poloviny 19. stol. měl naprosté minimum vlastních textů i formulář svátku sv. Cyrila a Metoděje, později byl o vlastní texty postupně rozmnožen.⁵³ V první polovině století formulář sestává jen z vlastních lekcí a orace, 1852 je doplněna jedna vlastní antifona k Magnificat (*Sapientiam Sanctorum*), opakovaná v obojích nešporách. Vydání 1874 přináší téměř úplný vlastní formulář, založený na soudobém formuláři pražském, ale bez vlastních hymnů; od pražské předlohy se ovšem liší orace, antifony k Magnificat obojích nešpor (*Hi sunt patres nostri; O beati Pontifices nostri*) a homilie v matutinu. Vydání 1896 upravuje jen lekce matutina.⁵⁴ Ve vydání 1915 má svátek již úplnou sadu vlastních textů, až na dvě výše zmíněné antifony shodných s pražským formulářem. Vydání z r. 1903 se nám však zatím nepodařilo prostudovat, takže nevíme, zda tento bohatší formulář byl zaveden až 1915, nebo již o dvanáct let dříve.

⁴⁷*Propria officia sanctorum quos cathedralis ecclesia Olomucensis S. Wenceslai martyriis et Bohemiae regis cum tota dioecesi episcopatus Olomucensis specialiter colit* (1774).

⁴⁸*Proprium officiorum divinatorum pro clero archidioecesis Olomucensis atque dioecesis Brunensis* (1852).

⁴⁹*Proprium officiorum divinatorum pro clero archidioecesis Olomucensis atque dioecesis Brunensis* (1874).

⁵⁰*Proprium officiorum divinatorum provinciae Olomucensis a S. Sede Apostolica concessum et adprobatum* (1896); přehled změn v tomto vydání sepsal KRÁSL, F. „Nové vydání Propria Officiorum divinatorum církevní provincie Olomoucké“

⁵¹*Proprium officiorum divinatorum provinciae olomucensis a S. Sede Apostolica concessum et adprobatum* (1903).

⁵²*Officia propria archidioecesis Olomucensis juxta kalendarium A S.R.C. revisum et aprobatum die 18 maji 1914* (1915), a další díly.

⁵³Historii liturgických formulářů od středověku po současnost věnoval kapitolu své knihy o cyrilometodějském kultu prof. Zubko, ale vývoj olomouckého formuláře v 19. stol. popisuje jen ve velmi hrubých obrysech. Naše zjištění jsou přesnější. Srov. ZUBKO, P. *Kult svätých Cyrila a Metoda v tradicii latinskej cirkvi*, s. 83-87

⁵⁴Tuto historickou etapu formuláře se nám zatím nepodařilo prostudovat, opíráme se o informace zprostředkované KRÁSL, F. „Nové vydání Propria Officiorum divinatorum církevní provincie Olomoucké“.

1.3 Struktura nešpor

Jak vyplývá z výše řečeného, struktura nešpor ve svých hlavních rysech zůstává po celé sledované období beze změny.⁵⁵ Protože se od dnešní podoby římského officia⁵⁶ významně liší a u čtenářů nelze její znalost předpokládat, podáváme její přehled. Podobně se liší i struktura ostatních hodiněk, ale protože ty byly do češtiny překládány méně často, omezíme se zde na nešpory. Strukturu ostatních hodiněk čtenář v případě potřeby najde popsánu v dostupné literatuře.⁵⁷

Je třeba upozornit, že je níže popsána struktura standardních nešpor podle Římského breviáře. Při některých speciálních příležitostech (Velikonoční triduum, Velikonoční oktáv, doba velikonoční před slavností Nanebevstoupení Páně) a v dodatkových oficiích (oficium za zemřelé, malé mariánské officium) se struktura více nebo méně liší. Kromě toho v několika pramenech narazíme i na překlady z Mnišského breviáře (*Breviarium monasticum*), kde je struktura hodiněk také výrazněji odlišná. Tyto zvláštnosti budou pojednány podle potřeby až v souvislosti s příslušnými prameny.

Pevné části reprodukuje v plném nebo zkráceném latinském znění a kurzívou vyznačujeme incipit, kterým ten který text bude označován v textu práce. Proměnlivé části (označené hvězdičkou u čísla) zpravidla pouze jmenujeme. Kde se to zdálo vhodné, je reprodukován vybraný příklad.

1. Dvě tiché přípravné modlitby, jejichž obsahem je vzbuzení náležitého úmyslu pro recitaci officia. Jejich recitace před hodinkami byla vždy dobrovolná, ale doporučovaná a obdařená odpustky.

Aperi, Domine, os meum ad benedicendum nomen sanctum tuum: munda quoque cor meum ab omnibus vanis, perversis et alienis cogitationibus; ...

Domine, in unione illius divinae intentionis, ...

2. Povinné tiché modlitby: *Pater noster* a *Ave Maria*

3. Úvodní verš s doxologií:

Ŕ. Deus, in adiutorium meum intende. ̖. Domine, ad adjuvandum me festina. Gloria Patri, et Filio, ... et in saecula saeculorum. Amen. Alleluja.

Od Devítníku (Septuagesima) do Bílé soboty místo aleluja:

Laus tibi, Domine, Rex aeternae gloriae.

*4. Pět žalmů s antifonami. Pro přehled žalmů pro neděle a běžné svátky svatých viz tabulku 1.1.

*5. Kapitulum – úryvek ze Starého nebo Nového zákona mimo evangelií, v rozsahu jednoho až dvou veršů.

̖. Deo gratias.

*6. Hymnus.

*7. Veršík (reprodukován je veršík pro neděle během roku jako ukázka formy).

⁵⁵Zjednodušení z let 1955 a 1960 zde zanedbáváme, protože se do překladů neměla možnost promítnout.

⁵⁶„Uspořádání denní modlitby církve“ 2005, s. 600-603.

⁵⁷BÁRTA, J. B. *Žaltář římského breviáře* (1947), s. 13-79. K nešporám můžeme dále doporučit VERNHODA, M. *Úvod do studia gregoriánského chorálu*, s. 112-114, kde zájemce také najde poučení o jejich hudebních a ceremoniálních náležitostech.

ŷ. Dirigatur, Domine, oratio mea. R̃. Sicut incensum in conspectu tuo.

*8. Magnificat s antifonou.

9. Preces – jakési všeobecné přímluvy ve formě veršů a odpovědí, částečně vzatých z bible, částečně církevního původu. Recitovaly se jen ve feriálním oficiu, od r. 1960 dokonce jen ve dnech zvlášť kajícího rázu. V českých překladech je proto najdeme jen zcela výjimečně.⁵⁸

10. ŷ. *Dominus vobiscum*. R̃. Et cum spiritu tuo.

Pokud předsedající není nositelem jáhenského nebo vyššího svěcení, říká se místo toho:

ŷ. *Domine exaudi* orationem meam. R̃. Et clamor meus ad te veniat.

*11. Orace. Po ní R̃. Amen.

*12. Případné komemorace potlačených kolidujících oslav. Každá komemorace se skládá z antifony, veršíku a orace. R̃. Amen. (Jen po oraci poslední komemorace.)

13. Suffragia („obecné komemorace“) – mají formu komemorace (viz předchozí bod), ale říkají se každodenně, mimo svátky stupně *duplex*, advent a poslední dva týdny doby postní („tempus passionis“). Breviářová reforma Pia X. většinu suffragií zrušila a podržela jen dvě – o svatém kříži (pro dobu velikonoční) a o všech svatých (zbytek roku).⁵⁹ V překladech na komemorace a suffragia narazíme jen výjimečně, protože o svátcích vyšších stupňů odpadají, a i tam, kde by se říkat měly, bývají vynechány kvůli zjednodušení. Složení komemorací pro tu kterou neděli či svátek se totiž rok od roku mění v závislosti na pohyblivých svátcích a jejich správné sestavení by vyžadovalo direktář a překlad značné části breviáře.

14. (Opět) *Dominus vobiscum* nebo *Domine exaudi*.

15. ŷ. *Benedicamus* Domino. R̃. Deo gratias.

16. Verš za zemřelé:

ŷ. *Fidelium animae* per misericordiam Dei requiescant in pace. R̃. Amen.

17. Tichá modlitba: *Pater noster*.

(Následující se říká jen v chóru, pokud se po nešporách z chóru odchází – tedy pokud bezprostředně nenásleduje kompletář. Mimo chór následuje rovnou 21.)

18. ŷ. *Dominus det nobis suam pacem*. R̃. Et vitam aeternam. Amen.

19. Závěrečná mariánská antifona podle liturgické doby, s příslušným veršíkem a orací.

20. ŷ. *Divinum auxilium* maneat semper nobiscum. R̃. Amen.

21. Dobrovolná tichá modlitba:

Sacrosanctae et individuae Trinitati, crucifixi Domini nostri Jesu Christi humanitati, ...

Po ní se (jen pokud se říkala) připojí *Pater noster* a *Ave Maria*.

⁵⁸Ze všech pramenů zpracovaných pro tuto práci je má pouze BARTA, J. B. *Žaltář římského breviáře* (1947), s. 33-35

⁵⁹MALINA, B. *Dějiny Římského breviáře*, s. 263.

příležitost	žalmy				
	109	110	111	112	113
neděle	109	110	111	112	113
apoštolové 1N, mučedníci 1N, vyznavači biskupové 1N, vyznavači nebis-kupové 1+2N	109-112				116
mučedníci 2N	109-112				115
vyznavači biskupové 2N	109-112				131
posvěcení kostela 1+2N	109-112				147
apoštolové 2N	109	112	115	125	138
Panna Maria, panny, nepanny, 1+2N	109	112	121	126	147

Zkratky: 1N/2N: první/druhé nešpory

Tabulka 1.1: Nešporní žalmy pro neděle a svátky

1.4 Starší české překlady officia

Starší dějiny překladů officia do českého jazyka nejsou dosud souborně zpracovány, proto můžeme načrtnout jen hrubý obraz na základě zatím existující literatury. Můžeme tu rozlišit pět fází:

1. překlady z předhusitského období
2. raná česká liturgie reprezentovaná Jistebnickým kancionálem
3. hlavní vlna české liturgie v církvi podobojí
4. lutheránské officium
5. katolická recepce českých nešpor

1.4.1 Předhusitské překlady

Počátky překladů liturgických textů do češtiny spadají již do doby předhusitské. Doloženo je mj. i značné množství překladů textů officia. Podle Horyny byl bezpečně přeložen „celý žaltář“⁶⁰ a (co do rozsahu neupřesněný) „výběr hodinkových textů“.⁶¹

Do druhé poloviny 14. stol. je datován rukopis XVIII D 62 Knihovny Národního muzea v Praze, obvykle označovaný jako mariánské hodinky, ve skutečnosti však neobsahující malé mariánské officium, nýbrž (díky množství chybějících listů velmi neúplně dochované) překlady formulářů svátků Narození, Zvěstování a Nanebevzetí Panny Marie, v zásadě souhlasící s pražským breviářem.⁶²

Malý výběr českých překladů částí officia z první pol. 15. stol. (co do rozsahu omezený zaměřením studie na dějiny šíření mariánské antifony *Regina caeli*) uvádí Ch. Brewer. Část jím shromážděných pramenů je jednoznačně františkánského původu, u ostatních františkánskou proveniencí uvádí jako pravděpodobnou.

⁶⁰Bohužel bez upřesnění, zda se tu žaltářem myslí pouze biblické texty, nebo „žaltář liturgický“, obsahující vedle žalmů rozložených na jednotlivé dny v týdnu a hodinky také další texty liturgické - feriální invitoria, antifony, hymny atd.

⁶¹HORYNA, M. „Česká reformace a hudba“, s. 9.

⁶²VOLEKOVÁ, K. „Mariánské hodinky v kontextu staročeského překladu žaltáře“, s. 225.

Z jejich rubrik se zdá, že české texty byly určeny k bohoslužebnému použití (tedy ne např. jen jako učební pomůcky).⁶³

1.4.2 Jistebnický kancionál

K soustavnému rozvoji liturgie v národním jazyce pak dochází v prostředí „české reformace“. Ojedinělou památkou z jejího raného období je Jistebnický kancionál, sestavený před r. 1430.⁶⁴ Rukopis je rozčleněn do pěti oddílů. Nejobsáhlejší třetí oddíl, zabírající asi třetinu celkového rozsahu rukopisu, obsahuje texty a zpěvy officia. Ostatní oddíly obsahují zpěvy mešního propria (I), písně (II), zpěvy misálu (IV) a různé dodatky (V).⁶⁵

Pro nás relevantní třetí oddíl obsahuje zpěvy a texty pro vybrané hodinky nejvýznamnějších svátků, převážně z cyklu temporálu.⁶⁶ Co do typu zahrnutého obsahu tento oddíl kolísá mezi antifonářem a notovaným breviářem. Z větší části je zachována dobově obvyklá struktura hodinek, pouze matutinum vykazuje výrazné změny, charakteristické na jedné straně krácením psalmodie, na druhé straně důrazem na čtení a částečně i na lidový zpěv.⁶⁷

Do češtiny převedené liturgické texty a chorální repertoár Jistebnického kancionálu byly dlouho považovány za ojedinělý úkaz, který neměl přímé pokračování. Novější výzkum tento předpoklad vyvrátil – kontinuita v pozdějších pramenech byla doložena pro část repertoáru českých chorálních zpěvů mešního propria,⁶⁸ nověji sedm liturgických textů ve znění Jistebnického kancionálu identifikovala Eliška Baťová v Kolínském kancionálu (1517), čtyřmi hymny jsou mezi nimi zastoupeny i zpěvy officia.⁶⁹ Jak ovšem Baťová dovozuje z rubrik a řazení obsahu rukopisu i z dalších dokladů dobové liturgické praxe, české hymny byly patrně zpívány bez vazby na svůj původní liturgický rámec a z jejich přítomnosti nelze bez dalšího usuzovat na česky zpívané hodinky.⁷⁰

1.4.3 Utrkvistické officium

Velký rozkvět liturgie v národním jazyce začíná v církvi podobojí po r. 1540, s nástupem literátských bratrstev.⁷¹ Officium sice patřilo k těm liturgickým útvarům, pro které zůstala i nadále běžnějším jazykem latina,⁷² ale českojazyčné texty, byť ne v takové míře jako pro mešní liturgii, vznikají i pro něj.

Dochované památky svědčí o tom, že na jedné straně zůstal v povědomí ideál

⁶³BREWER, C. E. „Regina celi letare / Alle- Domine“, s. 435-437; za upozornění na tuto studii vděčíme rovněž dříve citovanému Horynovu článku.

⁶⁴PETR, S. „Kodikologicko-paleografický rozbor Jistebnického kancionálu“, s. 38.

⁶⁵VLHOVÁ-WÖRNER, H. „Obsah a liturgie Jistebnického kancionálu“, 81n.

⁶⁶ Narození Páně, Očišťování Panny Marie (následují dva izolované zpěvy pro dobu postní), Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílá sobota, Zmrtvýchvstání Páně, Nanebevstoupení Páně, Seslání Ducha svatého, Boží Tělo, Nejsvětější Trojice.

⁶⁷srov. VLHOVÁ-WÖRNER, H. „Obsah a liturgie Jistebnického kancionálu“, s. 87-94.

⁶⁸ŽŮREK, J. „The Analogies between the Chants of the Jistebnický Kancionál and the Repertory of the Oldest Czech Graduals in the 16th Century“.

⁶⁹BAŤOVÁ, E. *Kolínský kancionál z roku 1517 a bratrský zpěv na počátku 16. století*, s. 50.

⁷⁰BAŤOVÁ, E. *Kolínský kancionál*, s. 52-64.

⁷¹HORYNA, M. „Česká reformace a hudba“, 9n.

⁷²HORYNA, M. „Česká reformace a hudba“, s. 10.

úplného *cursu* denního oficia o osmi hodinkách,⁷³ na druhé straně veřejné slavení se zpravidla omezovalo na matutinum s laudami a nešpory, slavené v některých kostelích denně, v mnohých ale jen o nedělích a svátcích. To bylo dáno tím, že církev podobojí neměla instituce, které by slavení oficia měly jako své hlavní poslání (kapituly, kláštery). Odbývalo se výhradně ve farních podmínkách, zajišťováno jednak farním kněžstvem, jednak učiteli a žáky z farní školy. V jeho struktuře i obsahu panuje velká volnost a rozdíly mezi lokální praxí zachycenou v jednotlivých knihách jsou značné.⁷⁴

1.4.4 Oficium lutherské a bratrské

Jak svědčí *Agenda česká*, Kunvaldského *Nešpor český* i Závorkovo *Pravidlo služebnosti církevních*, officium v redukované podobě slavili i čeští lutheráni. Zatímco zkrácené matutinum se zpívalo jen o největších svátcích, s nešporami se počítalo na každý den nebo alespoň na neděli a svátek. Lutherské nešpory vykazují krácení psalmodie (někdy až na dva žalmy), jindy naopak podržení všech pěti žalmů a nadto jejich interpolaci písněmi. Odpadá vazba na ideál tradičního denního *cursu* oficia o osmi hodinkách a žaltáři rozloženém na týden, proto se někdy doporučuje o nešporách místo omezení se na tradiční nešporní žalmy postupně zpívat všechny, jak jdou v žaltáři za sebou. Výběr textů bývá pro většinu roku ponechán na libovůli předsedajícího.

Bohoslužby vycházející z oficia a zachovávající názvy hodin a/nebo některé jejich jednotlivé prvky lze identifikovat i v liturgii Jednoty bratrské. Od katolické podoby se však liší do té míry, že vzhledem k zaměření naší práce nejsou zajímavé.⁷⁵

1.4.5 Starší katolické překlady

O starších překladech oficia z katolického prostředí zatím nemáme širší přehled. Alespoň jeden nám známý je však vhodné zmínit, vzhledem k významu kancionálu, v němž byl otištěn. Kancionál český⁷⁶ jezuita Matěje Václava Šteyera je rozsáhlý⁷⁷ barokní kancionál, do něž byla shromážděna (výhradně) českojazyčná⁷⁸

⁷³Dva v Brně uložené rukopisné *české breviáře*, jejichž místo určení je zatím obestřeno tajemstvím; tiskem vydaný úplný český žaltář v tradičním liturgickém uspořádání (vč. kantik a rozpisu žalmů pro svátky); rovněž tištěný český hymnár pro neděle a svátky. HOLETON, D. R. „The Evolution of the Celebration of the Daily Office in Utraquism: an overview“, 214n

⁷⁴HORYNA, M. „Česká reformace a hudba“, s. 14-15.21-24; HOLETON, D. R. „The Evolution of the Celebration of the Daily Office in Utraquism: an overview“, 212n

⁷⁵HORYNA, M. „Česká reformace a hudba“, s. 14-15.21-24; HOLETON, D. R. „The Evolution of the Celebration of the Daily Office in Utraquism: an overview“, 218n

⁷⁶Kde se dále odkazuje přímo do Šteyerova kancionálu, odkazujeme vždy jednak číslem stránky na jeho první vydání, dostupné online na Manuscriptoriu (ŠTEYER, M. V. *Kancyonál Český* (1683)), jednak číslem položky do katalogu písňového obsahu vypracovaného M. Škarpovou (ŠKARPOVÁ, M. „*Mezi Čechy, k pobožnému zpívání náchylnými*“, s. 257-456). K prvnímu vydání se také vztahují všechny naše údaje o struktuře, obsahu, hudební stránce atd. Pozdější vydání nebyla srovnávána.

⁷⁷Katalog písňového repertoáru čítá 937 položek; v konečné podobě měl kancionál okolo 1100 stran (ŠKARPOVÁ, M. „*Mezi Čechy, k pobožnému zpívání náchylnými*“, s. 456), což z něj činí jeden z nejobsáhlejších českých kancionálů vůbec. srov. ŠKARPOVÁ, M. „*Mezi Čechy, k pobožnému zpívání náchylnými*“, s. 57

⁷⁸ŠKARPOVÁ, M. „*Mezi Čechy, k pobožnému zpívání náchylnými*“, s. 54.

písněová tvorba od nejstarších dob po autorovu současnost,⁷⁹ přičemž co do provenience se v něm setkávají písně z produkce všech dobově významných konfesí (vedle katolíků utrakvisté, Jednota bratrská, okrajově lutheráni).⁸⁰ Kancionál mezi lety 1683 a 1764 vyšel v šesti vydáních a v českých zemích došel takřka všeobecného rozšíření, ovšem spíš jako kniha pro potřeby kůru než jako kancionál do lavice nebo do domácnosti. V užívání zůstal (paralelně s novějšími kancionály) do 19. stol., ojediněle je dosvědčen v provozu ještě i na začátku 20. stol.⁸¹ Zřejmě především po stránce nápěvů se stal ve 2. pol. 19. stol. předlohou Svatojanského kancionálu.⁸²

Kancionál obsahuje dva formuláře nedělních nešpor, nadepsané „Nešpor nedělní v způsob písniček složený“⁸³ a „Jiné písně na nešporní žalmy“.⁸⁴ Oba formuláře jsou nedělní. První je kompletní (upřesnění viz dále), druhý obsahuje jen žalmy, Magnificat a *Fidelium animae* a pro ostatní potřebné prvky odkazuje do prvního. Jde o vůbec první případ zařazení českých nešpor do katolického kancionálu.⁸⁵ Když známe starší dějiny officia v českém jazyce (viz 1.4), nepřekvapí nás, že jde o recepci utrakvistického materiálu. Značná část nešporního repertoáru – celá druhá řada žalmů a většina ostatních prvků – byla s úpravami převzata z o století staršího kancionálu Valentina Polona Pelčického.⁸⁶ Možným Šteyerovým autorským příspěvkem (v tom smyslu, že zatím není známa starší předloha) jsou hlavně žalmy prvního formuláře.⁸⁷

Nešpory jsou zjednodušené, jak to uvidíme i u značné části dále pojednaných mladších pramenů: začínají *Deus in adiutorium*, končí *Fidelium animae*; vynechány jsou všechny antifony, veršík po hymnu, závěrečná modlitba (můžeme předpokládat, že při „provedení“ by nějaká byla přednesena, ale kancionál ji neobsahuje) a dialogy před ní a před *Benedicamus*.

Výběr žalmů určuje oboje nešpory pro neděle. Jedinými prvky specifickými pro liturgickou dobu nebo den jsou kapitulum a hymnus. V obou případech jde o parafrázi nedělních textů ze žaltáře, t. j. těch, kterých se užívá o nedělích během roku.

Všechny části prvního formuláře (včetně kapitula a dialogů!) jsou zbásněny do

⁷⁹ŠKARPOVÁ, M. „Mezi Čechy, k pobožnému zpívání náchylnými“, 78n.

⁸⁰ŠKARPOVÁ, M. „Mezi Čechy, k pobožnému zpívání náchylnými“, s. 80-85.

⁸¹ŠKARPOVÁ, M. „Mezi Čechy, k pobožnému zpívání náchylnými“, 15n.

⁸²ŠKARPOVÁ, M. „Mezi Čechy, k pobožnému zpívání náchylnými“, s. 18.

⁸³ŠTEYER, M. V. *Kancyonál Český* (1683), s. 513-520; Škarpová č. 453-463.

⁸⁴ŠTEYER, M. V. *Kancyonál Český* (1683), s. 520-527; Škarpová č. 464-470.

⁸⁵srov. ŠKARPOVÁ, M. „Mezi Čechy, k pobožnému zpívání náchylnými“, s. 60.

⁸⁶Škarpová, č. 453.460-461.464-470.

Nešpory v Polonově kancionálu jsou ukázkou utrakvistických nešpor, které v zásadě drží do- savadní podobu nedělních nešpor podle předtridentského pražského breviáře. Strukturu nejen úplně zachovávají, ale navíc po každém žalmu přidávají píseň. Písní nahrazují také responsorium (které se v pražském ritu v nešporách často zpívalo). V omezené míře nabízí i sezónně proměnlivé prvky (vlastní hymny a veršíky) a prvky k prostrídání (kapitula, antifony k Magnificat, orace). – POLON, V. *Zpívání Křesťanská Starodávnj*, 38r-52v

Škarpová upozorňuje, že prakticky současně se Šteyerem jsou „Jiné písně na nešporní žalmy“ – v prakticky identickém znění jako u Šteyera, oproti Polonovu kancionálu výrazně upraveném – otištěny v exulantském kancionálu tištěném v Žitavě. I tam jsou součástí nešporního formuláře, který se však od katolického/utrakvistického – byť při zjevné návaznosti na něj – výrazně liší. – ŠKARPOVÁ, M. „Mezi Čechy, k pobožnému zpívání náchylnými“, s. 95; *Kancyonál aneb Zpiewowe Poct a Chwał Božskych*, s. 534-548

⁸⁷Škarpová, č. 454-459.463.

čtyřverší z osmislabičných veršů (oktosylabů), rýmovaných AABB. Jedinou výjimku tvoří hymnus, jehož strofy mají veršů šest, rozměr verše je však shodný a rýmové schéma obdobné (AABBCC). Druhý formulář má žalmy zbásněné do rýmovaných dvouverší z veršů po jedenácti slabikách (*endecasillabo*). Rým je často nedokonalý, někdy absolutní, popř. úplně chybí. Přebásnění žalmů jde většinou dosti úzce při předloze, dialogy jsou ovšem přebásněním rozkošatěny až k nepoznání.

Intonace „Bože ku pomoci mé pohled“ je na tradiční chorální nápěv, pokračování („Pane Bože všemohoucí“ atd.) však již má udánu píseň, podle níž se má zpívat. (Proto také chybí aleluja, které se prostě nevešlo do verše.) Podobně je vždy některá píseň jako zdroj nápěvu přiřazena i každému žalmu a vůbec každé další části prvního formuláře.

Druhý formulář má pro každý žalm vynotován chorální nápěv, i zde je však každému žalmu předaslán odkaz na píseň, na jejíž nápěv lze žalm zpívat namísto vynotovaného chorálního. Psalmodickým formulím (až na peregrinus) chybí *initium* a všechna melismata jsou rozložena, takže jsou nápěvy striktně sylabické. Stojí za zmínku, že i když nápěvy žalmů u Šteyera, stejně jako u Polona, vycházejí z dobové praxe latinského chorálního officia, Šteyer výběr nápěvů ze staršího zpěvníku nepřebírá, ale předepisuje jiné.⁸⁸

Oboje nešpory ze Šteyerova kancionálu reprodukuje co do textu beze změn i kancionál „Slaviček rájský“ Jana Josefa Božana.⁸⁹ Rozdíly ovšem musíme konstatovat po stránce hudební: pro druhý formulář nejsou použity tradiční chorální nápěvy, ale varianty toho nápěvu, na který Šteyer nechává zpívat Magnificat.⁹⁰

Vzhledem k velmi omezeným znalostem starší katolické tvorby zatím nemůžeme říci, zda jsou nešpory Šteyerova a Božanova kancionálu úkazem izolovaným, nebo zapadají do širšího rámce obdobné tvorby. Předběžně se však zdá, že v tomto období jde o spíše ojedinělý úkaz, a větší rozkvět katolických nešpor v národním jazyce spadá až do 19. stol. Tady vyvstává otázka, zda novodobé prameny využívají materiál překladů starších. V rámci našeho dosavadního bádání byla mezi „lidovými nešporami“ 19. a 20. stol. a jejich staršími obdobami zjištěna kontinuita jen zcela marginální: nešpory otištěné ve Fryčajově kancionálu (viz dále 4.1) přebírají *úvodní verš* ve Šteyerově, resp. Polonově znění.

⁸⁸ Polon: 109: VII a; 110: IV A; 111: VIII G; 112: VII a; 113: VIII G; Magnificat: I d (t.j. I g zapsaný o kvintu výše, s tónikou a). Antifony k žalmům vč. nápěvů odpovídají nedělním nešporám podle pražského breviáře (srov. *Liber horarum canonicarum s[e]c[un]d[u]m veram Rubricam archiepiscopatus ecclesie pragensis* [1502], f. XLVv-XLVIv; pro nápěvy srov. rukopis Národní knihovny ČR sig. XIV A 19, f. 55v). Nápěvy žalmů odpovídají (jen) víceméně. Nejcitelnější rozdíl je u třetího žalmu, kde je antifona 4. modu uchopena jako antifona modu 8. nekončící na tónice a tomu je uzpůsoben nápěv žalmu.

Šteyer: 109: VIII G; 110: II A (klíč na první řádce umístěn chybně, jak ukazuje custos); 111: IV A modálně transponovaný o stupeň níže, takže má charakter 8. modu (nebo, snad pravděpodobněji, další chybně umístěný klíč); 112: VII a; 113: tonus peregrinus; Magnificat: není tradiční chorální nápěv. Nápěvy žalmů neodpovídají nedělním nešporám podle breviáře pražského ani římského. Pravděpodobně jde o volný výběr bez vazby na liturgickou předlohu.

⁸⁹ (BOŽAN, J. J. *Slaviček Rájský na stromě života slávu tvorcy svému prospěwugický, to gest Kancyonál* (1719), s. 766-774); (BOŽAN, J. J. *Slaviček rájský*, s. 353-418, č. 807-823).

⁹⁰ ŠTEYER, M. V. *Kancjonal Český* (1683), 525n.

1.5 Cizojazyčné překlady oficia

I když cizojazyčná překladová tvorba zůstane dále stranou našeho zájmu, zdá se nám vhodné na překlady oficia u ostatních národů alespoň ve stručnosti upozornit.

Když si Vincenc Bradáč v r. 1864 povzdechl, že „posud nemáme žádného překladu římského breviáře, jakýmž se mohou vykázati sousedé naši,“⁹¹ podle všeho měl na mysli sousedy západní – celý breviář byl do němčiny přeložen již v 19. stol.⁹² Pro jejich velké rozšíření musíme dále zmínit nešpory zařazené do 1812 vydaného kancionálu kostnické diecéze, sestaveného z popudu I. H. von Wessenberga, i když v tomto případě nejde o překlad z breviáře, ale o autorskou tvorbu (nový obsah, zjednodušená struktura).⁹³ Jde o zkrácené rýmované nešpory určené k lidovému zpěvu, stavěné tematicky pro tu kterou příležitost a bez velkého ohledu na oficiální liturgický formulář. Dokonce se na místě žalmů objevují i parafráze jiných biblických textů.⁹⁴ 20. stol. pak vidělo zhudebněné německé překlady nešpor a kompletáře zařazené do mnoha diecézních zpěvníků,⁹⁵ v benediktinském prostředí vznikly nové úplné překlady jak římského,⁹⁶ tak i mnišského vesperálu.⁹⁷

Svoje nešpory v národním jazyce si překládali a vydávali i čeští Němci. Z 19. stol. je dochováno vzletné přebásnění nedělních nešporních žalmů „*in Gestalt eines Oratoriums*“,⁹⁸ i překlady vybraných zjednodušených nešporních formulářů.⁹⁹ Obdobnou domácí tvorbu z 20. stol. se nám najít nepodařilo (ustala? nedochovala se?), ale pro kruhy německého liturgického hnutí je dosvědčeno užívání překladů částí oficia (nešpory, kompletář, prima) dovezených z německých center.¹⁰⁰

Slovenský *Jednotný katolický spevník*¹⁰¹ obsahoval zjednodušené slovenské nešpory, srovnatelné s některými modely českými. V kancionálu jsou otištěny jen texty určené pro společný zpěv (úvodní verš bez předsednické intonace, nedělní a sváteční nešporní žalmy, Magnificat).

Situace v anglofonním světě je o to pestřejší (a nezasvěcenému pozorovateli méně přehledná), že tam vedle překladatelů katolických působili i katolicisující anglikáni. Nebudeme se zde pokoušet v literatuře (která nám vesměs není dostup-

⁹¹BRADÁČ, V. *Nešpory, čili večerní pobožnost církevní o nedělích a slavnostech Páně, též o svátcích svatých a světic Božích* (1864), předmluva, nestránkováno.

⁹²RICKEL, M. A. *Das Römische Brevier* (1842).

⁹³KÜPPERS, K. „Zur Teilnahme der Gemeinde am Tagzeitengebet im deutschen Sprachgebiet während des 19. und 20. Jahrhunderts“, s. 37.

⁹⁴*Christ-katholisches Gesang- u. Andachtsbuch zum Gebrauche bey der öffentlichen Gottesverehrung im Bisthum Konstanz* (1814), 420nn.

⁹⁵KÜPPERS, K. „Zur Teilnahme der Gemeinde“, 43n.

⁹⁶*Römisches Vesperbuch für Sonn- und Festtage (mit Komplet) lateinisch und deutsch* (1932).

⁹⁷SCHALLER, M. *Die Vesperfeier im Benediktinerorden lateinisch und deutsch mit Non und Komplet* (1926).

⁹⁸[HAUGWITZ, H. W.] *Der Vesper Gesang* (1809).

⁹⁹*Kirchliche Vesperandacht auf die Festtage des Herrn, der seligsten Jungfrau und einiger andern Heiligen* (1849); *Kirchliche Vesperandacht auf die Festtage des Herrn, der seligsten Jungfrau und einiger andern Heiligen* (1863); *Deutsche Vesper* (1878).

Navzdory titulu slibujícímu „nešporní žalmy“ obsahuje německo-česká publikace redigovaná ředitelem pražské varhanické školy K. F. Pitschem (HAYDN, J. M. *Michael Haydn's Vesper Psalmen*) zpěvy zcela aliturgické.

¹⁰⁰HUBER, K. A. *Katholische Kirche und Kultur in Böhmen*, s. 377.

¹⁰¹*Jednotný katolický spevník* (1948).

ná) se zorientovat, ale odkážeme alespoň na jeden prokazatelně katolický zpěvník s notovanými (mariánskými) nešporami a kompletářem – Marrierův *Pius X Hymnal*.¹⁰²

I z řečeného mála je zřejmé, že české překlady nebyly izolovaným úkazem. Snaha poskytnout laikům přístup k oficiu skrz překlad do národního jazyka je v daném období společná mnoha „katolickým národům“. V této práci nebude možné se mapování cizojazyčné tvorby a hledání paralel (příp. vzájemných vlivů) s tvorbou domácí blíže věnovat, ale byl by to jeden ze zajímavých směrů jejího dalšího pokračování.

1.6 Liturgicko-právní status officia v národním jazyce

Když v potridentském období až do Druhého vatikánského koncilu katolíci zpívají nešpory v národním jazyce, byť za předsednictví kněze, a to nešpory po textové a ceremoniální stránce úplné a věrně přeložené, nejde o liturgii, o slavení hodinky officia, ale o pouhou pobožnost podle officia modelovanou. Kněz tím také nečiní zadost své kanonické povinnosti danou hodinku se pomodlit – má totiž povinnost officium se modlit podle vlastních (co do ritu) a příslušnou autoritou schválených liturgických knih, a tedy latinsky.¹⁰³ Dobový tisk tuto skutečnost samostatně netematizuje, protože je samozřejmá a obecně známá, ale např. v kruzích církevních hudebníků (u nichž znalost kanonického práva nelze předpokládat) na to je příležitostně upozorňováno.¹⁰⁴

¹⁰²*The Pius X Hymnal* (1953), s. 432-475.

¹⁰³NOLDIN, H. *De praeceptis Dei et Ecclesiae*, 777n; po kodifikaci kanonického práva CIC 1917, can. 135

¹⁰⁴E. F. „Pašiový týden u sv. Vojtěcha“, *Cecilie* 5/1876, viz pod čarou poznámku redaktora F. Lehnera; podobně STARÝ, J. A. „Zpráva o činnosti pěveckého sboru Svatodušského v Praze“, *Cecilie* 6+7/1877.

Kapitola 2

Vymezení oblasti zájmu

Cílem této kapitoly je stanovení kritérií, podle kterých budou vybírány prameny pro zahrnutí do praktické části naší práce.

2.1 Časové vymezení

Bylo by jistě žádoucí problematiku českých překladů oficia prozkoumat v úplnosti. Ovšem jak již bylo ukázáno (1.4), jde o problematiku pro zpracování v rámci diplomové práce příliš širokou. První zúžení oblasti zájmu proto provedeme na časové ose.

Jako konec studovaného období určíme vydání reformovaného latinského breviáře po Druhém vatikánském koncilu (1971), resp. první oficiální vydání jeho českého překladu (1977).¹ Novější dějiny liturgie hodin v českém jazyce jsou poměrně dobře známy a příslušné prameny jsou dobře dostupné,² takže se nezdá potřebné zvláště je zkoumat. Také se touto časovou hranicí zbavíme nutnosti vyřadit se s velkou změnou formy liturgie hodin i se změnou liturgicko-právního statutu jejího českého překladu (srov. 1.6).

Z druhé strany oblast zájmu vymezíme začátkem 19. stol. Jde o vymezení do jisté míry umělé, protože překlady částí oficia do češtiny jistě vznikaly již před rokem 1800, ovšem zdá se nám vhodné s ohledem na zpracovatelnost tématu: na jedné straně vyhledání a zpracování pramenů z doby před r. 1800 je náročnější na čas i speciální odborné kompetence, na straně druhé období 1800-1977 již skýtá množství materiálu, jehož zpracování rozsah diplomové práce bohatě naplní, a proto se doporučuje studium starších pramenů prozatím přenechat budoucímu bádání.

2.2 Jedna země, dva jazyky

Po větší část sledovaného období (1800-1945) v českých zemích koexistovaly dvě velké jazykové skupiny obyvatelstva, česká a německá, čemuž odpovídala značně rozšířená dvojjazyčnost. Je tedy nutné počítat s možností vzájemného působení,

¹*Liturgie hodin* [1977].

²Pro přehled vydání příslušných liturgických knih v období 1987-2007 viz BERGER, R. „Knihy liturgické“, s. 199. Výše zmíněné „charitní“ vydání ze sedmdesátých let v tomto přehledu bohužel zahrnuto není.

hlavně snad v podobě vlivů německojazyčné produkce rakouské a německé na domácí tvorbu. Naše práce se nicméně zaměřuje na překlady officia do českého jazyka. Podobné překlady do němčiny, ať vypracované a vydané přímo v českých zemích, ať dovezené a německojazyčným obyvatelstvem užívané, z primární oblasti zájmu vylučujeme.

Zemi původu jako vymezuující kritérium neaplikujeme. Produkci českých krajských komunit mimo české země sice nemáme ambice zmapovat, ale nakolik nám byla známá a dostupná, v katalogu ji zohledňujeme.

2.3 Provinční specifika

Již jsme narazili na problematiku církevní organizace v českých zemích. Pro tu bylo po celé sledované období určující rozdělení na církevní provincii pražskou a olomouckou, které byly v liturgických záležitostech vzájemně nezávislé. Každá měla vlastní kalendář, proprium misálu i breviáře a vlastní provinční rituál.

Pro naši oblast zájmu se však toto rozdělení ukazuje být spíše málo významné. Jak dále uvidíme, provinční zvláštnosti se do českých překladů příležitostně promítly, ale spíše jen okrajově. Významnější publikace, resp. textový obsah z nich pocházející, často hranice provincií překračovaly, což bylo umožněno i tím, že do mateřského jazyka byly nejčastěji překládány formuláře pro významnější příležitosti, pocházející v drtivé většině z Římského breviáře, a tedy společné celé církvi. Překlady formulářů svátků z provinčních proprií jsou úkazem spíše zřídkačným.

Z toho, co bylo řečeno, vyplývá rozhodnutí neprovádět žádnou selekci pramenů podle provenience. Zpracovány budou česky psané prameny české i moravské. Prameny s obsahem specifickým pro jednu z církevních provincií budou v katalogu jako takové označeny.

2.4 Pobožnosti odvozené z officia

Řada pobožností se, při bližším prozkoumání textového obsahu nebo historie, ukáže být nějak odvozena z officia. Jako jakési „laické officium“ bývá někdy na základě svého časového rozvrhu, částečně kopírujícího plán officia, označována modlitba Anděl Páně,³ byť přímý dějinný vztah s oficiem má z tří pravidelných zvonění pravděpodobně jen to večerní (původně se modlitba měla spojovat se zvoněním ke kompletáři).⁴ Prvky převzaté z breviáře někdy najdeme v různých ranních a večerních modlitbách zařazovaných do modlitebních knížek.

Zejména v kancionálech moravské provenience nacházíme „Nešpory o božských dokonalostech“.⁵ Strukturou odpovídají nešporám (při vynechání antifon) od *Deus in adiutorium* až po *Fidelium animae*, zpívají se na stejné nápěvy, ale liturgickou formu naplňují zcela aliturgickým obsahem: místo žalmů a Magnificat mají „lidově-teologické“ rýmované texty, které opakovaně přecházejí od pojednání o Bohu k mravnímu naučení či apelu a zpět.

³srov. SCHNITZLER, T. „Angelusläuten“.

⁴HEINZ, A. „Angelus“.

⁵např. *Boží cesta* (1948), s. 641-650.

Velice rozšířené jsou pobožnosti nazývané nejčastěji „hodinky o...“ či „malé hodinky o...“ (Neposkvrněném početí Panny Marie,⁶ Nejsvětějším Srdci Páně,⁷ Nejsvětější svátosti oltářní,⁸ atd.⁹), které pro každý z časů určený pro některou hodinku oficia obsahují krátkou pobožnost, jejíž hlavní obsah tvoří zpravidla píseň a (neřímsky dlouhá a košatá) orace. To celé bývá zarámováno úvodními a závěrečnými dialogy po vzoru úvodu a závěru kanonických hodin.

Pobožnosti z oficia volně odvozené nebo obsahující jeho vybrané texty z oblasti zájmu naší práce vylučujeme. Zajímat nás budou jen skutečné překlady částí oficia, a to alespoň v rozsahu celé jedné hodinky. Toto kritérium ovšem nebude uplatňovat příliš přísně, protože řada „lidových nešpor“ je překladem buďto velmi volným, nebo ne zcela úplným. „Volně přeložené nešpory“ i „ne zcela úplné nešpory“ nás však zajímají – vyloučit chceme pouze pobožnosti, jejichž vztah k oficiální liturgii je ještě mnohem volnější, jak bylo naznačeno výše.

2.5 Výběrové překlady

Jak ve sledovaném období, tak v dobách dřívějších i novějších bychom našli velké množství překladů textů buďto přímo z breviáře (nejčastěji překlady hymnů), nebo textů v oficiu užívaných, zejm. žalmů. I zde budeme postupovat v duchu kritérií stanovených v předchozím oddílu a takovéto publikace studovat nebudeme. Předmětem našeho zájmu jsou pouze překlady (více méně) úplných liturgických formulářů.¹⁰

2.6 Malé mariánské officium a officium za zemřelé

V rámci (předkoncilního)¹¹ oficia zaujímá malé mariánské officium (*Officium parvum Beatae Mariae Virginis*) a officium za zemřelé (*Officium defunctorum*) specifické postavení. To se vzájemně liší, oběma však je společné, že existují na okraji hlavního běhu oficia, jako přídavek k němu, a že kopírují jeho strukturu.

Malé mariánské officium je v potridentském období pro většinu uživatelů Římského breviáře nepovinným přídatkem ze zbožnosti, některé ženské kongregace ho přijímají jako své jediné denní officium.¹² Officium za zemřelé se říkalo (ved-

⁶Hodinky o neposkvrněném početí Marie Panny, a Litanie k uctění svaté Hedwígy, patronky Slezká.

⁷ŽÁK, F. *Malé hodinky k nejsv. Srdci Páně*.

⁸Dvoje hodinky o nejsvětější Svátosti oltářní. Popisovanému typu zcela odpovídají „II. hodinky o nejsvětější Svátosti oltářní“, začínající na s. 23. První obsažené hodinky jsou rozsahem a hojným využitím žalmů podobnější officiu, ale jsou, jak co do struktury, tak co do obsahu, zcela volně sestavené, ne přeložené z liturgické předlohy.

⁹Jedenáctery různých „hodinky“ obsahuje kancionál Cesta k věčné spáse – viz rejstřík EICHLER, K. *Cesta k věčné spáse*, sv. 3 (1915), s. 1708

¹⁰Překlady značného množství jednotlivých textů vyňatých z breviáře i z pražského propria – především orací, ale také hymnů a antifon – obsahuje modlitební knížka CÍSAŘ, K. B. *Výbor svatých a osvěcených modliteb církevních* (1840).

¹¹Malé mariánské officium do breviáře reformovaného Druhým vatikánským koncilem nebylo vůbec zahrnuto; officium za zemřelé bylo mnohem úžeji integrováno do organismu liturgie hodin, takže pro něj to, co se tu říká o jeho předkoncilní podobě, již neplatí.

¹²MALINA, B. *Dějiny Římského breviáře*, s. 314.

le oficia dne) v den pohřbu¹³ a v další dny podle místních zvyklostí;¹⁴ povinně se říkalo o Památce všech věrných zemřelých, od reformy Pia X. pak v tento den zaujímá místo officia dne.¹⁵

Obě tato „dodatková paralelní officia“ jsou v překladové produkci zastoupena velice hojně, což je dáno jejich relativní přístupností zbožnému laikovi (stručnost, nízká náročnost sestavování modliteb pro ten který den, téma blízké lidové zbožnosti), nadto ale i tím, že byla doporučována členům třetích řádů a jiných zbožných sdružení.¹⁶ U officia za zemřelé hraje dále významnou roli jeho těsné sepětí s pohřebními obřady, u malého mariánského officia skutečnost, že jeho modlitba byla obdařena odpustky.¹⁷

Z ryze pragmatických důvodů, v zájmu udržení zvládnutelného rozsahu práce, překlady malého mariánského officia i officia za zemřelé z oblasti našeho zájmu vyloučíme a jejich případné zpracování přenecháme dalšímu bádání.¹⁸ Tento pragmatický krok však je možné ospravedlnit i na rovině věcné, právě odvoláním se na charakter obou dotčených útvarů jakožto paralelních struktur vedle hlavní osy officia. Pozornost jim budeme věnovat jen tehdy, pokud se některé z těchto „dodatkových officí“ dostalo do rozsáhlejšího pramene, obsahujícího i další texty, které nás zajímají (to se častěji týká officia za zemřelé), nebo pokud s některým z vlastních předmětů našeho zájmu jsou ve vztahu závislosti.

2.7 Nešpory Bílé soboty

Nešpory Bílé soboty byly až do reformy obřadů Svatého týdne za pontifikátu Pia XII. prakticky víc součástí mše než officia. Breviáře je sice obsahovaly (především pro ty, kdo se mše nemohli zúčastnit), ale pokud jde o chorální zpěvníky, marně bychom příslušné zpěvy hledali v antifonáři – zapsány totiž byly spolu se zpěvy mše v graduálu.¹⁹

Z těchto důvodů nešpory Bílé soboty nikdy nenajdeme ve větších celcích překladů (jen) z breviáře. Naopak se s nimi (obvykle jako s jediným kouskem officia) setkáváme v překladech mešních textů. Publikace, v nichž je officium zastoupeno pouze překladem nešpor Bílé soboty, tedy především lidové misálky, proto z oblasti zájmu vylučujeme.²⁰ V rámci již zmíněné reformy Svatého týdne dostala Bílá

¹³V těsné souvislosti s pohřebními obřady. *Manuale rituum ecclesiasticae provinciae Pragensis* (1916), 109n

¹⁴*Antiphonale Sacrosanctae Romanae Ecclesiae pro diurnis horis* (1912), [98].

¹⁵Předtím se i v tento den recitovalo vedle officia dne, tedy vedle officia prvního dne v oktávu Všech svatých. MALINA, B. *Dějiny Římského breviáře*, s. 378

¹⁶WILHELM, B. J. *Regulní knížka třetího řádu Serafínského Otce sv. Františka z Assisi*, 49.102n; LUBOJACKÝ, A. *Manuale pro bratry a setry třetího řádu sv. Dominika*, s. 13; ŠEVČÍK, J. N. *Odpustková modlitební knížka*, s. 476

¹⁷Podmínkou pro získání odpustků byla modlitba v latinském jazyce, 1903 však tato podmínka byla zrušena a odpustky rozšířeny i na recitaci v jakémkoli překladu schváleném od ordináře. TUMPACH. „Officium parvum de Beata“; ŠEVČÍK, J. N. *Odpustková modlitební knížka*, 368n

¹⁸Malé mariánské officium: PELIKOVSKÝ, P. J. *Malé hodinky k nejblaženější Panně Marii*; s pozměněnou strukturou po reformě Pia X.: HEJČL, J. *Hodinky mariánské*.

Officium za zemřelé: BRADÁČ, V. *Církevní hodinky za mrtvé*; HEJČL, J. *Modlitby za v Pánu zesnulé*.

¹⁹*Graduale Sacrosanctae Romanae Ecclesiae de tempore et de Sanctis* [1924], s. 218; srov. *Antiphonale Sacrosanctae Romanae Ecclesiae pro diurnis horis* (1912), s. 371.

²⁰BAUDYŠ, P. J. *Římský missál, čili, Mešní kniha církve svaté*, 346n; SCHALLER, M. *Římský misál*, 489n; STRÍŽ, A. L. *Římský misál*, s. 312-314.

sobota úplné nešpory a součástí mše, slavené v rámci velikonoční vigilie, se staly zkrácené laudy velikonoční neděle.²¹ I jejich překlady, jsou-li jedinou částí oficia v dané publikaci, z oblasti zájmu vylučujeme.²²

2.8 Souhrn

Výše formulovaná kritéria tedy můžeme shrnout tak, že nás zajímají texty, které jsou

1. překlady alespoň jedné hodinky římského oficia
2. do českého jazyka
3. vydané v českých zemích
4. mezi lety 1800 a 1971, resp. 1977
5. kromě překladů, které obsahují pouze malé mariánské officium, officium za zemřelé, nebo nešpory Bílé soboty

Již nyní můžeme předeslat, že tato pravidla nebudou uplatněna zcela rigidně, ale v několika málo odůvodněných případech si z jednoho či druhého dovolíme výjimku.

²¹*Ordo Hebdomadae Sanctae Instauratus* (1956), s. 101.138-140.

²²DOČEKAL, J. *Nové obřady Svatého týdne*, s. 157-159

Kapitola 3

Metodologie katalogu

Hlavním výstupem práce je katalog pramenů (příloha I) spadajících do oblasti zájmu vymezené v kapitole 2. Popis pramenů v katalogu se, vzhledem k oborovému zaměření práce, soustředí především na zahrnutý liturgický obsah: které hodinky ze kterých liturgických formulářů pramen obsahuje? Reprodukuje jejich strukturu v úplnosti, nebo některé části vynechává? Je české znění překladem, nebo spíš parafrází? Stranou zájmu nezůstává ani funkce, kterou měl český překlad plnit.

3.1 Třídění podle překladu žalmů

Protože nemalou část produkce představují reprinty a nová, rozšířená či přepracovaná vydání staršího obsahu, důležitým úkolem katalogizátora je tyto genetické vztahy odhalit a prameny roztrždit do textových rodin.

Za základní znak pro určení příslušnosti k textové rodině bylo zvoleno znění žalmů. Toto koncepční rozhodnutí vyplývá ze struktury officia: pro útvar, který chce být (byť neúplným) překladem části breviáře, jsou žalmy nepostradatelnou součástí. Umožňují tak zahrnout do jedné textové rodiny i prameny, v nichž se množství zachovaných strukturních prvků liší (typicky prameny s antifonami i bez nich). Někdy narážíme také na to, že překlad žalmů je oproti ostatním prvkům stabilnější – zřejmě jednak proto, že žalmy není snadné (byť i jen z latiny) překládat,¹ ale také proto, že v „lidových nešporách“ byly určeny pro lidový zpěv, což s sebou nese určitý tlak na stabilitu textu. Zároveň i v rozsáhlých souborech přeložených formulářů bývá jejich omezené množství široce sdíleno (to je dáno složením psalmodie nedělních a svátečních nešpor – viz tabulku 1.1 na s. 23), což nám umožňuje i velmi rozsáhlé prameny zařadit rychle.

I když se domníváme, že zvolené třídění primárně podle znění žalmů je pro daný okruh pramenů nejlepší možné, je třeba upozornit na jeho meze. Textové ne/shody a závislosti pro ostatní texty pro velký rozsah a časovou náročnost takového úkolu nejsou soustavně zpracovány. K jejich určení jsme přistoupili pouze u pramenů, které nějakým způsobem vyčnívaly z řady a o bližší pohled si říkaly. Je tudíž možné, že ten, kdo by si dal tu práci soustavně srovnávat znění antifon, kapitul apod., by se dočkal ještě nějakého překvapení.

¹Ohledně charakteristik latinského znění žaltáře, užívaného po většinu sledovaného období v Římském breviáři, viz PAVLÍK, J. „Žaltář římského officia“, 13n

Vedle žalmů jsou dalším významným a značně stabilním prvkem hymny – ty jistě především proto, že se jejich překlad, kromě dobrých znalostí latiny, neobejde ani bez básnických schopností – zejména, má-li jít o překlad určený k bohoslužebnému použití a ke zpěvu. My však hymnům soustavnou pozornost nevěnujeme, protože by to bylo časově náročné a výrazně zvedlo rozsah práce. Katalog českých překladů breviářových hymnů zůstává úkolem pro další bádání.² Náš katalog však bude moci být pro takovou práci užitečným podkladem, protože poprvé poskytuje souborný přehled a základní orientaci v množství drobných „překladů z breviáře“.

3.2 Výjimky v třídění

Z výše popsaného systému třídění do textových rodin byly učiněny dvě výjimky, kdy byly publikace, nespádající do žádné ze známých textových rodin, v zájmu přehlednosti shrnuty do jedné skupiny na základě provenience a liturgické knihy (odlišné od Římského breviáře), která byla předlohou překladu. Jde o překlady vydané benediktiny Emauzského opatství (I.2.10) a dominikány (I.2.11).

3.3 Vyhledávání pramenů

Bylo snahou autora pokud možno vyčerpat prameny dostupné ve veřejných knihovnách v Českých Budějovicích a v Praze,³ stejně jako prameny dostupné v internetových úložištích digitalizovaných knih. Vyhledávání pramenů se ovšem z větší části omezilo na to, co bylo možné najít v knihovních katalozích – nebyl proveden např. systematický průzkum všech dostupných katolických zpěvníků.

Bylo rezignováno na zpracování pramenů přístupných jen k prezenčnímu studiu v knihovnách na Moravě (Moravská zemská knihovna v Brně, Vědecká knihovna Olomouc). Jde o jednotky (celkem do deseti) publikací převážně menšího významu, a jejich nezahrnutí tedy neohrožuje reprezentativnost výsledků práce.

Úložiště digitalizátů vybavená fulltextovým vyhledáváním umožnila objev některých drobných pramenů (nešpory v lokálních kancionálech apod.), na které by autor bez výdobytků strojového vyhledávání nikdy nenarazil. Je tedy třeba upozornit na časovou podmíněnost výsledků práce – o deset let dříve by řada zpracovaných pramenů patrně nebyla vůbec nalezena, a na druhé straně lze předpokládat, že další postup digitalizace starých knihovních fondů zpřístupní řadu pramenů nových. Stávající podoba katalogu nicméně vznáší nárok na reprezentativnost, a pokud jde o překlady většího (naddiecézního) významu, i na úplnost.

²Překlady hymnů vypracované v 19. stol. excerpoval Podlaha pro svou bibliografii, kde je možné je v katalogu písní dohledat i podle incipitů latinských předloh. PODLAHA, A. *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913*, 1809nn

³Využity byly fondy Jihočeské vědecké knihovny, Národní knihovny ČR, knihovny Národního muzea, fakultní knihovny Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy, knihovny Strahovského kláštera a Metropolitní kapituly.

3.4 Opakovaná vydání

Je třeba přiznat jeden metodologický nedostatek: při zpracovávání katalogu nebylo uplatněno žádné pravidlo, jak naložit s opakovanými vydáními téže publikace. Katalog zachycuje všechna ta a pouze ta vydání, ke kterým se nám podařilo dostat, přičemž na dohledání všech nebo většího množství nebylo vynaloženo zvláštní úsilí. U opakovaně vydávaných kancionálů (Fryčaj, Bečák, Boží cesta, Český kancionál) je to zpravidla jen jedno nebo dvě vydání z dlouhé řady, často navíc není podchyceno vydání první.

To není bez důsledků pro vypovídací hodnotu katalogu. Nelze z něj určit, zda byly překlady z breviáře součástí toho kterého zpěvníku odpočátku, nebo ne, a zda v průběhu času prodělaly nějaký vývoj. Omezená je i vypovídací hodnota ohledně délky působení daného překladu skrz daný zpěvník. Víme také, že u některých zpěvníků (přinejmenším Český kancionál, Boží cesta) některá vydání nešpory obsahovala, zatímco jiná ne, ale ani zdaleka jsme se nepřiblížili vyčerpávajícímu přehledu, které vydání patří do které skupiny.

Kapitola 4

Hlavní textové rodiny

Množství zpracovaných pramenů neumožňuje věnovat se všem podrobně, a ani by to nebylo účelné. Většina je proto jen schematicky popsána v katalogu (příloha I.2). Menší množství vybraných pramenů nicméně představíme podrobněji. Výběr byl proveden primárně podle významnosti pramene, měřené množstvím reprintů a jiných odvozených publikací. Tento první výběr určil zaměření na díla obřanského faráře Tomáše Fryčaje (1759-1839), kanovníka Vincence Bradáče (1815-1874) a prof. Jana Hejčla (1868-1935). Sekundárně byl výběr rozšířen podle personálního kritéria: pokud někdo z jmenovaných byl zároveň autorem i pramene či pramenů menšího významu, představíme je také.¹ Jednak z biografického zájmu o autory, jednak protože je to dobrá příležitost pokusit se pojmenovat, co udělalo „významné“ prameny významnými.

Všichni tři autoři byli katoličtí diecézní kněží. Fryčaj v diecézi brněnské, Bradáč v arcidiecézi pražské, Hejčl v diecézi královéhradecké (větší část jeho působení je však spjata s olomouckou teologickou fakultou). Jejich životní léta (ne však léta veřejného působení) se okrajově překrývají a pokrývají dobu od druhé poloviny 18. do první poloviny 20. stol. Doba působení jejich překladů se však překrývá a náš katalog zná i prameny vzniklé jako jejich kombinace.² Každý z autorů také představuje jiný přístup k překládání z breviáře. „Moravský obrozenecký kněz“ Fryčaj tvoří silně zjednodušené nešpory s minimálním množstvím proměnlivých prvků, pokrývající širokou paletu příležitostí. Bradáč jde cestou překládání velkého množství úplných nešporních formulářů, pokrývajících neděle a významnější svátky celého roku. Hejčl, uvažující v intencích „liturgického hnutí“ 1. pol. 20. stol., překládá jednak vybrané nešporní formuláře určené k lidovému zpěvu, jednak rozsáhlejší celky (oficium celého dne nebo týdne) jako pomůcku k plnějšímu prožívání hlavních svátků liturgického roku.

Každý z „významných“ pramenů se dočkal většího množství reprintů, výběrů, zařazení materiálu do kancionálu/ů a jiných odvozených publikací. Zde se zpravidla omezíme na rozbor primárního pramene. Pro odvozené publikace, až na některé hodné zvláštní pozornosti, odkazujeme do katalogu.

¹V Bradáčově případě přibíráme ke Svatojanskému kancionálu rýmované nešpory z r. 1853; u Hejčla k opakovaně přetiskovaným nešporám Českého kancionálu přibíráme rozsáhlejší překlady, na kterých autorovi podle všeho velice záleželo, ale ze strany čtenářů se setkaly s vlažným přijetím a přetisků se, s výjimkou vánočního matutina, nedočkaly.

²Fryčaj+Bradáč: BEZLOJA, F. *Katolický kancionál, čili, Zpěvník pro katolické křesťany* (1872); Hejčl+Bradáč: NAVRÁTIL, V. *Lidové nešpory o významnějších slavnostech a svátcích v roce* [1938].

4.1 Tomáš Fryčaj

„Katolický kancionál“ obřanského faráře Tomáše Fryčaje (1759-1839)³ je patrně nejvýznamnější moravský kancionál 19. stol. Po dlouhé řadě vydání se stal základem také pro kancionál Bečákův a pro „Úplný kancionál arcidiecese Olomúcké“. Dlouhou stopu zanechal i v dějinách českých breviářových překladů. S nešporními žalmy v jeho znění se – především na Moravě, ale nejen tam – setkáváme po celé 19. stol. (srov. katalog I.2.2).

Příležitosti. Kancionál obsahuje dva nešporní formuláře – nedělní/sváteční a „na svátky blahoslavené Marie Panny“. Ke konci kancionálu, v sousedství pohřebních písní, najdeme také kompletní officium za zemřelé (nešpory, matutinum, laudy).

První nešporní formulář pokrývá především neděle, přičemž nijak neřeší otázku přizpůsobení různým liturgickým dobám. Vedle nedělních nešpor formulář počítá i s použitím o svátcích, kdy se místo žalmu 113 zpívá žalm 116⁴ a vezme se vlastní hymnus a modlitba z příslušného místa v kancionálu.⁵ Zanedbává se skutečnost, že svátky v breviáři obvykle mají i vlastní kapitulum a veršik po hymnu, a že celá řada svátků má jiný výběr žalmů. (Srov. tabulku 1.1, str. 23.)

Druhý formulář je určen „na svátky blahoslavené Marie Panny“. Jediné předpokládané přizpůsobení tomu kterému svátku je výběr vlastního hymnu a příp. orace.⁶

Struktura. Jak je dobře patrné ze záznamu v katalogu, struktura nešpor je silně zjednodušená. Vynechány jsou všechny tiché modlitby (přípravné, závěrečné), většina závěrečných dialogů, všechny antifony. V tom jsou Fryčajovy nešpory podobné Šteyerovým a můžeme je označit za vzor jednoho z typů českých breviářových překladů – „nešpory pro lidový zpěv“. Protože jsou to nešpory *pro zpěv*, je z nich eliminováno vše, co se v kanonickém officiu modlilo tiše, a protože jsou určeny pro zpěv *lidový*, jsou maximálně zjednodušeny vypuštěním proměnlivých prvků nebo zrušením jejich proměnlivosti. To, jak moc se nešpory zpívané česky odpoledne v kostele ne/shodují s nešporami, které se předtím nebo potom modlí kněz v soukromí latinsky z breviáře,⁷ je vposledku nedůležité. Těžištěm těchto zjednodušených českých nešpor je zpěv žalmů.

Závěr mariánských nešpor, kde po Magnificat, oproti nešporám Římského breviáře, následuje české *kyrie* („Pane smiluj se nad námi. Kriste smiluj [se nad námi]. Pane smiluj se nad námi.“),⁸ ukazuje, že jde ve skutečnosti o nešpory malého mariánského officia. Tomu odpovídají i obě orace, jimiž se formulář uzavírá. První je standardní kolekta malého mariánského officia mimo dobu adventní, druhá

³Kancionálu a nešporám v něm obsaženým autor dříve věnoval blogový článek PAVLÍK, J. *Tomáš Fryčaj: Katolický kancionál*; k jejich dalšímu životu viz také PAVLÍK, J. *Prajské nešpory, Štěpánkovice*.

⁴FRYČAJ, T. *Katolický kancionál k vzdělání a rozjícení skutečné, veřejné y domácí pobožnosti* (1815), s. 95.

⁵FRYČAJ, T. *Katolický kancionál* (1815), s. 96.

⁶FRYČAJ, T. *Katolický kancionál* (1815), s. 101.102.

⁷Viz 1.6.

⁸FRYČAJ, T. *Katolický kancionál* (1815), s. 101.

(„Všichni svatí a světice Boží, prosíme, Pane, ...“) je součástí sufragia ke všem svatým, jak bylo téhož formuláře součástí. Příslušnou antifonu a veršík Fryčaj vynechává.

Vztah k originálu je velmi volný, k čemuž se autor otevřeně hlásí již v názvu daného oddílu: „Písně nešporní na obyčejné nedělní žalmy, s malým jejich opisem.“⁹ Všechny texty společně zpívané jsou volnými rýmovanými parafrázemi latinských předloh. To se týká i žalmů. Charakter překladu v pravém slova smyslu mají jen kapitula (i když i ta jsou rýmovaná!) a orace.

Délka veršů v rýmovaných textech je, kromě hymnů a úvodního verše, zcela nepravidelná. Každý žalmový verš je dvoudílný, poloviny se navzájem rýmují. Rým je často značně nedokonalý, při zpěvu na chorální nápěvy (viz dále) však tyto nedokonalosti nejsou příliš patrné.

Úvodní verš je, s drobnými jazykovými úpravami, převzat ze Šteyerova kancionálu – včetně toho, že postrádá závěrečné aleluja. Nápěv ovšem převzat není (viz dále).

Nápěvy. Kancionál byl tištěn zásadně bez not, ale u písní, vč. jednotlivých částí nešpor, jsou nápěvy udávány čísla. Ta odkazují na „Melodye na Katolický kancyonál“ – samostatně vydaný sešit s melodiemi a (zčásti rozepsaným, zčásti generálbasovým) varhanním doprovodem.¹⁰ Počítá se však i s dalšími zdroji nápěvů. Ohledně úvodního verše rubrika stanoví, že „kněz začíná obyčejnou kostelní notou (Deus in adjutorium)“,¹¹ tj. i pro český text se bere nápěv obvyklý při latinských chorálních nešporách. Pro některé části officia za zemřelé se odkazuje na chorální nápěvy otištěné v olomoucké agendě. Nápěvy písní užívaných na místě hymnů mají stejný charakter jako nápěvy ostatních písní v kancionálu a leží mimo oblast našeho zájmu.

Nápěvy žalmů jsou v „Melodyích“ uvedeny na str. iv pod čísla 72-79, ke všem je připsáno „Choral“. Narozdíl od nápěvů písní mají zapsanu pouze melodii bez doprovodu. Stejně jako ostatní melodie jsou zapsány na pětlinkové osnově s klíčem c na poslední lince. Co do původu jde dílem o tradiční chorální nápěvy žalmů,¹² dílem o nápěvy tradičním podobné, ale z nějakého důvodu modálně transponované do jiného modu.¹³ Jeden nápěv je původu neznámého a patrně byl pro potřeby kancionálu nově složen.¹⁴ U modálně transponovaných chorálních nápěvů nelze vyloučit chybu, resp. neúplnost notového zápisu – ve všech případech by se melodie daly na standardní chorální upravit pouhým doplněním správného předznamenání. Fungují ale i tak, jak jsou, a je možné, že šlo o záměrnou úpravu tradičních církevních nápěvů podle autorova nebo lidového vkusu. Za zmínku stojí, že chorální nápěv IV A modálně transponovaný o stupeň níže se nachází již u Šteyera (viz s. 27, pozn. 88). Vzhledem k tomu, že Fryčaj ze staršího kancionálu

⁹FRYČAJ, T. *Katolický kancyonál* (1815), s. 91.

¹⁰*Melodye na Katolický kancyonál* (1835).

¹¹FRYČAJ, T. *Katolický kancyonál* (1815), s. 91.

¹²72 = II D; 73 = V a, podle dobové praxe s bé; 75 = tonus peregrinus s jinou melodií závěru druhého poloverše; 76 = I f, melismatický závěr rozložen na sylabický; 78 = VIII G

¹³74 je jako IV A modálně transponovaný o diatonický stupeň níže, takže má co do charakteristických intervalů charakter 8. modu; 77 odpovídá VII c modálně transponovanému o diatonický stupeň níže.

¹⁴79; pro chorální nápěvy (kromě peregrinu) netypicky má každý poloverš jiný recitační tón

přebírá znění úvodního verše, převzetí nápěvu psalmodie ze stejného pramene není nepravděpodobné.

Můžeme si povšimnout, že otištěné nápěvy žalmů dosahují tradičního počtu osmi, ovšem při zahrnutí tonu peregrinu, který normálně stojí mimo systém „západního oktoichu“,¹⁵ a již zmíněného nápěvu zcela netradičního. Je zahrnuto po jednom nápěvu z každého modu kromě třetího (který je modernímu uchu zpravidla ze všech nejnezvyklejší) a šestého.

Z pokynů v kancionálu („Melodie chorální Nro. 72, na kterouž dvě sylaby verše prvního a tři posledního zapadati mají“) je zřejmé, že melodická ozdoba zakončující každý poloverš začíná prostě na příslušné slabice odpočítané od konce. Výjimečně¹⁶ se počítá s možnou nadbytečnou slabikou, ale nikde není popsáno, kde, resp. podle jakých pravidel by se měla uplatnit.

4.2 Vincenc Bradáč

Posud nemáme žádného překladu římského breviáře, jakýmž se mohou vykázati sousedé naši, ač velmi co přáti, aby takového stávalo – již k tomu účelu, by, kdož římský breviář v lehkost uvozují, poznáním obsahu jeho zahanbeni byli.

z předmluvy k *Nešporám*

Vincenc Bradáč (1815-1874) se narodil v Komárově u Hořovic, po studiích v Praze přijal 1838 kněžské svěcení a vystřídal řadu kaplanských i farářských působišť. 1860 byl zvolen kanovníkem Metropolitní kapituly v Praze, od r. 1863 řídil Dědictví svatojanské. Vedle duchovenského a kulturního působení se angažoval i politicky jako poslanec českého zemského sněmu (1867-1870).¹⁷

Jako svatovítský kanovník se Bradáč ujal redakce nového kancionálu pro české diecéze, tkzv. „Svatojanského kancionálu“, který vyšel v Dědictví svatojanském (odtud jeho vžitý název) ve dvou svazcích v letech 1863-4.¹⁸ Pro naši práci je tento kancionál zajímavý tím, že obsahuje jeden z nejrozsáhlejších souborů českých překladů z breviáře vzniklých ve sledovaném období (srov. přílohu II). Nešpory v jeho znění byly prokazatelně přetiskovány až do 40. let 20. stol. (srov. katalog, I.2.6) a co do délky užívání je tak překonávají jen nešpory Fryčajovy, představené výše.

Kancionál sice neobsahuje informace o autorském podílu redaktora a případných dalších přispěvatelů, ale překlady oficia v něm obsažené vyšly téměř současně s kancionálem i samostatně, pod Bradáčovým jménem a s jeho autorskou předmluvou.¹⁹ To nám umožňuje s velkou mírou jistoty označit za překladatele samotného Bradáče.

¹⁵HILEY, D. *Western Plainchant*, s. 62-64.

¹⁶nápěv č. 75, FRYČAJ, T. *Katolický kancionál* (1815), s. 93

¹⁷JEŽEK, J. „Bradáč Vincenc“.

¹⁸*Kancionál čili Kniha duchovních zpěvů pro kostelní i domácí pobožnost*, sv. 1 (1863); *Kancionál čili Kniha duchovních zpěvů pro kostelní i domácí pobožnost*, sv. 2 (1864)

¹⁹BRADÁČ, V. *Nešpory, čili večerní pobožnost církevní* (1864).

Nešpory a matutina ze Svatojanského kancionálu však nejsou Bradáčovým prvním počinem na poli breviářových překladů. Tím je o deset let dříve vydaná knížka nešpor s rýmovaným překladem žalmů. I když se tyto nešpory významu Svatojanského kancionálu ani zdaleka nepřiblížily, přinejmenším jako dokument vývoje Bradáčova pojetí „nešpor pro lid“ si zaslouží zmínku.

4.2.1 Rýmované nešpory z r. 1853

Drobná knížka²⁰ obsahuje žalmy v rýmovaném překladu a nešporní formuláře pro menší množství významných svátků (viz přílohu II). Náš katalog (I.2.3) znamená ještě dvě další vydání téměř totožného obsahu.

Autorství. Všechna tři známá vydání jsou anonymní. Naše připsání Vincenci Bradáčovi se zakládá především na záznamech knihovny Národního muzea v Praze. V tam chovaném exempláři prvního vydání²¹ je na titulní straně anonymního dílka perem připsáno „od Vincence Bradáče, faráře v Skalici u Černého Kostelce“ (Stříbrná Skalice poblíž Kostelce nad Černými lesy). Tento údaj o autorství přebírá i knihovní katalog. Potvrzuje ho ale i Bradáčův nekrolog, otištěný 10. 2. 1874 v Národních listech.²²

Vztah k originálu. Žalmy jsou podány v rýmované parafrázi, stejně jako u Fryčaje se v každém verši žalmu vzájemně rýmují poloverše. Oproti Fryčajovi však jde o dílo básnický citelně kvalitnější – některé žalmy dodržují pevnou délku verše, nedokonalý rým se vyskytuje jen výjimečně. Hymny a závěrečné mariánské antifony jsou podány jako písně, ostatní texty jsou přeloženy v próze.

Struktura. Co do zachovaných a naopak vynechaných strukturních prvků jde o model téměř totožný s tím, co jsme viděli u Fryčaje, a je snad i pravděpodobné, že Bradáč významný moravský kancionál znal a pro své nešpory se v něm inspiroval. Významně se však od něj odlišuje tím, že nenabízí žádný univerzální formulář pro neděle i svátek, ale jen formuláře s náležitými vlastními texty pro menší množství významných svátků.

Příležitosti. Pokryty jsou „vrcholy temporálu“ (Vánoce, Velikonoce, jejich okruhy), vybrané svátky Páně a Panny Marie. Jednotlivá vydání se liší tím, zda mají ještě nějaký formulář nad to a co je jeho obsahem. První vydání²³ obsahuje formulář svátku sv. Jana Nepomuckého, jemuž je zasvěcen kostel ve Stříbrné Skalici, kde autor v té době působil. Za tím, že pozdější pražské vydání²⁴ místo nešpor svatojanských obsahuje společné o mučedníkovi a vydání z Loun²⁵ (přetisk vydaný delší dobu Bradáčově smrti) žádný „nadpočetný“ formulář nemá, můžeme tušit vliv obdobných místních okolností, ale bližší informace o místech jejich určení nám nejsou známy.

²⁰[BRADÁČ, V.] *Nešpory, čili, Církevní pobožnosť večerní* (1853).

²¹[BRADÁČ, V.] *Nešpory, čili, Církevní pobožnosť večerní* (1853).

²²„P. Čeněk Bradáč“.

²³[BRADÁČ, V.] *Nešpory, čili, Církevní pobožnosť večerní* (1853).

²⁴*Nešpory čili Církevní Pobožnosť Večerní* (1858).

²⁵*Žalmy a písně nešporní* [1901-].

Nápadným rysem publikací z této malé textové rodiny je způsob prezentace vlastních textů pro mariánské svátky. Zatímco ostatní formuláře jsou přehledně otištěny jeden za druhým, přičemž se nijak zvlášť nešetří místem a opakované prvky, jako jsou úvodní a závěrečné dialogy, jsou otištěny pokaždé znovu (podobně, jako později ve Svatojanském kancionálu), pro mariánské svátky, které mají značnou část textů společnou, je formulář jen jeden. Vlastní texty jednotlivých svátků jsou doplněny ve *velmi* rozsáhlých poznámkách pod čarou.

4.2.2 Svatojanský kancionál

Pražská provinční synoda r. 1860 svěřila biskupům provincie úkol, vydat pro oba jazyky (t.j. pro češtinu a němčinu) zpěvníky lidového kostelního zpěvu k méně slavným bohoslužbám.²⁶ – Pro český jazyk byl tento úkol splněn záhy, když Dědictví svatojanské ve dvou dílech vydalo nový velký kancionál. Rozsáhlý oddíl českých nešpor, zařazený ke konci prvního dílu, snad můžeme číst i jako odpověď na jiné ustanovení téže synody, citované v úvodu naší práce. Mají-li se věřící podle výzvy synody účastnit nedělních a svátečních „odpoledních pobožností“, je třeba, aby tyto pobožnosti měly hodnotný a srozumitelný obsah. Jednou z možností hodnotné „odpolední pobožnosti“ jsou jistě i české nešpory. Druhý svazek přináší také vybraná matutina a laudy.²⁷

Jestliže Bradáčovy první „zpívané nešpory pro lid,“ představené v předchozím oddílu, stojí kdesi na půli cesty mezi modelem šteyerovsko-fryčajovským a úplnými nešporami, co možná přesně reflektujícími latinskou předlohu, nešpory zařazené ve Svatojanském kancionálu jsou završením této tendence. Je v nich zachováno a věrně přeloženo téměř všechno, co rozumně zachovat šlo. Jediným významnějším ústupkem „lidovosti“ zůstávají písňové parafráze závěrečných mariánských antifon.

Překlad nešpor zařazený do kancionálu je samozřejmě určen především k tomu, aby se společně zpíval, a víme, že Bradáč osobně vynakládal značné úsilí publikační i pedagogické, aby svůj překlad „dostal mezi lidi.“²⁸ Autorská předmluva k samostatnému vydání nešpor²⁹ však ukazuje, že překladatel nebyl veden zdaleka jen praktickou potřebou „odpoledních pobožností“, ale považoval za žádoucí – mj. i z apologetických důvodů – mít k dispozici kompletní český překlad Římského breviáře (srov. citát v úvodu podkapitoly). Toho se ovšem nedočkal nejen Bradáč, ale ani žádná z následujících generací.

Struktura. Pro všechny hodinky je až na úvodní a závěrečné tiché modlitby zachována úplná struktura odpovídající breviáři. Pro každou příležitost jsou podány kompletní vlastní texty, což se samozřejmě promítá do objemu. Tam, kde je bylo možné bezpečně předvídat (např. v oktávu Narození Páně), jsou podrženy dokonce i komemorace potlačených nešpor konkurujících svátků.

²⁶ *Acta et decreta Concilii Provinciae Pragensis anno Domini MDCCCLX*, cap. VII, par. 2 – s. 97.

²⁷ Prameny pojednávány v tomto oddílu se autor prvně zabýval před několika lety v příspěvcích na svém blogu: PAVLÍK, J. *Svatojanský kancionál*; PAVLÍK, J. *Bradáč: Nešpory*; PAVLÍK, J. *Micka: Nešporní zpěvy pro lid*.

²⁸ „Aby literu oživil, učí lid je [nešpory] zpívatí ve hromadách katolické jednoty, přepřlňujících kapli zrcadelnou staroměstského gymnasia. S jakou radostí zpívá tu zbožný náš lid!“ „Nešpory čili veřejná pobožnost církevní“, ČKD 1/1864

²⁹ BRADÁČ, V. *Nešpory, čili večerní pobožnost církevní* (1864).

Obsah je uspořádán tak, že nejprve jsou ve svém číselném pořadí otištěny všechny žalmy potřebné pro nedělní a sváteční nešpory (srov. tabulku 1.1, str. 23), následně jednotlivé formuláře, ze kterých se na příslušné žalmy odkazuje.

Příležitosti. První svazek obsahuje vlastní texty pro všechny neděle liturgického roku, bohatý výběr svátků i nešpory ze společných textů o svatých (srov. přílohu II), umožňující slavit množství svátků dalších, v kancionálu jmenovitě nepokrytých. Druhý svazek repertoár officia v národním jazyce doplňuje o matutinum Narození Páně, „temné hodinky“ (matutinum a laudy pro Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílou sobotu) a matutinum a laudy z officia za zemřelé.

Svátky sanktorálu netvoří jediný, podle kalendáře seřazený oddíl, jako je tomu v liturgických knihách, ale do samostatného oddílu jsou vyčleněny formuláře svátků mariánských. O důvodu tohoto uspořádání se můžeme jen dohadovat.

Část nešporních formulářů reprodukuje nešpory první, část druhé: „Pro neděle a svátky zvolili jsme nešpory druhé, pro svátky Svatých položili jsme nešpory první, jelikož tyto se již v svatvečer svátku zpívají. Obé naznačiti, nezdálo se nám býti rádné, abychom tím věc neučinili lidu příliš těžkou.“³⁰

Vztah k originálu. Všechny biblické texty i většina textů liturgických jsou prozaické překlady (což většinou dobře odpovídá charakteru překládaného textu, ale o veškeré kouzlo to připravuje texty v latině rýmovaného officia svatováclavského). Hymny a závěrečné mariánské antifony jsou přebásněny do rýmu, aby vyhověly dobovému očekávání stran podoby kostelní písně.

Nápěvy. Každý žalm má pevně přiřazen chorální nápěv. Nápěvy jsou prakticky bez úprav převzaty z latinského chorálu. Kancionál kromě notovaných prvních veršů nepodává žádný návod, jak nápěvy na text žalmů nasadit, a zřejmě se počítalo s prostým odpočítáním potřebného počtu slabik od konce každého poloverše. (Řada pozdějších publikací texty pro usnadnění zpěvu různým způsobem značuje.)

Texty písňového charakteru (hymny, parafráze závěrečných mariánských antifon) mají nápěvy stylově odpovídající ostatním kostelním písním v kancionálu podaným.

4.2.3 Otázka pramene

Opravdu velkou míru textové podobnosti s nešporami Svatojanského kancionálu vykazuje knížka vydaná anonymně o pět let dříve, r. 1858, u Jaroslava Pospíšila v Praze.³¹ Žalmy nejsou textově shodné, ale jsou nápadně blízké; další texty (kapitula, hymny, veršičky, orace) vykazují z velké části doslovné shody, jinde velkou podobnost. Úplnou vzájemnou nezávislost překladu konstatujeme nejčastěji u orací, jen ve dvou případech u hymnů (Nanebevstoupení Páně, Všech svatých).

Se samostatným otiskem nešpor z kancionálu knížku spojuje shodný titul „Nešpory ..., čili večerní pobožnost církevní“, se staršími Bradáčovými nešporami má

³⁰Nešpory, čili večerní pobožnost církevní o nedělích a slavnostech Páně, též o svátcích svatých a světcích Božích (1865), Předmluva, druhá stana, nestránkováno.

³¹Nesspory swáteční, čili, Wečerní pobožnost církevní na wssecky zaswěčené swátky w roce (1858).

zase společné to, že obsahuje jediný mariánský formulář (svátek Jména Panny Marie), k němuž jsou odlišné vlastní texty pro další mariánské svátky připsány v obsáhlých poznámkách pod čarou. Oproti kancionálu však je menší množství zahrnutých formulářů (jak hlásá titul: jen „na všechny zasvěcené svátky v roce“) a struktura nešpor ještě není reprodukována v úplnosti.

Bez dalších informací není možné určit, zda byl autorem i těchto českých nešpor Vincenc Bradáč, ale zdá se to docela pravděpodobné. Faráře a později kanovníka Bradáče by nám to představovalo jako někoho, komu na věci českých nešpor dlouhodobě záleželo a k jejich definitivní, nejúplnější a jazykově nejkvalitnější podobě došel až po dvou předběžných pokusech. Na druhou stranu proti Bradáčovu autorství mluví to, že ho jako autora prvních anonymně vydaných nešpor identifikuje záznam knihovny Národního muzea i dobový nekrolog, ale s nešporami z r. 1858 ho nespojuje nikdo. Ovšem ať už byl autorem kdokoli, rozsáhlé textové shody a podobnosti lze těžko vysvětlit jinak, než tak, že z této publikace Bradáč částečně vycházel při přípravě nešpor pro Svatojanský kancionál.

4.2.4 Přetisky

Protože kancionál byl příliš nákladný, než aby se mohl v dostatečném množství rozšířit mezi lid a umožnit společný zpěv nešpor, vycházely tyto od začátku i samostatně – a přetiskovány byly ještě i v době, kdy byl Svatojanský kancionál již nahrazen zpěvníky novějšími. Protože historie vydání nešpor ze Svatojanského kancionálu je mimořádně bohatá a vykazuje několik svěbytných podtypů, zdá se vhodné zde některé významnější publikace představit podrobněji. Pro úplný přehled viz katalog.

Bradáč První samostatné vydání částí officia ze Svatojanského kancionálu pořídil sám Bradáč, a to prakticky souběžně s kancionálem samým. První vydání nešpor³² v úplnosti přetiskuje obsah ze Svatojanského kancionálu, včetně not (nejde však o tisk z identické sazby). Oproti kancionálu přidává formuláře několika dalších svátků.³³ Druhé vydání³⁴ je naproti tomu drobná knížka bez not. Předmluva ukazuje, že publikace sleduje dva cíle: jednak umožnit recitaci nebo zpěv českých nešpor, jednak umožnit porozumění návštěvníkovi nešpor latinských, který jazyk římské liturgie neovládá.

Ještě menší, rovněž Bradáčovou péčí vybraný výtah³⁵ z nešpor Svatojanského kancionálu je malý, frakturou tištěný sešitek, obsahující pouze nezbytné minimum pro společný zpěv českých nešpor: nešporní žalmy, Magnificat a mariánské antifony (samotné, bez příslušných veršů a orací). Pro ilustraci můžeme uvést dobové ceny: notované nešpory v oktávu stály 40 krejcarů, menší nenotovaný výtah 25.³⁶ S prvními se počítalo především pro kněze a kůr, druhé byly zamýšleny pro lid, ale 25 kr. podle všeho bylo pořád tolik, že pro skutečné rozšíření bylo potřeba připravit i třetí, na dřevě ořezaný „výtah z výtahu“.

³²BRADÁČ, V. *Nešpory, čili večerní pobožnost církevní* (1864).

³³Sedmi bolestí Panny Marie, Panny Marie růžencové, Narození Jana Křtitele, sv. Prokopa, sv. Marie Magdalény, sv. Anny, sv. Petra v okovech.

³⁴*Nešpory, čili večerní pobožnost církevní* (1865).

³⁵BRADÁČ, V. *Žalmové nešporní a antifony mariánské* (1867).

³⁶*Nešpory, čili večerní pobožnost církevní* (1865), reklama na zadní obálce.

Vedle nešpor vyšel i samostatný úplný otisk matutin z druhého dílu kancionálu, co do vnější úpravy podobný prvnímu vydání nešpor (oktávový formát, noty).³⁷

I když je to pramen typu z oblasti zájmu naší práce výslovně vyloučeného, přeci je vhodné tu kvůli souvislosti s celkem zmínit také další malý otisk ze Svatojanského kancionálu – officium za zemřelé.³⁸ Jde o drobný, kurentem tištěný sešitek, v žalmech jsou tučně sázeny slabiky významné pro zpěv. Oproti výše zmíněným nešporům obdobné vnější úpravy tu však jsou reprodukovány kompletní texty a dokonce i nápěvy. Pozoruhodné jsou také pokyny pro interpretaci těch zpěvů, jež nejsou (ani ve Svatojanském kancionálu) notovány: „Chorální nápěvy k antifonám, invitorium a versiculům obsahuje Manuale pro sacris functionibus od Jana Skraupa v Praze 1858. Lid zpívá pouze jen žalmy, ostatní má zpívati chorální sbor; kde však sbor nesestává z dobře cvičených zpěváků, radíme, aby invitorium, antifony atd. toliko prostě odříkával.“³⁹

Micka V poslední čtvrtině 19. stol. na Bradáče navázal farář v Noutonicích a pozdější vyšehradský kanovník František Micka. Jeho „Nešporní zpěvy pro lid“⁴⁰ opět přetiskují (jen) texty ze Svatojanského kancionálu, ale při silné redukci množství formulářů i jejich struktury (viz přílohu II a katalog), a to dokonce do té míry, že z knížky samotné není možné nešpory, byť co do struktury zjednodušené, vypravit. Jde o zpěvníček pro lid, který předpokládá, že přinejmenším pro celebranta je k dispozici kancionál nebo Bradáčovo úplné vydání nešpor.⁴¹ Od druhého vydání jsou texty žalmů pro pohodlnější zpěv značkovány. Poslední nám známé vydání je osmé z r. 1940.⁴²

Mariánská družina u sv. Ignáce Jde o řadu tří až pěti⁴³ vydání nešpor ze Svatojanského kancionálu. Dvě z nám známých vydání vyšla pod jménem M. V. Zahradnického, třetí pak pod hlavičkou „Mariánské družiny jinochů a mužů u sv. Ignáce v Praze.“ Mezi ostatními nám známými přetisky jsou tyto výjimečné tím, že k nešporním formulářům vybraným z kancionálu přidávají celou řadu nově přeložených (o těch níže). Již tento specifický obsah vytváří z dané řady publikací jasně vymezenou skupinu. My ovšem s jistotou víme, že všechna tři vydání pocházejí z okruhu Mariánské družiny u sv. Ignáce: „Matěj Vít Zahradnický, faktor

³⁷ Vyňatky z hodinek církevních připadajících na Boží hod vánoční, pak na Zelený čtortek, Velký pátek, Bílou sobotu i na den dušiček (1864).

³⁸ BRADÁČ, V. Církevní hodinky za mrtvé.

³⁹ BRADÁČ, V. Církevní hodinky za mrtvé, nestránkováno.

⁴⁰ MICKA, F. Nešporní zpěvy pro lid (1877).

⁴¹ To uvádí sám Micka. MICKA, F. Nešporní zpěvy pro lid (1877), s. 2

⁴² MICKA, F. Nešporní zpěvy pro lid (1940).

⁴³ Dohledat se podařilo pouze tři vydání (ZAHRADNICKÝ, M. V. Nešporní žalmy, antifony, hymny a jiné zpěvy posvátného officia z breviáře Římského pro odpolední pobožnost o nedělích a svátcích dle doby církevní (1891); ZAHRADNICKÝ, M. V. Nešporní žalmy, antifony, hymny a jiné zpěvy z církevních hodinek pro odpolední pobožnost o nedělích a svátcích dle doby církevní (1900); Nešporní žalmy, antifony, hymny a jiné zpěvy z církevních hodinek pro odpolední pobožnost o nedělích a svátcích dle doby církevní (1909)), která se však v otištěných nakladatelských údajích označují jako třetí až páté. Pravděpodobně jde o řadu pěti vydání, z nichž první dvě zmizela bez knihovní stopy. Méně pravděpodobnou možností vysvětlení je, že žádné první a druhé vydání nebylo, ale „třetí vydání“ se chápe jako pokračování nějaké starší publikace, např. druhého vydání Bradáčova.

při c. k. knihtiskárně,“ byl jejím členem a v letech 1889-1893 starostou.⁴⁴

Přetiskují se kompletní formuláře ze Svatojanského kancionálu, žalmy jsou značkovány pro zpěv jako u Micky. Nedělní repertoár je omezen na „obecné nešpory nedělní“ (texty ze žaltáře a jedna vybraná orace) a vlastní texty pro neděle adventní, neděle Smrtnou a Květnou. Oproti kancionálu úplně chybí nešpory ze společných textů o svatých, ale sváteční formuláře jsou přetištěny téměř všechny. Navíc jsou k nim doplněny výše již zmíněné formuláře nové. Tak „na den sv. Václava, vévody, mučedníka a hlavního patrona českého“ nově nacházíme i druhé nešpory, které reprodukují již novou podobu svatováclavského formuláře, zavedenou r. 1865 (viz 1.2.2). První nešpory však i nadále zůstávají celé podle Svatojanského kancionálu, který reflektuje ještě stav před reformou a překládá tedy nešpory středověkého rýmovaného officia *Adest dies laetitiae* (v jeho potridentské, lehce upravené podobě). V případě dalších českých světců (Vojtěch, Prokop, Cyril a Metoděj) jsou ovšem i první nešpory přeloženy nově, přestože bychom překlad jejich starší podoby našli už ve Svatojanském kancionálu nebo (to je případ sv. Prokopa) v nešporách samostatně vydaných Bradáčem. O důvodech podržení zastaralé podoby prvních nešpor (jen) pro sv. Václava se můžeme jen dohadovat.

Vedle zájmu o české zemské patrony se v publikaci odráží i místní okolnosti – najdeme tu nešpory pro svátek sv. Ignáce z Loyoly, tedy patrocinium kostela, při němž mariánská družina působila (texty jsou až na oraci ze společných textů, převzaté z kancionálu).

Zvláštní zmínku si zaslouží formulář „Nešpory k uctění všech sv. Patronů českých“. Jde totiž o jediný nám známý případ, kdy bylo do češtiny přeloženo votivní officium – konkrétně votivní officium *Omniium sanctorum patronorum Bohemiae*, které v té době bylo součástí pražského provinčního propria.⁴⁵ Absence votivních officí v ostatních breviářových překladech je dána tím, že se tato officia⁴⁶ neříkala o příležitostech, kdy se lid obvykle scházel k nešporám, ale o liturgicky volných dnech. O tom, jak tento formulář užívala mariánská družina, nic bližšího nevíme.

Texty daného votivního officia velkým dílem pocházejí z commune více mučedníků, i překlad proto přebírá většinu materiálu ze Svatojanského kancionálu. Nově přeložené jsou jen texty pro daný formulář opravdu specifické: hymnus, antifona k Magnificat a orace.

4.2.5 Nešporní antifony

Od většiny ostatních redakcí českých nešpor se Svatojanský kancionál odlišuje tím, že pro všechny pokryté příležitosti poskytuje i všechny potřebné *antifony*. Ohledně toho, jak je zpívat, však žádné pokyny nedává. To některé zvláště horlivé církevní hudebníky neuspokojovalo. Hudebně činný kněz pražské arcidiecéze Ferdinand Lehner, tou dobou kooperátor v Karlíně, se rozhodl tento nedostatek napravit a roku 1868 vlastním nákladem vydal „Sv. Řehoře Velkého nešporní antifony“.⁴⁷

⁴⁴ *Sborník mariánských družin ve vlastech slovanských*, s. 16. Třetí vydání – tedy první nám známé a vydané pod Zahradnického jménem – spadá právě do období jeho starostování.

⁴⁵ Ohledně jeho zrušení viz 1.2.2.

⁴⁶ Máme teď na mysli *officia votiva* zařazená s tímto označením v Římském breviáři nebo v provinčním propriu. V jiném slova smyslu by se jako o „votivním officiu“ mohlo mluvit o malém mariánském officiu nebo o podobně stavěných mimoliturgických pobožnostech.

⁴⁷ LEHNER, F. *Sv. Řehoře Velkého Nešporní Antifony* [1868].

Jde o útlý litograficky tištěný svazek, kde je pro každou antifonu ze Svatojanského kancionálu⁴⁸ podána melodie vypracovaná na základě nápěvu odpovídající latinské antifony v římském antifonáři. Vzhledem k množství zhudebněných antifon tady můžeme bez nadsázky mluvit o (patrně jediném v novověku až do našich dnů vypracovaném) českém antifonáři, resp. vesperálu.⁴⁹

Jakkoli jde v dějinách českých nešpor o jedinečný úkaz a dílo zasluhující pozornost, po hudební stránce jsou Lehnerovy antifony z velké části bezcenné. Je to dáno tím, že autora vázal na jedné straně Svatojanský kancionál, přiřazující každému žalmu pevný nápěv (zatímco v latinském chorálním officiu se žalm zpívá na různé nápěvy, podle toho, pod jakou se právě zpívá antifonou⁵⁰), na druhé straně velká úcta k tradičním nápěvům latinských antifon mu velela tyto pokud možno beze změn použít i pro odpovídající české texty. Výsledkem jsou nejen nepřirozeně zhudebněné texty (když je nápěv, psaný na míru latinskému textu, naražen na úplně jinak stavěný text český), ale především rozbití modálního systému gregoriánského chorálu a často také nehezké nezpěvné melodie. Lehner totiž antifonu původně náležející k určitému modu často musí nechat zpívat s žalmovým nápěvem modu jiného. Někdy ji kvůli tomu různými způsoby upravuje, nezřídka ji ale nechává beze změn.⁵¹

Zmínku si zaslouží antifony formulářů z pražského provinčního propria (Václav, Jan Nepomucký, Vojtěch): zatímco antifony přeložené z Římského breviáře Lehner zhudebňuje na základě odpovídajících antifon z antifonáře, pro antifony z formulářů českých světců skládá nápěvy sám za pomoci „známých motivů odjinud“ (proto jsou také vesměs zdařilejší), protože pro ně žádný autoritativní zdroj nápěvů nebyl k dispozici, nebo přinejmenším nebyl Lehnerovi znám.⁵² To je pro novověk jako dobu úpadku veřejně a se zpěvem slaveného officia charakteristické.⁵³

Knížka vyšla ve skromném nákladu, který autor mezi další nadšence pro chrámovou hudbu rozprodával dalších několik let.⁵⁴ Není nám známo, že by došla většího rozšíření a byla ve významnější míře využívána. Dnes není ve fondu žádné veřejné knihovny, jediný nám známý exemplář se nachází v knihovně Metro-

⁴⁸A právě jen z něj. Antifony z formulářů přidaných v Bradáčových samostatných vydáních nešpor zahrnuté nejsou.

⁴⁹Další co do rozsahu srovnatelnou zhudebněnou částí officia v češtině je až o bezmála 140 let později OLEJNÍK, J. *Nedělní nešpory* (2006).

⁵⁰viz např. VENHODA, M. *Úvod do studia gregoriánského chorálu*, s. 103.

⁵¹Předmluvu k Nešporním antifonám, obsahující podrobný výklad o jejich „komposičních zásadách,“ Lehner později otiskl v Cecílii, takže je, narozdíl od samotných Nešporních antifon, dobře dostupná. LEHNER, F. „Předmluva k Nešporním Antifonám sv. Řehoře Velkého“, *Cecilie* 6/1875

⁵²LEHNER, F. „Předmluva k Nešporním Antifonám sv. Řehoře Velkého“, *Cecilie* 6/1875, s. 45.

⁵³Nápěvy pro (latinské) texty pražského provinčního propria od vynálezu knihtisku až podnes nikdy nevyšly v oficiálním vydání, a pokud je nám známo, většina nebyla nikdy vydána tiskem. Jak byly středověké texty (pro něž lze nápěvy najít v rukopisných antifonářích) upravovány, nahrazovány a doplňovány texty novými, officium se stávalo prakticky nezpívatelným, ale poptávka po nápěvech byla tak malá, že si to jejich vydání tiskem nevynutilo. Instituce, kde se dotyčné svátky přeci jen slavily i chorálním officiem, si nápěvy často opatřovaly samy a nezávisle na sobě, takže např. pro formulář sv. Jana Nepomuckého nebo pro nový formulář sv. Václava z r. 1865 známe hned několik vzájemně nezávislých zhudebnění. Pro aktuální stav otázky nápěvů k pražskému provinčnímu propriu můžeme zatím odkázat pouze na velmi kusé informace na webu <http://praga.inadiutorium.cz> (provázovaném autorem této práce).

⁵⁴Pravděpodobně poslední zmínka o exemplářích ležících dosud skladem je z r. 1880. LEHNER, F. „Karlín“, *Cyrill* 2/1880, s. 14

politní kapituly v Praze.

4.3 Jan Hejčl

Kdyby žil sv. Cyril a Metod dnes mezi námi,
podporovali by všemi silami svými „liturgické
hnutí“ ... zase by překládali.

z předmluvy k *Týdnu Ducha svatého*

Jan Nepomuk Hejčl (1868-1935) byl knězem královéhradecké diecéze. V letech 1901-1909 přednášel v diecézním bohosloveckém semináři (s přestávkami na zahraniční studijní pobyty), od r. 1909 do smrti pak působil jako řádný profesor Starého zákona a semitských jazyků na olomoucké teologické fakultě. Z díla významného i mimo vědeckou obec je třeba jmenovat především překlad a poznámky starozákonních knih pro Bibli českou.

Vedle oblasti své vědecké specializace věnoval značnou pozornost (a při vydávání vlastním nákladem patrně i nemalý obnos soukromých financí) překládání liturgických textů, velkým dílem právě textů officia.⁵⁵ Pro všechny Hejčlovy liturgické překlady je charakteristická snaha poskytnout čtenáři pomoc k takovému pochopení daných biblických a liturgických textů, které umožňuje uchopit je jako církevní a zároveň osobní modlitbu pro tu kterou příležitost během liturgického roku. Zatímco v nešporách Českého kancionálu (4.3.1) tato snaha silně zasáhla přímo do samotného procesu překladu, v ostatních publikacích se vtěluje do nějaké formy výkladového aparátu, nejčastěji v podobě úvodů k jednotlivým oddílům a textům. I když autor své starozákonnické já z přípravy liturgických příruček rozhodně nevynechává, výklad je vždy primárně „zbožný“, nikoli vědecký, a je veden kontextem daného liturgického formuláře.

Hejčl se veřejně vyznává⁵⁶ ze záměru sloužit svými překlady tomu, aby se i v českých zemích šířilo „liturgické hnutí“. Zatímco doposud představené překlady sledovaly praktické potřeby „odpoledních pobožností“, Hejčl sleduje spíše „plodné sledování liturgie“, či osobní modlitbu slovy, „jež se modlí a zpívá církev římskokatolická“.⁵⁷ Proto se také obsah i rozsah většiny Hejčlových překladů od těch dosud představených charakteristicky liší.

⁵⁵Níže představené publikace ovšem často obsahují překlad officia i mše. Dále je třeba jmenovat překlad mešního lekcionáře (HEJČL, J.; SÝKORA, J. L. *Perikopy, čili, Výňatky Starého i Nového zákona, které církev sv. čísti velí o nedělích a svátcích i jiných důležitějších dnech v církevním roce*). V souvislosti s Hejčlovým dílem na poli liturgické výchovy bývá zmiňován (viz NOVÁK, F. *Jan Nepomucký Hejčl a jeho životní dílo*, s. 70; ČIHÁK, D. „Za zemřelým dr. Janem Hejčlem“, s. 116) také žaltář (HEJČL, J. *Žaltář čili Kniha žalmů*). Ten však obsahuje pouze biblické texty (kromě žalmů, pravda, i se starozákonními kantiky užívanými v breviáři) v biblickém (nikoli liturgickém) uspořádání a pro naše potřeby tedy jde o edici biblické knihy, ne o překlad části officia.

⁵⁶HEJČL, J. *Týden Ducha svatého* (1931), s. 5-8; HEJČL, J. „Několik slov o liturgické obnově v našem lidu“; (HEJČL, J. *Slova, jež se modlí a zpívá církev římskokatolická na svátek Narození Páně, to jest na Hod boží vánoční* (1927), s. 5)

⁵⁷srov. podtitul HEJČL, J. *Slova, jež se modlí a zpívá církev římskokatolická na svátek Narození Páně, to jest na Hod boží vánoční* (1927).

4.3.1 Český kancionál

Roku 1921 vyšel „Český kancionál“ s ambicemi stát se novým společným kancionálem pro české diecéze. Od výše představeného Svatojanského kancionálu se zcela liší určením – nejde o velký kancionál pro kůr, ale o kancionál „do každé ruky“. Nechybí v něm ovšem české nešpory,⁵⁸ byť skromné množstvím. Najdeme tu všehovšudy dva formuláře: „Nešpory o nejsvětější svátosti“ a „Nešpory mariánské.“⁵⁹ Jako překladatel textů je pod oběma podepsán Hejčl, nápěvy je opatřil redaktor kancionálu Dobroslav Orel.

Mariánské nešpory otištěné v Českém kancionálu ve skutečnosti vyšly nejprve samostatně o bezmála deset let dříve,⁶⁰ přesto se nám zdá vhodné jménem kancionálu je zde zaštitit a v něm otištěnou podobu nešpor považovat za „typickou“ – nejen proto, že jejich další samostatná vydání se obvykle právě na kancionál odvolávají, ale i proto, že po stránce nápěvů kancionál odstraňuje chyby prvního vydání, jak bude ukázáno dále. Druhý formulář, nešpory božítelové, byl prvně otištěn právě až v kancionálu. Oboje nešpory se dočkaly i dalších samostatných vydání, přičemž o něco oblíbenější byly ty mariánské.

Struktura. Nešpory zachovávají úplnou strukturu podle breviáře, od *Deus in adiutorium* po závěrečnou mariánskou antifonu a *Divinum auxilium*. Úvodní a závěrečné tiché modlitby jsou vynechány. Jde o nešpory určené primárně k hlasitému (zpívanému) „provedení“ (viz dále).

Příležitosti. Máme před sebou dva úplné liturgické formuláře zcela se držící každý své snadno identifikovatelné předlohy: „nešpory o nejsvětější svátosti“ jsou překladem prvních nešpor svátku Božího těla, „mariánské nešpory“ pak překladem (spíš parafrází, viz dále) prvních nešpor ze společných textů o Panně Marii. Rozsah pokrytých příležitostí je tedy minimální. V případě božítelových nešpor jeden večer v roce, v případě mariánských žádný, protože žádný mariánský svátek, který by bral *úplně* všechny texty prvních nešpor z *commune*, v té době, pokud je nám známo, v kalendáři nebyl.

Je ovšem nepochybné, že nešpory do kancionálu nebyly zařazeny proto, aby se zpívaly jednou do roka. Pro jaké příležitosti je zamýšleli jejich autoři? Alespoň pro mariánské nešpory se to dozvídáme z předmluvy jejich samostatného vydání: měly umožnit „vzdávati hold nebes královně *o jejích svátcích*“.⁶¹ Počítá se tedy zřejmě s tím, že se tento jeden úplný mariánský formulář použije i pro příležitosti, které v breviáři mají částečně nebo úplně jiné vlastní texty. Při hledání funkce božítelových nešpor se pak zdá být směřodonné, že součástí „odpolední pobožnosti“ (ať už šlo o řádné nešpory latinské, nějakou jejich zkráceninu, české nešpory, nebo

⁵⁸Zde představeným pramenům se autor ponejprv věnoval v blogových článcích PAVLÍK, J. *Mariánské lidové nešpory* a PAVLÍK, J. *Český kancionál*.

⁵⁹Výběr právě této dvojice formulářů není pouhou zvláštností Českého kancionálu – setkáváme se s ním i v zahraničí, přinejmenším v 1950 vydaném zpěvníku diecéze Osnabrück („Sakraments- und Marienvesper“) nebo o tři roky později ve zpěvníku diecéze Trier, kde nešpory z Božího Těla a Nanebevzetí byly otištěny latinsky, vedle dalších nešpor německých. (KÜPPERS, K. „Zur Teilnahme der Gemeinde“, s. 44) Je tato shoda víceméně náhodná, nebo jde o projev nějaké dobové tendence?

⁶⁰HEJČL, J.; OREL, D. *Mariánské lidové nešpory* (1912).

⁶¹HEJČL, J.; OREL, D. *Mariánské lidové nešpory* (1912), s. 3; zvýraznění v textu J. P.

některou jinou pobožnost) téměř vždy byl krátký výstav a svátostné požehnání. Tady se jde o krok dál a eucharistie se stává tématem celých nešpor, které tím ztrácejí vazbu na liturgický kalendář a stávají se eucharistickou pobožností.

Nešpory Českého kancionálu tak mezi ostatními představenými překlady z breviáře vynikají na jedné straně úplností formulářů, na druhé straně nulovou variabilitou: nenabízejí ani alternativní hymny a orace pro vybrané svátky, jak je pro velkou část ostatních ukázek tohoto žánru běžné. Božítělové nešpory pak jsou (nakolik jejich místo v paraliturgickém životě církve interpretujeme správně) výjimečné také praktickým zrušením vazby na liturgický rok.⁶²

Vztah k originálu. Úvod k mariánským nešporám nás připravuje na to, že žalmy jsou, s ohledem na přístupnost pro věřící bez teologického vzdělání, zčásti spíše zbožnou parafrází než překladem:

Především bylo dbáti toho, aby znění žalmů bylo skutečně lidové, t. j., aby jim lid rozuměl a mohl jimi projevovati vzrušený, stupňovaný cit náboženský. Slovným, dokonale věrným překladem nebylo by možno cíle toho dosáhnouti. Znění, opatřené četnými poznámkami, usnadňujícími porozumění, by bylo vedlo jen částečně k cíli. ... Delší zralá úvaha vyvrcholila v tom, že byl učiněn pokus podati *opis* (parafrazi) biblického znění, upravený se zvláštním zřetelem k účelu mariánských nešpor, aby každý lidový čtenář již samému znění dobře rozuměl.⁶³

Většina žalmů je ovšem přeložena dosti věrně, jen příležitostně překlad nějakou méně jasnou pasáž dovysvětlí nebo pozmění, aby se žalm snáze mohl stát křesťanskou modlitbou.

Žalm 115, 13: Kalich *díků za spásu* zdvihnu, * a jméno Páně budu vzývat.

115, 15: *Stěží se zalíbí Hospodinu*, * aby zemřel jeho ctitel.

126, 2: Perně chléb vydělávají *Boha nedbající*, * milujícím ho však v klidu hojně chleba dostává se.

126, 4: Jako střely odrážejí nepřitele, * tak chrání otce dítky zdatné.

Radikálněji bylo naloženo se žalmem 109, který je zcela explicitně christologizován: „Pravil *Bůh Otec* ke *Kristu* Pánu: * Zasedej po mé pravici!“ Obtížně srozumitelné poslední tři verše (5-7) jsou pak upraveny na explicitní prorocství o Kristově ponížení a oslavení:

Kristus bude, Otče, po pravici tobě, * v den hněvu bude krále potírat,
mezi národy soud konat, * tříštit hlavy v četných krajinách.
Z potoka *ponížení* bude pít; * za to povznesse hlavu do výše.

⁶²I když tato liturgická paralela pravděpodobně nic neříká k zamýšlené funkci božítělových nešpor, sluší se upozornit, že v rámci systému votivních oficií na jednotlivé dny v týdnu, zavedeného Lvem XIII., se až do reformy Pia X. (srov. 1.2.1) smělo každý liturgicky volný čtvrtek recitovat votivní officium *De SS. Eucharistiae Sacramento*, jež bralo první nešpory celé právě z formuláře svátku Božího těla.

⁶³HEJČL, J.; OREL, D. *Mariánské lidové nešpory* (1912), s. 3.

Podobně se pracuje i s antifonami k žalmům mariánských nešpor. V breviáři jde o volné citace z Písně písní, dílem v původním kontextu texty se značným erotickým nábojem.⁶⁴ Hejčlův překlad dělá ze všech texty výslovně mariologické, které tomu, kdo nezná latinský originál, Velepíseň patrně ani nepřipomenou. Antifona k Magnificat i všechny antifony nešpor o nejsvětější svátosti jsou naproti tomu věrné překlady, totéž platí i o hymnech.

Nápěvy. Notovány jsou všechny tradičně zpívané texty, vč. kapitula, veršíku, závěrečné orace a souvisejících dialogů. K nešporám je také vypracován úplný varhanní doprovod.⁶⁵

V předmluvě k mariánským nešporám se uvádí, že podnětem k jejich vzniku bylo vydání nového římského antifonáře⁶⁶: „Když vyšly péčí nynějšího sv. Otce Pia X. ve Vatikánské tiskárně nové nápěvy k latinským hodinkám kněžským, tu pojal redaktor ‚Cyrilla‘ [Dobroslav Orel] plán, vložit tyto nápěvy i na jazyk českého lidu, aby mohl nešporami vzdávati hold nebes královně o jejích svátcích svou mateřštinou.“⁶⁷ To by se dalo číst tak, že pro české mariánské nešpory jsou použity nápěvy příslušných latinských chorálních zpěvů. To ovšem platí jen ve velmi omezené míře. Můžeme konstatovat shodu co do větší části společných nápěvů (úvodní verš, většina nápěvů žalmů, nápěv kapitula, veršíku, orace, většiny závěrečných dialogů). Antifony a hymnus však mají nápěvy nově složené, na odpovídajících latinských zpěvech zcela nezávislé. Ani výběr nápěvů žalmů příslušnému formuláři v antifonáři vůbec neodpovídá.⁶⁸

Nešpory o nejsvětější svátosti mají „vzorce žalмовé podle chorálu vydání vatikánského; antifony na motivy chorální a na staročeské písně o Božím těle“.⁶⁹ Z melodií, které se (údajně) staly základem pro jednotlivé antifony, se nám však až dosud nepodařilo identifikovat ani jedinou. Možná není náhoda, že se u čtyř ze šesti antifon (výjimku tvoří první a pátá) shoduje modus s odpovídající antifonou v latinském antifonáři.⁷⁰ Melodie však žádnou podobnost nevykazují. Pro hymnus je ovšem bez úprav použit nápěv z antifonáře.

Pro znění žalmů v nešporách Českého kancionálu je charakteristické, že je v nich dbáno toho, „by přízvuk mluvnický splýval v jedno s přízvukem hudebním“.⁷¹ To v překladatelově pojetí znamená: aby na přízvukné noty mediací a terminací chorálních žalmových nápěvů připadl pokud možno hlavní slovní přízvuk, který je v češtině na první slabice slova, resp. na slabičné předložce.⁷² Navíc se zásadně nepracuje s „nadbytečnými slabikami“, takže v daném žalmu končí poloverše slovy nebo skupinami slov s konstantním počtem slabik.⁷³ V důsledku toho se pracuje

⁶⁴*Dum esset rex*: Pís 1, 11; *Leva eius*: Pís 2, 6; 8, 3; *Nigra sum*: Pís 1, 4 . 3; *Iam hiems transiit*: Pís 2, 11 . 10 *Speciosa facta es*: srov. Pís 7, 6 (čísla veršů podle WEBER, R.; GRYSON, R. *Biblia Sacra*)

⁶⁵On-line je dostupný alespoň doprovod mariánských nešpor, obsažený v jejich prvním vydání (HEJČL, J.; OREL, D. *Mariánské lidové nešpory* (1912)); pro oboje nešpory viz VOŠYKA, V. *Český kancionál*, sv. 2 (1921), s. 200-219.

⁶⁶Totíž *Antiphonale Sacrosanctae Romanae Ecclesiae pro diurnis horis* (1912).

⁶⁷HEJČL, J.; OREL, D. *Mariánské lidové nešpory* (1912), s. 3.

⁶⁸srov. *Antiphonale Sacrosanctae Romanae Ecclesiae pro diurnis horis* (1912), [77]-[82].

⁶⁹OREL, D.; HORNOF, V.; VOŠYKA, V. *Český kancionál* (1921), s. 630.

⁷⁰srov. *Antiphonale Sacrosanctae Romanae Ecclesiae pro diurnis horis* (1912), s. 440-444.

⁷¹HEJČL, J.; OREL, D. *Mariánské lidové nešpory* (1912), s. 3.

⁷²srov. HRABÁK, J. *Úvod do teorie verše*, 40n.

⁷³Žalm 109 – v obojích nešporách – jako jediný s nadbytečnou slabikou počítá, ovšem zase ve

také s několika variantami překladu doxologie a pro každý žalm se bere ta nejlépe odpovídající použitému nápěvu.

Hudební stránku nešpor od prvního vydání provázejí chyby. První vydání mariánských nešpor chybně chápe terminaci 2. modu jako třínótovou skupinu s přízvukem na první notě – ve skutečnosti je první nota přípravná a přízvuk leží na druhé. Navíc je tento žalmový nápěv chybně označen jako „Ton. V.“.⁷⁴ Obě tyto chyby jsou v Českém kancionálu opraveny.⁷⁵ Kancionál naopak přináší jednu novou chybu, když první interval v initiu žalmového nápěvu 5. modu mění z tercie na sekundu.⁷⁶ Zajímavý je také vývoj páté antifony mariánských nešpor, která v prvním vydání nekončí na finále deklarovaného 7. modu, ale uspokojivým závěrem o kvartu výše se demaskuje jako melodie durová.⁷⁷ V Českém kancionálu je melodie zásadněji přepracována, takže už charakteristikám 7. modu odpovídá.⁷⁸

4.3.2 Rozsáhlejší překlady

Zatímco idea nešpor zařazených do Českého kancionálu pocházela patrně od Dobroslava Orla⁷⁹ a Hejčl byl přizván k její realizaci, nyní se dostáváme k překladům, na nichž pracoval a jež vydával z vlastního popudu. Jde o překlady citelně jiného rázu i určení. Je pro ně charakteristické, že se nepřekládá jedna hodinka nebo nějaký výběr, ale téměř vždy kompletní officium dne od matutina po kompletář. Navíc jsou ve všech publikacích (kromě malého mariánského officia, kde to z povahy věci nejde) vedle officia zahrnuty i kompletní mešní texty. Překladatel si je dobře vědom existence „lidových misálek“ (Baudyš, Schaller) a příležitostně na ně odkazuje,⁸⁰ ale jeho liturgické příručky mají čtenáře provést celou liturgií dne, bez potřeby pořizovat si ještě nějakou další knihu.

Významným předělem je rok 1925, kdy bylo dokončeno vydávání Bible české.⁸¹ Jednak se tím Hejčlovi rozvazují ruce pro jinou literární činnost, což se projevuje právě i novými liturgickými překlady, ale také má k dispozici svůj vlastní kvalitní překlad biblických textů, který v dalších liturgických překladech důsledně používá. Dřívější publikace mají biblické texty (žalmy, kantika, čtení) překládané ad hoc.

Struktura. Vztah k originálu. Je vždy zachována úplná struktura podle breviáře. Všechny texty jsou přeloženy co možná věrně a v nějaké míře doprovoveny vysvětlujícími poznámkami.

všech verších a jen od vydání Českého kancionálu dále. To je dáno tím, že v prvním vydání mariánských nešpor byl žalmový nápěv 2. modu chybně pochopen co do polohy hudebního přízvuku a pozdější vydání tuto chybu opravuje – srov. HEJČL, J.; OREL, D. *Mariánské lidové nešpory* (1912), s. 5 vs. OREL, D.; HORNOF, V.; VOSYKA, V. *Český kancionál* (1921), s. 645

⁷⁴HEJČL, J.; OREL, D. *Mariánské lidové nešpory* (1912), s. 5.

⁷⁵OREL, D.; HORNOF, V.; VOSYKA, V. *Český kancionál* (1921), s. 645.

⁷⁶OREL, D.; HORNOF, V.; VOSYKA, V. *Český kancionál* (1921), s. 648; správně viz HEJČL, J.; OREL, D. *Mariánské lidové nešpory* (1912), s. 7

⁷⁷HEJČL, J.; OREL, D. *Mariánské lidové nešpory* (1912), s. 8.

⁷⁸OREL, D.; HORNOF, V.; VOSYKA, V. *Český kancionál* (1921), s. 650.

⁷⁹srov. HEJČL, J.; OREL, D. *Mariánské lidové nešpory* (1912), s. 3.

⁸⁰srov. HEJČL, J. *Týden Ducha svatého* (1931), s. 7.

⁸¹NOVÁK, F. *Jan Nepomucký Hejčl*, s. 74.

Příležitosti. Jednotlivé knížky (dále představené podrobněji) pokrývají jednak „vrcholy temporálu“, jednak obě dodatková oficia, totiž malé mariánské officium a officium za zemřelé. Přeloženo je (s výjimkou Svatého týdne) vždy celé officium daného svátečního dne, často i ucelené řady dní.

Hodinky mariánské⁸² Pro úplnost budou alespoň v krátkosti zmíněny i ty publikace, které byly v kapitole 2 z naší oblasti zájmu výslovně vyloučeny (malé mariánské officium a officium za zemřelé), protože jejich opomenutí by obraz Hejčlova díla na poli překladů officia nechalo neúplný.

Na samém začátku Hejčlových překladů z breviáře stojí mariánské nešpory později otištěné v Českém kancionálu (viz 4.3.1). Rok po nich (1913) Dědictví svatojanské Hejčlovi vydává dílko tematicky související – kompletní překlad malého mariánského officia. Textově je však na „Mariánských lidových nešporách“ zcela nezávislé a po stránce překladatelské techniky nejde o zbožnou parafrázi pro potřeby lidové pobožnosti, ale o věrný překlad z breviáře. Vznik překladu souvisí s breviářovou reformou Pia X., která ani malé mariánské officium nenechala úplně beze změny.

Modlitby za v Pánu zesnulé⁸³ mají s mariánskými hodinkami z r. 1913 společného nakladatele i ráz. Biblické texty jsou však již ve znění Bible české. Je třeba upozornit, že publikace kromě officia za zemřelé obsahuje i mešní texty (pohřební a zádušní mše) a – patrně na Podlahovo přání⁸⁴ – neliturgické modlitby za zemřelé. Z korespondence víme, že autorského honoráře za tuto knížku se Hejčl zřekl.⁸⁵

Jak dokládá další Hejčlova korespondence s biskupem Podlahou, tyto první liturgické překlady, vydané Dědictvím sv. Jana Nepomuckého, šly velmi špatně na odbyt, takže se Podlaha zdráhal další podobné publikace přijmout.⁸⁶ Hejčl je proto většinou vydával jinde, někdy vlastním nákladem.

Malé mariánské officium vyšlo pod Hejčlovým jménem podruhé v r. 1926.⁸⁷ Nejde ovšem o přetisk ani nové vydání mariánských hodiněk z r. 1913, ale o vydání úplně nové, tištěné zrcadlově latinsko-česky. Všechny biblické texty (žalmy, kantika, čtení) jsou nově ve znění Bible české. Nebiblické liturgické texty jsou z větší části převzaty z vydání z r. 1913, menším dílem zřejmě nově přeloženy (např. veršíky). Zvláštním případem jsou ty nešporní antifony, které má malé mariánské officium společné se společnými texty (*commune*) o Panně Marii: tady jsou totiž použity antifony ve znění Českého kancionálu, které jsou, jak již víme (viz 4.3.1), velmi volnými zbožnými parafrázemi oficiálních liturgických textů. Pro Hejčla typický obsáhlý poznámkový aparát tu chybí, jako pomůcka k modlitbě se nabízí jen stručné úvody k jednotlivým hodinkám (předepisující námět k rozjímání, který s textovým obsahem hodinky souvisí často málo nebo vůbec) a nadpisy žalmů. Z obsahu můžeme soudit, že toto vydání bylo určeno pro některou ženskou kon-

⁸²HEJČL, J. *Hodinky mariánské*.

⁸³HEJČL, J. *Modlitby za v Pánu zesnulé*.

⁸⁴NOVÁK, F. *Jan Nepomucký Hejčl*, s. 97.

⁸⁵NOVÁK, F. *Jan Nepomucký Hejčl*, s. 112.

⁸⁶NOVÁK, F. *Jan Nepomucký Hejčl*, 113n.

⁸⁷*Officium parvum Beatae Mariae Virginis. Malé hodinky nejblahoslavenější Panny Marie*.

gregaci z františkánské rodiny.⁸⁸ Zřejmě proto také mezi ostatními Hejčlovými překlady vyčnívá nezvyklým nakladatelem i místem vydání.

Narození Páně Knížka⁸⁹ zahrnuje úplné oficium slavnosti Narození Páně, od prvních nešpor po nešpory druhé, na časově odpovídajících místech jsou vloženy také všechny tři vánoční mše. Tato publikace je mezi všemi Hejčlovými liturgickými překlady nejuvýpravnější, vyniká ale i vůbec v rámci celku zpracovaných pramenů. Tištěno je dvoubarevně a knížku zdobí dokonce čtyři celostránkové dřevoryty, což je úkaz v rámci žánru zcela ojedinělý. Výtvarné kvality sazby jsou ovšem spíše podprůměrné. Na konci je připojeno osm českých písní, počínaje přebásněným eucharistického hymnu *Pange lingua* a *Te Deum*.

Boží Tělo Zahrnuto je⁹⁰ kompletní oficium svátku Božího Těla, počínaje prvními nešporami, a jeho oktávu. Po tercii jsou zařazeny kompletní texty pro mši a eucharistické procesí, přičemž obsah jednotlivých zastavení je podán dvojmo, vždy ve variantě pro Čechy a Moravu. (Jde totiž o liturgický útvar normovaný provinčním rituálem.) Po druhých nešporách následují vlastní texty pro dny v oktávu, t.j. z větší části jen lekce matutina (zbytek se opakoval ze svátku). Na samém začátku knížky jsou jako přídatek otištěny eucharistické hymny, každý ve více různých českých překladech.

Svatý týden Autor původně ohlásil „patero samostatných svazečků“⁹¹, nakonec však vyšel celý Svätý týden ve dvou: první⁹² obsahuje oficium (počínaje matutinem) a mši Květné neděle, druhý,⁹³ formálně označený jako dvojsvazek 2-3, pak celý zbytek Svatého týdne až po laudy Božího hodu velikonočního. Tištěno je v obou případech dvoubarevně na tenký biblový papír.

Pro první svazeček je charakteristické, že hymny (kromě malých hodin) podává dvakrát – vždy nejprve v překladu Pavelkově, poté ve Štembergově. (Ve druhém svazečku žádné hymny nejsou, protože římské oficium ve Velikonočním triidu a Vel. oktávu až do liturgické reformy hymny nemělo.⁹⁴)

Druhý svazeček neobsahuje kompletní oficium pro všechny dny Svatého týdne, ale od pondělí do středy (kdy se slavilo poměrně „obyčejné“ feriální oficium se žalmy ze žaltáře, byť s vlastními antifonami k žalmům laud a nešpor) na oficium rezignuje a podává pouze mešní texty. To samozřejmě znamenalo nemalou úsporu překladatelské práce a papíru. Počínaje matutinem Zeleného čtvrtku (první „temné hodinky“) pak je podán překlad celého oficia a všech dalších obřadů (obnažování oltářů, mytí nohou, svěcení olejů atd.). Texty společné s prvním svazkem (např. žalmy malých hodin) nejsou reprodukovány, ale odkazuje se na ně, takže druhý svazeček nešel v úplnosti použít bez prvního.

⁸⁸Obsáhlý úvod popisuje praxi modlitby oficia v chóru sester; na konci hodin jsou kromě připomínky všech svatých navíc připomínky sv. Josefa, „sv. otce Františka“ a sv. Alžběty.

⁸⁹HEJČL, J. *Slova, jež se modlí a zpívá církev římskokatolická na svátek Narození Páně, to jest na Hod boží vánoční* (1927).

⁹⁰HEJČL, J. *Na slavnost Božího Těla* (1927).

⁹¹HEJČL, J. *Na Květnou neděli*, sv. 1 (1928), s. 5.

⁹²HEJČL, J. *Na Květnou neděli*, sv. 1 (1928).

⁹³HEJČL, J. *Pondělí, úterý, středa, Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílá sobota*, sv. 2-3 (1928).

⁹⁴srov. MALINA, B. *Dějiny Římského breviáře*, s. 338-343.

Týden Ducha svatého Publikace je oproti předchozí méně výpravná – tištěná jednobarevně na obyčejném papíře. Jejím specifikem oproti předchozím je, že vycházela na pokračování po jedné nebo dvou osmistránkových složkách jako příloha k jednotlivým číslům 5. ročníku revue Na hlubinu.

Obsahuje kompletní texty oficia a mše slavnosti Seslání Ducha svatého s oktávem,⁹⁵ počínaje prvními nešporami slavnosti (takže není zahrnuta svatodušní vigilie) a konče sobotou v oktávu (místo osmého dne zaujímá slavnost Nejsvětější Trojice, která již zahrnuta není). Rozsahem i strukturou obsahu se jedná o podobný případ jako u knížky pro slavnost Božího Těla: officium dnů v oktávu opakovalo většinu textů ze slavnosti, proto se pro dny od pondělí do soboty podávají jen ty texty, které jsou pro ně vlastní (lekce matutina, mešní proprium).

V úvodu autor provádí jakési resumé svých dosavadních liturgických překladů, přičemž se zdá, že všechny nebo většina byly tou dobou ještě skladem.⁹⁶

4.4 Souhrn

Jeden závěr při pohledu na výše podaný přehled přímo bije do očí: pokud ve sledovaném období nějaký překlad z breviáře dosáhl významnějšího rozšíření, byl to pravidelně překlad určený pro *slavení českých nešpor*, a to pro slavení se zpěvem. Hejčlový rozsáhlejší překlady (ale ani další s nimi srovnatelná díla, která zachycuje náš katalog⁹⁷), předpokládající katolického laika, který bude chtít o vybraných dnech liturgického roku sledovat kanonické officium, nebo se soukromě „modlit breviář“, se nedočkaly většího ohlasu.

Výše představené prameny mohou posloužit jako inventář základních typů, k nimž lze většinu ostatních v katalogu zachycených publikací přiřadit.

1. Prvním charakteristickým typem je typ šteyerovsko-fryčajovský. Struktura je silně redukováná, tím samým je omezená potřeba textů specifických pro jednotlivé příležitosti. Těžiště je v psalmodii. Žalmy jsou v klasické podobě tohoto typu (Šteyer, Fryčaj, první nešpory Bradáčovy) rýmované.

2. Druhý typ, představovaný především Svatojanským kancionálem (a Cestou k věčné spáse), reprodukuje kompletní liturgické formuláře pro vybrané příležitosti, a na ty tak nešpory váže. České nešpory mají z hlediska textu téměř totožný obsah, jaký by v daný den měly nešpory latinské, bývají však zjednodušeny po stránce hudební (antifony nemají vlastní nápěvy, žalmům jsou nápěvy přiřazeny pevně). Mezi oběma typy existují přechody, např. prameny s texty podle Svatojanského kancionálu, ale strukturou zjednodušenou až k úrovni Fryčaje.

3. Jako třetí typ bychom mohli oddělit nešpory Českého kancionálu, které ten který liturgický formulář reprodukuje úplně jak co do textů, tak co do hudebního tvaru (vč. prokomponovaných antifon), ale počítají s uplatněním bez vazby na

⁹⁵Jen na okraj budiž zmíněno, že slavnost dnes oktáv nemá. Přišla o něj ovšem až v rámci provádění liturgické reformy Druhého vatikánského koncilu, tedy mimo hranice badatelského zájmu této práce. Srov. *Calendarium Romanum* (1969), s. 57

⁹⁶HEJČL, J. *Týden Ducha svatého* (1931), s. 7-8.

⁹⁷FUCHS, A. *Modlitby katolického křesťana* (1937); BÁRTA, J. B. *Žaltář římského breviáře* (1947)

liturgický kalendář. Narozdíl od předchozích dvou typů však pro tento neexistují žádné další ukázky, nešpory Českého kancionálu jsou tedy spíše nešpory *sui generis*.

Mohli bychom být v pokušení povýšit popsané typy na etapy historického vývoje, takovou interpretaci však celkový pohled na katalog neumožňuje. Je pravda, že zhruba od poloviny 19. stol. prakticky nevznikají nové rýmované parafráze nešporních žalmů, ty již existující jsou však i nadále přetiskovány. Po vydání Svatojanského kancionálu se sice šíří jeho úplné nešporní formuláře, ale paralelně se dál užívají formuláře redukované. Nešpory z Českého kancionálu bezpochyby nabídly zcela novou (především hudební) kvalitu českých zpívaných nešpor, ale nevytlačily starší české nešpory s lépe vyřešenou vazbou na liturgický rok. Hejčlovy „rozsáhlé liturgické překlady pro zbožného intelektuála“ by někdo mohl (jistě ne zcela neprávem) označit za ryze moderní úkaz, charakteristický pro liturgické hnutí první poloviny 20. stol., ale náš katalog zaznamenává dílem velmi staré překlady, které se Hejčlovi sice neblíží rozsahem, ale jejich účel mu blízký je.⁹⁸

⁹⁸PŘIBIL, M. A. *Katoljk slowy své cjrkwě se modljej, aneb, Modlitby cjrkewnj: nimi se nábožný, a swatau cjrkew swau milugjej katoljk, ... modliti může* [1831]; VOBORNÍK, S. *Svatý týden před velikonočí, obsahující všechny modlitby a obřadů vyjasnění dle předpisů církve svatě římské katolické* (1871); GRÝDIL, F. *Obřady církve katolické* (1896)

Kapitola 5

Vyhodnocení katalogu

Hlavním přínosem katalogu je (1) nalezení a sepsání relevantních pramenů a (2) jejich roztrídění do textových rodin. Ze sebraných dat o jednotlivých pramenech se nám nepodařilo vyvodit žádné zásadnější závěry, to však ani nebylo cílem práce. Nabídnout můžeme alespoň několik více či méně zajímavých pozorování.

5.1 Překlad z breviáře a jeho funkce

Do našeho katalogu byla pojata každá nalezená publikace, která obsahuje český překlad alespoň jedné hodinky Římského (popř. jiného) breviáře. Získali jsme tak soubor překladů rozmanitého stáří, rozsahu, charakteru a určení. Snažili jsme se všimnout si a v katalogu zaznamenat, pro jaký způsob použití byl ten který pramen určen. To je třeba částečně korigovat a říci, že překlad z breviáře je, bez ohledu na (třeba i explicitně formulovaný) autorský záměr, text multifunkční, otevřený různým způsobům použití. Jednotlivé funkce obvykle nejsou vzájemně vylučné.

5.1.1 Studijní pomůcka

Překlad může posloužit tomu, kdo v dostatečné míře nevládne latinským jazykem, k seznámení se s obsahem breviáře. Tak Vincenc Bradáč věřil, že by český překlad celého breviáře měl dokonce význam apologetický, neboť by ti, „kdož římský breviář v lehkost uvozují, poznáním obsahu jeho zahanbeni byli.“¹ Když o více než osmdesát let později Bárta vydával svůj *Žaltář římského breviáře* (nejrozsáhlejší souvislý celek za celé sledované období do češtiny přeložený a zároveň jedinou nám známou publikaci, která se hlásí k tomu, že chce být především pomůckou k porozumění latinskému breviáři), měl cíle o poznání skromnější: pomoci k lepšímu porozumění především klerikům, kterým v dobrém porozumění breviáři, a zejména žalmům (již v piánském znění!), překáží nedostatečná znalost latiny.²

¹BRADÁČ, V. *Nešpory, čili večerní pobožnost církevní* (1864), předmluva, nestránkováno.

²srov. BÁRTA, J. B. *Žaltář římského breviáře* (1947), s. 9.

5.1.2 Sledování liturgie

Jedním z typických obrazů katolického bohoslužebného života u nás v době před liturgickou reformou je laik, sledující průběh liturgie v dvojazyčném misálku. Snahu umožnit sledování latinského officia deklaruje i řada v našem katalogu zachycených překladů z breviáře. Automaticky pak tento záměr předpokládáme tam, kde je podán paralelní latinsko-český text.

Na poli officia však překladatelské úsilí nikdy ani zdaleka nedosahuje širší srovnatelné s úplným českým překladem misálu. Officium má pro katolického laika ve srovnání se mší řádově nižší důležitost, ale také je – již po celé sledované období – řádově hůře dostupné, protože jeho veřejné slavení je dávno spíše výjimkou než normou. Tam, kde se koná, je to nejčastěji s frekvencí týdně nebo nižší.

Překlady určené ke sledování kanonického officia můžeme rozdělit do dvou okruhů: jeden tvoří překlady pro návštěvníky bohoslužeb v kláštorech s chórovou povinností, druhý překlady několika málo částí officia, které se celkem běžně slavily i ve farnostech, venkovské nevyjímaje.

Pokud jde o „klášterní produkci,“ je nápadné, že není příliš rozsáhlá, a až na jeden případ (dominikánský kompletář³ jako malá, omezeně proměnlivá část breviáře, zároveň zvláště významná pro spiritualitu řádu⁴) se co do pokrytých příležitostí v zásadě překrývá⁵ s druhou skupinou, kterou bychom mohli nazvat „minimum officia pro farnosti.“

Části (oficiálního latinského) officia, na nichž překladatelé a vydavatelé v širší míře očekávají účast katolického laika a snaží se mu umožnit porozumění, se omezují na vrcholy liturgického roku – Velikonoce a Vánoce. Jde přitom hlavně o veřejně slavená matutina – „temné hodinky“ Svatého týdne⁶ a vánoční matutinum,⁷ slavené před půlnoční mší. Stranou necháváme Hejčlovy rozsáhlé překlady. I ty sice deklarují, že chtějí být (i) pomůckou pro sledování officia,⁸ máme však vážné důvody k pochybnostem, že se v Hejčlově době vůbec někde celé denní officium příslušných svátků, nebo třeba i jen nějaké větší množství hodin, veřejně slavilo.

5.1.3 Modlitební knížka

Pozoruhodným úkazem jsou modlitební knížky, určené sice zcela pro potřeby osobní zbožnosti, ale nabízející pro tyto účely převážně nebo výhradně překlady vybraných textů z liturgických knih, na základě přesvědčení, že tyto „modlitby církevní“ mají oproti jiným, neliturgickým modlitbám mimořádnou kvalitu a měly by se stát základem nejen modlitby veřejné, ale i té osobní. Některé z modlitebních knížek tohoto proudu obsahují i jeden nebo více (více méně-)úplných formulářů přeložených z breviáře.⁹

³ *Kompletář neboli církevní modlitba večerní podle obřadu řádu dominikánského* (1933).

⁴ srov. BONNIWELL, W. R. *A History of the Dominican Liturgy 1215-1945*, s. 148-151.

⁵ Vánoce (*Hod Boží vánoční* (1926)), temné hodinky (*Temné hodinky* (1934)).

⁶ VOBORNÍK, S. *Svatý týden před velikonočí, obsahující všechny modlitby a obřadů vyjasnění dle předpisů církve svaté římské katolické* (1871); GRYDIL, F. *Obřady církve katolické* (1896)

⁷ LAŽNOWSKY, F. *Ranní a odpolední pobožnosti na neděle a svátky i ve všelikých církevních potřebách* (1856); GRYDIL, F. *Obřady církve katolické* (1896)

⁸ HEJČL, J. *Na slavnost Božího Těla* (1927), s. 4; HEJČL, J. *Slova, jež se modlí a zpívá církev římskokatolická na svátek Narození Páně, to jest na Hod boží vánoční* (1927), s. 5

⁹ PŘIBIL, M. A. *Katoljk slowy své cjrkwe se modlfcj, aneb, Modlitby cjrkewnj: nimi se nábožný, a swatau cjrkew swau milugfcj katoljk, ... modliti může* [1831]; ŠRÁMEK, V. *Víra, naděje a láska* (1898). Za

5.1.4 „Scénář“ pro pobožnost

Drtivá většina sebraných pramenů je určena primárně pro společné slavení částí officia v češtině. Prim hrají nedělní a sváteční nešpory, hojně jsou ale i překlady těch několika matutin, pro která vznikaly i pomůcky ke sledování latinské liturgie (viz výše).

Pro překlady k bohoslužebným účelům je charakteristická určitá redukce struktury. Téměř vždy je provedena redukce „na to, co se říká nahlas“ (vynechání tichých modliteb na úvod a na závěr), často jsou ale vypuštěny i další strukturní prvky – typicky antifony. Podle práce se strukturou hodiněk a s texty specifickými pro tu kterou příležitost můžeme rozlišit tři skupiny:

- silně zjednodušené univerzální formuláře se silně redukovanou strukturou a minimem prvků specifických pro danou příležitost (Šteyer, Fryčaj, Boží cesta)
- co možná úplný překlad formulářů pro jednotlivé příležitosti (Svatojanský kancionál, Cesta k věčné spáse, Hejčlový „rozsáhlé překlady“, Navrátil)
- úplný formulář zamýšlený pro použití bez přísné vazby na konkrétní příležitost, na způsob jakéhosi „votivního officia“ (Český kancionál)

Oproti breviáři je někdy omezena proměnlivost textů (různé „univerzální nedělní formuláře“) nebo jinak uvolněna vazba na kalendář a pravidla breviáře (pro ten který svátek jen jedny nešpory, bez určení, jestli jde o nešpory první nebo druhé).

Značná část pramenů je zcela jednoznačně určena pro slavení nešpor *zpívaných*. Některé obsahují přímo hudební notaci, jiné texty žalmů s vyznačenými slabikami významnými pro zpěv na chorální nápěvy; ještě jinde se na zpěv výslovně odkazuje předmluva nebo rubriky. Víme-li o nějakém prameni, že byl určen pro české nešpory veřejně slavené, můžeme s vysokou pravděpodobností předpokládat, že šlo o nešpory zpívané, i když to z jeho obsahu není zřejmé. K dnešnímu dni nám není znám jediný dobový doklad o tom, že by ve sledovaném období byly někde české nešpory společně *recitovány*. Nepokoušíme se tvrdit, že k tomu nikdy nikde nedošlo, ale rozhodně nejde o běžný způsob, jak byly české nešpory provozovány.

5.2 „Nemáme překladu Římského breviáře“

Jedním z nepříliš překvapivých zjištění naší práce je i to, že povzdech Vincence Bradáče, že „posud nemáme žádného překladu římského breviáře, jakýmž se mohou vykázati sousedé naši,“¹⁰ platí i po více než půldruhém století. Ba nejen, že se nikdo neodhodlal k realizaci mamutího projektu překladu celého Římského breviáře, ale přeložena nikdy nebyla ani jeho větší ucelená část – řekněme diurnál (breviář bez matutina), nebo alespoň vesperál (nešpory na celý rok). Nejrozsáhlejším souvislým celkem přeloženým z předkoncilního Římského breviáře do

upozornění na tuto problematiku vděčíme EICHLER, K. *Cesta k věčné spáse*, sv. 1 (1912), s. XII

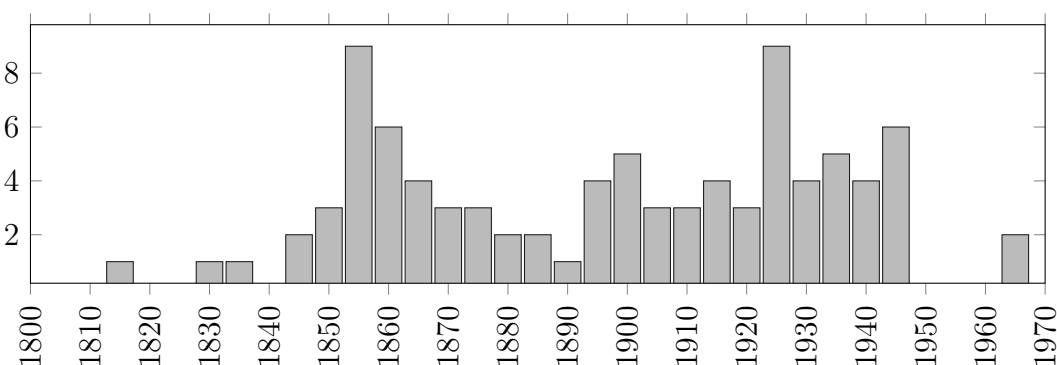
¹⁰BRADÁČ, V. *Nešpory, čili večerní pobožnost církevní* (1864), předmluva, nečíslováno.

češtiny tak zůstává Bártův žaltář,¹¹ nejrozsáhlejší celky nešporních formulářů obsahuje Svatojanský kancionál (resp. o trochu rozšířené samostatné vydání nešpor z něj) a kancionál Cesta k věčné spáse. Po liturgické reformě Druhého vatikánského koncilu se pak zdá krajně nepravděpodobné, že by se do časově i jazykově náročného překladu předkoncilní liturgické knihy ještě někdy někdo pustil.

5.3 Nejčastěji otiskované formuláře

Příloha II nabízí přehled formulářů obsažených v rozsáhlejších pramenech. Nenabízí kompletní přehled o počtu zjištěných otisků toho kterého formuláře – započteny nejsou jednak případné výskyty v pramenech malého rozsahu, jednak prameny, které beze změny reprodukují starší předlohu, v zájmu přehlednosti a úspory místa nemají v tabulce zvláštní sloupec. Tabulka nicméně umožňuje udělat si docela dobrý orientační přehled, které sváteční nešporní formuláře byly přetiskovány nejčastěji, které často a které jen zřídka. Absolutně nejotiskovanější jsou nešpory pro Boží hod vánoční, přítomné bez jednoho ve všech pramenech. Do skupiny s výskytem ve více než deseti pramenech (resp. typech pramenů) pronikly výhradně svátky z kalendáře obecné církve, a to ještě jen svátky Páně a Panny Marie. Deset výskytů mají svátek sv. Štěpána (vánoční okruh) a sv. Petra a Pavla (významný celocírkevní svátek), nejvýznamnější čeští světcí (Václav, Cyril a Metoděj) mají jen po devíti výskytech.

5.4 Publikace v čase

Obrázek 5.1: Počet publikací za pětiletá období

Publikace, pro něž známe přesný rok vydání, byly sdruženy do pětiletých období a zaneseny do grafu. Při čtení grafu je namístě velká opatrnost, pokud jde o jakékoli závěry z relativní kvantity publikací v jednotlivých časových úsecích: náš katalog nezachycuje všechny a při daných množstvích i jednotky navíc citelně mění průběh grafu. Snad jen můžeme upozornit na vrchol ve druhé polovině dvacátých let – to Hejčl dokončil vydávání Bible české a s vervou se pustil do liturgických překladů. Pozoruhodný je i první nápadný vrchol v padesátých letech 19. stol. (tedy ještě před vydáním Svatojanského kancionálu!), pro který ovšem

¹¹BÁRTA, J. B. *Žaltář římského breviáře* (1947).

žádné pohotovité vysvětlení nemáme. Můžeme z něj ovšem usuzovat, že v padesátých letech 19. stol. byl (ať už z jakéhokoli důvodu) o překlady z breviáře zvýšený zájem, což připravilo půdu pro rozsáhlý výběr, jaký byl zařazen do Svatojanského kancionálu.

Jestliže na závěry ohledně míry publikační aktivity v jednotlivých obdobích musíme být zatím opatrní, bezpečnější půdu máme pod nohama v otázce, kdy nevycházelo nic. První polovinu 19. stol. graf vykresluje jako dobu omezeného zájmu o překlady z breviáře, možná však také jako dobu nedostatečného podchytení drobných tiskovin knihovny. (Také po celou tuto dobu opakovaně vychází přinejmenším Fryčajův kancionál, jehož všechna vydání ovšem nemáme podchytena.) Hlavní aktivita probíhá v rozmezí jednoho století, 1845-1948. V roce 1948 se toto období uzavírá Strážovým překladem oficia svátku sv. archanděla Michaela¹² – bezpochyby myšleným i jako slovo do tehdejší situace, jako svého druhu „politická modlitba,“ volání k nebi o pomoc v době rychlého oklešťování svobody církve – srov. „modlitby z Exorcismu vydaného papežem Lvem XIII.“ připojené na konci brožury („Abys Církvi své dopřál v bezpečné svobodě tobě sloužiti... Abys nepřátele Církve svaté pokořiti ráčil...!“). Pak nastává úplné ticho. Další dva (definitivně poslední) našim katalogem zachycené překlady z breviáře vycházejí až v krátkém období uvolnění na konci šedesátých let, oba pro vnitřní potřebu řeholních sester.¹³

5.5 Strukturální drobnosti

Práce na katalogu vedla ke dvěma zjištěním, která pravděpodobně nemají zvláštní význam, ale zdá se nám vhodné tematizovat je přinejmenším jako zajímavost.

5.5.1 Záhada ztraceného aleluja

V Římském breviáři stejně jako v pokoncilní Denní modlitbě církve sestává „úvodní verš“ z druhého verše žalmu 69, „Sláva Otci“ a aleluja. Protože v postní době římská církev aleluja neříká, v Denní modlitbě církve se ono závěrečné aleluja po celou dobu postní vynechává; v Římském breviáři se (již od Devítíniku) nahrazovalo jiným provoláním slávy:

Bože, ku pomoci mi přispěj.
Pane, pomáhat mi pospěš.
Sláva Otci i Synu i Duchu Svatému. Jakož bylo na počátku i nyní i
vždycky a na věky věků. Amen. Aleluja.

*Od Devítíniku do Bílé soboty se místo Aleluja říká:
Chvála tobě, Pane, Králi věčné slávy.*¹⁴

Záhy jsme si všimli, že aleluja úplně chybí v nešporách Fryčajových. Tam je vysvětlení jednoduché – dané rýmované znění úvodního verše je převzaté od Šteyera, který počítá s tím, že se bude zpívat na písňový nápěv. Aleluja se do písničky nevešlo, proto bylo vypuštěno.

¹²STRÁŽ, A. *Církevní hodinky ke cti svatého Michaela Archanděla* (1948).

¹³Kompletář dle ritu dominikánského (1968); BÁRTA, J. *Prozatímní posvátné officium* (1969)

¹⁴BÁRTA, J. B. *Žaltář římského breviáře* (1947), s. 15.

Protože úvodní verš nepatřil k hlavním předmětům našeho zájmu, až poměrně pozdě v průběhu zpracovávání pramenů se začalo ukazovat, že úplně chybějící aleluja není zdaleka jen Fryčajovou specialitou, ale je v českých překladech oficia – speciálně v nešporách určených pro lidový zpěv – značně rozšířené, na čemž nemalou zásluhu bude mít to, že chybí i ve Svatojanském kancionálu.¹⁵

Co k vypuštění aleluja vedlo? Jistě to mohla být nepozornost překladatelů nebo tiskařů, ale opravdu by se rozmohla v takové míře? To, že se tento úkaz vyskytuje i v pramenech, které nevykazují žádnou závislost na Fryčajovi ani na Svatojanském kancionálu, ukazuje, že nemusí jít ani jen o přímé působení těchto vlivných textových rodin.

Jako pravděpodobné vysvětlení se jeví ohled na „lidové modlení.“ „Sláva Otci“ je totiž frekventovaná součást všemožných modliteb, ovšem nikde kromě oficia se nepřipojuje aleluja. Nezvyklý přívěsek byl tedy zanedbáván nejspíš proto, aby oproti běžným modlitebním schematům nevznikala rušivá anomálie.¹⁶

5.5.2 Nepochopení velikonočních nešpor

Zatímco v Denní modlitbě církve se nešpory ve Velikonočním oktávu od nešpor po zbytek roku liší jen minimálně (po krátkém čtení namísto responsoria antifona *Haec dies*), v Římském breviáři se velikonoční nešpory odlišovaly citelně změněnou strukturou – antifona *Haec dies* zde nahrazovala kapitulum, hymnus i veršík.

Struktura nešpor byla jinak po celý rok totožná, měnila se pouze od Zeleného čtvrtka do Bílé soboty a pak ve Velikonočním oktávu, z toho překládány byly právě jen nešpory velikonoční. Není tedy kdovíjak překvapivé, že jejich strukturální zvláštnosti dělaly překladatelům českých nešpor problémy. Některé prameny i pro velikonoční nešpory předepisují hymnus,¹⁷ přičemž téměř jistě nejde o vliv mnišského breviáře, ale o snahu nemást věřící a ani při nešporách je neošidit o zpěv velikonoční písně. Jinde se setkáváme především s velkým zmatkem ohledně funkce antifony *Haec dies*. Je s ní zacházeno jako s antifonou po pátém žalmu,¹⁸ jako s kapitulou (včetně odpovědi „Bohu díky“),¹⁹ nebo dostává funkci antifony k Magnificat.²⁰

Můžeme se dohadovat, jaká byla v tom kterém případě míra zavinění u autorů a u tiskařů, ale četnost „poruch“ ve vzájemně nezávislých velikonočních nešporách se zdá nasvědčovat spíše tomu, že jim dobře nerozuměli již sami autoři, ač vesměs kněží. To by mohlo ukazovat na ne právě důkladné seznámení s obsahem a historií breviáře během seminární formace. Některá zmíněná nepochopení (např. *Haec*

¹⁵Chybějící aleluja je poznamenáno u řady pramenů v katalogu. Protože jsme se však o tento jev začali zajímat až relativně pozdě, velmi pravděpodobně není podchycen u všech pramenů, kterých se ve skutečnosti týká.

¹⁶Jen pro pobavení budiž zmíněno vysvětlení zcela nepravděpodobné: aleluja se po doxologii úvodního verše nikdy neříkalo v liturgii řádu cisterciáků. (*Breviarium Cisterciense* (1752), s. 1-2) Bylo tedy snad chybějící aleluja příznakem pronikání cisterciáckých vlivů do českých „lidových nešpor“?

¹⁷FRYČAJ, T. *Katolický kancyonál k vzdělání a rozjnčení skutečné, veřejné y domácí pobožnosti* (1851); *Pobožnost odpolední na veřejné svátky a na den Božího narození při jitřní* [mezi 1858 a 1866]

¹⁸V laudách po pátém žalmu není opakována jeho antifona, ale rovnou *Haec dies*. ve velikonočních laudách PRIBIL, M. A. *Katoljk slowy swé cjrkwě se modljcj, aneb, Modlitby cjrkwěj: nimi se nábožný, a swatau cjrkwě swau milugjck katoljk, ... modliti může* [1831]

¹⁹*Nesspory w pondělí welikonoční, neb wzkršissení Páně* (1858).

²⁰ZAPLETAL, V. *Nešpory pro lid a klanění se nejsv. svátosti oltářní* (1929).

dies jako kapitulum) ovšem mohla vzniknout i jako záměrná úprava např. protože bylo obtížné vymyslet, jak jinak české *Haec dies* při nešporách vkusně „provést.“ (Jde o stručný, osamoceně stojící text, který se ovšem v chorálním oficiu zpívá na bohatě melismatický, lidovému zpěvu těžko přístupný nápěv.)

5.6 Překlady nereflektují změny předloh

Ze všech textových rodin jen dvě obsahují větší množství úplně přeložených nešporních formulářů pro více příležitostí. Nešpory z „Cesty k věčné spáse“ se přitom, pokud je nám známo, dočkaly jen jediného vydání, takže po delší období můžeme sledovat takovou textovou rodinu jen jednu – nešpory Svatojanského kancionálu. Když jednotlivé publikace této textové rodiny čteme vybaveni znalostí dějin Římského breviáře i pražského provinčního propria, ukáže se, že při nových vydáních českých nešpor na změny v oficiálních liturgických textech až na výjimky nebyl brán zřetel. I desítky let poté, co byl pražský formulář svátku sv. Václava úplně přepsán, se v českých nešporách dál používá ten středověký (v barokní úpravě), jak byl otištěn ve Svatojanském kancionálu. Pokud byl pro některý svátek domácích světců přeložen i nový formulář,²¹ tento překlad zůstává zpravidla omezen na jednu publikaci spíše marginálního významu, nebo na krátkou řadu vydání téže provenience, dál se nešíří a jinde jsou i nadále otiskovány překlady starých formulářů podle kancionálu. (Smůla, že Svatojanský kancionál vyšel akorát dva roky před velkou reformou pražského provinčního propria.) To samé platí o formulářích z Římského breviáře – v českých nešporách nikdy nebyl zaveden nový formulář svátku Neposkvrněném početí,²² ani Božského Srdce Páně.²³

To je úkaz, který si říká o vysvětlení. Neobstojí názor, že redaktoři nových vydání nešpor podle kancionálu neuměli latinsky nebo neznali breviář – většinou to byli kněží, speciálně v případě nešpor pražské mariánské družiny je navíc prakticky vyloučeno, že by zastaralá podoba prvních nešpor svátku sv. Václava byla ponechána jen omylem, když pro druhé nešpory a pro všechny ostatní české světce byly přeloženy texty z aktuálního propria. Zdá se tedy, že přinejmenším v některých případech byly překlady zastaralých latinských textů ponechány zcela vědomě. O důvodech se můžeme jen dohadovat. Snad by jedním z nich mohla být snaha o maximální interoperabilitu nové publikace se staršími přetisky ze Svatojanského kancionálu, ale i s kancionálem samým, který byl ještě ve 20. letech 20. století u nakladatele „ve značném počtu výtisků na skladě“²⁴ a nepatřil tedy zdaleka historii.

²¹Především ZAHRADNICKÝ, M. V. *Nešporní žalmy, antifony, hymny a jiné zpěvy* (1891) a další publikace jeho linie; dále ŠVĚDA, J. *Pobožnost ke cti svatých aposstolů Slowanských Cyrilla a Metoděje* [1869]. Zvláštním případem je Navrátil, který přebírá zastaralé formuláře z kancionálu, ale hymny nahrazuje novými překlady Fuchsovými, založenými na tehdy aktuální podobě breviáře i pražského propria. NAVRÁTIL, V. *Lidové nešpory o významnějších slavnostech a svátcích v roce* [1938]

²²V rámci textové rodiny je nám známa jen jediná publikace, kde je přeložen formulář nový: ZAPLETAL, V. *Nešpory pro lid a klanění se nejsv. svátosti oltářní* (1929)

²³Rozumí se zahrnut do publikace obsahující další nešpory ze Svatojanského kancionálu. Samostatně jeho překlad vydán byl, ale do textové rodiny Svatojanského kancionálu nepatří a zejm. způsobem překladu hymnů se nehodí ani ke společné recitaci, natož zpěvu. [ČIHÁK, J.] *Mše svatá a církevní hodinky ke cti Nejsvětějšího Srdce Ježíšova* (1929)

²⁴„Zlevnění kancionálu Svatojanského“, ČKD 5/1924.

Kapitola 6

Laici a liturgie hodin v současnosti

Práci otevřela citace z Konstituce o posvátné liturgii Druhého vatikánského koncilu, vyzývající, aby se officium modlili i laici. Po zpracování obsáhlého pramenného materiálu, dokumentujícího, že laici, modlí se vybrané části officia v překladu do národního jazyka, byli v českých zemích úkazem ne sice všeobecným, ale přeci dosti hojným ve druhé pol. 19. i dále v první pol. 20. stol., můžeme závěrem obrátit pohled zpět do současnosti a „nedávné pokoncilní minulosti“.

Doporučení koncilu, aby se i laici „modlili posvátné officium buď s kněžími, nebo sami společně, nebo i jednotlivě“,¹ bezesporu sluchu došlo, ovšem především pokud jde o ono „nebo i jednotlivě“. Od začátku 90. let tomu u nás napomáhají cenově relativně dostupné knihy (na mysli máme samozřejmě pouze jednosvazkový „diurnál“, čtyřsvazkové kompletní vydání je nesmyslně drahé), v Katolickém týdeníku otiskovaný podrobný rozpis stránek, i pravidelné vysílání hlavních modliteb rozhlasem (v češtině Proglas, v latině Vatikánský rozhlas). V novější době další rozšíření liturgie hodin umožnila bezplatně dostupná webová² a mobilní aplikace, která navíc za uživatele řeší kalendář i dohledání všech potřebných textů. Naproti tomu výzva „o nedělích a větších svátcích konat v kostele společně modlitbu hlavních částí [posvátného officia], zejména nešpor“,³ zůstala víceméně oslyšena. Veřejné slavení liturgie hodin zůstává u nás v zásadě omezeno na několik málo řeholních domů a vybrané katedrály.⁴

Není třeba zvlášť zdůrazňovat, že popsaná situace je pravým opakem toho, co zpracované prameny dokumentují pro období 1800-1948: tam české překlady z breviáře vznikaly nejčastěji proto, aby byly *společně zpívány*. O něčem vypovídá i to, že drobné *zpěvníčky* s nešporami pro svátky vycházely v nových a nových vydáních, zatímco Hejčlovy *liturgické příručky pro soukromou modlitbu* celého denního officia pro určitý svátek či období ležely ve skladu a nedařilo se rozprodat náklad.⁵

¹SC, čl. 100.

²<http://breviar.cz/>

³SC, čl. 100.

⁴V době vzniku práce se nedělní nešpory slaví pravidelně – týdně – pouze v katedrále pražské, olomoucké a litoměřické, slavení s měsíční periodou je od r. 2017 zaváděno v brněnské.

⁵Srov. dopis A. Podlahy Hejčlovi z 16. 4. 1927 (NOVÁK, F. *Jan Nepomucký Hejčl*, s. 113) a zvláště emotivní dopis z 1. 9. 1927, kde Podlaha z finančních důvodů odmítá vydání Hejčlova Svatého týdne v Dědictví svatojanském a vypočítává skladem ležící starší liturgické příručky i velmi malý zájem o tou dobou nejnověji vydané texty ke slavnosti Božího Těla. (NOVÁK, F. *Jan Nepomucký Hejčl*, s. 114)

6.1 Pokus o odpověď Radkovi Tichému

Možnostmi slavení liturgie hodin v podmínkách českých farností se ve své diplomové práci před bezmála deseti lety zabýval Radek Tichý. Při hledání odpovědi na otázku, „jakým způsobem slavit liturgii hodin ve farnostech dnes,“⁶ zpracovával poznatky sociologie náboženství, výstupy svého orientačního „terénního průzkumu“ nešpor slavených ve farnostech Arcidiecéze pražské, i historii a novodobou teologii liturgie hodin. V sedmé kapitole⁷ pak formuluje a stručně diskutuje vybrané praktické otázky. Naše práce je mnohem úžeji založená, zdá se nám však, že „pastorační zkušenost 19. stol.“ ke které jsme si skrz studium pramenů a dobových zpráv zjednali částečný přístup, má co říci i k otázce možností slavení liturgie hodin ve farních podmínkách současnosti. Chceme ji proto vnést do diskuse, a to tak, že se pokusíme odpovědět právě na otázky formulované Radkem Tichým. Vzhledem k našim východiskům ovšem musíme nechat bez reakce ty z nich, které v námi studovaném období vůbec nevystávaly. Otázka osoby předsedajícího⁸ ve významnější míře vyvstává až v souvislosti s nedostatkem kněžstva a v kontextu nové teologie officia i laikátu. Podobně nemůžeme žádnou „odpověď 19. stol.“ poskytnout na otázku, zda by slavení liturgie hodin nebylo vhodnou „náhradní bohoslužbou“ v místech, kde danou neděli kvůli nedostatku kněží není možné slavit eucharistií.⁹

Časový plán. Tichý tematizuje určité napětí mezi charakterem liturgie hodin jako modlitby procházející každý den celým dnem na jedné straně a jen občasným nebo příležitostným slavením, jak ho (realisticky) předpokládají církevní dokumenty, na straně druhé.¹⁰ Náš historický materiál dosvědčuje různé časové plány, většinou ale spíše řídké. Nejrozsáhlejší redakce českých nešpor sice umožňují zpívat nešpory o všech nedělích a významnějších svátcích, v praxi ale byly sotva kde užívány v plném rozsahu. Mnoho pramenů se omezuje jen na několik vybraných svátků. Slavit v jeden den více hodiněk nikomu ani nepřichází na mysl, s jedinou možnou výjimkou Božího hodu vánočního (před půlnoční mší matutinum, odpoledne nešpory).

Když se společně slaví jen nešpory a jen v neděli, nebo ještě spíše jen o vybraných významnějších svátcích, pochopitelně nemají charakter jednoho z článků modlitby procházející celým dnem (jako v mnišské komunitě nebo v denním plánu kněze či řeholníka, který je vázán povinností celé officium se modlit), ale stávají se určitým nárazovým vyzdvižením svátečního dne. Na tom není nic nepatřičného. Všeobecné pokyny k Denní modlitbě církve, které právě tento model doporučují („o nedělích a větších svátcích“ konat společnou modlitbu „hlavních částí, zejména nešpor,“¹¹), jsou v tomto realistické a mohou se odvolávat na dlouhou tradici.

⁶TICHÝ, R. „Liturgie hodin, její historické formy a možnosti slavení v současných českých farnostech“, s. 4.

⁷TICHÝ, R. „Liturgie hodin“, s. 62-65.

⁸TICHÝ, R. „Liturgie hodin“, s. 64.

⁹TICHÝ, R. „Liturgie hodin“, s. 65.

¹⁰srov. TICHÝ, R. „Liturgie hodin“, s. 62.

¹¹ SC, čl. 100; dále dlužno zmínit též doporučení slavit „veřejně a s účastí lidu“ modlitbu se čtením a ranní chválou na Velký pátek a Bílou sobotu – SC, čl. 210.

Symbolické jednání. Tichý jen ve stručnosti otvírá otázku „použití prvků se symbolickým významem“; zmíněno je „obětování světla a kadidla, volba liturgických rouch, použití asperges, procesí, aj.“ Neopomíná zdůraznit, že ke katedrál-nímu oficiu „ve starověku a raném středověku patřily.“ „Zejména lucernarium a obětování kadidla“ jsou podle něj „při slavení nešpor velmi žádoucí.“¹²

Možná nám bude vyčítán legalismus, ale považujeme za důležité upozornit, že pro obřad lucernaria, jak ho známe z některých neřímských ritů a ze synkretic-kých liturgických zvyklostí některých novodobých institutů zasvěceného života,¹³ ani pokoncilní liturgické právo římského ritu *v rámci nešpor* prostor neposkytuje. Ohledně kadidla pak Všeobecné pokyny stanoví, že „při přednesu kantika z evan-gelia v ranních chválách a v nešporách se může *okuřovat oltář* a po něm také kněz a lid.“¹⁴ „Okuřování“ je jasně definovaný úkon, od „obětování kadidla“ odlišný formou i symbolickou výpovědí.

Současná podoba officia římského ritu je co do symbolického jednání bezespo-ru strohá. Ale nejen platné liturgické předpisy, nýbrž i sebraná svědectví starší (para)liturgické praxe radí nedělat z nešpor římského ritu něco jiného (nešpory „římsko-milánské“, „římsko-byzantské“, „rekonstruované starověké nešpory ka-tedrální“), ale vzít za svůj jejich strohý normativní tvar jako modlitební bohosluž-by, jejíž těžiště spočívá ve slově, a to především ve slově zpívaném. (K tomu se níže ještě vrátíme.)

Jednoduchost provedení. Dva body, které Tichý pojednává odděleně,¹⁵ pro je-jich věcnou souvislost probereme najednou. Pokud nic netušící náhodný návštěv-ník bohoslužeb dostane do rukou breviář, ztracen ve změti záložek jistě bude s Ti-chým souhlasit, že „střídání a složitost – mimo jiné i díky čtyřtýdennímu cyk-lu [žaltáře] – je značná.“¹⁶ Na adresu čtyřtýdenního žaltáře (a neméně na adresu systému žalmů pro svátky!) v pokoncilním breviáři je skutečně třeba říci, že re-formovaný breviář citelně ulehčil denní penzum „kněžských hodin“, ale ony nedělní a sváteční nešpory, kterými se tu především zabýváme, udělal pro „běž-ného návštěvníka bohoslužeb“ oproti předkoncilnímu stavu citelně rozmanitější. To znamená méně pevných bodů, na které se občasný návštěvník nešpor může spolehnout. Pokud se někde slaví troje nešpory do roka, je dobrá šance, že se po-každé budou zpívat *úplně* jiné žalmy.

Tichý v této souvislosti diskutuje štedré možnosti uzpůsobení obsahu hodi-nek, které Všeobecné pokyny k Denní modlitbě církve nabízí, ovšem varuje před nemírným užíváním těchto možností, které hrozí setřít charakter officia jako mod-litby *církevní* (celé církvi společné a závazně dané, ne námi ad hoc vytvořené).¹⁷ K tomuto varování se samozřejmě připojujeme. Když jsme v mnoha verzích čes-kých nešpor byli svědky vynechávání strukturních prvků, můžeme upozornit, že v Denní modlitbě církve je vynechání některých z nich¹⁸ legální. Antifony k žal-

¹²TICHÝ, R. „Liturgie hodin“, 62n.

¹³srov. TICHÝ, R. „Liturgie hodin“, s. 16.24.28.

¹⁴VPDMC, čl. 261; zvýraznění v textu J. P.

¹⁵TICHÝ, R. „Liturgie hodin“, s. 63.64.

¹⁶TICHÝ, R. „Liturgie hodin“, s. 63.

¹⁷Tichý mluví doslova o „univerzálním charakteru“ a „externím charakteru“ modlitby církve. srov. TICHÝ, R. „Liturgie hodin“, s. 63

¹⁸Invitatorium před ranními chválami (VPDMC, čl. 35), responsorium (čl. 49), závěr Te Deum (čl. 68).

mům a kantikům, které ve starých českých nešporách chybějí velmi často, se však nevynechávají nikdy.¹⁹

Náročnost přípravy. „Připravit bohatou, krásnou liturgii vyžaduje vynaložit čas a energii na přípravu. Banálním příkladem jsou sešitky či zpěvníčky pro věřící, které jsou připravovány, kdykoli se zpívá gregoriánský chorál ..., ale také kdykoli mají být věřící zbaveni listování a náročné orientace v knize breviáře...“²⁰

V těchto slovech je situace popsána velice přesně. Přitom stav, kdy si každý, kdo chystá zpívané nešpory, musí k nim sám připravit podklady, je krajně nežádoucí a jistě citelně přispívá k tomu, že se u nás veřejné slavení liturgie hodin zatím příliš neujalo. Tady totiž zdaleka nejde jen o to, že si zpěvníček k nešporám musí každý sám vysázet, ale také o to, že musí sám rozhodnout o jejich hudebním tvaru, tedy buďto někde najít vhodné nápěvy, nebo je sám složit. Příprava zpívaných nešpor tedy vyžaduje pokud ne přímo zkušeného církevního hudebníka, pak přinejmenším někoho se zdravou porcí „tvůrčí drzosti.“

To je špatně. Ba mohli bychom říci, že přinejmenším od poloviny 19. stol. na tom naši předkové v tomto ohledu nikdy nebyli tak špatně, jako jsme my dnes, protože kdo tehdy chtěl zpívat české nešpory, vždycky měl kam sáhnout pro cenově relativně dostupné vydání textů i pro jejich standardní hudební tvar. Návštěvníkovi i organizátorovi svátečních nešpor by i dnes mohlo a mělo citelně ulehčit *vydání „nového Bradáče“*, totiž „lidového vesperálu do lavice“.

Právě Bradáčovy nešpory (ty ze Svatojanského kancionálu) se zdají být dobrým modelem jak co do pokrytých příležitostí („maximální bradáčovský“ rozsah by tvořily všechny neděle, svátky a slavnosti, ale lze uvažovat i výběr podstatně menší), tak co do (velice jednoduchého) hudebního tvaru. Knížka by měla obsahovat všechny ty a pouze ty texty, které přísluší lidu.²¹ To znamená především žalmy a kantika (s nápěvy pevně přiřazenými jako ve Svatojanském kancionálu); pro každou příležitost vlastní hymnus, rozpis potřebných žalmů a responsorium. Jednotlivé části by měly být opatřeny čísly, aby bylo možné odkázat na ně kostelním číselníkem. Pro co nejširší použitelnost by neměl chybět varhanní doprovod, umožňující doprovázet všechny zahrnuté zpěvy.

Vesperál v načrtnuté podobě jistě představuje velice prostou podobu zpívaného oficia, ale právě tím je přístupný lidovému zpěvu a ulehčuje tíhu přípravy. Tomu, kdo na to má kapacitu, pak dává prostor k dalšímu propracování, jak jsme to viděli u Bradáčových nešpor. Pro rozšíření takové publikace je důležité i to, aby její obsah byl dostupný levně, tzn. aby buďto byla malá, nebo zároveň vyšel i jeden nebo více menších výběrů z ní, nebo byl její obsah dokonce zdarma dostupný na internetu, podobně, jako je tomu dnes s kancionálem.

Krása. Tichý konstatuje, že krása oficia spočívá vedle krásy liturgického prostoru a řádně prováděných liturgických postojů a gest především v hudbě.²² Tady

¹⁹srov. VPDMC, čl. 110.113.

²⁰TICHÝ, R. „Liturgie hodin“, s. 64.

²¹Předkoncilní breviář moc jiných textů neměl, takže např. Svatojanský kancionál mohl na nevelkém prostoru nabídnout úplné formuláře, ale pokoncilní breviář notně nakynul mj. extra přímlovami pro každý svátek.

²²TICHÝ, R. „Liturgie hodin“, s. 63.

musíme výše podanému návrhu položit kritickou otázku, zda „bradáčovsky zjednodušený“ hudební tvar oficia požadavku na hudební krásu dostojí.

Dostojí? Jistě ne, kdyby mělo vždy a všude zůstat jen při něm. „Bradáčovský“ formát zpívaných nešpor je základ, který je snadno možné realizovat s minimálními prostředky. Je ale žádoucí, aby k němu existovaly doplňky, rozšiřující jeho možnosti. Tak by se vedle „lidového vesperálu“ mohla připravit kniha pro sbor, obsahující jednotlivé nápěvy žalmů a hymnů ve vícehlasých zpracováních, zhudebněné antifony (ať jedno- či vícehlasé, prokomponované antifony zpravidla zůstanou majetkem kantora, chrámového sboru, či těch několika málo farníků, kteří umí zpívat z listu) apod. Žádoucí je i to, aby nezůstalo při tomto jediném zhudebnění nešpor a bylo možné vybírat z několika. To však není třeba zvlášť zdůrazňovat, protože kýžená mnohost již do nějaké míry existuje.²³

6.2 K existujícím publikacím

Když jsme výše načrtli „nového Bradáče,“ knížku zpívaných nešpor do kostelní lavice (ale i do chóru nepřilíš zpěvavých řeholníků a řeholnic, a třeba i do některých křesťanských domácností²⁴), je vhodné zmínit existující publikace, které udělaly krok podobným směrem, kterým míříme my, ale z různých důvodů míjejí náš cíl.

Kancionál. Kancionál od svého 11. vydání (1988) obsahuje vybrané části liturgie hodin.²⁵ Nešpory pro neděle 1. týdne žaltáře ve zhudebnění Zdeňka Pololánika, nešpory ze společných textů o Panně Marii s chorálními nápěvy žalmů a hymnem, antifonami a responsorii od P. Františka Holíka, kompletář od P. Josefa Olejníka. (Olomoucké vydání kancionálu přidává vedle Holíkových mariánských nešpor také Olejníkovy.) Můžeme konstatovat určitou koncepční podobnost s nešporami zahrnutými v Českém kancionálu: jde o malé množství úplných a kompletně zhudebněných formulářů pro velice konkrétní příležitosti. Ovšem zatímco v době, kdy breviář byl výhradním majetkem kněžstva (a příp. klasicky vzdělané intelektuální elity), byly takové od liturgického kalendáře a od breviáře v podstatě odtržené české nešpory dobře přijatelné, dnes, kdy úplný breviář v národním jazyce patří k běžné výbavě zbožného katolíka, jsou zcela neuspokojivé. To je dále umocněno tím, že kancionál stále obsahuje texty ve znění „charitního breviáře“²⁶ ze sedmdesátých let, zatímco je již od konce let osmdesátých zaveden a všeobecně užíván novější překlad. Tím je odcizení takřka dokonalé.

Dominikánský vesperál. Dominikáni pro potřeby laiků navštěvujících nešpory v konventních kostelích v devadesátých letech připravili vesperál pro celý liturgický rok.²⁷ Tím se řeší nejen cenová náročnost nakoupení potřebného množství úplných breviářů, ale také to, že řád nepřijal nový překlad breviáře, zavedený

²³Viz soupisy dostupných zhudebnění liturgie hodin na webu <http://www.inadiutorium.cz>

²⁴srov. VPDMC, čl. 27.

²⁵SIMAJCHL, L.; CIKRLE, K. *Kancionál*, č. 081-089.

²⁶*Liturgie hodin* [1977], a další svazky.

²⁷*Večerní chvoály (nešpory) pro všechny dny v liturgickém roce s vlastními texty pro svátky svatých řádu kazatelů* (1993).

v českých a moravských diecézích, a v zásadě podržel breviář „charitní“ ze sedmdesátých let.

Samostatné vydání nešpor (jako prakticky jediné hodinky, která se ve významnější míře slaví veřejně) je krok správným směrem, ale publikace pokrývající celý liturgický rok dojde upotřebením jen v některých klášterních kostelích a pro farní podmínky je zbytečně rozsáhlá, tedy zbytečně drahá, a navíc nepočítá se zpěvem, který považujeme pro příležitostné slavení nedělních či svátečních nešpor za zcela zásadní a nepostradatelný.

Olejníkovy Nedělní nešpory. Nejrozsáhlejší tiskem vydané zhudebnění liturgie hodin představují Olejníkovy Nedělní nešpory,²⁸ pokrývající druhé nešpory pro všechny neděle liturgického roku a dále všechny nešpory slavností a svátků, které mohou díky přednosti v Tabulce liturgických dnů²⁹ na nedělní večer připadnout namísto druhých nešpor nedělních. Olejníkův vesperál vznikl pro potřeby olomoucké katedrály, kde se z něj pravidelně zpívá; užívá se také v katedrále královéhradecké a brněnské, odjinud máme zprávy jen o jednotlivých případech použití.

Množstvím pokrytých příležitostí je blízký navrhovanému „bradáčovskému vesperálu“, ale pro nešpory ve farních podmínkách je z více důvodů málo vhodný. Úvahy o jeho pořízení zpravidla zarazí již cena, protože k mání je pouze úplné vydání, které se mimo kostely s pravidelnými týdenními nebo měsíčními nešporami nevyužije, a levné není. K tomu přistupuje, že i když dílo vykazuje snahu o jednoduchost (většina formulářů např. používá stejné nápěvy žalmů³⁰), není „škálovatelné“. Nelze např. zpívat žalmy a antifony recitovat: nápěvy žalmů jsou stavěné tak, že opakování antifony zpívané na daný předepsaný nápěv nezbytně vyžadují. Začátečníkovi odvahy také zrovna nedodá zdůrazňování Olejníkových ctitelů, že je dílo ctěného mistra nezbytně nutné hrát a zpívat zcela přesně.³¹ Zpívané nešpory *pro katedrálu* si mohou dovolit být trochu věda nebo „vysoké umění“ (ať už jsou jím skutečně, nebo jsou za něj jen vydávány), zpívané nešpory *pro lid* by takové být neměly – a tradiční chorální tvar officia (z něž tak či onak vycházela i všechna nám známá zhudebnění předkoncilních českých nešpor) takový není.

6.3 Několik postřehů závěrem

Zpívaná modlitební bohoslužba. Z prostudovaných pramenů a svědectví jasně vystupuje obraz (ve farních podmínkách veřejně slavené) liturgie hodin jako *zpívané* modlitební bohoslužby. S tím konvenují novější pozorování R. Tichého,³² ale i zkušenosti R. Bergera z dlouholetého slavení nešpor ve farnosti Bad Tölz.³³ V dnešní podobě římského officia má navíc zpěv výsadní postavení – nikdy není

²⁸OLEJNÍK, J. *Nedělní nešpory* (2006).

²⁹*Denní modlitba církve* (2005), s. 91-93.

³⁰PAVLÍK, J. *Olejníkovy nešpory: hymny a žalmy*.

³¹„Dílo P. Josefa Olejníka vyžaduje naprosto přesnou interpretaci, nicméně v notovém zápisu nelze zachytit úplně všechny detaily a varianty...“ <https://josefolejnik.cz/interpretace/>, cit. 23. 1. 2019

³²TICHÝ, R. „Liturgie hodin“, s. 13-25.

³³BERGER, R. „Eine Gemeinde betet das Abendlob“, s. 498.

doprovodem něčeho dalšího,³⁴ ale stále stojí v centru dění: bohoslužba spočívá právě ve zpívané modlitbě. I Všeobecné pokyny mluví o zpěvu jako o něčem, co k liturgii hodin patří podstatně, nelze ho „považovat za nějakou příkrasu, která by přistupovala k modlitbě jakoby zvenčí.“³⁵

Modlitba „přísně liturgická“. Skutečné mešní proprium dnes, nepočítáme-li izolovaná místa ve větších městech, kde se pěstuje gregoriánský chorál, běžný návštěvník bohoslužeb prakticky nemá šanci slyšet jindy, než při recitované mši bez zpěvu. Při mších se zpěvem se propriální zpěvy rutinně nahrazují písněmi z kancionálu, čímž jedna celá významová vrstva liturgie zůstává překrytá. Liturgie hodin takovým překrýváním netrpí. Navíc nejen, že poskytuje přístup k neřaděným liturgickým textům, ale také umožňuje širokou účast na svém ústředním obsahu, totiž na společném zpěvu církevních (hymny) i biblických modliteb (žalmy a kantika).

Modlitba biblická. Liturgie hodin představuje jeden ze základních vzorů toho, jak se Písmo svaté stává pramenem křesťanské modlitby. Tím samým jde o modlitbu ekumenicky otevřenou (zejm. nedělní a feriální officium se často může modlit i protestant, aniž by narážel na nějaké konfesní kameny úrazu) a snad i vhodnou jako katolický model ekumenické bohoslužby. Zároveň ovšem nelze zastírat, že modlit se dnes biblické texty není vždy úkol snadný. I když se Denní modlitba církve všemožně snaží udělat žalmy a kantika „křesťansky modlitelná“ i bez výkladu, je otázkou, jestli bychom vedle „nového Bradáče“ nepotřebovali i „nového Hejčla,“ spojujícího biblickou erudici s dobrým porozuměním pro specifický způsob, jakým jsou starozákonní texty křesťansky reinterpretovány v breviáři.

³⁴Je vhodné tu alespoň zmínit, že středověké officium bylo oproti potridentskému i dnešnímu o poznání více „akční“. I když i pro něj platilo, že vlastní bohoslužba spočívala ve zpěvu, měly v něm prostor i akce, při nichž byl zpěv přeci jen spíše doprovodem než primární náplní – zejm. rozličná procesí. Prominentním příkladem jsou tkzv. „křestní nešpory“, dodnes slavené v premonstrátském řádu a ve středověku rozšířené v mnoha diecézích, pražskou nevyjímaje. SUCHÁN, F. M. „Premonstrátské velikonoční nedělní nešpory od konce 16. století do současnosti“; PAVLÍK, J. *Křestní nešpory (3): pražský ritus*

³⁵VPDMC, čl. 270.

Závěr

Naše práce je vůbec prvním pokusem o soustavný přehled českých překladů z Římského breviáře (i breviářů řádových) od r. 1800. Jejím hlavním výstupem je katalog těchto překladů, nalezených v českobudějovických a pražských knihovnách a v internetových úložištích digitalizovaných tiskovin. Katalog, čítající 93 položek, nevyhnutelně zůstal neúplný, vznáší však nárok na to, že zachycuje alespoň jedno vydání od každého textového typu, který dosáhl významu přesahujícího hranice jedné diecéze (srov. kap. 3).

Třídění do rodin podle překladu žalmů vnáší do množství pramenů řád a umožňuje identifikovat nejvlivnější (nejčastěji přetiskované) překlady: ty, které přinesl Svatojanský kancionál, kancionál Fryčajův a Český kancionál. Těmto významným textovým rodinám je pak v práci věnována bližší pozornost.

Studium překladů nabízí zajímavý pohled na vývoj, který ve sledovaném období prodělaly předlohy, tedy latinské texty Římského breviáře a provinčních breviářových proprií. Zatímco pro dějiny breviáře jsme se mohli opřít o dostupnou literaturu, přehled vývoje provinčních proprií (1.2.2 a 1.2.3), jakkoli je neúplný (omezený jen na ty formuláře, které jsme zaznamenali v překladech), je rovněž originálním přínosem naší práce.

Srovnání poznatků o slavení českých nešpor v období před Druhým vatikánským koncilem s liturgickou praxí v současnosti vede ke konstatování, že společné slavení částí officia v národním jazyce za účasti laiků je dnes paradoxně (mnohem) méně rozšířené, přestože koncilní liturgická reforma i laikům officium výslovně svěřila a doporučila (srov. úvod, s. 11) a byly pro ten účel vydány oficiální liturgické knihy. Jednu z příčin jsme identifikovali v tom, že ke společně slavenému officiu podstatně patří zpěv, ale o vydání podkladů pro zpívané officium v češtině je až dodnes postaráno zcela nedostatečně. Jako vhodný historický model pro nový český vesperál, který by byl dobrým prvním krokem k nápravě, jsme doporučili nešpory Svatojanského kancionálu.

Na poli, které bylo v naší práci zmapováno, zůstává množství práce, kterou by bylo žádoucí odvést. Především by pro větší výpovědní hodnotu katalogu bylo vhodné odstranit jeho známé metodické nedostatky pokud jde o opakovaná vydání jednoho pramene, jak bylo zmíněno v kapitole 3. Značný prostor zůstává případné snaze vyhledat a do katalogu doplnit další prameny. Blízce příbuzným tématem hodným samostatného zpracování pak jsou české překlady malého mariánského officia a officia za zemřelé (viz 2.6). Dále by bylo vhodné určit, které z prozkoumaných breviářových překladů využívají jako zdroj překladu žalmů a dalších biblických textů některý dobový biblický překlad, a které jsou překladem ad hoc přímo z breviáře. Velice záslužné by bylo rovněž sestavit podrobný soupis všech českých překladů hymnů z breviáře. I když hlavním pramenem takové práce budou sbírky přebásněných hymnů, některá originální přebásnění se pa-

trně skrývají i v českých nešporách, a náš katalog může posloužit jako užitečná pomůcka při jejich vyhledávání.

Seznam zkratek

AAS	Acta Apostolicae Sedis
CIC 1917	Codex iuris canonici (1917)
ČKD	Časopis katolického duchovenstva
SC	Sacrosanctum concilium
VPDMC	Všeobecné pokyny k Denní modlitbě církve

Seznam literatury

Bible (edice a překlady)

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ekumenický překlad. Ústřední církevní nakladatelství, 1988.

HEJČL, J. *Žaltář čili Kniha žalmů: Podle Bible české k denním modlitbám upravil a vydal.* Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1922. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:af8127a0-59fa-11e3-bc9f-5ef3fc9bb22f>.

HEJČL, J.; SÝKORA, J. L. *Perikopy, čili, Výňatky Starého i Nového zákona, které církev sv. čísti velí o nedělích a svátcích i jiných důležitějších dnech v církevním roce.* 2. vyd. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1918. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:7a4695c0-fe28-11e3-97de-5ef3fc9ae867>.

WEBER, R.; GRYSON, R. *Biblia Sacra: Iuxta Vulgatam versionem. Quinta emendata.* Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2007. ISBN 978-3-438-05303-9.

Církevní dokumenty

Acta et decreta Concilii Provinciae Pragensis anno Domini MDCCCLX: Pontificatus Pii Papae IX. decimo octavo celebratae. Praha: Bellmann, 1864.

Codex iuris canonici: Pii X pontificis maximi iussu ingestus, Benedicti papae XV auctoritate promulgatus. [s. l.]: Typis Polyglottis Vaticanis, 1933.

PAVEL VI. *Laudis canticum: Apoštolská konstituce vyhlášující novou úpravu Denní modlitby církve podle ustanovení Druhého vatikánského sněmu.* In: *Denní modlitba církve: I. Doba adventní a vánoční.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1970, s. 7–14. ISBN 80-7192-771-6.

PAVEL VI. *Sacram Liturgiam.* AAS. 1964, roč. 56, s. 139–144.

PIUS XII. *Mediator Dei.* AAS. 1947, roč. 39, s. 521–595.

SACRA CONGREGATIO RITUUM. *Inter Oecumenici.* AAS. 1964, roč. 56, s. 877–900.

SACRA CONGREGATIO RITUUM. *Tres abhinc annos.* AAS. 1967, roč. 59, s. 442–448.

Sacrosanctum concilium: Konstituce o posvátné liturgii. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu.* 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-438-5.

Summarium decretorum quibus deliberationes coetuum episcoporum confirman-
tur. *Notitiae: Commentarii ad nuntia de re liturgica edenda cura Consilii ad exsequen-
dam Constitutionem de sacra Liturgia*. 1966, č. 17, s. 124–131.

Všeobecné pokyny k Denní modlitbě církve. In: *Denní modlitba církve: I. Doba ad-
ventní a vánoční*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 15–87.
ISBN 80-7192-771-6.

Liturgické knihy

*Antiphonale Sacrosanctae Romanae Ecclesiae pro diurnis horis: SS. D. N. Pii X. Pontificis
Maximi jussu restitutum et editum*. Romae: Typis Polyglottis Vaticanis, 1912.

Breviarium Cisterciense: pars hyemalis. Parisiis: Michael-Antonius David, 1752. Do-
stupné také z: <https://books.google.cz/books?id=QBdz9S7BsZkC>.

Breviarium Parisiense: pars aestiva. Bibliopolae: sumptibus suis, 1736. Dostupné také
z: <https://books.google.cz/books?id=eNoGAAAAQAAJ>.

*Calendarium Romanum: ex decreto Sacrosancti OEcumenici Concilii Vaticani II instau-
ratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum*. [Romae]: Typis Polyglottis Vaticanis,
1969. Dostupné také z: <https://archive.org/details/CalendariumRomanum1969/>.

Denní modlitba církve: I. Doba adventní a vánoční. Kostelní Vydří: Karmelitánské na-
kladatelství, 2005. ISBN 80-7192-771-6.

Graduale Sacrosanctae Romanae Ecclesiae de tempore et de Sanctis. Parisiis-Tornaci-
Romae: Desclée & Socii, [1924].

*Liber horarum canonicarum s[e]c[un]d[u]m veram Rubricam archiepiscopatus ecclesie
pragensis*. [Norimbergae]: Georgius Stuchs, [1502]. Dostupné také z: <https://books.google.cz/books?vid=NKP:1002584690>. V: Národní knihovna ČR,
sig. 33 A 36.

Liturgie hodin: Žaltář, společné texty svatých, texty za zemřelé. [Praha]: Česká katolická
charita v ÚCN, [1977].

Liturgie hodin: 1. Doba adventní a vánoční. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2000.

Manuale rituum ecclesiasticae provinciae Pragensis. Praha: Venceslaus Kotrba, 1916.

*Officia propria archidioecesis Olomucensis juxta kalendarium A S.R.C. revisum et apro-
batum die 18 maji 1914: pars hiemalis*. Ratisbonæ: Fridericus Pustet, 1915.

*Officia propria in usum cleri provinciae Pragae suprema auctoritate Pii IX. Pontificis Ma-
ximi facta per S. R. C. revisione approbata et indulta: pars prima*. Pragae: sumptibus
curiae archiepiscopalis, 1865.

Officia propria provinciae Pragensis a S. Sede approbata et indulta: pars hiemalis. Pragae:
Venceslaus Kotrba, 1915.

Officia propria provinciae Pragensis a S. Sede approbata et indulta: pars hiemalis. Ra-
tisbonae: Fridericus Pustet, 1928.

Officia propria provinciae Pragensis a S. Sede approbata et indulta: pars hiemalis. Ra-
tisbonae: Fridericus Pustet, 1937.

Officia propria provinciae Pragensis a S. Sede approbata et indulta: pars hiemalis. Harle-
mi: Johannes H. Gottmer, 1949.

- Officia propria sanctorum provinciae Pragenae: pars hiemalis.* Ratisbonae-Romae-Neo Eboraci-Cincinnati: Fridericus Pustet, 1906.
- Officia propria sanctorum, quorum memoriam S. metropolitana ecclesia pragensis S. Viti martyris totaque archi-episcopalis per regnum Bohemiae archi-dioecesis colit, et recolit.* Praha: Joannes Fitzky, 1767. Dostupné také z: <https://books.google.cz/books?id=HfrH5Rb2IFcC>.
- OLEJNÍK, J. *Nedělní nešpory.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2006. ISMN M-9004010-3-8.
- Ordo Hebdomadae Sanctae Instauratus.* Editio typica. Citta del Vaticano: Typis Polyglottis Vaticanis, 1956.
- Propria officia sanctorum quos cathedralis ecclesia Olomucensis S. Wenceslai martyriis et Bohemiae regis cum tota dioecesi episcopatus Olomucensis specialiter colit.* Olomouc: Josepha Hirnliana, 1774.
- Proprium officiorum divinorum pro clero archidioecesis Olomucensis atque dioecesis Brunensis.* Olomouc: [s.n.], 1852. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:ad8835b0-7390-11e8-9baa-005056822549>.
- Proprium officiorum divinorum pro clero archidioecesis Olomucensis atque dioecesis Brunensis.* Ed. 2. novis officiis locupletata. Cremsirii: Archiepiscopatum, 1874.
- Proprium officiorum divinorum provinciae Olomucensis a S. Sede Apostolica concessum et adprobatum.* Olomouc: [s.n.], 1896. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:bda75d3a83b569f79171799c7b255bf2>.
- Proprium officiorum divinorum provinciae olomucensis a S. Sede Apostolica concessum et adprobatum.* Editio altera adornata ad normam kalendarii perpetui a S.R.C. a. 1894 adprobati. Olomouc: [s.n.], 1903.
- ŠKRAUP, J. N. *Manuale pro sacris functionibus, quae per anni ecclesiastici decursum cum cantu celebrantur: ad usum directorum chori et cantorum juxta Rituale, Missale et Breviarium Romanum.* Praha: Caroli Bellmann, 1858.
- Uspořádání denní modlitby církve. In: *Denní modlitba církve: I. Doba adventní a vánoční.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 581–609. ISBN 80-7192-771-6.
- Večerní chvály (nešpory) pro všechny dny v liturgickém roce s vlastními texty pro svátky svatých řádu kazatelů.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1993.

Rukopisy

- Antiphonale officii.* Dostupné také z: <https://digi.vatlib.it/mss/detail/Arch.Cap.S.Pietro.B.79.V>: Archivio del Capitolo di S. Pietro, sig. B.79.
- Breviarium usui canonicorum metropolitanae ecclesiae Pragensis adaptatum, notis musicis instructum.* Dostupné také z: http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=AIPDIG-NKCR__XIV_A_19___1U2A1JF-cs. V: Národní knihovna ČR, sig. XIV A 19.
- Graduál a antifonář český.* Dostupné také z: http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=AIPDIG-MVCHK_HR42IIA44__2S30MM0-cs. V: Muzeum východních Čech v Hradci Králové, sig. Hr-42 (II A 44).

Ostatní literatura

- BAŤOVÁ, E. *Kolínský kancionál z roku 1517 a bratrský zpěv na počátku 16. století*. 1. vyd. Praha: KLP, 2011. ISBN 978-80-86791-84-5.
- BENIGNI, U. Carlo Passaglia. In: *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company, 1911, sv. 11. Dostupné také z: <http://www.newadvent.org/cathen/11518b.htm>.
- BERGER, R. Knihy liturgické. In: BERGER, R. *Liturgický slovník*. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 195–202. ISBN 978-80-7021-965-2.
- BERGER, R. Eine Gemeinde betet das Abendlob. In: *Lebendiges Stundengebet: Vertiefung und Hilfe*. Ed. KLÖCKENER, M.; RENNINGS, H. Freiburg-Basel-Wien: Herder, 1989, s. 495–505. ISBN 3-451-21420-2.
- BONNIWELL, W. R. *A History of the Dominican Liturgy 1215-1945*. New York: Joseph F. Wagner, 1945.
- BOŽAN, J. J. *Slaviček rájský*. Ed. MALURA, J.; KOSEK, P. Brno: Ostravská univerzita, 1999. ISBN 80-7042-528-8.
- BREWER, C. E. Regina celi letare / Alle- Domine: From Medieval Trope to Renaissance Tune. In: *Cantus planus, Papers read at the Third Meeting Tihany, Hungary, 13–24 September 1988*. Budapest: Hungarian Academy of Sciences, 1990, s. 431–448. Dostupné také z: https://www.uni-regensburg.de/Fakultaeten/phil_Fak_I/Musikwissenschaft/cantus/papers/1988.pdf.
- ČIHÁK, D. Za zemřelým dr. Janem Hejčlem. ČKD. 1935, s. 113–116. Dostupné také z: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=24042>.
- DAŇHELKA, J. Směrnice pro vydávání starších českých textů. In: *Husitský tábor: Sborník Muzea husitského revolučního hnutí*. Tábor: Husitské muzeum, 1985, s. 285–301.
- DREVES, G. M. *Analecta hymnica medii aevi*. Sv. 5. Leipzig: Fues's Verlag (R. Reischland), 1889.
- HEINZ, A. Angelus. In: *Lexikon für Theologie und Kirche*. Sonderausgabe 2006. Freiburg-Basel-Wien: Herder, 2006, sv. 1, s. 653–654.
- HEJČL, J. Několik slov o liturgické obnově v našem lidu. In: *Cyrilometodějská rodina: Kalendář Matice Cyrilometodějské na rok 1928*. Ed. ZAMYKAL, L. Olomouc: Matice Cyrilometodějská, [1927], s. 45–48.
- HILEY, D. *Western Plainchant: A Handbook*. Oxford: Clarendon Press, 1993. ISBN 0-19-816289-8. Dostupné také z: http://epub.uni-regensburg.de/25558/1/ubr12760_ocr.pdf.
- HOLETON, D. R. The Evolution of the Celebration of the Daily Office in Utraquism: an overview. In: *The Bohemian Reformation and Religious Practice Vol. 8*. Ed. DAVID, Z. V.; HOLETON, D. R. Praha: Filosofický časopis a FILOSOFIA, 2011, s. 198–222. ISBN 978-80-7007-357-5. Dostupné také z: <http://www.brrp.org/proceedings/brrp8/holeton.pdf>.

- HORYNA, M. Česká reformace a hudba: Studie o bohoslužebném zpěvu českých nekatolických církví v období 1420–1620. *Hudební věda*. 2011, roč. 48, s. 5–40. Dostupné také z: https://kramerius.lib.cas.cz/search/nimg/IMG_FULL/uuid:9537c114-6a1b-4168-8b63-ba2c7c20c7a1.
- HRABÁK, J. *Úvod do teorie verše*. 5. přepracované vyd. Praha: SPN, 1978.
- HRUBÍK, F. Nová úprava římského breviáře. *ČKD*. 1912, s. 255–264. Dostupné také z: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4359>.
- HUBER, K. A. *Katholische Kirche und Kultur in Böhmen: Ausgewählte Abhandlungen*. Münster: Lit, 2005. ISBN 3-8258-6687-4. Dostupné také z: <https://books.google.cz/books?id=dj1Y7Qv9CeUC>.
- JEŽEK, J. Bradáč Vincenc. In: *Ottův slovník naučný*. Praha: J. Otto, 1891, sv. 4, s. 530. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:5bd7b500-e6e5-11e4-a794-5ef3fc9bb22f?page=uuid:d17d6710-0a0c-11e5-b269-5ef3fc9bb22f>.
- KLÖCKENER, M.; RENNING, H., (ed.). *Lebendiges Stundengebet: Vertiefung und Hilfe*. Freiburg-Basel-Wien: Herder, 1989. ISBN 3-451-21420-2.
- KOLÁR, J.; VIDMANOVÁ, A.; VLHOVÁ-WÖRNER, H., (ed.). *Jistebnický kancionál*. Sv. 1, Graduale: Kritická edice. Sv. 1. Brno: L. Marek, 2005. ISBN 80-86263-56-4. ISSN 1214-634X.
- KOPEČEK, P. *Liturgické hnutí v českých zemích a pokoncilní reforma*. Brno: CDK, 2016. ISBN 978-80-7325-419-3.
- KRÁSL, F. Nové vydání Propria Officiorum divinatorum církevní provincie Olomoucké. *ČKD*. 1897, s. 447–448. Dostupné také z: http://depositum.cz/knihovny/ckd/tiskclanek.php?id=c_15570.
- KÜPPERS, K. Zur Teilnahme der Gemeinde am Tagzeitengebet im deutschen Sprachgebiet während des 19. und 20. Jahrhunderts. In: *Lebendiges Stundengebet: Vertiefung und Hilfe*. Ed. KLÖCKENER, M.; RENNING, H. Freiburg-Basel-Wien: Herder, 1989, s. 34–47. ISBN 3-451-21420-2.
- MALINA, B. *Dějiny Římského breviáře*. Praha: Vyšehrad, 1939.
- MARTIMORT, A.-G., (ed.). *Handbuch der Liturgiewissenschaft*. Sv. 1. Leipzig: St. Benno-Verlag, 1965.
- MURONI, P. A. La liturgia delle Ore: Prospettive future. *Ecclesia Orans*. 2009, s. 163–188. Dostupné také z: https://www.academia.edu/17241668/Liturgia_delle_Ore._Prospettive_future.
- NOLDIN, H. *Summa theologiae moralis*. Sv. 2, De praeceptis Dei et Ecclesiae. Sv. 2. Oeniponte: Rauch, 1906.
- NOVÁK, F. *Jan Nepomucký Hejčl a jeho životní dílo*. Praha a Řím: KTF UK a Křesťanská akademie, 1999.
- OREL, D. Rýmované oficium o sv. Václavu. In: *Svatováclavský sborník*. Praha: Národní výbor pro oslavu svatováclavského tisíciletí, 1937, sv. II/3, s. 313–530.
- P. Čeněk Bradáč. *Národní listy*. 1874, roč. 14, č. 39, s. 2. Dostupné také z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/9666371>.

- PAVLÍK, J. *Žaltář římského officia v proměnách 20. století*. České Budějovice, 2018. Dostupné také z: <https://theses.cz/id/c28n5q/>. bakalářská práce (Bc.) Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, teologická fakulta.
- PETR, S. Kodikologicko-paleografický rozbor Jistebnického kancionálu. In: *Jistebnický kancionál*. Ed. KOLÁR, J.; VIDMANOVÁ, A.; VLHOVÁ-WÖRNER, H. Brno: L. Marek, 2005, sv. 1, s. 37–53. ISBN 80-86263-56-4. ISSN 1214-634X.
- PODLAHA, A. *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913*. Sv. 4. Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1918.
- PODLAHA, A. Jednání v příčině povýšení officia sv. Jana Nepomuckého na officium 'duplex secundae classis cum octava', jakož i v příčině vlastního officia v letech 1736-1741. *ČKD*. 1917, s. 452–461. Dostupné také z: http://depositum.cz/knihovny/ckd/tiskclanek.php?id=c_6121.
- PUŠOVÁ, R. Das Prager Offizium des heiligen Adalbertus. *Hudební věda*. 2011, s. 95–115. Dostupné také z: <https://kramerius.lib.cas.cz/search/handle/uuid:cf3efca2-2ebc-493e-aeb1-6e581798d1d2>.
- Sborník mariánských družin ve vlastech slovanských*. Praha: Mariánská družina mužů a jinochů u sv. Ignáce v Praze, 1907. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:2b008420-2cbe-11e4-8c14-5ef3fc9bb22f>.
- SEDLÁK, J. N. Officium et missa de b. Hroznata. *ČKD*. 1899, s. 137. Dostupné také z: http://depositum.cz/knihovny/ckd/tiskclanek.php?id=c_20700.
- SEDLÁK, J. N. Vyzdvižení ostatků bl. Hroznaty (1). *ČKD*. 1899, s. 11–17. Dostupné také z: http://depositum.cz/knihovny/ckd/tiskclanek.php?id=c_20667.
- SEDLÁK, J. N. Vyzdvižení ostatků bl. Hroznaty (2). *ČKD*. 1899, s. 98–108. Dostupné také z: http://depositum.cz/knihovny/ckd/tiskclanek.php?id=c_20689.
- SCHNITZLER, T. Angelusläuten. In: *Lexikon für Theologie und Kirche*. Zweite, völlig neu bearbeitete Aufl. Freiburg: Herder, 1957, sv. 1, s. 542–543.
- Schválení úcty blahoslavené Anežky České. *ČKD*. 1876, s. 1–26. Dostupné také z: http://depositum.cz/knihovny/ckd/tiskclanek.php?id=c_7123.
- STEJSKAL, F. Kalendář církevní v Čechách nově upraven. *ČKD*. 1914, s. 360–362. Dostupné také z: http://depositum.cz/knihovny/ckd/tiskclanek.php?id=c_5452.
- SUCHÁN, F. M. Premonstrátské velikonoční nedělní nešpory od konce 16. století do současnosti. In: *Mozaika: Sborník pro premonstrátský život: Denní modlitba církve*. Ed. JORDÁNEK, J. Z. M. Praha: Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 2013, s. 53–67.
- ŠKARPOVÁ, M. "Mezi Čechy, k pobožnému zpívání náchylnými": Šteyerův Kancionál český, kanonizace hymnografické paměti a utváření katolické identity. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2015. ISBN 978-80-7308-547-6.
- TICHÝ, R. *Liturgie hodin, její historické formy a možnosti slavení v současných českých farnostech*. Praha, 2010. Dostupné také z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/75655>. diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta.

- TUMPACH. Officium parvum de Beata. ČKD. 1904, s. 199–200. Dostupné také z: http://depositum.cz/knihovny/ckd/tiskclanek.php?id=c_1470.
- VELEK, V. *Musikalische Wenzelstradition (bis 1848) im Kontext der böhmischen historischen Traditionen*. Brno, 2010. Dostupné také z: <https://theses.cz/id/fr35e3/>. disertační práce (Ph.D.) Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.
- VENHODA, M. *Úvod do studia gregoriánského chorálu*. Praha: Vyšehrad, 1946.
- VLHOVÁ-WÖRNER, H. Obsah a liturgie Jistebnického kancionálu. In: *Jistebnický kancionál*. Ed. KOLÁR, J.; VIDMANOVÁ, A.; VLHOVÁ-WÖRNER, H. Brno: L. Marek, 2005, sv. 1, s. 81–106. ISBN 80-86263-56-4. ISSN 1214-634X.
- VOLEKOVÁ, K. Mariánské hodinky v kontextu staročeského překladu žaltáře. In: *Karel IV. a Emauzy: Liturgie, text, obraz*. Ed. KUBÍNOVÁ, K. Praha: Artefactum, 2017, s. 221–230. ISBN 978-80-86890-92-0.
- ZUBKO, P. *Kult svätých Cyrila a Metoda v tradícii latinskej cirkvi*. Ružomberok: Verbum, 2014. ISBN 978-80-561-0167-4. Dostupné také z: https://www.academia.edu/25607146/Kult_sv%C3%A4t%C3%BDch_Cyrila_a_Metoda_v_trad%C3%ADcii_latinskej_cirkvi.
- ŽŮREK, J. The Analogies between the Chants of the Jistebnický Kancionál and the Repertory of the Oldest Czech Graduals in the 16th Century. *Hudební věda*. 2011, s. 41–77. Dostupné také z: <https://kramerius.lib.cas.cz/search/handle/uuid:06ced862-f8c3-4444-85f4-936136bd0356>.

Internetové zdroje

- DIPIPPO, G. *Compendium of the Reforms of the Roman Breviary, 1568-1961: Part 7.2 - The Breviary Reforms of St. Pius X (Continued)* [online]. 2009 [cit. 2018-12-21]. Dostupné z: <http://www.newliturgicalmovement.org/2009/11/compendium-of-reforms-of-roman-breviary.html>.
- PAVLÍK, J. *Bradáč: Nešpory* [online]. 2012 [cit. 2018-06-17]. Dostupné z: <http://www.inadiutorium.cz/blog/20120428-bradac-nespory-predkoncilni-lidova-oficia-4>.
- PAVLÍK, J. *Český kancionál* [online]. 2012 [cit. 2018-06-17]. Dostupné z: <http://www.inadiutorium.cz/blog/20120424-cesky-kancional-predkoncilni-lidova-oficia-2>.
- PAVLÍK, J. *Křestní nešpory (3): pražský ritus* [online]. 2017 [cit. 2019-01-23]. Dostupné z: <http://www.inadiutorium.cz/blog/20170202-krestni-nespory-3-prazsky-ritus>.
- PAVLÍK, J. *Mariánské lidové nešpory* [online]. 2012 [cit. 2018-06-17]. Dostupné z: <http://www.inadiutorium.cz/blog/20120422-marianske-lidove-nespory-predkoncilni-lidova-oficia-1>.
- PAVLÍK, J. *Micka: Nešporní zpěvy pro lid* [online]. 2012 [cit. 2018-06-17]. Dostupné z: <http://www.inadiutorium.cz/blog/20120502-micka-nesporni-zpevy-pro-lid-predkoncilni-lidova-oficia-5>.

- PAVLÍK, J. *Navrátil: Lidové nešpory* [online]. 2012 [cit. 2018-06-17]. Dostupné z: <http://www.inadiutorium.cz/blog/20120505-navratil-lidove-nespory-predkoncilni-lidova-oficia-6>.
- PAVLÍK, J. *Olejníkovy nešpory: hymny a žalmy* [online]. 2017 [cit. 2018-12-02]. Dostupné z: <http://www.inadiutorium.cz/blog/20170102-olejnikovy-nespory-hymny-a-zalmy>.
- PAVLÍK, J. *Prajské nešpory, Štěpánkovice* [online]. 2016 [cit. 2018-06-17]. Dostupné z: <http://www.inadiutorium.cz/blog/20160327-prajske-nespory-stepankovice>.
- PAVLÍK, J. *Svatojanský kancionál* [online]. 2012 [cit. 2018-06-17]. Dostupné z: <http://www.inadiutorium.cz/blog/20120428-svatojansky-kancional-predkoncilni-lidova-oficia-3>.
- PAVLÍK, J. *Tomáš Fryčaj: Katolický kancionál* [online]. 2012 [cit. 2018-06-17]. Dostupné z: <http://www.inadiutorium.cz/blog/20120610-tomas-frycaj-katolicky-kancional-predkoncilni-lidova-oficia-7>.

Prameny (části oficia v národních jazycích)

- BÁRTA, J. *Prozatímní posvátné officium*. 1. vyd. Praha: Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství, 1969.
- BÁRTA, J. B. *Žaltář římského breviáře: Nový, latinsko-český text s liturgickým výkladem*. Praha: Vyšehrad, 1947.
- BEČÁK, T. *Katolický kancionál*. 2. vyd. Olomouc: E. Hölzl, 1847. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:b4be8430-259b-11e3-b62e-005056825209>.
- BEZLOJA, F. *Katolický kancionál, čili, Zpěvník pro katolické křesťany*. Olomouc: F. Bezloja, 1872. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:97202b80-9e01-11e2-a4fe-001018b5eb5c>.
- BOŽAN, J. J. *Slawíček Rágský na stromě žiwota sláwu tworczy swému prospěwugícý, to gest Kancyonál*. Hradec Králové: Jan Václav Tybely, 1719. Dostupné také z: http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=AIPDIG-NKCR_54_A_36____248YCX9-cs.
- Boží cesta: Průvod varhan*. Olomouc: Velehrad, 1939. Dostupné také z: http://fsspx.cz/varhanni_doprovody/varhanni_doprovody_bozi_cesta_bily.pdf.
- Boží cesta: Písně a modlitby katolického křesťana*. 8. vyd. Olomouc: Velehrad, 1948.
- [BRADÁČ, V.] *Nešpory, čili, Církevní pobožnost večerní*. Hradec Králové: [s.n.], 1853.
- BRADÁČ, V. *Nešpory, čili večerní pobožnost církevní o nedělích a slavnostech Páně, též o svátcích svatých a světic Božích*. 1. vyd. Praha: Karel Bellmann, 1864.
- BRADÁČ, V. *Žalмовé nešporní a antifony mariánské*. Praha: Karel Bellmann, 1867.
- CÍSAŘ, K. B. *Výbor svatých a osvěcených modliteb církevních: Z knih liturgických skrýše vyňal a vydal*. Praha, 1840.

- CÍVKA, E. *Modlitby a písně pro osadu slanskou*. Slaný: Rudolf Vokoun, 1916. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:afbc1a70-79d7-11e8-9690-005056827e51>.
- [ČIHÁK, J.] *Mše svatá a církevní hodinky ke cti Nejsvětějšího Srdce Ježíšova*. Praha: Sekretariát intronisace Srdce Ježíšova, 1929.
- Deutsche Vesper: Zu Ehren der allerheiligsten Jungfrau Maria*. Landskron: Rudolf Piffel, 1878.
- DOSTÁL-LUTINOV, K. *Hodinky jitřní*. Olomouc: Tiskem a nákladem Arcibiskupské knih- a kamenotiskárny, 1921.
- EICHLER, K., (ed.). *Cesta k věčné spáse: Sbíрка modliteb a duchovních písní pro diecesi brněnskou*. Sv. 1. Brno: papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských, 1912. Dostupné také z: <http://librinostri.catholica.cz/download/EichCestKVeSpa1-150dpi.pdf>.
- EICHLER, K., (ed.). *Cesta k věčné spáse: Sbíрка modliteb a duchovních písní pro diecesi brněnskou*. Sv. 2. Brno: papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských, 1913. Dostupné také z: <http://librinostri.catholica.cz/download/EichCestKVeSpa2-150dpi.pdf>.
- EICHLER, K., (ed.). *Cesta k věčné spáse: Sbíрка modliteb a duchovních písní pro diecesi brněnskou*. Sv. 3. Brno: papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských, 1915. Dostupné také z: <http://librinostri.catholica.cz/download/EichCestKVeSpa3-150dpi.pdf>.
- FRYČAJ, T. *Katolický kancyonál k vzdělání a rozjícení skutečné, veřejné y domácí pobožnosti*. 5. vyd. Brno: Jan Giří Gastl, 1815. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:e09a90dfe6fb8ef5b35668c1bea0bf30>.
- FRYČAJ, T. *Katolický kancyonál k vzdělání a rozjícení skutečné, veřejné y domácí pobožnosti*. 10. vyd. Brno: František Gastl, 1851.
- FUCHS, A. *Modlitby katolického křesťana: Římský breviář*. Praha: Vyšehrad, 1937.
- GRYDIL, F. *Obřady církve katolické*. Druhé rozmnožené vyd. Brno: Knihotiskárna benediktinů rajhradských, 1896. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:ca1ef7d5-d572-11e0-8881-0050569d679d>.
- HANÁČEK, J. *Jitřní na Boží Hod vánoční*. Frýdlant n. O.: nákladem vlastním, 1935.
- [HAUGWITZ, H. W.] *Der Vesper Gesang: In Gestalt eines Oratoriums*. Brno: Johann Georg Gastl, 1809. Dostupné také z: <https://books.google.cz/books?id= SXZFAAAAcAAJ>.
- HEJČL, J. *Od Květné neděle do Bílé soboty: Příručka pro každého, kdo se chce účastniti bohoslužby ve Svatém týdnu*. Sv. 1, Na Květnou neděli. Sv. 1. Olomouc: vlastním nákladem, 1928.
- HEJČL, J. *Na slavnost Božího Těla: Příručka pro každého, kdo se chce účastniti bohoslužby na ten svátek konané*. Praha: Dědictví svatojanské, 1927. Dostupné také z: <http://librinostri.catholica.cz/?id=1575>.
- HEJČL, J. *Od Květné neděle do Bílé soboty: Příručka pro každého, kdo se chce účastniti bohoslužby ve Svatém týdnu*. Sv. 2-3, Pondělí, úterý, středa, Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílá sobota. Sv. 2-3. Olomouc: vlastním nákladem, 1928.

- HEJČL, J. *Slova, jež se modlí a zpívá církev římskokatolická na svátek Narození Páně, to jest na Hod boží vánoční*. Olomouc: Lidové závody tiskařské a nakladatelské, 1927. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:92697700-0f5c-11e3-a616-5ef3fc9bb22f>.
- HEJČL, J. *Týden Ducha svatého: Církevní hodinky a mešní modlitby: Pro účast při bohoslužbě veřejné i pro potřebu soukromou*. Olomouc: nákladem vlastním, 1931.
- HEJČL, J.; OREL, D. *Antifony k Mariánským lidovým nešporám: Pro kněze a precentora*. Praha: Editio Cyrill, [19–].
- HEJČL, J.; OREL, D. *Mariánské lidové nešpory*. Praha: Obecná jednota cyrilská, 1912. Dostupné také z: <http://cyril.sdh.cz/nahled.php?id=5022>.
- HEJČL, J.; OREL, D. *Mariánské lidové nešpory*. Praha: Obecná jednota cyrilská, 1925.
- HEJČL, J.; OREL, D. *Mariánské lidové nešpory: Vydání pro lid*. Praha: nákladem vlastním, [1925].
- HEJČL, J.; OREL, D. *Mariánské nešpory*. České Budějovice: Edice Petrinum, 1947.
- HEJČL, J.; OREL, D. *Nešpory o nejsvětější svátosti*. Praha: [s.n.], [1940].
- HEJČL, J.; OREL, D. *Nešpory o nejsvětější svátosti*. České Budějovice: Edice Petrinum, 1947.
- HERAT, Š. *Nešpory: čili církevní modlitby k odpoledním pobožnostem pro všechny neděle a významnější svátky v církevním roce*. Moravská Ostrava: vlastním nákladem, 1932.
- Hod Boží vánoční: Církevní hodinky a mše svatá o vánocích*. Praha: Opatství Emauzské, 1926. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:57f5c0c0-a5c5-11e2-ada5-005056825209>.
- Christ-katholisches Gesang- u. Andachtsbuch zum Gebrauche bey der öffentlichen Gottsverehrung im Bisthum Konstanz*. 2. vyd. Konstanz: Waibel, 1814. Dostupné také z: <https://books.google.cz/books?id=BhpFAAAAcAAJ>.
- Chvalozpěvy nešporní na některé dny sváteční*. Praha: [s.n.], 1857.
- JANKOVEC, J. E. *Nešpory na Kladně obvyklé: Nově upravené dle kancionálu Svatojanského a zavedené současně s otevřením nového chrámu Páně na Kladně r. 1900*. Kladno: Josef Šolc, 1900.
- JANOUSEK, A. *Chvalozpěvy nešporní na některé dny sváteční*. Kostelec nad Černými Lesy, 1907. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:0fbf6760-df3d-11e6-9964-005056825209>.
- Jednotný katolícky spevník: S najpotrebnejšími modlitbami pre kresťanov-katolíkov*. 15. vyd. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1948.
- Jitřní na Boží hod vánoční*. [Brno]: [s.n.], 1946. V: Národní knihovna ČR, sig. I 033660.
- Jitřní na Boží Hod vánoční: gloria in exelsis deo!* Krásno: Frant. Zetek, 1916.
- K., J. *Nešpory čili večerní pobožnost církevní: Pro soukromou pobožnost*. Praha: vlastním nákladem, 1897.
- Kancionál čili Kniha duchovních zpěvů pro kostelní i domácí pobožnost*. Sv. 1. Praha: Dědictví svatojanské, 1863.

- Kancionál čili Kniha duchovních zpěvů pro kostelní i domácí pobožnost.* Sv. 2. Praha: Dědictví svatojanské, 1864.
- Kirchliche Vesperandacht auf die Festtage des Herrn, der seligsten Jungfrau und einiger andern Heiligen.* Olomouc: [s.n.], 1849. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:ffb6972d60e1f4b5d9c58df0a2e1e229>.
- Kirchliche Vesperandacht auf die Festtage des Herrn, der seligsten Jungfrau und einiger andern Heiligen.* Dritte vermehrte Auflage. Olomouc: [s.n.], 1863. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:89b54c0ed638f594f5c9a1ac7637d9>
- Kompletář dle ritu dominikánského.* [s.l.]: [s.n.], 1968.
- Kompletář neboli církevní modlitba večerní podle obřadu řádu dominikánského.* Olomouc: Dominikánský konvent, 1933.
- LAŽNOWSKY, F. *Ranní a odpolední pobožnosti na neděle a svátky i ve wsselikých církewních potřebách.* Olomouc: [s.n.], 1856. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:a42230a0-5ad8-11e8-afe6-005056825209>.
- LAŽNOWSKY, F. *Ranní a odpolední pobožnosti na neděle a svátky i ve wsselikých církewních potřebách.* 3. vyd. Olomouc: [s.n.], 1863. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:5d1c2ea0-5cee-11e8-b415-5ef3fc9bb22f>.
- LEHNER, F. *Sv. Řehoře Velkého Nešporní Antifony: Dle Římského Antifonarium od papeže Urbana VIII. schváleného ku slovíům Kancionálu Svatojanského.* Praha: Vítek a Starý, [1868]. V: knihovna Metropolitní kapituly v Praze, sig. Db(a) 0040.
- Májová pobožnost k uctění Nejblahoslavenější a bez poskvrny počaté Panny Marie.* Druhé rozmnožené vydání. Brno: klášter minoritský, 1858. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:fb88f820-24be-11e2-8579-005056827e52>.
- MALÝ, A. *Hodinky před půlnoční (jitřní) mší sv.* Všetaty: [nákl.vl.], 1937.
- MATHON, P. J. *Kancionálek pro křesťanskou mládež.* Brno: Knihtiskárna benediktinská, 1882. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:364a2746b3f701eb2925c764edbd92c3>.
- MĚKOTA, J. *Nešpory na Hody Boží Vánoční, Velikonoční a Svatodušní: Dle Kancionalu Svatojanského, pro potřebu lidu.* Mladá Boleslav: Nešněra, [1896].
- Melodye na Katolický kancyonál: od Tomásse Fryčage faráře obřanského.* Brno, 1835. Dostupné také z: <http://eod.vkol.cz/88567/>.
- MICKA, F. *Nešporní zpěvy pro lid.* Praha: nákladem vlastním, 1877.
- MICKA, F. *Nešporní zpěvy pro lid.* 2. rozmnožené vyd. Praha: nákladem vlastním, 1878.
- MICKA, F. *Nešporní zpěvy pro lid.* 8. vyd. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba, 1940.
- NAVRÁTIL, V. *Lidové nešpory o významnějších slavnostech a svátcích v roce.* Brno: vlastním nákladem, [1938].
- Nesšporní zpěvy: wyňaté z římského brewiáře.* Praha: Rohlíček a Sievers, 1862.

- Nesspory swáteční, čili, Večerní pobožnost církevní na wssecky zasvěcené swátky w roce.* Praha: Jaroslav Pospíšil, 1858. Dostupné také z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/21705125>.
- Nesspory w pondělí welikonoční, neb wzkrýssení Páně.* Praha: Jan Spurný, 1858.
- Nešporní žalmy, antifony, hymny a jiné zpěvy z církevních hodinek pro odpolední pobožnost o nedělích a svátcích dle doby církevní.* 5. opravené vyd. Praha: Mariánská družina mužů a jinochů u sv. Ignáce v Praze, 1909. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:b37335f0-184d-11e7-96ce-005056827e51>.
- Nešpory.* Praha: [Farní úřad řím. kat. Batelov], [1940]. V: Národní knihovna ČR, sig. 54 K 13619.
- Nešpory a Doplněk pro členy III. řádu sv. Františka.* Vimperk: vlastním nákladem, [1918]. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:3ed083e0-edf2-11e6-bc0e-005056827e51>.
- Nešpory čili Církevní Pobožnost Večerní: o hlavních slavnostech v roce, jakož i o svátcích Panny Marie a některého sv. mučedníka.* Praha: [s.n.], 1858.
- Nešpory, čili večerní pobožnost církevní o nedělích a slavnostech Páně, též o svátcích svatých a světic Božích: Pro soukromou pobožnost lidu.* 2. vyd. Praha: Karel Bellmann, 1865.
- Nešpory na neděle a swátky Panny Marie.* Chicago: Tiskárna českých benediktinů, [1883].
- Oltář: Poučná a modlitební kniha i zpěvník pro diecesi královéhradeckou.* Hradec Králové: nákladem biskupské konsistoře, 1900.
- OREL, D.; HORNOF, V.; VOSYKA, V. *Český kancionál.* Praha: Státní nakladatelství, 1921.
- Písně nessporní na obyčejné nedělní žalmy, s malým jich opisem.* Brno: [s.n.], 1857. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:2b0d92f951e0ee20878a21add00580eb>.
- Písně Nesspornj, na obyčejné Nedelny a Swátečny Žalmy s malým gegich opisem k wětssj cti a chwále Božj wydané.* Hranice: A. Škarniclowa, 1854. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:5e8884011bb14eff7f71f1a275e526d6>.
- Pobožnost odpolední na wejroční swátky a na den Božího narození při jitřní.* Jindřichův Hradec: Alois Josef Landfras a syn, [mezi 1858 a 1866].
- POHOŘELÝ, J. M. *Kancionál, čili, Sbjrka cjrkewnjch i domácjch, po celý rok naskrz takměř w každé osadě užjwaných pjsnj.* Praha: Jan Spurný, 1849. Dostupné také z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/24710458>.
- POIMON, F., (ed.). *Katolický kancionál: obsahující Písně a Modlitby k veřejným i domácím pobožnostem.* Olomouc, 1872.
- POIMON, F., (ed.). *Úplný kancionál katolický.* Olomouc, 1856.
- PŘIBIL, M. A. *Katoljk slowy swé cjrkw se modljcj, aneb, Modlitby cjrkewnj: nimi se nábožný, a swatau cjrkew swau milugjcy katoljk, ... modliti může.* Praha: Konrád Senft a syn, [1831].

- RICKEL, M. A. *Das Römische Brevier: aus dem Lateinischen für Christen, welche täglich mit dem Priester sich erbauen wollen*. Frankfurt am Main: J. D. Sauerländer, 1842.
- Römisches Vesperbuch für Sonn-und Festtage (mit Komplet) lateinisch und deutsch*. Regensburg: F. Pustet, 1932.
- ŘEHÁK, K. L. *Máj Panny Marie Lúrdské*. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna, 1888.
- SCHALLER, M. *Die Vesperfeier im Benediktinerorden lateinisch und deutsch mit Non und Komplet*. Beuron: Verlag der Beuroner Kunstschule, 1926.
- STŘÍŽ, A. *Církevní hodinky ke cti svatého Michaela Archanděla*. Praha: Kolegiátní kapitula sv. Petra a Pavla na Vyšehradě, 1948.
- ŠRÁMEK, V., (ed.). *Víra, naděje a láska: Kniha modliteb katolických pro všechny pobožnosti roku veřejné i soukromé*. Praha: Cyrillo-Methodějské knihkupectví Gustav Francl, 1898. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:1a2ada60-f849-11dd-ad8f-000d606f5dc6>.
- ŠTEYER, M. V. *Kancyonal Český: Wjce než osm Set a padesáte Pjsnj Na wssecky přes celý Rok Slawnosti, Neděle, a zaswěcené Swátky, pro wssecky přes celý den obzwlásstnj časy, Ráno, při Mssy, před y po Kázanj, před y po Gidle, k Nessporům, a k Wečeru: Naposledy Pro wsseliké potreby, přjhody a důležitosti, za žiwé y za mrtwé, w sobě obsahujcý*. Praha: Jiří Černoch, 1683. Dostupné také z: http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=NKPEOD-NKCR__54_C_000044_3LX0V66-cs.
- ŠVÉDA, J. *Pobožnost ke cti swatých aposstolů Slowanských Cyrilla a Methoděje: písně, nešpory a litanie k uctění těchto sw. blahozvěstů*. Praha: náklad vlastní, [1869].
- Temné hodinky: Přeložili a liturgickým výkladem doprovodili benediktini emauzští*. Praha: vlastním nákladem, 1934. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:eb06dc90-8dfb-11e3-8031-001018b5eb5c>.
- The Pius X Hymnal: For Unison, Two Equal or Four Mixed Voices*. Boston, Mass.: McLaughlin & Reilly Co., 1953. Dostupné také z: <http://www.ccwatershed.org/pdfs/pius-x-hymnal-theodore-marier-organist-1953/download/>.
- TULEK, E. *Hodinky církevní na den narození Páně, v noci před první mší sv. Z rukopisu neznámého autora upravil a potřebnými zpěvy z Manuale Škraupova a z Kancionálu opatřil Emanuel Tulek*. Čáslav: Jindřich Levý, [1908].
- Úplný kancionál arcidiecese olomúcké, čili, Posvátné zpěvy a modlitby ku všestranné potřebě při veřejné bohoslužbě a soukromých pobožnostech*. Olomouc: Bedřich Gross, 1888. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:ff58ee60-2634-11e3-b79f-5ef3fc9bb22f>.
- Vánoční hodinky: Lidově upravený text vánočního officia podle Římského Breviáře. Český překlad latinských textů podle Hejčla*. Valašské Meziříčí: Valašská tiskárna, 1943.
- VITÁSEK, J. E. *Katolický kancionál: neb: sbírka nejoblíbenějších písní, žalmů, modliteb atd., které v kostelích Moravských a Slezských k vykonávání svaté pobožnosti zavedeny jsou*. Praha: J. Cellerin a syn, 1876.

- VOBORNÍK, S. *Svatý týden před velikonocí, obsahující všechny modlitby a obřadů vyjasnění dle předpisů církve svatě římské katolické*. 3. vyd. Praha: Rohlíček a Sievers, 1871. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:616c9120-7b4e-11e7-94b3-005056825209>.
- VOSYKA, V. *Český kancionál: Průvod varhan*. Sv. 2. Praha: Státní nakladatelství, 1921.
- Vyňatky z hodinek církevních připadajících na Boží hod vánoční, pak na Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílou sobotu i na den dušiček: Pro soukromou pobožnost lidu křesťanského*. Praha: Sklad Karla Bellmanna, 1864.
- ZAHRADNICKÝ, M. V. *Nešporní žalmy, antifony, hymny a jiné zpěvy posvátného officia z breviáře Římského pro odpolední pobožnost o nedělích a svátcích dle doby církevní*. 3. poopravené vyd. Praha: Mariánská kongregace, 1891.
- ZAHRADNICKÝ, M. V. *Nešporní žalmy, antifony, hymny a jiné zpěvy z církevních hodinek pro odpolední pobožnost o nedělích a svátcích dle doby církevní*. 4. opr. vyd. [Praha]: vlastním nákladem, 1900.
- ZAPLETAL, V. *Nešpory pro lid a klanění se nejsv. svátosti oltářní: Odpolední pobožnosti nedělní a sváteční*. Kroměříž: [s.n.], 1929.
- Zpěvník farní osady Mýtské*. Druhé rozmnožené vydání. Rokycany: E. Balej, A. Langr, Fr. Wild, 1902. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:3aa186d0-07dd-11e6-a611-005056827e51>.
- Žalmy a písně nešporní*. Louny: nákladem vlastním, [1901-]. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:d96000e0-1b50-11e6-b992-5ef3fc9bb22f>.

Prameny ostatní

- BAUDYŠ, P. J. *Římský missál, čili, Mešní kniha církve svatě*. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna (V. Kotrba), 1891. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:d8b91eb0-43c0-11e4-a450-5ef3fc9bb22f>.
- BRADÁČ, V. *Církevní hodinky za mrtvé*. Praha: Karel Bellmann, 1865.
- CÍSAŘ, K. B. *Výbor svatých a osvěcených modliteb církevních: Z knih liturgických skrýš vyňal a vydal*. Praha, 1840.
- DOČEKAL, J. *Nové obřady Svatého týdne*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1958.
- Dvoje hodinky o nejsvětější Svátosti oltářní: doplněk k "Čestné stráži"*. Brno: Škola Božského srdce Páně, 1877. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:2908890a-62ea-11e1-8115-0050569d679d>.
- HAYDN, J. M. *Michael Haydn's Vesper Psalmen: mit varirten Bässen zum Gebrauche beim nachmittägigen Gottesdienste für Landkirchen*. [Praha]: [Johannes Hoffmann], [1847].
- HEJČL, J. *Hodinky mariánské: Dle obřadu římského se zřetelem k bulle papeže Pia X. Divino Afflatu, vydané dne 1. listopadu 1911*. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1913. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:a44df3e0-9519-11e3-8b69-005056825209>.

- HEJČL, J. *Modlitby za v Pánu zesnulé*. Praha: Dědictví svatojánské, 1926. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:2990d670-c3e2-11e3-85ae-001018b5eb5c>.
- Hodinky o neposkvrněném početí Marie Panny, a Litanie k uctění svaté Hedwígy, patronky Slezka*. Olomouc: [s.n.], [1854]. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:a35b4a32-5faf-11e1-ae74-0050569d679d>.
- Kancyonál aneb Zpiewowe Poct a Chwál Bożskych*. Žitava: Michal Hartmann, 1685. Dostupné také z: <https://books.google.cz/books?id=8exgAAAAcAAJ>.
- LUBOJACKÝ, A. *Manuale pro bratry a setry třetího řádu sv. Dominika*. Brno: Benediktinská knihtiskárna, 1882. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:d33b3a49-402f-11e1-ac09-0050569d679d>.
- Officium parvum Beatae Mariae Virginis. Malé hodinky nejblahoslavenější Panny Marie: Český text hodinek od Dr. Jana Hejčla*. Choryně nad Bečvou, 1926. Dostupné také z: <http://librinostri.catholica.cz/?id=1799>.
- PELIKOVSKÝ, P. J. *Malé hodinky k nejblaženější Panně Marii: pro bratry a sestry třetího řádu sv. Otce Františka Serafínského, ... / podle římského breviáře vydal Pavel Josef Pelikovský*. 5., opr. a rozmnóžené vyd. Praha: B. Stýblo, [1890].
- POLON, V. *Zpjawanj Křestianská Starodáwnj: Chwál Bożských, kteráž se w shromážděnj Cýrkewnjm zpjawagý, Gichž se také y časem obzwlásstnjm vžjwati může*. Praha: Jiří Černý, 1584. Dostupné také z: http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=AIPDIG-NKCR__65_E_1906__1MQQQC9-cs.
- SCHALLER, M. *Římský misál*. Praha: Česká katolická charita, 1952.
- SIMAJCHL, L.; CIKRLÉ, K., (ed.). *Kancionál: Společný zpěvník českých a moravských diecézí*. 30. vyd. Praha: Katolický týdeník, 2004. ISBN 978-80-86615-03-0.
- STRÍŽ, A. L. *Římský misál*. Praha: Vyšehrad, 1945.
- ŠEVČÍK, J. N. *Odpustková modlitební knížka: Úplná modlitební knížka pro každého, obsahující odpustkové modlitby, jakož i poučení o odpustcích a pobožnostech i posvátných předmětech, které svatá Církev odpustky nadala*. Brno: Benediktinská knihtiskárna, 1911. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:4bcb2780-1be6-11e3-bd38-5ef3fc9ae867>.
- WILHELM, B. J. *Regulní knížka třetího řádu Serafínského Otce sv. Františka z Assisi*. 10. vyd. Praha: B. Stýblo, 1922. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:c9db11b0-87b0-11e6-8aeb-5ef3fc9ae867>.
- ŽÁK, F. *Malé hodinky k nejsv. Srdci Páně*. Praha: vlastním nákladem, [1911]. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:d10badd0-a890-11e7-920d-005056827e51>.

Dobová svědectví

- Druhá valná hromada Obecné Jednoty Cyrillské. *Cyrill*. 1880, s. 93–94. Dostupné také z: <http://cyril.sdh.cz/nahled.php?t=&id=984>.
- E., F. Pašiový týden u sv. Vojtěcha. *Cecilie*. 1876, s. 39. Dostupné také z: <http://cyril.sdh.cz/nahled.php?t=&id=340>.

- LEHNER, F. Karlín. *Cyrill*. 1880, s. 13–14. Dostupné také z: <http://cyril.sdh.cz/nahled.php?t=&id=904>.
- LEHNER, F. Předmluva k Nešporním Antifonám sv. Řehoře Velkého. *Cecilie*. 1875, s. 45–47. Dostupné také z: <http://cyril.sdh.cz/nahled.php?t=&id=200>.
- Nešpory čili veřejná pobožnost církevní. *ČKD*. 1864, s. 76. Dostupné také z: http://depositum.cz/knihovny/ckd/tiskclanek.php?id=c_12893.
- STARÝ, J. A. Zpráva o činnosti pěveckého sboru Svatodušského v Praze. *Cecilie*. 1877, s. 47–50. Dostupné také z: <http://cyril.sdh.cz/nahled.php?t=&id=498>.
- Zlevnění kancionálu Svatojanského. *ČKD*. 1924, s. 382–383. Dostupné také z: http://depositum.cz/knihovny/ckd/tiskclanek.php?id=c_9878.

Příloha I

Katalog pramenů

I.1 Legenda

Celý katalog podáváme dvojmo. Jeho první varianta (I.2) prameny rozděluje do textových rodin a schematicky popisuje jejich obsah. Textové rodiny jsou seřazeny podle roku vydání nejstaršího pramene. Druhá varianta (I.3) je prostý seznam bibliografických záznamů, řadící prameny chronologicky podle roku vydání.

„Katalogové karty“ v první variantě katalogu všechny dodržují jednotné schéma. Na prvním řádku je pořadové číslo pramene, kterým je na něj v rámci katalogu odkazováno, a bibliografický záznam. Ten je zpravidla obecný, sestavený podle stejného standardu jako ostatní bibliografické záznamy v práci. Byl-li pramen v době vzniku práce digitalizován, vždy na jeho digitalizovanou podobu odkazujeme. U pramenů, jejichž lokalizace vyžadovala větší úsilí, stejně jako u těch, které samy o sobě neobsahují bibliografické údaje umožňující jejich ztotožnění (mezi zpracovanými prameny je i pár takových, které nenesou ani jednoznačný název, natož místo a rok vydání, a jejich bibliografické údaje se zakládají výhradně na záznamu v knihovním katalogu), uvádíme navíc také místo uložení a signaturu.

Pokud pramen obsahuje nešpory, následuje kódovaný seznam zachovaných strukturních prvků. (Prvky, které figurují pouze ve feriálním oficiu, nejsou zohledněny, protože překladů feriálního officia je zanedbatelné minimum.) Pro méně hojné prameny obsahující jiné hodinky (matutinum, popř. laudy nebo kompletář) je struktura ošetřena v popisu (viz níže). Stejně je naloženo i s prameny, které obsahují překlad nešpor podle jiné liturgické knihy, než je Římský breviář. Jednotlivé strukturní prvky (viz 1.3) jsou kódovány zkratkami svých incipitů (u fixních textů) nebo názvů (u proměnlivých textů). Pro prvky, které pramen vypouští, je v tabulce ponechána prázdná buňka, takže je neúplnost struktury možné hrubě zjistit pohledem i bez znalosti přesného významu všech zkratek.

ap: *Aperi*; **din:** *Domine in unione*; **pa:** *Pater noster, Ave Maria*; **dia:** *Deus, in adiutorium*; **Aps:** antifony k žalmům; **Ps:** žalmy; **Cp:** kapitulum; **Hy:** hymnus; **V:** veršík; **Amg:** antifona k Magnificat; **Mg:** Magnificat; **dv:** *Dominus vobiscum / Domine exaudi*; **Or:** orace (dne); **dv2:** *Dominus vobiscum / Domine exaudi*; **be:** *Benedicamus Domino*; **fi:** *Fidelium animae*; **pat:** *Pater noster*; **dod:** *Dominus det nobis suam pacem*; **Ab:** závěrečná mariánská antifona; **Vb:** veršík; **Ob:** orace (k mariánské antifoně); **dau:** *Divinum auxilium*; **sac:** *Sacrosanctae*; **pa2:** *Pater noster, Ave Maria*

Následuje heslovitý popis obsahu.

Hodinky Hodinky, jejichž překlad pramen obsahuje, kódované jedno- nebo dvouznakovými zkratkami:

V: nešpory (bez rozlišení, zda první či druhé); **V1:** 1. nešpory; **C:** kompletář; **M:** matutinum; **L:** laudy; **1:** prima; **3:** tercie; **6:** sexta; **9:** nóna; **V2:** 2. nešpory

Vztah k originálu Charakter vztahu přeložených českých textů k předloze – jde vůbec o překlad liturgických textů? (Prameny, které vůbec nejsou překladem liturgických textů, jsme v kapitole 2 z oblasti zájmu vyloučili a nevěnujeme se jim, ale řada pramenů kombinuje texty přeložené s volně vybranými – nejčastěji jde o české duchovní písně na místě překladu příslušných hymnů.) Pokud o nějaký typ překladu jde, je to spíše překlad v pravém slova smyslu, nebo parafráze?

Formuláře Pro prameny malého rozsahu výčet přeložených liturgických formulářů. Pro rozsáhlejší prameny s větším množstvím nesporných formulářů pro svátky se často odkazuje na přílohu II.

Provinční proprium Pokud pramen obsahuje vedle formulářů přeložených z Římského breviáře i nějaké formuláře z pražského nebo olomouckého provinčního propria, je tu určeno, které z provinčních proprií bylo podkladem překladu a dotyčné formuláře jsou vyjmenovány. Protože provinční propria ve sledovaném období prošla určitým vývojem (viz 1.2.2 a 1.2.3), někdy je připojena historická poznámka.

Notace uvádí, zda pramen obsahuje notový záznam, popř. jiným způsobem zapsanou hudební informaci (nápěvové odkazy, texty značkové pro zpěv apod.) Absenci notace výslovně uvádíme jen pokud se tím popisovaný pramen liší od předlohy, na kterou se z karty odkazuje pro ostatní údaje.

Předpokládané použití Zde se pokoušíme určit, pro jaký způsob použití byl pramen primárně zamýšlen. Předpokládané způsoby použití jsou čtyři:

1. zpěv – „scénář“ pro zpívanou pobožnost
2. recitace – „scénář“ pro pobožnost beze zpěvu
3. sledování oficiální liturgie (probíhající v latinském jazyce a tedy laikovi bez důkladného klasického vzdělání nesrozumitelné)
4. soukromá modlitba jednotlivce

Určení je založeno především na údajích přímo od autora publikace (obsažených často v předmluvě, nebo už v podtitulu). Když ty nejsou k dispozici (což je častý případ), všímáme si obsahu. Nese-li pramen hudební informaci (viz výše), automaticky předpokládáme, že je zamýšlen pro zpěv. Zamýšlený způsob použití drobných přetisků je s jistou opatrností možné odvodit z toho, co víme o jejich předlohách, které často bývají na metainformace bohatší.

Výzdoba Pokud pramen obsahuje grafickou výzdobu nebo je na vyšší než obvyklé úrovni po stránce kvality sazby, je na to upozorněno.

Prameny Pokud se podařilo identifikovat obsah převzatý z jiného zdroje či zdrojů, než je předloha v rámci textové rodiny, jsou tu uvedeny. Upozorňujeme tu i na obsah originální či neznámého původu, který nepochází z předlohy v rámci textové rodiny.

Incipity žalmů Pokud pramen obsahuje jedinečnou (resp. námi jinde neidentifikovanou) verzi charakteristických textů (to se týká převážně pramenů z oddílu I.2.14), odkazujeme na ni číslem stránky do incipitové určovací pomůcky (příloha III). Pro textové rodiny je odkaz společný pro celou rodinu uveden v jejím záhlaví.

U přetisků obsahu ze starších pramenů bývá popis obsahu úplně nebo částečně nahrazen odkazem na kartu zdrojového pramene.

Schematický popis je často doplněn krátkým textem, upozorňujícím na pozoruhodné skutečnosti nad rámec standardního schematu, nebo upřesňujícím dříve uvedené heslovité údaje.

I.2 Podle textové rodiny

I.2.1 Šteyer 1

pramenů celkem: 2 incipity žalmů: viz s. *67

České nešpory Šteyerova kancionálu sice dobou vzniku daleko vybočují z časového vymezení naší oblasti zájmu (2.1), ale zdálo se vhodné do katalogu je přesto zahrnout, i s ohledem na to, že se část z nich později objevuje u Fryčaje. Detailněji je jim věnována pozornost v podkapitole 1.4.5.

[1] Šteyer, M. V. *Kancyonal Český: Wjce než osm Set a padesáte Pjsnj Na wssecky přes celý Rok Slawnosti, Neděle, a zaswěcené Swátky, pro wssecky přes celý den obzwlásstnj časy, Ráno, při Mssy, před y po Kázanj, před y po Gidle, k Nessporům, a k Wečeru: Naposledy Pro wsseliké potřeby, přjhody a důležitosti, za žiwé y za mrtwé, w sobě obsahujcý.* Praha: Jiří Černoch, 1683. Dostupné také z: http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=NKPEOD-NKCR__54_C_000044_3LX0V66-cs

		dia	Ps	Cp	Hy		Mg			be	fi								
--	--	-----	----	----	----	--	----	--	--	----	----	--	--	--	--	--	--	--	--

Vztah k originálu rýmovaná parafráze; **Hodinky V**; **Formuláře** dvoje univerzální (zjednodušené) nedělní nešpory – dvě různé parafráze stejných textů; **Notace** ano; **Předpokládané použití** zpěv

[2] Božan, J. J. *Slawíček Rágský na stromě žiwota sláwu tworcý swému prospěwugícý, to gest Kancyonál.* Hradec Králové: Jan Václav Tybely, 1719. Dostupné také z: http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=AIPDIG-NKCR__54_A_36_____248YCX9-cs

ostatní údaje viz [1]

Se Šteyerem shodné texty, ale jiné zhudebnění.

I.2.2 Fryčaj

pramenů celkem: 13 incipity žalmů: viz s. *60

Jedna z nejplodnějších textových rodin. Rýmované nešpory z Fryčajova kancionálu byly přetiskovány ve zpěvnících (především moravských) i samostatně po celé 19. stol. Největší zásluhu o jejich rozšíření má mnohonásobně přetiskovaný kancionál Fryčajův a jeho přímý pokračovatel, kancionál Bečákův (naš katalog množství jejich vydání nepodchycuje). Pro podrobnější představení viz podkapitolu 4.1.

[3] Fryčaj, T. *Katolický kancyonál k wzdělánj a roznjcenj skutečné, weřegné y domácíj pobožnosti.* 5. vyd. Brno: Jan Giří Gastl, 1815. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:e09a90dfe6fb8ef5b35668c1bea0bf30>

		dia	Ps	Cp	Hy	V	Mg	dv	Or			Ab	Vb	Ob					
--	--	-----	----	----	----	---	----	----	----	--	--	----	----	----	--	--	--	--	--

Vztah k originálu rýmovaná parafráze; **Formuláře** dvoje univerzální zjednodušené nešpory: jedny na neděle a svátky vyjma mariánských, druhé na mariánské

svátky; omezené množství příležitostného materiálu (hymny); **Notace** nápěvy byly vydány samostatně (viz níže), v kancionálu se na ně odkazuje čísla; **Předpokládáné použití** zpěv; **Prameny** charakteristicky veršovaný úvodní verš („... Pane Bože všemohoucí, rač přispěti ku pomoci...“) je co do textu ze Šteyera

[4] *Melodye na Katolický kancyonál: od Tomásse Fryčage faráře obřanského*. Brno, 1835. Dostupné také z: <http://eod.vkol.cz/88567/>

Notace varhanní doprovod; **Předpokládáné použití** zpěv; ostatní údaje viz [3] vůbec neobsahuje texty, jen (dílem rozepsané, dílem generálbasové) doprovody, pro žalmy pak jen holé chorální nápěvy

[5] Bečák, T. *Katolický kancionál*. 2. vyd. Olomouc: E. Hözl, 1847. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:b4be8430-259b-11e3-b62e-005056825209>

viz [3]

[6] Fryčaj, T. *Katolický kancyonál k vzdělánj a roznjcenj skutečné, veřejné y domácí pobožnosti*. 10. vyd. Brno: František Gastl, 1851

viz [3]

[7] *Pjsně Nesspornj, na obyčegné Nedelnj a Swátečnj Žalmy s malým gegich opisem k většsji cti a chvále Božj vydané*. Hranice: A. Škarniclowa, 1854. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:5e8884011bb14eff7f71f1a275e526d6>

ostatní údaje viz [3]

Nedělní i mariánský formulář podle Fryčaje, na konci jsou připojeny vlastní hymny pro jednotlivé svátky.

[8] Poimon, F., (ed.). *Úplný kancionál katolický*. Olomouc, 1856

		dia		Ps	Cp	Hy	V	Amg	Mg	dv	Or															
--	--	-----	--	----	----	----	---	-----	----	----	----	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Hodinky V C M; **Formuláře** viz přílohu II; **Incipity žalmů** s. *64; ostatní údaje viz [3]

Matutinum jen pro Narození Páně, zároveň je jako jediná část oficia tištěno paralelně dvojazyčně. Pod titulem „Modlitby večerní dle breviáře římského“ je zahrnut kompletář. V nešporách je hymnus dvojmo: ve Fryčajově a Sušilově znění. Sušilovy překlady používá i pro vlastní texty svátků. Malá část svátečních formulářů (Cyril a Metoděj, Anděl strážní, Všichni svatí) má antifony k Magnificat, ale většina ne. Výrazným rozdílem oproti Fryčajovu kancionálu je absence oficia za zemřelé.

[9] *Písně nesporní na obyčejné nedělní žalmy, s malým jich opisem.* Brno: [s.n.], 1857.
Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:2b0d92f951e0ee20878a21add>

ostatní údaje viz [3]

Pouze nedělní a mariánský formulář (bez vlastních hymnů pro jednotlivé svátky), oba reprodukované hymny má ovšem ve dvou verzích: podle Fryčaje a novější verzi Sušilovu.

[10] *Chvalozpěvy nešporní na některé dny sváteční.* Praha: [s.n.], 1857

		dia	Ps	Cp	Hy	V	Mg	dv	Or					Ab	Vb	Ob	dau		
--	--	-----	----	----	----	---	----	----	----	--	--	--	--	----	----	----	-----	--	--

Předpokládané použití zpěv (zmiňují rubriky; značkové texty); ostatní údaje viz [3]

K žalmům podle Fryčaje doplňuje vlastní texty pro vybrané svátky Páně a svátek sv. Andělů strážných.

[11] Poimon, F., (ed.). *Katolický kancionál: obsahující Písně a Modlitby k veřejným i domácím pobožnostem.* Olomouc, 1872

Hodinky V C; Formuláře viz přílohu II; ostatní údaje viz [8]

Oproti staršímu Poimonovu kancionálu nemá vánoční matutinum, ale má navíc officium za zemřelé; výběr vlastního materiálu pro svátky se trochu liší; vlastní hymny svátků jsou úplně jiné, vzaté z Fryčaje.

[12] Bezloja, F. *Katolický kancionál, čili, Zpěvník pro katolické křesťany.* Olomouc: F. Bezloja, 1872. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:97202b80-9e01-11e2-a4fe-001018b5eb5c>

	pa	dia	Aps	Ps	Cp	Hy	V	Amg	Mg	Or	dv2	be			Ab	Vb	Ob		
--	----	-----	-----	----	----	----	---	-----	----	----	-----	----	--	--	----	----	----	--	--

Hodinky V; Formuláře viz přílohu II; **Prameny** K žalmům podle Fryčaje jsou doplněny vlastní texty pro jednotlivé příležitosti podle Svatojanského kancionálu.; **Incipy žalmů** s. *57

Kancionál vydaný vlastním nákladem, zřejmě jen pro místní potřebu v Dřevohosticích (okr. Přerov).

Antifona k Magnificat ze společných textů o Panně Marii „Blahoslavenou mne nazvou“, která ve Svatojanském kancionálu zahrnutá není, je patrně Bezlojův vlastní překlad. Určitou zvláštností je úvodní verš bez Amen a Aleluja (přestože nejde o rýmované Fryčajovo znění).

[13] Vitásek, J. E. *Katolický kancionál: neb: sbírka nejoblíbenějších písní, žalmů, modliteb atd., které v kostelích Moravských a Slezských k vykonávání svaté pobožnosti zavedeny jsou.* Praha: J. Cellerin a syn, 1876

Formuláře jen fryčajovský obecný nedělní/sváteční a mariánský formulář, nemá vlastní texty pro jednotlivé svátky; ostatní údaje viz [5]

[14] Mathon, P. J. *Kancionálek pro křesťanskou mládež*. Brno: Knihotiskárna benediktinská, 1882. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:364a2746b3f701eb2925c764edbd92c3>

		dia		Ps				Mg												
--	--	-----	--	----	--	--	--	----	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

ostatní údaje viz [3]

Kancionál obsahuje pouze skromný výběr textů pro lid a rubriky, že „Předzpěv čili Antifona řídí se podle slavnosti a dobou cír. roku“ (cenné svědectví, že se počítalo s antifonami) a „Čtení, Versikule atd. říká kněz.“

[15] Janoušek, A. *Chvalozpěvy nešporní na některé dny sváteční*. Kostelec nad Černými Lesy, 1907. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:0fbf6760-df3d-11e6-9964-005056825209>

viz [10]

I.2.3 Bradáč 1853

pramenů celkem: 3 incipity žalmů: viz s. *58

Anonymně vydané rýmované české nešpory, podle dobového tisku pocházející z pera Vincence Bradáče, tou dobou ještě faráře ve Stříbrné Skalici (později, jako kanovník Metropolitní kapituly, pracoval na Svatojanském kancionálu a nešporách v něm zahrnutých). Pro podrobnější informace viz 4.2.1.

[16] [Bradáč, V.] *Nešpory, čili, Církevní pobožnost večerní*. Hradec Králové: [s.n.], 1853

		dia		Ps	Cp	Hy	V		Mg	dv	Or	dv2	be	fi		Ab	Vb	Ob	dau		
--	--	-----	--	----	----	----	---	--	----	----	----	-----	----	----	--	----	----	----	-----	--	--

Vztah k originálu rýmovaná parafráze žalmů; **Hodinky V**; **Formuláře** viz přílohu II + Jan Nepomucký

[17] *Nešpory čili Církevní Pobožnost Večerní: o hlavních slavnostech v roce, jakož i o svátých Panny Marie a některého sv. mučedníka*. Praha: [s.n.], 1858

Formuláře viz přílohu II + společné o mučedníkovi; ostatní údaje viz [16]

[18] *Žalmy a písně nešporní*. Louny: nákladem vlastním, [1901-]. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:d96000e0-1b50-11e6-b992-5ef3fc9bb22f>

viz [16]

I.2.4 Lažnowsky

pramenů celkem: 2 incipity žalmů: viz s. *62

Opakovaně vydávaná autorská sbírka písní a pobožností. Výběrem zahrnutých formulářů officia se jednotlivá vydání liší. Překlady se nerozšířily do jiných publikací.

[19] Lažnowsky, F. *Ranní a odpolední pobožnosti na neděle a svátky i ve wsselikých církewních potřebách*. Olomouc: [s.n.], 1856. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:a42230a0-5ad8-11e8-afe6-005056825209>

Hodinky M; Formuláře matutinum na Boží hod vánoční, kompletní oficium za zemřelé

Obsáhlá sbírka písní a pobožností, rozdělená na dva samostatně stránkované oddíly (kancionál, odpolední pobožnosti). První část obsahuje oficium za zemřelé (jen český překlad) a matutinum na Boží hod vánoční (latinsko-česky, úvodem poučení o odpustcích), v obou případech je reprodukována kompletní struktura hodinek.

Ve druhé části jsou zařazeny vánoční, velikonoční a svatodušní „nešpory“, ovšem obsahu zcela aliturgického.

[20] Lažnowsky, F. *Ranní a odpolední pobožnosti na neděle a svátky i ve wsselikých církewních potřebách*. 3. vyd. Olomouc: [s.n.], 1863. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:5d1c2ea0-5cee-11e8-b415-5ef3fc9bb22f>

Hodinky V M; Formuláře matutinum na Boží hod vánoční; kompletní oficium za zemřelé; nedělní a mariánské nešpory; **Notace** čísla uvedená v záhlaví jednotlivých nešporních žalmů jsou pravděpodobně odkazy do nějaké sbírky nářevů; **Předpokládané použití** zpěv; **Prameny** nedělní a mariánské nešpory podle Fryčaje; ostatní údaje viz [19]

I.2.5 Rohlíček-Sievers 1862

pramenů celkem: 2 incipity žalmů: viz s. *65

Verze nešporních žalmů zaznamenaná ve dvou publikacích okrajového významu, z toho v jednom případě v kombinaci s texty ze Svatojanského kancionálu.

[21] *Něšporní zpěwy: wyňaté z římského brewiáře*. Praha: Rohlíček a Sievers, 1862

□□□□ Ps □□□ Mg □□□□□□□□□□□□□□

Drobný (8 stran) tisk s nešporními žalmy (tři řady: „o předních slavnostech v roce“, na mariánské svátky, nedělní), Magnificat a stručnými poznámkami o průběhu nešpor.

[22] Řehák, K. L. *Máj Panny Marie Lúrdské*. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna, 1888

□□ dia Aps Ps Cp Hy V Amg Mg dv Or dv2 be fi □□ Ab Vb Ob □□□□

Vztah k originálu překlad; **Hodinky V1; Formuláře** svátek Neposkvrněného početí Panny Marie; **Prameny** všechny liturgické texty kromě žalmů – a žalm 147! – jsou doslova nebo s ojedinělými drobnými změnami převzaty ze Svatojanského kancionálu, tzn. formulář svátku je reprodukován v podobě, která v době vzniku publikace byla již zastaralá

Knížka je koncipována jako jakési kompendium úcty k Panně Marii lurdské a zároveň jako podklad pro májové pobožnosti (srov. s. 2-5). Vedle bohatého textového materiálu nabízí mezi jinými písněmi a pobožnostmi také české nešpory svátku, jehož tajemství stálo v centru lurdských zjevení.

To, že je žalm 147 (jako jediný) reprodukován ve znění Svatojanského kancionálu, se zdá nasvědčovat tomu, že ostatní žalmy autor bral z nějaké nám neznámé publikace, která žalm 147 neobsahovala.

I.2.6 Svatojanský kancionál

pramenů celkem: 25 incipity žalmů: viz s. *66

O mimořádném významu této textové rodiny svědčí jak množství publikací, tak rozpětí téměř osmdesáti let mezi rokem vydání kancionálu a posledního přetisku nešpor z něj.

Co do rozsahu pak už nikdy nepřekonaný pramen stojí hned na začátku: je jím Svatojanský kancionál, obsahující v prvním dílu „český vesperál“ pro všechny neděle liturgického roku i významnější svátky a v dílu druhém matutinum slavnosti Narození Páně, „temné hodinky“ Svátého týdne a matutinum s laudami z officia za zemřelé.

Prakticky souběžně s kancionálem nechal jeho vydavatel dotyčné oddíly tisknout i samostatně, a to jednak v úplném vydání, které je formátem a obsahem s odpovídajícím oddílem kancionálu prakticky totožné (ještě přidává nešpory několika dalších svátků), jednak v menší variantě, obsahující všechny texty, ale bez not, a konečně i v nejmenším vydání, obsahujícím pouze žalmy a mariánské antifony (t.j. nejčastěji opakované části, určené k lidovému zpěvu).

Především nešpory ze Svatojanského kancionálu byly pak opakovaně přetiskovány, často bez uvedení zdroje. Přetisky a výběry omezují na výběr svátků, nedělní repertoár mimo kancionál a samotným Bradáčem vydané přetisky zůstal bez většího ohlasu. Až na řídké výjimky (Jankovec) jsou další publikace nenotované. Největšího počtu vydání dosáhl minimalistický výběr Mickův. Oproti kancionálu menší, avšak stále dosti rozsáhlý výběr v úplnosti přetiskovaných formulářů obsahují vydání Zahradnického, která výběr formulářů dokonce rozšiřují o malé množství nových překladů z pražského provinčního propria. Ve zjednodušené podobě se nešpory ze Svatojanského kancionálu dostaly do Úplného kancionálu arcidiecese olomúcké. Řada menších výběrů byla vydána pro čistě lokální potřebu – to se týká většiny publikací vydaných mimo Prahu.

V rámci souboru všech zpracovaných pramenů jsou raritou Nešporní antifony Ferdinanda Lehnera, kde jsou všechny antifony ze Svatojanského kancionálu po vzoru latinského chorálního officia opatřeny vlastními nápěvy.

Protože jako hlavní kritérium pro zařazení pramenů to textových rodin byl zvolen použitý překlad žalmů, je třeba upozornit, že texty z nešpor Svatojanského kancionálu nacházíme i v některých pramenech užívajících jiný překlad žalmů a proto zařazených jinde (viz textovou rodinu kancionálu Fryčajova, s. *4, a Bible české, s. *19).

Pro podrobnější informace viz 4.2.2.

[23] *Kancionál čili Kniha duchovních zpěvů pro kostelní i domácí pobožnost*. Sv. 1. Praha: Dědictví svatojanské, 1863

			dia	Aps	Ps	Cp	Hy	V	Amg	Mg	dv	Or	dv2	be	fi		Ab	Vb	Ob	dau		
--	--	--	-----	-----	----	----	----	---	-----	----	----	----	-----	----	----	--	----	----	----	-----	--	--

Vztah k originálu překlad; **Hodinky V1;** **Formuláře** viz přílohu II + společné texty o svatých a o posvěcení kostela + všechny neděle liturgického roku; **Provinční proprium** Praha (Cyril a Metoděj, Vojtěch, Jan Nepomucký, Václav); **No-**

tace jen nápěvy žalmů a hymnů; **Předpokládané použití** zpěv; **Prameny** jako základ pravděpodobně posloužila o pět let starší anonymní publikace *Nesporý swáteční, čili, Večerní pobožnost církevní na wssecky zasvěcené swátky w roce* (1858)

Úvodní verš nemá aleluja.

[24] *Kancionál čili Kniha duchovních zpěvů pro kostelní i domácí pobožnost*. Sv. 2. Praha: Dědictví svatojanské, 1864

Vztah k originálu překlad; **Hodinky** M L; **Formuláře** Narození Páně (jen matutinum), Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílá sobota, officium za zemřelé; **Notace** jen nápěvy žalmů a hymnů; **Předpokládané použití** zpěv

[25] *Vyňatky z hodiněk církevních připadajících na Boží hod vánoční, pak na Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílou sobotu i na den dušiček: Pro soukromou pobožnost lidu křesťanského*. Praha: Sklad Karla Bellmanna, 1864

ostatní údaje viz [24]

Přetisk z kancionálu (včetně not, stejný formát, částečně shodná sazba)

[26] Bradáč, V. *Nešporý, čili večerní pobožnost církevní o nedělích a slavnostech Páně, též o svátcích svatých a světic Božích*. 1. vyd. Praha: Karel Bellmann, 1864

Formuláře viz přílohu II; **Provinční proprium** Praha (oproti kancionálu přidává navíc ještě Prokopa); ostatní údaje viz [23]

Přetisk z kancionálu (včetně not, stejný formát, částečně shodná sazba). Přidává ovšem několik svátečních formulářů navíc.

[27] *Nešporý, čili večerní pobožnost církevní o nedělích a slavnostech Páně, též o svátcích svatých a světic Božích: Pro soukromou pobožnost lidu*. 2. vyd. Praha: Karel Bellmann, 1865

Notace ne; **Výzdoba** mědiryty; ostatní údaje viz [26]

Vydání reprodukuje všechny texty, ale bez not. Menší formát.

[28] Bradáč, V. *Žalмовé nešporní a antifony mariánské*. Praha: Karel Bellmann, 1867

□□□□ Ps □□□□□□□□□□□□□□□□ Ab □□□□□□

Formuláře nemá formuláře; **Notace** v textu tučně zvýrazněny slabiky významné pro zpěv; **Předpokládané použití** zpěv; ostatní údaje viz [26]

[29] Lehner, F. *Sv. Řehoře Velkého Nešporní Antifony: Dle Římského Antifonarium od papeže Urbana VIII. schváleného ku slovům Kancionálu Svatojanského*. Praha: Vítek a Starý, [1868]. V: knihovna Metropolitní kapituly v Praze, sig. Db(a) 0040

□□□□ Aps □□□□ Amg □□□□□□□□□□□□□□□□

ostatní údaje viz [23]

Obsahuje pouze notované antifony. Slouží jako rozšíření ke Svatojanskému kancionálu, kde jsou antifony otištěny jen malým písmem a bez not.

[30] Švéda, J. *Pobožnost ke cti svatých apoštolů Slovanských Cyrilla a Metoděje: písně, nešpory a litanie k uctění těchto sv. blahozvěstů*. Praha: náklad vlastní, [1869]

		dia	Aps	Ps	Cp	Hy	V	Amg	Mg	dv	Or	dv2	be	fi		Ab	Vb	Ob		
--	--	-----	-----	----	----	----	---	-----	----	----	----	-----	----	----	--	----	----	----	--	--

Hodinky V1; Formuláře Cyril a Metoděj

Pramen překladem žalmů a dalších sdílených textů jednoznačně patří do textové rodiny Svatojanského kancionálu, ale nereprodukuje žádný z formulářů v něm obsažených. Jde totiž o překlad prvních nešpor z nového formuláře o svatých Cyrilu a Metoději z pražského provinčního propria vydaného r. 1865. (Vzhledem k době vydání reflektuje jeho podobu před přizpůsobením formuláři zavedenému pro celou církev Lvem XIII. – viz 1.2.2)

Autorem překladu je Beneš Method Kulda (s. 71).

[31] Micka, F. *Nešporní zpěvy pro lid*. Praha: nákladem vlastním, 1877

		dia	Ps	Hy		Mg										Ab				
--	--	-----	----	----	--	----	--	--	--	--	--	--	--	--	--	----	--	--	--	--

Formuláře viz přílohu II; **Notace** ne; ostatní údaje viz [23]

[32] Micka, F. *Nešporní zpěvy pro lid*. 2. rozmnožené vyd. Praha: nákladem vlastním, 1878

		dia	Ps	Hy	V	Mg										Ab	Vb			
--	--	-----	----	----	---	----	--	--	--	--	--	--	--	--	--	----	----	--	--	--

ostatní údaje viz [31]

Veršiky jsou oproti prvnímu Mickovu vydání novinkou. Kde více příležitostí sdílí jeden hymnus, často jsou uvedeny správné vlastní veršiky jednotlivých svátků – to platí zejm. pro svátky mariánské.

[33] *Nešpory na neděle a svátky Panny Marie*. Chicago: Tiskárna českých benediktinů, [1883]

	pa	dia	Ps	Cp	Hy		Mg	dv	Or	dv2	be	fi		Ab	Vb	Ob	dau		
--	----	-----	----	----	----	--	----	----	----	-----	----	----	--	----	----	----	-----	--	--

Hodinky V; Formuláře „na obyčejné neděle a svátky“ (z neděle, ovšem jako pátý žalm je žalm 116 – srov. tabulku 1.1), „na svátky Panny Marie“ (nešpory z commune); **Výzdoba** mědiryty

Všechny texty jsou tištěny paralelně latinsko-česky. Přestože jde o publikaci z benediktinské produkce, reprodukuje Římský breviář.

[34] *Úplný kancionál arcidiecese olomúcké, čili, Posvátné zpěvy a modlitby ku všestranné potřebě při veřejné bohoslužbě a soukromých pobožnostech*. Olomouc: Bedřich Gross, 1888. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:ff58ee60-2634-11e3-b79f-5ef3fc9bb22f>

	pa	dia	Ps	Cp	Hy	V	Amg	Mg	Or	dv2	be	fi		Ab	Vb	Ob			
--	----	-----	----	----	----	---	-----	----	----	-----	----	----	--	----	----	----	--	--	--

Hodinky V; Formuláře viz přílohu II; **Provinční proprium** Olomouc (Cyril a Metoděj – formulář v podobě z r. 1874, srov. 1.2.3); **Notace** u každého formuláře předepsány chorální nápěvy žalmů (jen „nápěvový odkaz“; kancionál není notovaný); **Předpokládané použití** zpěv; **Incipity žalmů** s. 68

Text žalmů podle Svatojanského kancionálu (liší se jen drobnými jazykovými úpravami), ostatní texty však jsou vesměs původu jiného. Úvodní verš nemá aleluja. Antifony k Magnificat jen pro svátky (pro neděle ne).

Nápěvy nejsou žalmům přiřazeny pevně, ale formulář od formuláře se mění, podobně, jako v latinských chorálních knihách. To je v rámci všech námi zpracovaných pramenů (nepraktická, lidový zpěv komplikující) výjimka.

[35] Zahradnický, M. V. *Nešporní žalmy, antifony, hymny a jiné zpěvy posvátného officia z breviáře Římského pro odpolední pobožnost o nedělích a svátcích dle doby církevní*. 3. poopravené vyd. Praha: Mariánská kongregace, 1891

Hodinky VI V2; Formuláře viz přílohu II; **Provinční proprium** Praha (Václav, Jan Nepomucký; pro Vojtěcha, Prokopa, Cyrila a Metoděje oboje nešpory podle aktuálního propria; nově – s obojími nešporami – také Ludmilu a votivní officium o českých zemských patronech; **Prameny** překlad hymnu pro svátek sv. Cyrila a Metoděje je týž jako v ŠVÉDA, J. *Pobožnost ke cti swatých apostolů Slowanských Cyrilla a Methoděje* [1869]; ostatní údaje viz [23]

K repertoáru Svatojanského kancionálu přidává řadu nově přeložených formulářů pro svátky českých zemských patronů. Zatímco svatováclavskému formuláři jsou ponechány první nešpory podle kancionálu (překlad zastaralé předlohy) a druhé jsou přeloženy z aktuálního propria (pražské provinční proprium 1865), pro ostatní (Vojtěch, Prokop, Cyril a Metoděj) se na kancionál vůbec nebere ohled a oboje nešpory jsou přeloženy nově, z aktuálních latinských textů. (Formulář sv. Jana Nepomuckého se 1865 neměnil, proto jsou k němu jen doplněny druhé nešpory.) Cyrilometodějský formulář je přeložen ještě v podobě před jeho přizpůsobením formuláři zavedenému pro celou církev Lvem XIII., s původními hymny (srov. 1.2.2). Úplně nově jsou přidány oboje nešpory pro sv. Ludmilu a z votivního officia o českých zemských patronech.

Vzhledem k aktualizovaným textům pro české světce je vhodné upozornit, že formulář svátku Neuposkvrněného početí P. M. zůstává v té (zastaralé) podobě, jak je ve Svatojanském kancionálu.

S ohledem na místo působení (kostel sv. Ignáce v Praze) je přidán rovněž formulář sv. Ignáce (až na oraci kompletně texty z commune vyznavačů).

[36] Měkota, J. *Nešpory na Hody Boží Vánoční, Velikonoční a Svatodušní: Dle Kancionálu Svatojanského, pro potřebu lidu*. Mladá Boleslav: Nešněra, [1896]

Formuláře tři slavnosti jmenované v titulu; **Notace** ne; **Předpokládané použití** zpěv (značkové texty žalmů); ostatní údaje viz [23]

Vynechány jsou antifony k Magnificat, s výjimkou té velikonoční, jež je z neznámých důvodů neúplná. („A vzhledše, uzřely kámen, byl zajisté“ – chybí konec „veliký velmi, aleluja“) Z vánočních nešpor je rovněž vynechána komemorace po-

tlačených prvních nešpor svátku sv. Štěpána.

[37] K., J. *Nešpory čili večerní pobožnost církevní: Pro soukromou pobožnost*. Praha: vlastním nákladem, 1897

Formuláře viz přílohu II; **Notace** ne; **Předpokládané použití** zpěv (značované texty žalmů); **Incipy žalmů** s. *65; ostatní údaje viz [23]

Liturgické texty přesně a v úplnosti reprodukují Svatojanský kancionál, žalmy vykazují úpravy jazyka nebo překladu.

[38] Šrámek, V., (ed.). *Víra, naděje a láska: Kniha modliteb katolických pro všechny pobožnosti roku veřejné i soukromé*. Praha: Cyrillo-Methodějské knihkupectví Gustav Franci, 1898. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:1a2ada60-f849-11dd-ad8f-000d606f5dc6>

		dia	Aps	Ps	Cp	Hy	V	Amg	Mg	dv	Or	dv2	be	fi		Ab	Vb	Ob	dau		
--	--	-----	-----	----	----	----	---	-----	----	----	----	-----	----	----	--	----	----	----	-----	--	--

Hodinky V1; Formuláře viz přílohu II

Zatímco pro slavnosti jsou podány úplné nešporní formuláře, pro společné nešpory mariánské je otištěn jen rozpis žalmů a hymnus. V jinak úplném formuláři pro slavnost Božího těla chybí veršik i antifona k Magnificat. V obsahu jsou avizovány i nešpory adventní, ale na jejich místě je jenom nadpis a odstavec textu odkazující na nešporní žalmy.

[39] Zahradnický, M. V. *Nešporní žalmy, antifony, hymny a jiné zpěvy z církevních hodin pro odpolední pobožnost o nedělích a svátcích dle doby církevní*. 4. opr. vyd. [Praha]: vlastním nákladem, 1900

viz [35]

[40] Jankovec, J. E. *Nešpory na Kladně obvyklé: Nově upravené dle kancionálu Svatojanského a zavedené současně s otevřením nového chrámu Páně na Kladně r. 1900*. Kladno: Josef Šolc, 1900

		dia	Ps	Cp	Hy	V		dv	Or	dv2	be	fi		Ab	Vb	Ob	dau		
--	--	-----	----	----	----	---	--	----	----	-----	----	----	--	----	----	----	-----	--	--

Formuláře viz přílohu II; **Notace** ano, ale jen pro úvodní verš a žalmy; nápěvy se od SJK částečně liší: úvodní verš je opatřen žalmovým nápěvem VIII G, z nápěvů žalmů je vypuštěno *initium*, nápěv 7. modu se od kancionálu liší mediací (jednodušší, ovšem vzatá z chorálních knih) i terminací (autorská úprava); **Předpokládané použití** zpěv; ostatní údaje viz [23]

Úvodní verš postrádá aleluja. Delší žalmy (113, 131) mají některé verše tištěné menším písmem a poznámku, že „možno zpívati jen verše větším písmem tištěné“. Toto opatření samozřejmě nemá žádnou paralelu v oficiální liturgii, ale je cenným svědectvím o dobové „neortodoxní“ praxi.

[41] *Zpěvník farní osady Mýtské*. Druhé rozmnožené vydání. Rokycany: E. Balej, A.

Langr, Fr. Wild, 1902. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:3aa186d0-07dd-11e6-a611-005056827e51>

		dia	Ps	Hy	V	Mg	dv	dv2	be	fi		Ab	Vb	Ob		
--	--	-----	----	----	---	----	----	-----	----	----	--	----	----	----	--	--

Hodinky V; Formuláře Hod Boží vánoční, Hod Boží velikonoční

Z dialogických strukturních prvků jsou v kancionálu reprodukovány jen odpovědi lidu.

[42] Nešporní žalmy, antifony, hymny a jiné zpěvy z církevních hodinek pro odpolední pobožnost o nedělích a svátcích dle doby církevní. 5. opravené vyd. Praha: Mariánská družina mužů a jinochů u sv. Ignáce v Praze, 1909. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:b37335f0-184d-11e7-96ce-005056827e51>

viz [39]

[43] Cívka, E. *Modlitby a písně pro osadu slanskou*. Slaný: Rudolf Vokoun, 1916. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:afbc1a70-79d7-11e8-9690-005056827e51>

		dia	Ps	Hy		Mg						Ab				
--	--	-----	----	----	--	----	--	--	--	--	--	----	--	--	--	--

Formuláře Boží hod vánoční, velikonoční, svatodušní, Nový rok (Obřezání Páně), posvěcení chrámu; **Notace** ne, ale žalmy mají slabiky významné pro chorální nápěvy tištěny tučně; **Předpokládané použití** zpěv; ostatní údaje viz [23]

„Nešpory ... Konají se v děkanském kostele o třech Božích hodech, o Novém roce a v den Posvěcení chrámu Páně (ve svátek Jména P. Marie) o 3. hod. odpol.“¹

[44] *Jitřní na Boží Hod vánoční: gloria in exelsis deo!* Krásno: Frant. Zetek, 1916

Hodinky M; Formuláře Narození Páně; **Notace** ne; **Prameny** žalm 94 a hymnus jsou nový překlad, zbytek ze Svatojanského kancionálu; ostatní údaje viz [24]

V názvu je skutečně (chybně) „gloria in exelsis“.

Kompletní vánoční matutinum podle SJK. Místo *Benedicamus Domino* je na konci z nějakého důvodu položeno *Divinum auxilium*.

[45] Zapletal, V. *Nešpory pro lid a klanění se nejsv. svátosti oltářní: Odpolední pobožnosti nedělní a sváteční*. Kroměříž: [s.n.], 1929

		dia	Aps	Ps	Cp	Hy	V	Amg	Mg	dv	Or	dv2	be	fi					
--	--	-----	-----	----	----	----	---	-----	----	----	----	-----	----	----	--	--	--	--	--

Formuláře viz přílohu II; **Notace** V žalmech slabiky významné pro zpěv tučně; **Předpokládané použití** zpěv

Znění žalmu 147 je na začátku porušené (nejen nesouhlasí s předlohou – Svatojanským kancionálem – ale ani nejde o dobrý překlad ať z latiny, ať z hebrejštiny):

¹CÍVKA, E. *Modlitby a písně pro osadu slanskou* (1916), s. 163.

„Chval, Jeruzaleme, Hospodina: – Sione, *ducha svého*.“ Struktura nešpor je prakticky úplná, ale oproti SJK nemá komemorace ani na Vánoce.

Vedle formulářů přetištěných ze SJK má tři (v rámci textové rodiny) jedinečné: svátky Krista Krále (tou dobou skoro nový, zavedený 1925), Svaté rodiny a překlad „nového“ formuláře svátku Neposkvrněného početí P. M. (Viz 1.2.1.)

Na Boží hod velikonoční chybně klade antifonu „Toť jest den“ jako antifonu k Magnificat. (Správně *Haec dies* nahrazuje kapitulum, veršík a hymnus, a Magnificat se zpívá s další antifonou.)

[46] Micka, F. *Nešporní zpěvy pro lid*. 8. vyd. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba, 1940

viz [31]

[47] *Nešpory*. Praha: [Farní úřad řím. kat. Batelov], [1940]. V: Národní knihovna ČR, sig. 54 K 13619

	dia	Ps	Hy	V	Mg							Ab	Vb				
--	-----	----	----	---	----	--	--	--	--	--	--	----	----	--	--	--	--

Formuláře viz přílohu II; Předpokládané použití zpěv

Výběr formulářů je prakticky totožný s Mickou (od 2. vyd. dál). V žalmech slabiky významné pro zpěv tučně.

Porušený začátek žalmu 147: „Chval, Jeruzaleme, Hospodina: – *chval, Sione, ducha svého*.“ (Srov. Zapletal 1929.)

I.2.7 Cesta k věčné spáse

pramenů celkem: 3 incipity žalmů: viz s. *58

Kancionál „Cesta k věčné spáse“ byl vypracován na začátku 20. století pro potřeby brněnské diecéze Karlem Eichlerem. Vedle úplného vydání ve třech svazcích vyšla také celá řada levnějších výtahů, lišících se množstvím zahrnutého materiálu. Není nám však známo, že by některý z nich zahrnoval i překlady z breviáře.

Úplné třísvazkové vydání je monumentální dílo obsahující rozsáhlý repertoár písní, modliteb a pobožností, uspořádaných podle jednotného schématu, které „má za základní myšlenku naše vykoupění“, jak naznačuje i titul „Cesta k věčné spáse“.² Jde o období schématu *exitus – reditus*, podle nějž jsou uspořádána témata mj. v Teologické summě sv. Tomáše Akvinského. Jednotlivé formuláře nešpor (příp. i jiných částí officia) nenajdeme pohromadě v jednom oddílu kancionálu, ale jsou roztroušené po všech třech svazcích mezi písněmi a pobožnostmi pro jednotlivé části liturgického roku.

Množství zahrnutých formulářů je daleko největší ze všech prozkoumaných pramenů, což je důsledkem rozhodnutí poskytnout „nešpory ... pro všechny zasvěcené svátky a patrony farních chrámů“³ celé brněnské diecéze. Najdeme tu tudíž nešpory i pro celou řadu svátků méně významných až obskurních (sv. Osvald, Lambert, Leonard, Leopold a další). Na začátku oddílu každého svátku je uvedeno, které kostely v diecézi nesou dané zasvěcení. To samozřejmě znamená, že značná část pokrytých svátků má minimum vlastních textů a většina se bere z *commune*. Kancionál však samostatný oddíl společných textů o svatých neobsahuje. Místo toho texty z něj uvádí u prvního svátku, kde jsou potřeba,

²EICHLER, K. *Cesta k věčné spáse*, sv. 1 (1912), s. xxi.

³EICHLER, K. *Cesta k věčné spáse*, sv. 1 (1912), s. xix.

a z dalších se na něj odkazuje. Nechybí kompletní Malé mariánské oficium a oficium za zemřelé.

Zatímco srovnatelně (o něco méně) rozsáhlý překlad breviářových textů ve Svatojanském kancionálu bohatě zarezonoval v množství odvozených publikací, nešpory a jiné překlady z breviáře podle Cesty k věčné spáse se nám mimo úplné vydání kancionálu nikde najít nepodařilo. Zdá se, že tento úctyhodný překladatelský počín – snad vlivem doby, snad proto, že nebyl podporován horlivým propagátorem typu kanovníka Bradáče – poněkud vyšuměl do ztracena.

Kancionál je zajímavý i jako dokument piánské liturgické reformy. Akorát do závěrečné fáze jeho příprav totiž vpadla reforma breviáře a chorálu. Soulad s aktuálním stavem liturgie a oficiálního liturgického zpěvu patřil k důležitým vůdčím motivům redaktora kancionálu a zároveň nebylo dobře možné vydání odložit až na dobu, kdy budou reformy hotové. Díky tomu jsou nápěvy kromě hymnů v kancionálu vlastně dvojmo. V době vzniku prvního dílu se již vědělo, že k reformě dojde, a v době jeho dokončování byly známy závěry breviářové reformy, takže v úvodu najdeme dodatečně doplněné nové znění antifon k žalmům nedělních nešpor.⁴ Reforma chorálních knih však ještě tak daleko nebyla. V kancionálu je tudíž otištěn rozpis nápěvů pro jednotlivé žalmy každého formuláře podle dosavadní (t.j. medicéjské) edice.⁵ Počítá se se zpěvem žalmů, hymnů a textů zpívaných na „společné nápěvy“. „Nápěvů antifon neuvádíme; buďtež jen říkány.“⁶ Noty však v kancionálu nenajdeme, nýbrž odkazuje se pro ně do varhanního doprovodu.

Druhý díl již se mohl opřít o nový antifonář, podle nějž podává všechny nápěvy potřebné pro nešpory, výjimečně doplněné varhanním doprovodem (protože kompletní varhanní doprovod kancionálu byl tou dobou již vytištěn, s „medicéjskými“ nápěvy), a nový rozpis nápěvů žalmů pro jednotlivé formuláře, nahrazující ten z prvního dílu.⁷ Třetí díl potřebné nápěvy žalmů uvádí přímo v jednotlivých formulářích. V oficiu za zemřelé mají žalmy dokonce notované incipity. Třetí díl obsahuje také vůbec nejpropracovanější formulář – „Zpívané mariánské nešpory celoroční“.⁸ Pod tímto titulem tu najdeme nešpory ze společných textů o Panně Marii, výjimečně obsahující i notované antifony (nápěvy jsou pro český překlad upraveny z nápěvů latinských předloh) a zbožné výklady ke každé antifoně a žalmu.

[48] Eichler, K., (ed.). *Cesta k věčné spáse: Sbírka modliteb a duchovních písní pro diecesi brněnskou*. Sv. 1. Brno: papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských, 1912. Dostupné také z: <http://librinostri.catholica.cz/download/EichCestKVeSpa1-150dpi.pdf>

	pa	dia	Aps	Ps	Cp	Hy	V	Amg	Mg	dv	Or	dv2	be	fi		Ab	Vb	Ob	dau		
--	----	-----	-----	----	----	----	---	-----	----	----	----	-----	----	----	--	----	----	----	-----	--	--

Vztah k originálu překlad; **Hodinky V C M;** **Formuláře** viz přílohu II– velké množství formulářů je dáno požadavkem pokrýt nešporami vedle zasvěcených svátků také patrocinia všech farních kostelů brněnské diecéze.⁹ Pokryty jsou i nešpory pro všechny neděle liturgického roku, pro slavnost Narození Páně vedle nešpor i matutinum. Nadto je podán kompletní překlad malého mariánského officia a officia za zemřelé.; **Provinční proprium Olomouc** – sv. Jan Nepomucký a

⁴EICHLER, K. *Cesta k věčné spáse*, sv. 1 (1912), xix; též na nestránkované straně za koncem obsahu.

⁵EICHLER, K. *Cesta k věčné spáse*, sv. 1 (1912), s. 59-61.

⁶EICHLER, K. *Cesta k věčné spáse*, sv. 1 (1912), 59, pozn. 1.

⁷EICHLER, K. *Cesta k věčné spáse*, sv. 2 (1913), s. 981-996.

⁸EICHLER, K. *Cesta k věčné spáse*, sv. 3 (1915), 1121nn.

⁹EICHLER, K. *Cesta k věčné spáse*, sv. 1 (1912), s. xix.

sv. Cyril a Metoděj mají dobově aktuální (viz 1.2.3) verzi formuláře s vlastními antifonami k žalmům; **Notace** pro žalmy a hymny; jen nešpory ze společných textů o Panně Marii jsou notovány kompletně; **Předpokládané použití** zpěv; **Prameny** Ze srovnání textů žalmů i součástí formulářů jednotlivých svátků se zdá, že jako základ posloužily nešpory obsažené ve Svatojanském kancionálu, ale prošly rozsáhlými úpravami.

[49] Eichler, K., (ed.). *Cesta k věčné spáse: Sbírnka modliteb a duchovních písní pro diecesi brněnskou*. Sv. 2. Brno: papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských, 1913. Dostupné také z: <http://librinostri.catholica.cz/download/EichCestKVeSpa2-150dpi.pdf>

viz [48]

[50] Eichler, K., (ed.). *Cesta k věčné spáse: Sbírnka modliteb a duchovních písní pro diecesi brněnskou*. Sv. 3. Brno: papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských, 1915. Dostupné také z: <http://librinostri.catholica.cz/download/EichCestKVeSpa3-150dpi.pdf>

viz [48]

I.2.8 Český kancionál

pramenů celkem: 10 incipity žalmů: viz s. *59

Kancionál obsahuje dva úplně zhudebněné formuláře českých nešpor, které byly opakovaně vydávány i samostatně. Pro podrobnější informace viz 4.3.1.

[51] Hejčl, J.; Orel, D. *Mariánské lidové nešpory*. Praha: Obecná jednota cyrilská, 1912. Dostupné také z: <http://cyril.sdh.cz/nahled.php?id=5022>

Vztah k originálu parafráze – žalmy i antifony jsou explicitně christo- a mariologizovány; **Hodinky** V1; **Formuláře** společné texty o Panně Marii; **Notace** kompletně; **Předpokládané použití** zpěv

[52] *Nešpory a Doplněk pro členy III. řádu sv. Františka*. Vimperk: vlastním nákladem, [1918]. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:3ed083e0-edf2-11e6-bc0e-005056827e51>

□ □ □ □ □ Ps □ □ Hy □ □ Mg □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □

Hodinky V C; **Notace** pouze nápěvy žalmů a hymnu; **Předpokládané použití** zpěv; **Prameny** žalmy kompletáře jsou vzaty z Hejčlova překladu malého mariánského oficia¹⁰; ostatní údaje viz [51]

Výběr žalmů kompletáře (128-130) ukazuje, že ve skutečnosti jde o část malého mariánského officia a publikace tedy, přísně vzato, do dříve vymezené oblasti

¹⁰HEJČL, J. *Hodinky mariánské*.

zájmu nespadá. Zdálo se nám však vhodné ji do katalogu zahrnout – jednak protože většina obsahu reprodukuje jiný pramen, do oblasti zájmu spadající, jednak protože její nepřináležitost není laikovi na první pohled patrná a vyžaduje bližší zkoumání.

Z toho, co v knížečce chybí, je zřejmé, že jde o „part lidu“ pro společné zpívání při setkáních františkánských terciářů. Chybějící části přednášel předsedající nebo sólista, např. z úplného výtisků mariánských nešpor, nebo z některého vydání malého mariánského oficia v češtině.

[53] Orel, D.; Hornof, V.; Vosyka, V. *Český kancionál*. Praha: Státní nakladatelství, 1921

Vztah k originálu o mariánských nešporách platí, co bylo řečeno výše; božitélové mají charakter překladu; **Hodinky V1**; **Formuláře** společné texty o Panně Marii (viz výše), Boží Tělo; **Notace** kompletně; mariánské nešpory jsou po hudební stránce oproti prvním samostatnému vydání opravené; **Předpokládané použití** zpěv

U úvodního verše je poznámka, že se aleluja zpívá jen „mimo půst“. Podle (tehdejšího) breviáře by ovšem pro dobu předpostu a postu aleluja nemělo být prostě vynecháno, ale nahrazeno *Laus tibi*.

[54] Vosyka, V. *Český kancionál: Průvod varhan*. Sv. 2. Praha: Státní nakladatelství, 1921

Notace varhanní doprovod; **Předpokládané použití** zpěv; ostatní údaje viz [53]

[55] Hejčl, J.; Orel, D. *Mariánské lidové nešpory*. Praha: Obecná jednota cyrilská, 1925

ostatní údaje viz [51]

Ačkoli tato publikace vychází již po Českém kancionálu, jde o nezměněný přetisk partitury, jak vyšla jako příloha Cyrilla v r. 1912.

[56] Hejčl, J.; Orel, D. *Mariánské lidové nešpory: Vydání pro lid*. Praha: nákladem vlastním, [1925]

		dia	Ps	Hy	V	Mg													
--	--	-----	----	----	---	----	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

ostatní údaje viz [51]

Výtah částí určených pro lid. Úvodní verš má celý, ale kapitulum nemá, nýbrž jen následné „Bohu díky“; ze závěrečných dialogů jen odpovědi. Zato u žalmů jsou otištěny i příslušné zbožné komentáře.

[57] Hejčl, J.; Orel, D. *Antifony k Mariánským lidovým nešporám: Pro kněze a precen-tora*. Praha: Editio Cyrill, [19–]

		dia	Aps	Cp		Amg	dv	Or	dv2	be	fi								
--	--	-----	-----	----	--	-----	----	----	-----	----	----	--	--	--	--	--	--	--	--

ostatní údaje viz [51]

Jediný lístek, obsahující jen předsednické části. Z úvodního verše má jen první část („Bože, ku ochraně mé přispěj!“), oraci a dialogy kolem ní má bez not, jen s poznámkou „t. solemni“ – předpokládá se, že uživatel nápěv orace zná.

Nápěvy jsou shodné s prvním vydáním v Cyrillu.

[58] Hejčl, J.; Orel, D. *Nešpory o nejsvětější svátosti*. Praha: [s.n.], [1940]

Formuláře Boží Tělo; ostatní údaje viz [53]

Nezměněný (kromě čísel stránek) přetisk z kancionálu, vč. odkazu na (do přetisku nezahrnuté) závěrečné mariánské antifony „na str. 565, nebo ... str. 571“.¹¹

[59] Hejčl, J.; Orel, D. *Mariánské nešpory*. České Budějovice: Edice Petrinum, 1947

Formuláře společné texty o Panně Marii; ostatní údaje viz [53]

[60] Hejčl, J.; Orel, D. *Nešpory o nejsvětější svátosti*. České Budějovice: Edice Petrinum, 1947

Formuláře Boží Tělo; ostatní údaje viz [53]

Téměř nezměněný přetisk z kancionálu, ale na konci jsou připojeny (jen ty dvě do kancionálu zařazené) závěrečné mariánské antifony s veršičky a oracemi a odkaz na ně je náležitě upraven.

I.2.9 Bible česká

pramenů celkem: 10 incipity žalmů: viz s. *57

Bible česká, na svou dobu moderní katolický biblický překlad z pera prof. Jana Hejčla, posloužila jako zdroj překladu biblických textů pro řadu překladů z breviáře. Velkou část z nich připravil Hejčl sám. Pro podrobnější informace viz 4.3.2.

[61] Dostál-Lutinov, K. *Hodinky jitřní*. Olomouc: Tiskem a nákladem Arcibiskupské knih- a kamenotiskárny, 1921

Hodinky M; **Formuláře** Narození Páně; **Notace** sešit sice není notován, ale uvádí se v něm (s. 3), že všechny zpěvy (hymnus, antifony, responsoria) jsou přebásněny tak, aby šly zpívat na nápěvy svých latinských předloh z oficiálních chorálních knih; **Předpokládané použití** zpěv

Nejstarší breviářový překlad, užívající žalmů (kromě žalmu 94, přeloženého nově, s ohledem na to, aby šel zpívat na nápěv latinské předlohy) ve znění Hejčlovu Bible české, není z pera Hejčlova. V době, kdy Karel Dostál-Lutinov Hejčlovu verzi žalmů použil pro toto vydání matutina, byl Hejčl ještě plně zaměstnán prací na biblickém překladu – jeho vlastní breviářové překlady začínají vycházet až o šest let později.

¹¹HEJČL, J.; OREL, D. *Nešpory o nejsvětější svátosti* [1940], s. 15.

Struktura kompletní od úvodních modliteb (Otčenáš, Zdrávas, Věřím) po *Benedicamus Domino*.

[62] Hejčl, J. *Na slavnost Božího Těla: Příručka pro každého, kdo se chce účastniti bohoslužby na ten svátek konané*. Praha: Dědictví svatojanské, 1927. Dostupné také z: <http://librinostri.catholica.cz/?id=1575>

Vztah k originálu překlad; **Hodinky** V1 C M L 1 3 6 9 V2; **Formuláře** svátek Božího Těla a jeho oktáv

[63] Hejčl, J. *Slova, jež se modlí a zpívá církev římskokatolická na svátek Narození Páně, to jest na Hod boží vánoční*. Olomouc: Lidové závody tiskařské a nakladatelské, 1927. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:92697700-0f5c-11e3-a616-5ef3fc9bb22f>

Vztah k originálu překlad; **Hodinky** V1 C M L 1 3 6 9 V2; **Formuláře** Narození Páně; **Výzdoba** dvoubarevný tisk, čtyři celostránkové dřevoryty

[64] Hejčl, J. *Od Květné neděle do Bílé soboty: Příručka pro každého, kdo se chce účastniti bohoslužby ve Svatém týdnu*. Sv. 1, Na Květnou neděli. Sv. 1. Olomouc: vlastním nákladem, 1928

Vztah k originálu překlad; **Hodinky** V1 C M L 1 3 6 9 V2; **Formuláře** Květná neděle; **Výzdoba** dvoubarevný tisk

[65] Hejčl, J. *Od Květné neděle do Bílé soboty: Příručka pro každého, kdo se chce účastniti bohoslužby ve Svatém týdnu*. Sv. 2-3, Pondělí, úterý, středa, Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílá sobota. Sv. 2-3. Olomouc: vlastním nákladem, 1928

Vztah k originálu překlad; **Hodinky** V1 C M L 1 3 6 9 V2; **Formuláře** od matutina Zeleného čtvrtka do laud Zmrtvýchvstání (od pondělí do středy jsou podány jen mešní texty bez oficia); **Výzdoba** dvoubarevný tisk

[66] Hejčl, J. *Týden Ducha svatého: Církevní hodinky a mešní modlitby: Pro účast při bohoslužbě veřejné i pro potřebu soukromou*. Olomouc: nákladem vlastním, 1931

Vztah k originálu překlad; **Hodinky** V1 C M L 1 3 6 9 V2; **Formuláře** Seslání Ducha svatého a dny oktávu

[67] Herat, Š. *Nešpory: čili církevní modlitby k odpoledním pobožnostem pro všechny neděle a významnější svátky v církevním roce*. Moravská Ostrava: vlastním nákladem, 1932

	pa	dia	Ps	Cp	Hy	V	Amg	Mg	dv	Or	dv2	be	fi						
--	----	-----	----	----	----	---	-----	----	----	----	-----	----	----	--	--	--	--	--	--

Vztah k originálu v zásadě překlad, ovšem zcela volně zachází s hymny: často nechává zpívat příslušnému latinskému hymnu z breviáře neodpovídající českou píseň, někdy dokonce žalm (!); na Seslání Ducha svatého klade místo hymnu svatodušní sekvenci a nechává ji zpívat i o všech nedělích „po Svatém Duchu“ (dnes

by se řeklo „po celé liturgické mezidobí“); **Hodinky V**; **Formuláře** viz přílohu II + všechny neděle liturgického roku; **Provinční proprium** Olomouc (sv. Cyril a Metoděj, sv. Václav); **Předpokládané použití** zpěv (v úvodu je publikace jasně označena jako „zpěvníček“ pro „mládež školní“ a ty, kdo „nemají kancionálku“¹², nicméně nenese žádnou hudební informaci – nejen notaci, ale ani např. značkování textů žalmů)

Žalmy jsou ve znění Bible české, ostatní texty zřejmě nově přeloženy.

Alternativní zakončení úvodního verše („Chvála tobě, Pane, Králi věčné slávy“ chybně předepisuje kromě postu i pro advent.)

[68] Hanáček, J. *Jitřní na Boží Hod vánoční*. Frýdlant n. O.: nákladem vlastním, 1935

Hodinky M; **Předpokládané použití** zpěv; ostatní údaje viz [63]

Kompletně (vč. úvodů k žalmům) reprodukuje matutinum slavnosti Narození Páně z Hejčlova překladu, a to od přípravné modlitby *Aperi* (jen) po *Benedicamus*. Oproti předloze je grafická úprava žalmů lépe uzpůsobena společnému zpěvu a tučně jsou zvýrazněny slabiky důležité pro zpěv na chorální nápěvy.

[69] Malý, A. *Hodinky před půlnoční (jitřní) mši sv.* Všetaty: [nákl.vl.], 1937

Vztah k originálu překlad; **Hodinky M**; **Předpokládané použití** zpěv; **Prameny** žalmy a antifony jsou z Hejčla, další texty nově přeloženy; ostatní údaje viz [63]

Začíná (až) *Deus in adiutorium*, končí *Fidelium animae*. Úplně vynechány jsou ovšem první dva nokturny i první žalm nokturnu třetího; lekce je jen jedna a po ní hned následuje *Te Deum*. Po oraci je (nad rámeček liturgické předlohy) vložen veršík a velmi dlouhá modlitba adresovaná Kristu.

Značná část textu (žalmy, antifony) je převzata z dříve představené Hejčlovy příručky, další texty (invitatorium; jiná textová varianta hymnu; lekce) jsou přeloženy nově.

V textech jsou tučně zvýrazněny slabiky výrazné pro zpěv na chorální nápěvy a jednotlivé části jsou rozepsány pro „kněze“, „malý sbor“ (dnes bychom asi řekli „kantory“) a „větší sbor s lidem“. Na rubu obálky se odkazuje na „Průvod varhan“, který se nám však zatím bohužel nepodařilo vypátrat.

[70] Navrátil, V. *Lidové nešpory o významnějších slavnostech a svátcích v roce*. Brno: vlastním nákladem, [1938]

dia Aps Ps Cp Hy V Amg Mg dv Or dv2 be fi

Vztah k originálu překlad; **Hodinky V**; **Formuláře** viz přílohu II; **Provinční proprium** Praha (Jan Nepomucký, Cyril a Metoděj, Václav); **Předpokládané použití** zpěv (slabiky významné pro chorální nápěvy tučně); **Prameny** žalmy podle Bible české, hymny Fuchsovy, ostatní liturgické texty podle Svatojanského kancionálu

¹²HERAT, Š. *Nešpory* (1932), s. 3.

Jako ve většině novějších pramenů čerpajících liturgické texty ze SJK, i zde byla řada formulářů v době vzniku dávno zastaralá: Formulář slavnosti Neposkvrněného početí Panny Marie je ve své staré podobě, svatováclavské nešpory jsou stále v podobě středověkého rýmovaného officia. Cyrilometodějský formulář tu má všechny texty kromě orace z *commune* vyznavačů-biskupů, protože do r. 1865 v pražském propriu vlastní texty k nešporám neměl. Fuchsovy hymny jsou ovšem (narozdíl od zbytku formulářů) přeloženy již z dobově aktuální podoby pražského propria, takže výsledkem je mix dvou historických podob daných formulářů.

I.2.10 Emauzy

pramenů celkem: 2

Zde si dovoluujeme metodickou výjimku a shrnujeme do jedné skupiny prameny, které podle dříve definovaných kritérií netvoří jednu textovou rodinu (používají různý překlad žalmů), ale spojuje je provenience, zamýšlený způsob použití a to, že nejde o překlady z Římského breviáře, ale z breviáře mnišského.

Obě knížky jsou zamýšleny ke sledování latinské liturgie v opatském kostele (popř. v dalších benediktinských kláštorech). Obsahují proto paralelně ve dvou sloupcích latinský a český text. Liturgické texty jsou proloženy výkladem. Zamýšlené určení je zřejmě také důvodem, proč není reprodukováno celé denní officium, ale jen ty hodinky, na kterých bylo možné předpokládat účast lidu (v triduu jen temné hodinky, na Narození Páně větší část denního penza, při vynechání malých hodiněk).

Struktura hodiněk neodpovídá té, jež byla popsána v 1.3, a to pokaždé z jiné příčiny. Ve vánoční knížce je to dáno strukturními rozdíly mezi oficiem římským a mnišským. Např. v nešporách: žalmy jsou místo pěti jen čtyři, po kapitulu následuje responsorium; zatímco v římských nešporách po Magnificat hned následuje orace, v mnišských je ještě *Kyrie eleison* a Otčenáš; liší se skladba závěrečných veršů. Podobné odlišnosti najdeme i v ostatních hodinčkách.

Strukturní odlišnosti v temných hodinčkách nejsou dány tím, že jde o překlad z Mnišského breviáře – ten totiž ve Velikonočním triduu výjimečně sledoval římské uspořádání – ale tím, že si officium tridua až do reformy Druhého vatikánského koncilu zachovalo velmi starobylou podobu.¹³ Úplně tu chybí úvodní i závěrečné verše, na konci žalmů se nezpívají doxologie, v laudách chybí kapitulum i hymnus, atd.

[71] *Hod Boží vánoční: Církevní hodinky a mše svatá o vánocích*. Praha: Opatství Emauzské, 1926. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:57f5c0c0-a5c5-11e2-ada5-005056825209>

Vztah k originálu překlad; **Hodinky V1 CML V2;** **Formuláře Narození Páně;** **Předpokládané použití** sledování oficiální liturgie; **Prameny** jako základ byla použita Bible česká (doslovné shody jsou tak rozsáhlé, že nemohou být dílem náhody), ale její znění bylo hojně upravováno, aby se co nejtěsněji drželo vulgátního čtení; **Incipity žalmů** s. *60

[72] *Temné hodinky: Přeložili a liturgickým výkladem doprovodili benediktini emauzští*. Praha: vlastním nákladem, 1934. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz>

¹³MALINA, B. *Dějiny Římského breviáře*, s. 338-341.

Vztah k originálu překlad; **Hodinky** M L; **Formuláře** Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílá sobota; **Předpokládané použití** „při bohoslužbách stopovati kněže krok za krokem“.¹⁴

I.2.11 Řád kazatelů

pramenů celkem: 2

Na jednom místě tu podáváme přehled publikací dominikánské provenience, i když netvoří textovou rodinu podle dříve stanovených kritérií: jde o vzájemně nezávislé překlady, vč. různých překladů žalmů. (Podobná metodická výjimka byla uplatněna pro publikace emauzského opatství.)

Zdá se být pro dominikánskou produkci charakteristické, že je podáván přednostně překlad kompletáře, který v nedominikánských pramenech nacházíme do češtiny přeložený jen zcela výjimečně. Kompletář, následovaný procesím se zpěvem mariánské antifony *Salve Regina*, je dominikánům ode dávna zvlášť drahou částí oficia¹⁵ – ostatně zvyk zpívat na konci kompletáře závěrečnou mariánskou antifonu přešel i do římského breviáře právě od dominikánů.¹⁶

Dominikánský řád po Tridentském koncilu nepřijal Římský breviář, ale podržel vlastní řádový. Zatímco v Římském breviáři byl kompletář do reformy Pia X. až na pár výjimek během roku prakticky neměnný (a po této reformě prakticky se měnila jen psalmodie podle dne v týdnu), v dominikánském kompletáři je zachována rozmanitost vlastních textů pro liturgické doby a některé svátky, charakteristická pro staré římské officium před františkánským zjednodušením.¹⁷

Všechny zachycené dominikánské překlady kompletáře jsou již z doby po žaltářové reformě Pia X., kterou dominikáni r. 1923 aplikovali i do svého řádového breviáře,¹⁸ takže všechny níže představené publikace mají pro kompletář týdenní cyklus psalmodie.

Publikace z r. 1968 již není „překladem liturgie pro lid“, ale památkou na první fázi liturgické reformy Druhého vatikánského koncilu, kdy byl v rámci českého dominikánského řádu pro potřeby sester vypracován český překlad kompletáře jako liturgická kniha.

[73] *Kompletář neboli církevní modlitba večerní podle obřadu řádu dominikánského*. Olomouc: Dominikánský konvent, 1933

Vztah k originálu překlad; **Hodinky** C; **Předpokládané použití** nejisté. Ceremoniální pokyny předpokládají slavicí dominikánskou komunitu (ne např. skupinu dominikánských terciářů), ale těžko si lze představit, že by dominikáni ve třicátých letech slavili kompletář česky. Pro sledování latinské liturgie není samotný český text bez paralelního latinského úplně praktický.; **Incipity žalmů** s. *62

Charakteristické jsou dost podrobné ceremoniální pokyny pro jednotlivé role: versikulář, kněz, ten, kdo čte čtení, všichni, „dva bratři“ (zpívají responsorium, ver-

¹⁴*Temné hodinky* (1934), s. 3.

¹⁵BONNIWELL, W. R. *A History of the Dominican Liturgy 1215-1945*, s. 148-151.

¹⁶BONNIWELL, W. R. *A History of the Dominican Liturgy 1215-1945*, s. 152.

¹⁷BONNIWELL, W. R. *A History of the Dominican Liturgy 1215-1945*, s. 158.

¹⁸BONNIWELL, W. R. *A History of the Dominican Liturgy 1215-1945*, s. 367; na ss. 368-371 autor rozebírá skutečný rozsah reformy, která v dominikánském breviáři a kalendáři téměř nenechala kámen na kameni.

šík), představený nebo jiný kněz (dává požehnání), akolyté (zpívají veršiky po *Salve a O lumen*).

[74] *Kompletář dle ritu dominikánského*. [s.l.]: [s.n.], 1968

Vztah k originálu překlad je místy podstatně méně doslovný, než u většiny starších překladů; **Hodinky C**; **Incipity žalmů s. *62**

Antifony (*Salve Regina, O lumen, Regina caeli*) s oracemi a Loretánská litanie, zpívané při průvodu po kompletáři, nejsou přeloženy, ale jsou ponechány v latině.

I.2.12 Boží cesta

pramenů celkem: 2 incipity žalmů: viz s. *57

Olomoucký kancionál *Boží cesta* vycházel v letech 1938-1968, poslední vydání dosáhlo pořadového čísla 18. Pod č. 275 najdeme ve starších vydáních „Nešpory nedělní (sváteční)“ a pod č. 276 „Nešpory mariánské“. V novějších vydáních nešpory chybí.

[75] *Boží cesta: Průvod varhan*. Olomouc: Velehrad, 1939. Dostupné také z: http://fsspx.cz/varhanni_doprovody/varhanni_doprovody_bozi_cesta_bily.pdf

Obsahuje varhanní doprovod k oběma nešporním formulářům zahrnutým v kancionálu.

[76] *Boží cesta: Písně a modlitby katolického křesťana*. 8. vyd. Olomouc: Velehrad, 1948

ap	din	pa	dia	Ps	Cp	Hy		Mg	dv	Or		be	fi		Ab	Vb	Ob		
----	-----	----	-----	----	----	----	--	----	----	----	--	----	----	--	----	----	----	--	--

Vztah k originálu překlad; **Hodinky V**; **Formuláře** zjednodušený univerzální formulář nedělní/sváteční a mariánský; omezený výběr příležitostných textů (kapitula, hymny, orace); **Notace** žalmy, hymny, závěrečné mariánské antifony; **Předpokládané použití** zpěv; **Prameny** překlad žalmů je evidentně (rozsáhlé textové shody) založen na Hejčlovi

Úvodní verš, žalmy i Magnificat jsou opatřeny chorálními nápěvy, vycházejícími z nápěvů v latinském antifonáři. Některé jsou přejaty bez úprav, některé lehce upraveny. Jejich výběr dobovému nedělnímu formuláři neodpovídá, ale částečně se podobá.¹⁹

Závěrečná mariánská antifona „Zdrávas, Královno“ v kancionálu figuruje i s chorálním nápěvem (č. 223), pro ostatní se nabízejí pouze úpravy do podoby strofických písní.

I.2.13 Bárta

pramenů celkem: 2 incipity žalmů: viz s. *56

¹⁹srov. *Antiphonale Sacrosanctae Romanae Ecclesiae pro diurnis horis* (1912), s. 35-39.

Další metodická výjimka – knihy shrnuté do této skupiny mají různý překlad žalmů (příčemž ani jeden se nevyskytuje v dalších pramenech), ale společnou většinu ostatních liturgických textů a stejného autora.

[77] Bárta, J. B. *Žaltář římského breviáře: Nový, latinsko-český text s liturgickým výkladem*. Praha: Vyšehrad, 1947

ap | din | pa | dia | Aps | Ps | Cp | Hy | V | Amg | Mg | dv | Or | dv2 | be | fi | pat | dod | Ab | Vb | Ob | dau | sac | pa2

Vztah k originálu překlad; **Hodinky** V1 C M L 1 3 6 9 V2; **Formuláře** kompletní ordinarium a žaltář Římského breviáře, orace pro všechny neděle liturgického roku; **Předpokládané použití** pomůcka k lepšímu porozumění latinskému breviáři, soukromá modlitba: „aby především kněží, ale také zbožní laici plně využili síly Ducha svatého, jež sálá ze slov žalmů k posílení svého duchovního života“²⁰; **Prameny** žalmy upravený Hegerův překlad, hymny Fuchsovy²¹

Povolení (Pius XII., 1945) užívat při oficiu nový překlad žalmů, vypracovaný na základě rekonstruovaného hebrejského textu profesory Papežského biblického institutu, vyvolalo mj. řadu nových překladů žaltáře do národních jazyků.²² Toto je takový překlad český. Liturgické texty jsou podány bilingvně ve dvou sloupcích, latinské žalmy jsou ve znění „piánského žaltáře“; nadpisy a rubriky jsou jen česky.

O necelých dvacet let později však přišla liturgická reforma Druhého vatikánského koncilu. Její uvádění do praxe začalo již dlouho před dokončením reformovaných liturgických knih, což se týkalo i zavádění národních jazyků. Aby bylo možné v souladu s ustanovením koncilu²³ modlit se v národním jazyce i oficiem (zatím v jeho dosavadní podobě, byť s určitými zjednodušeními),²⁴ byl r. 1966 jako prozatímní kniha pro tento účel schválen jediný rozsáhlejší český překlad Římského breviáře – Bártův Žaltář.²⁵ Tento privilegovaný status podržel bezmála deset let: první oficiální český překlad pokoncilního breviáře vyšel v roce 1977.²⁶ Je však otázkou, zda a v jaké míře byl *Žaltář římského breviáře* jako liturgická kniha – ať pro veřejné slavení, ať pro „soukromou“ modlitbu – skutečně užíván. Pokud je nám známo, vyšel jen v jediném vydání r. 1947, takže o dvě desetiletí později patrně nebyl moc dobře dostupný.

Povolení nicméně bylo využito přinejmenším skrz publikaci, o níž bude pojednáno níže.

[78] Bárta, J. *Prozatímní posvátné oficium*. 1. vyd. Praha: Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství, 1969

²⁰BÁRTA, J. B. *Žaltář římského breviáře* (1947), s. 9; zvýraznění v textu J. P.

²¹BÁRTA, J. B. *Žaltář římského breviáře* (1947), s. 9.

²²PAVLÍK, J. „Žaltář římského officia“, s. 22-24.

²³SC, čl. 101.

²⁴PAVEL VI. „Sacram Liturgiam“, čl. VI; další zjednodušení byla zavedena od r. 1967 SACRA CONGREGATIO RITUUM. „Tres abhinc annos“, čl. 19-22

²⁵„Summarium decretorum quibus deliberationes coetuum episcoporum confirmantur“, s. 125; Bártův překlad se pro tento účel nedoporučoval jen rozsahem, ale také tím, že splňoval požadavek, aby breviáře pro kleriky, kterým bude podle SC, čl. 101, povoleno konat oficium v národním jazyce, byly tištěny dvojjazýčně. SACRA CONGREGATIO RITUUM. „Inter Oecumenici“, čl. 89

²⁶*Liturgie hodin* [1977], a další svazky.

Vztah k originálu překlad; **Hodinky** V1 C M L 1 3 6 9 V2; **Formuláře** ordinarium a nedělní texty z Římského breviáře + orace na neděle a vybrané svátky + rozpis kontinuálního biblického čtení v matutinu na celý rok (zde nejde o reprodukci uspořádání z breviáře, ale o autorskou konstrukci); **Prameny** Překlad žalmů je Bognerův (uvedeno v tiráži), ovšem starší verze, než je dnes v Denní modlitbě církve.; ostatní údaje viz [77]

Zde již nejde o „paraliturgický scénář“, ale o prozatímní řešení liturgie hodin pro sestry františkanky na dobu mezi koncilem a vydáním reformovaných liturgických knih.

Knížka aplikuje dobová reformní ustanovení. V intencích instrukce „Sacram Liturgiam“ je vynechána prima. Ohledně malých hodiněk během dne úvod stanoví, že se říká jen jedna, a to ta, která nejlépe odpovídá denní době. V kompletáři úplně chybí závěrečné mariánské antifony. (To nelze vysvětlit jako uplatnění pokoncilních reforem.)

Z úvodu je zřejmé, že knížka byla zamýšlena pro každodenní komunitní modlitbu a skutečně se počítalo s tím, že sestry budou denně recitovat stejné žalmy.

I.2.14 Izolované publikace

pramenů celkem: 15

Do této poslední skupiny byly shrnuty všechny publikace, které se podle dříve definovaných kritérií (viz kap. 3) nepodařilo najít žádné „příbuzné“.

[79] Přibil, M. A. *Katoljk slowy swé cjrkw se modljcj, aneb, Modlitby cjrkewnj: nimi se nábožný, a swatau cjrkew swau milugjcy katoljk, ... modliti může*. Praha: Konrád Senft a syn, [1831]

Hodinky M L; **Formuláře** matutinum na Boží hod vánoční, matutinum s laudami na Zmrtvýchvstání Páně; **Předpokládané použití** sledování liturgie, na liturgických textech založená osobní zbožnost²⁷; **Incipity žalmů** s. *65

Knížka je pozoruhodná nejen jako jeden z nejstarších zpracovaných pramenů (po nešporách Šteyerových a Fryčajových), ale také zcela netypickým výběrem přeložených hodiněk. Obsahuje mj. jediný nám známý překlad laud v podobě, jakou měly před reformou Pia X. (pod pátou antifonou tři žalmy 148-150).

Ke každému žalmu v poznámce připojuje krátký křesťanský výklad v kontextu svátku. V matutinu vynechává absoluce a požehnání, ale antifony a responsoria má.

V laudách Zmrtvýchvstání není po pátém žalmu (narozdíl od žalmů předchozích) zopakována jeho antifona, ale rovnou „Tentof jest den“.

[80] Pohořelý, J. M. *Kancionál, čili, Sbjrka cjrkewnjch i domácjch, po celý rok naskrz takměř w každé osadě užjwaných pjsnj*. Praha: Jan Spurný, 1849. Dostupné také z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/24710458>

²⁷ „Modlitby církevní ... nimi se nábožný ... katolík ... s kněžem zároveň modliti může.“ – Z podtitulu díla.

		dia	Ps	Cp	Hy	V	Mg	dv	Or						Ab	Vb	Ob		
--	--	-----	----	----	----	---	----	----	----	--	--	--	--	--	----	----	----	--	--

Vztah k originálu parafráze, žalmy parafrázovány volně a velmi květnatě. Každý žalm se – oproti většině ostatních rýmovaných překladů žalmů, kde se pracuje obvykle s rýmem mezi poloverši nebo mezi po sobě následujícími verši – skládá ze strof s pevnou strukturou rýmu (ABAB, AABCCB). Délka veršů ovšem citelně kolísá.; **Formuláře** jediný zjednodušený univerzální nedělní formulář; **Prameny** úvodní verš, žalmy a Salve se svou orací jsou nové, zbytek je převzat z Fryčaje; **Incipity žalmů** s. *63

Úvodní verš, žalmy a Salve (s příslušnou orací) jsou nové, zbytek je převzatý z Fryčaje. I úvodní verš zachovává Fryčajovu doxologii („Sláva buď Otci věčnému ...“; i tady chybí aleluja), se kterou se počítá i u žalmů.

Před orací má bez vysvětlení jak *Dominus vobiscum*, tak *Domine exaudi* (verš, který namísto *Dominus vobiscum* říká předsedající–nekněz).

[81] *Pobožnost odpolední na wejroční swátky a na den Božího narození při jitřní*. Jindřichův Hradec: Alois Josef Landfras a syn, [mezi 1858 a 1866]

		dia	Ps	Cp	Hy	V	Mg	dv	Or										
--	--	-----	----	----	----	---	----	----	----	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Formuláře univerzální zjednodušený nedělní/sváteční formulář, vlastní materiál (hymnus, orace) pro Vánoce, Velikonoce, Seslání Ducha svatého, a univerzální „pro rozličné svátky“; **Incipity žalmů** s. *62

Nešpory jsou zkrácené na tři žalmy (109-111). Úvodnímu verši chybí aleluja. Žalmy mají stručné zbožné nadpisky.

Publikace obsahuje rovněž „vánoční matutinum“, to je ale tak zkrácené (úvod, invokatorium s žalmem 94, hymnus, jeden žalm, požehnání, tři biblické lekce), že ho těžko můžeme považovat za – byť neúplný – překlad liturgického formuláře.

[82] *Nesspory swáteční, čili, Wečerní pobožnost církevní na wssecky zaswěcené swátky w roce*. Praha: Jaroslav Pospíšil, 1858. Dostupné také z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/21705125>

		dia	Ps	Cp	Hy	V	Mg	dv	Or	be	fi			Ab	Vb	Ob	dau		
--	--	-----	----	----	----	---	----	----	----	----	----	--	--	----	----	----	-----	--	--

Vztah k originálu překlad; **Hodinky** V2; **Formuláře** viz přílohu II; **Provincní proprium** Praha (Jan Nepomucký, Václav); **Incipity žalmů** s. *64

Pravděpodobná předloha nešpor zařazených do Svatojanského kancionálu (viz 4.2.3). Texty však (narozdíl od kancionálu) bere zpravidla z druhých nešpor.

[83] *Májová pobožnost k uctění Nejblahoslavenější a bez poskvrny počaté Panny Marie*. Druhé rozmnožené vydání. Brno: klášter minoritský, 1858. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:fb88f820-24be-11e2-8579-005056827e52>

		dia	Ps	Cp	Hy	V	Amg	Mg	dv	Or									
--	--	-----	----	----	----	---	-----	----	----	----	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Vztah k originálu rýmovaná parafráze; **Hodinky** V; **Formuláře** sobotní památka Panny Marie nebo malé mariánské officium (z reprodukováných textů nelze rozlišit); **Incipity žalmů** s. *63

Poznámka „Koná se každou neděli a každý svátek“²⁸ ukazuje, že zamýšlené použití postrádá vazbu na liturgický rok a blíží se spíš malému mariánskému oficiu (nešpory ovšem *nevykazují* jeho strukturní zvláštnosti). Orace je vzata z 22. neděle po sv. Duchu.

[84] *Nesspory w pondělí welikonoční, neb wzkrýssení Páně*. Praha: Jan Spurný, 1858

Incipity žalmů s. *65

Uplné nešpory slavnosti Zmrtvýchvstání Páně (resp. Pondělí velikonočního i kteréhokoli dalšího dne v oktávu) od úvodního tichého otčenáše po *Divinum auxilium* po závěrečné mariánské antifoně. Narozdíl od mnoha jiných lidových překladů jsou zde zachovány strukturní zvláštnosti velikonočních nešpor. „Antifona“ *Ten-tot jest den, který učinil Hospodin* je ovšem nadepsána „capitulum“ a proto po ní také chybně následuje odpověď „Díky Bohu“.

Na konci je připojeno několik velikonočních písní.

Knížka nese bohaté informace o provenienci: „K dostání u Václava Hirschman-na knihaře ve Velvařích čís. 147.“²⁹ „Dle římského breviáře z latiny do české řeči uvedl Václav Vaněk Děkan v Velvařích.“³⁰

[85] Voborník, S. *Svatý týden před velikonocí, obsahující všechny modlitby a obřadů vyjasnění dle předpisů církve svaté římské katolické*. 3. vyd. Praha: Rohlíček a Sievers, 1871. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:616c9120-7b4e-11e7-94b3-005056825209>

Vztah k originálu překlad; Hodinky V1 C M L 1 3 6 9 V2; Formuláře všechny hodinky na Zelený čtvrtek; temné hodinky a nešpory s kompletářem na Velký pátek; temné hodinky, „nešpůrky“ a kompletář na Bílou sobotu; matutinum a laudy na Zmrtvýchvstání Páně; **Předpokládané použití** sledování oficiální liturgie

Příručka ke sledování obřadů Svatého týdne, pro triduum obsahuje kompletní officium od temných hodin Zeleného čtvrtka po laudy Zmrtvýchvstání (když uživatel ví, že malé hodinky jsou od čtvrtka do soboty prakticky stejné).

Struktura úplná (ovšem až na laudy Zmrtvýchvstání nikoli standardní, kvůli strukturním zvláštnostem officia ve Velikonočním triduum), akorát bez dobrovolných tichých modliteb

[86] Grydil, F. *Obřady církve katolické*. Druhé rozmnožené vyd. Brno: Knihtiskárna benediktinů rajhradských, 1896. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:ca1ef7d5-d572-11e0-8881-0050569d679d>

	pa	dia	Aps	Ps	Cp	Hy	V	Amg	Mg	dv	Or	dv2	be	fi						
--	----	-----	-----	----	----	----	---	-----	----	----	----	-----	----	----	--	--	--	--	--	--

Vztah k originálu překlad; Hodinky M L V2; Formuláře Boží hod vánoční (matutinum, druhé nešpory), Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílá sobota (matutinum, laudy), Zmrtvýchvstání Páně (matutinum, laudy, nešpory), officium za zemřelé (nešpory, matutinum, laudy); **Předpokládané použití** podle střídání částí

²⁸ *Májová pobožnost k uctění Nejblahoslavenější a bez poskvrny počaté Panny Marie* (1858), s. 32.

²⁹ *Nesspory w pondělí welikonoční, neb wzkrýssení Páně* (1858), s. 16.

³⁰ *Nesspory w pondělí welikonoční, neb wzkrýssení Páně* (1858), s. 16.

dvojazyčných a pouze českých (často s uvedeným incipitem odpovídajícího latinského textu) patrně příručka ke sledování liturgie; **Incipity žalmů** s. *61

Výběr liturgických textů k různým příležitostem, mezi nimi i části officia. Texty jsou podány dílem paralelně latinsko-česky, dílem jen v češtině. Někde jsou pod čarou připojeny výkladové poznámky (např. k literárnímu a duchovnímu smyslu žalmů nebo alegorický výklad obřadů temných hodinek Svatého týdne).

[87] *Oltář: Poučná a modlitební kniha i zpěvník pro diecesi královéhradeckou*. Hradec Králové: nákladem biskupské konsistoře, 1900

□ □ pa dia □ Ps Cp Hy V Amg Mg dv Or dv2 be fi pat □ Ab Vb Ob □ □ □

Vztah k originálu překlad, ovšem výběr textů neodpovídá žádnému liturgickému formuláři; **Hodinky** V; **Formuláře** jediný, nezávisle na breviáři sestavený univerzální formulář; **Předpokládané použití** paralelní tichá pobožnost, když se lid účastní latinských nešpor, s možností malou část (úvodní verš, Magnificat, závěrečné dialogy) sledovat a příp. spolu zpívat

Nešporní formulář je sestaven převážně z obsahu, který už v kancionálu byl z jiného důvodu: tím je dán netypický výběr žalmů (42, 50, 129, 69, 116) i kapitulum, které se v breviáři normálně vyskytovalo v *primě* nedělí a svátků. Závěrečné mariánské antifony s veršíky a oracemi jsou jen tři, přičemž antifona „Pod ochranu tvou“, která tu pokrývá celé období od začátku adventu do konce postu, v breviáři v té době jako závěrečná mariánská antifona vůbec nefigurovala.³¹

[88] Tulek, E. *Hodinky církevní na den narození Páně, v noci před první mší sv. Z rukopisu neznámého autora upravil a potřebnými zpěvy z Manuale Škroupova a z Kancionálu opatřil Emanuel Tulek*. Čáslav: Jindřich Levý, [1908]

Vztah k originálu Zpívané části jsou poměrně volně přeloženy (viz incipit žalmu 94). Místo Te Deum je kratinká zcela volná parafráze.; **Hodinky** M; **Formuláře** Narození Páně; **Notace** partitura pro čtyřhlasý smíšený sbor s doprovodem varhan. Varhanní doprovod je většinou rozepsán, jen doprovod (čtyřhlasé) psalmodie je psán jako číslovaný bas pod partem pro sbor.; **Předpokládané použití** zpěv; **Prameny** čtyřhlasá responsoria jsou upravena podle Škroupova Manuale³²; parafráze Te Deum je nadepsána „Z Kancionálu“ [sic]; **Incipity žalmů** s. *67

Vánoční matutinum je radikálně zkráceno – po psalmodii prvního nokturnu následují rovnou čtení nokturnu třetího. Te Deum je nahrazeno kratinkou parafrází. Jinak je struktura kompletní od úvodních tichých modliteb (Otčenáš, Zdrávas, Věříím) po *Benedicamus Domino*.

Nápěvy chorálního charakteru z menší části (úrovň verše) reprodukuje dobové chorální knihy (ne však Škroupův manuál!), z větší části (antifony) jde o autorské zhudebnění, popř. o reprodukci nějaké lokální tradice.

V úvodním verši chybí aleluja.

³¹Této „cti“ se jí oficiálně dostalo až v breviáři pokoncilním.

³²viz ŠKRAUP, J. N. *Manuale pro sacris functionibus, quae per anni ecclesiastici decursum cum cantu celebrantur* (1858), s. 70-72.

[89] [Čihák, J.] *Mše svatá a církevní hodinky ke cti Nejsvětějšího Srdce Ježíšova*. Praha: Sekretariát intronisace Srdce Ježíšova, 1929

ap | din | pa | dia | Aps | Ps | Cp | Hy | V | Amg | Mg | dv | Or | dv2 | be | fi | pat | dod | Ab | Vb | Ob | dau | | |

Vztah k originálu překlad; hymnus je (v rámci žánru neobvykle) přeložen „prozaicky“, bez ohledu na básnickou formu; **Hodinky** V1 V2; **Formuláře** svátek Nejsvětějšího Srdce Ježíšova; **Prameny** Žalmy mají tak rozsáhlé doslovné shody s Hejčlovým překladem, že tento byl téměř jistě vzat za základ. Rozdíly jsou ovšem tak značné, že nebylo možné publikaci zařadit do dané textové rodiny.; **Incipity žalmů** s. *63

Překlad tehdy zbrusu nových formulářů mše i oficia, zavedených v souvislosti s povýšením svátku na duplex první třídy s oktávem (Pius XI., 29. ledna 1929; srov. 1.2.1). Nešporní hymnus přeložen „v próze“, bez sevřené básnické formy.

Kromě výše uvedených liturgických textů v přísném slova smyslu publikace obsahuje litanie k Nejsvětějšímu srdci Ježíšovu a smírnou modlitbu Pia XI.

[90] Fuchs, A. *Modlitby katolického křesťana: Římský breviář*. Praha: Vyšehrad, 1937

ap | din | pa | dia | Aps | Ps | Cp | Hy | V | | Mg | dv | Or | dv2 | be | fi | pat | dod | Ab | Vb | Ob | dau | sac | pa2

Vztah k originálu překlad; **Hodinky** V1 C M L 1 3 6 9 V2; **Formuláře** kompletní nedělní officium sestavené z ordinaria a žaltáře Římského breviáře, vč. sezónních prvků (hymny, kapitula, veršiky), orace pro všechny neděle liturgického roku a vybrané svátky; **Prameny** překlad orací převzat ze Schallerova misálku;³³ překladatel hlásí, že přihlížel i k existujícím překladům z breviáře, ale jmenovitě je neuvádí³⁴; **Incipity žalmů** s. *61

[91] *Vánoční hodinky: Lidově upravený text vánočního officia podle Římského Breviáře. Český překlad latinských textů podle Hejčla*. Valašské Meziříčí: Valašská tiskárna, 1943

Vztah k originálu Recitované (nebo recitativním způsobem zpívané) texty – úvodní dialogy, absoluce, požehnání, lekce, dialogy kolem orace – mají charakter překladu. Žalmy a responsoria jsou nahrazeny silně zestručněnými parafrázemi, zbásněnými tak, aby se daly zpívat na nápěvy koled a vánočních písní z Boží cesty.; **Hodinky** M; **Formuláře** Narození Páně; **Notace** Publikace neobsahuje noty, ale odvolává se pro nápěvy pro hymnus, parafrázované žalmy a responsoria do zpěvníku Boží cesta,³⁵ pro ostatní texty, připadajícími vesměs knězi nebo sboru, počítá s tradičními chorálními nápěvy.³⁶; **Předpokládané použití** zpěv; **Prameny** Titulní strana ohlašuje „český překlad latinských textů podle Hejčla“, z toho však jsou ve skutečnosti převzaty pouze lekce a modlitby, které jim předcházejí (absoluce a požehnání).; **Incipity žalmů** s. 68

Od přípravné modlitby *Aperi* (pouze) po *Amen* po závěrečné modlitbě. Vynechány jsou všechny antifony (s výjimkou invitatoria) a veršík po posledním žalmu

³³FUCHS, A. *Modlitby katolického křesťana* (1937), poslední strana úvodu, nečíslováno.

³⁴FUCHS, A. *Modlitby katolického křesťana* (1937), předposlední strana úvodu, nečíslováno.

³⁵Daleko nejčastěji na č. 56, „Co kdys od proroků“.

³⁶„Obětavý varhaník sestaví partituru ‚Hodinek‘ podle Liber Usualis, aby kněz i sbor provedli recitaci liturgicky správně.“ *Vánoční hodinky* (1943), s. 20

každého nokturnu, žalm 94 je nahrazen písní *Narodil se Kristus Pán*.

[92] *Jitřní na Boží hod vánoční*. [Brno]: [s.n.], 1946. V: Národní knihovna ČR, sig. I 033660

Vztah k originálu překlad; **Hodinky** M; **Formuláře** Narození Páně; **Notace** noty neobsahuje, ale v poznámce rozepisuje tradiční chorální nápěvy pro jednotlivé žalmy; **Předpokládané použití** zpěv; **Incipity žalmů** s. *58

Zlomek (dva listy), končí požehnáním před první lekcí prvního nokturnu. Z obsahu přitom lze usuzovat jak na to, že jde o část neúplně dochovaného celku (v poznámce odkaz na nedochovaný „přídavek na konci tohoto díla“), tak na to, že dílo bylo vždy takto neúplné (velký kus volného místa na poslední stránce, kde – za požehnáním před první lekcí – není ani konec logického dílu obřadu).

Pro reprodukovanou část úplná struktura, počínaje úvodním tichým Otčenáš – Zdravas – Věřím. (Pro žalm 94 a hymnus je ovšem uveden pouze incipit, reprodukovány nejsou.) Každý žalm má stručný nadpis, který ho interpretuje v kontextu svátku.

Rozpis nápěvů žalmů už ví o vatikánské edici chorálu, ale stále se řídí edicí medicejskou, což by mohlo svědčit pro starší původ (buďto tisku jako takového, nebo hypotetické předlohy, kterou reprodukuje), než uvádí knihovní katalog. Ve čtyřicátých letech již můžeme počítat s všeobecným rozšířením nápěvů podle vatikánské edice.

[93] Stříž, A. *Církevní hodinky ke cti svatého Michaela Archanděla*. Praha: Kolegiální kapitula sv. Petra a Pavla na Vyšehradě, 1948

	pa	dia	Aps	Ps	Cp	Hy	V	Amg	Mg	dv	Or	dv2	be	fi	pat											
--	----	-----	-----	----	----	----	---	-----	----	----	----	-----	----	----	-----	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Vztah k originálu překlad; **Hodinky** V1 M L V2; **Formuláře** svátek sv. archanděla Michaela; **Prameny** „žalmy podle překladu Dra Josefa Hegra [byly] upraveny podle nového žaltáře Pia XII.“ (tiráž publikace); **Incipity žalmů** s. *66

Jde o poslední nám známý překlad části oficia, vydaný v roce komunistického puče. Další publikace jsou až z doby uvolnění v roce 1968 (viz chronologický přehled pramenů).

Na konec jsou připojeny „modlitby z Exorcismu vydaného papežem Lvem XIII.“, ústící do série invokací, které patrně vysvětlují, proč v roce 1948 kanovník Stříž překládal právě hodinky ze svátku „Knížete nebeského vojska“:

Od úkladů ďáblových, vysvobod' nás Pane!

Abys Církví své dopřál v bezpečné svobodě tobě sloužiti, tě prosíme,
uslyš nás!

Abys nepřátele Církvě svaté pokořiti ráčil, tě prosíme, uslyš nás!

I.3 Globální chronologický

[1] Šteyer, M. V. *Kancyonal Český: Wjce než osm Set a padesáte Pjsnj Na wssecky přes celý Rok Slawnosti, Neděle, a zasvěcené Swátky, pro wssecky přes celý den obzwlásstnj*

časy, Ráno, při Mssy, před y po Kázanj, před y po Gidle, k Nessporům, a k Wečeru: Naposledy Pro wsseliké potřeby, přjhydy a důležitosti, za žiwé y za mrtwé, w sobě obsahujcý. Praha: Jiří Černoch, 1683. Dostupné také z: http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=NKPEOD-NKCR__54_C_000044_3LX0V66-cs

[2] Božan, J. J. *Slawíček Rágský na stromě žiwota sláwu tworcy swému prospěwující, to gest Kancyonál*. Hradec Králové: Jan Václav Tybely, 1719. Dostupné také z: http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=AIPDIG-NKCR__54_A_36_____248YCX9-cs

[3] Fryčaj, T. *Katolický kancyonál k wzdělánj a rozncjenj skutečné, weřegné y domácý pobožnosti*. 5. vyd. Brno: Jan Giří Gastl, 1815. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:e09a90dfe6fb8ef5b35668c1bea0bf30>

[79] Přibil, M. A. *Katoljk slowy swé cjrkwě se modljcj, aneb, Modlitby cjrkewnj: nimi se nábožný, a swatau cjrkew swau milugjcy katoljk, ... modliti může*. Praha: Konrád Senft a syn, [1831]

[4] *Melodye na Katolický kancyonál: od Tomásse Fryčage faráře obřanského*. Brno, 1835. Dostupné také z: <http://eod.vkol.cz/88567/>

[5] Bečák, T. *Katolický kancionál*. 2. vyd. Olomouc: E. Hölzl, 1847. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:b4be8430-259b-11e3-b62e-005056825209>

[80] Pohořelý, J. M. *Kancionál, čili, Sbjrka cjrkewnjch i domácjch, po celý rok naskrz takměř w každé osadě užjwaných pjsnj*. Praha: Jan Spurný, 1849. Dostupné také z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/24710458>

[6] Fryčaj, T. *Katolický kancyonál k wzdělánj a rozncjenj skutečné, weřegné y domácý pobožnosti*. 10. vyd. Brno: František Gastl, 1851

[16] [Bradáč, V.] *Nešpory, čili, Církevní pobožnost večerní*. Hradec Králové: [s.n.], 1853

[7] *Pjsně Nesspornj, na obyčegné Nedelnj a Swátečnj Žalmy s malým gegich opisem k wětssj cti a chwále Božj wydané*. Hranice: A. Škarniclowa, 1854. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:5e8884011bb14eff7f71f1a275e526d6>

[8] Poimon, F., (ed.). *Úplný kancionál katolický*. Olomouc, 1856

[19] Lažnowsky, F. *Ranní a odpolední pobožnosti na neděle a swátky i we wsselikých církewních potřebách*. Olomouc: [s.n.], 1856. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:a42230a0-5ad8-11e8-afe6-005056825209>

[9] *Písně nessporní na obyčejné nedělní žalmy, s malým jich opisem*. Brno: [s.n.], 1857. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:2b0d92f951e0ee20878a21add>

[10] *Chvalozpěvy nešporní na některé dny swáteční*. Praha: [s.n.], 1857

[17] *Nešpory čili Církevní Pobožnost Večerní: o hlavních slavnostech v roce, jakož i o swátcích Panny Marie a některého sv. mučedlníka*. Praha: [s.n.], 1858

[81] *Pobožnost odpolední na wejroční swátky a na den Božího narození při jitřní*. Jindřichův Hradec: Alois Josef Landfras a syn, [mezi 1858 a 1866]

[82] *Nesspory swáteční, čili, Wečerní pobožnost církewní na wssecky zaswěcené swátky w roce*. Praha: Jaroslav Pospíšil, 1858. Dostupné také z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/21705125>

- [83] *Májová pobožnost k uctění Nejblahoslavenější a bez poskvrny počaté Panny Marie*. Druhé rozmnožené vydání. Brno: klášter minoritský, 1858. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:fb88f820-24be-11e2-8579-005056827e52>
- [84] *Nesspory w pondělí welikonoční, neb wzkříssení Páně*. Praha: Jan Spurný, 1858
- [21] *Nessporní zpěvy: wyňaté z římského brewiáře*. Praha: Rohlíček a Sievers, 1862
- [23] *Kancionál čili Kniha duchovních zpěvů pro kostelní i domácí pobožnost*. Sv. 1. Praha: Dědictví svatojanské, 1863
- [20] Lažnowsky, F. *Ranní a odpolední pobožnosti na neděle a svátky i we wsselikých církewních potřebách*. 3. vyd. Olomouc: [s.n.], 1863. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:5d1c2ea0-5cee-11e8-b415-5ef3fc9bb22f>
- [24] *Kancionál čili Kniha duchovních zpěvů pro kostelní i domácí pobožnost*. Sv. 2. Praha: Dědictví svatojanské, 1864
- [25] *Vyňatky z hodiněk církewních připadajících na Boží hod vánoční, pak na Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílou sobotu i na den dušiček: Pro soukromou pobožnost lidu křesťanského*. Praha: Sklad Karla Bellmanna, 1864
- [26] Bradáč, V. *Nešpory, čili večerní pobožnost církevní o nedělích a slavnostech Páně, též o svátcích svatých a světic Božích*. 1. vyd. Praha: Karel Bellmann, 1864
- [27] *Nešpory, čili večerní pobožnost církevní o nedělích a slavnostech Páně, též o svátcích svatých a světic Božích: Pro soukromou pobožnost lidu*. 2. vyd. Praha: Karel Bellmann, 1865
- [28] Bradáč, V. *Žalmové nešporní a antifony marianské*. Praha: Karel Bellmann, 1867
- [29] Lehner, F. *Sv. Řehoře Velkého Nešporní Antifony: Dle Římského Antifonarium od papeže Urbana VIII. schváleného ku slovům Kancionálu Svatojanského*. Praha: Vítek a Starý, [1868]. V: knihovna Metropolitní kapituly v Praze, sig. Db(a) 0040
- [30] Švéda, J. *Pobožnost ke cti swatých aposstolů Slowanských Cyrilla a Methoděje: písně, nešpory a litanie k uctění těchto sw. blahozvěstů*. Praha: náklad vlastní, [1869]
- [85] Voborník, S. *Svatý týden před welikonočí, obsahující všechny modlitby a obřadů vyjasnění dle předpisů církve svaté římské katolické*. 3. vyd. Praha: Rohlíček a Sievers, 1871. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:616c9120-7b4e-11e7-94b3-005056825209>
- [11] Poimon, F., (ed.). *Katolický kancionál: obsahující Písně a Modlitby k veřejným i domácím pobožnostem*. Olomouc, 1872
- [12] Bezloja, F. *Katolický kancionál, čili, Zpěvník pro katolické křesťany*. Olomouc: F. Bezloja, 1872. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:97202b80-9e01-11e2-a4fe-001018b5eb5c>
- [13] Vitásek, J. E. *Katolický kancionál: neb: sbírka nejoblíbenějších písní, žalmů, modliteb atd., které v kostelích Moravských a Slezských k vykonávání svaté pobožnosti zavedeny jsou*. Praha: J. Cellerin a syn, 1876
- [31] Micka, F. *Nešporní zpěvy pro lid*. Praha: nákladem vlastním, 1877
- [32] Micka, F. *Nešporní zpěvy pro lid*. 2. rozmnožené vyd. Praha: nákladem vlast-

ním, 1878

[14] Mathon, P. J. *Kancionálek pro křesťanskou mládež*. Brno: Knihtiskárna benediktinská, 1882. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:364a2746b3f701eb2925c764edbd92c3>

[33] *Nešpory na neděle a svátky Panny Marie*. Chicago: Tiskárna českých benediktnů, [1883]

[34] *Úplný kancionál arcidiecese olomúcké, čili, Posvátné zpěvy a modlitby ku všestranné potřebě při veřejné bohoslužbě a soukromých pobožnostech*. Olomouc: Bedřich Gross, 1888. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:ff58ee60-2634-11e3-b79f-5ef3fc9bb22f>

[22] Řehák, K. L. *Máj Panny Marie Lúrdské*. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna, 1888

[35] Zahradnický, M. V. *Nešporní žalmy, antifony, hymny a jiné zpěvy posvátného officia z breviáře Římského pro odpolední pobožnost o nedělích a svátcích dle doby církevní*. 3. poopravené vyd. Praha: Mariánská kongregace, 1891

[36] Měkota, J. *Nešpory na Hody Boží Vánoční, Velikonoční a Svatodušní: Dle Kancionálu Svatojanského, pro potřebu lidu*. Mladá Boleslav: Nešněra, [1896]

[86] Grydil, F. *Obřady církve katolické*. Druhé rozmnožené vyd. Brno: Knihtiskárna benediktinů rajhradských, 1896. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:ca1ef7d5-d572-11e0-8881-0050569d679d>

[37] K., J. *Nešpory čili večerní pobožnost církevní: Pro soukromou pobožnost*. Praha: vlastním nákladem, 1897

[38] Šrámek, V., (ed.). *Víra, naděje a láska: Kniha modliteb katolických pro všechny pobožnosti roku veřejné i soukromé*. Praha: Cyrillo-Methodějské knihkupectví Gustav Francl, 1898. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:1a2ada60-f849-11dd-ad8f-000d606f5dc6>

[18] *Žalmy a písně nešporní*. Louny: nákladem vlastním, [1901-]. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:d96000e0-1b50-11e6-b992-5ef3fc9bb22f>

[39] Zahradnický, M. V. *Nešporní žalmy, antifony, hymny a jiné zpěvy z církevních hodinek pro odpolední pobožnost o nedělích a svátcích dle doby církevní*. 4. opr. vyd. [Praha]: vlastním nákladem, 1900

[40] Jankovec, J. E. *Nešpory na Kladně obvyklé: Nově upravené dle kancionálu Svatojanského a zavedené současně s otevřením nového chrámu Páně na Kladně r. 1900*. Kladno: Josef Šolc, 1900

[87] *Oltář: Poučná a modlitební kniha i zpěvník pro diecesi královéhradeckou*. Hradec Králové: nákladem biskupské konsistoře, 1900

[41] *Zpěvník farní osady Mýtské*. Druhé rozmnožené vydání. Rokycany: E. Balej, A. Langr, Fr. Wild, 1902. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:3aa186d0-07dd-11e6-a611-005056827e51>

[15] Janoušek, A. *Chvalozpěvy nešporní na některé dny sváteční*. Kostelec nad Černými Lesy, 1907. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/>

uuid:0fbf6760-df3d-11e6-9964-005056825209

[88] Tulek, E. *Hodinky církevní na den narození Páně, v noci před první mší sv. Z rukopisu neznámého autora upravil a potřebnými zpěvy z Manuale Škraupova a z Kancionálu opatřil Emanuel Tulek.* Čáslav: Jindřich Levý, [1908]

[42] *Nešporní žalmy, antifony, hymny a jiné zpěvy z církevních hodinek pro odpolední pobožnost o nedělích a svátcích dle doby církevní.* 5. opravené vyd. Praha: Mariánská družina mužů a jinochů u sv. Ignáce v Praze, 1909. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:b37335f0-184d-11e7-96ce-005056827e51>

[48] Eichler, K., (ed.). *Cesta k věčné spáse: Sbíрка modliteb a duchovních písní pro diecesi brněnskou.* Sv. 1. Brno: papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských, 1912. Dostupné také z: <http://librinostri.catholica.cz/download/EichCestKVeSpa1-150dpi.pdf>

[51] Hejčl, J.; Orel, D. *Mariánské lidové nešpory.* Praha: Obecná jednota cyrilská, 1912. Dostupné také z: <http://cyril.sdh.cz/nahled.php?id=5022>

[49] Eichler, K., (ed.). *Cesta k věčné spáse: Sbíрка modliteb a duchovních písní pro diecesi brněnskou.* Sv. 2. Brno: papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských, 1913. Dostupné také z: <http://librinostri.catholica.cz/download/EichCestKVeSpa2-150dpi.pdf>

[50] Eichler, K., (ed.). *Cesta k věčné spáse: Sbíрка modliteb a duchovních písní pro diecesi brněnskou.* Sv. 3. Brno: papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských, 1915. Dostupné také z: <http://librinostri.catholica.cz/download/EichCestKVeSpa3-150dpi.pdf>

[43] Cívka, E. *Modlitby a písně pro osadu slanskou.* Slaný: Rudolf Vokoun, 1916. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:afbc1a70-79d7-11e8-9690-005056827e51>

[44] *Jitřní na Boží Hod vánoční: gloria in exelsis deo!* Krásno: Frant. Zetek, 1916

[52] *Nešpory a Doplněk pro členy III. řádu sv. Františka.* Vimperk: vlastním nákladem, [1918]. Dostupné také z: <http://kramerius4.nkp.cz/search/handle/uuid:3ed083e0-edf2-11e6-bc0e-005056827e51>

[53] Orel, D.; Hornof, V.; Vosyka, V. *Český kancionál.* Praha: Státní nakladatelství, 1921

[54] Vosyka, V. *Český kancionál: Průvod varhan.* Sv. 2. Praha: Státní nakladatelství, 1921

[61] Dostál-Lutinov, K. *Hodinky jitřní.* Olomouc: Tiskem a nákladem Arcibiskupské knih- a kamenotiskárny, 1921

[55] Hejčl, J.; Orel, D. *Mariánské lidové nešpory.* Praha: Obecná jednota cyrilská, 1925

[56] Hejčl, J.; Orel, D. *Mariánské lidové nešpory: Vydání pro lid.* Praha: nákladem vlastním, [1925]

[57] Hejčl, J.; Orel, D. *Antifony k Mariánským lidovým nešporám: Pro kněze a precentora.* Praha: Editio Cyrill, [19-]

- [71] *Hod Boží vánoční: Církevní hodinky a mše svatá o vánocích*. Praha: Opatství Emauzské, 1926. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:57f5c0c0-a5c5-11e2-ada5-005056825209>
- [62] Hejčl, J. *Na slavnost Božího Těla: Příručka pro každého, kdo se chce účastniti bohoslužby na ten svátek konané*. Praha: Dědictví svatojanské, 1927. Dostupné také z: <http://librinostri.catholica.cz/?id=1575>
- [63] Hejčl, J. *Slova, jež se modlí a zpívá církev římskokatolická na svátek Narození Páně, to jest na Hod boží vánoční*. Olomouc: Lidové závody tiskařské a nakladatelské, 1927. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:92697700-0f5c-11e3-a616-5ef3fc9bb22f>
- [64] Hejčl, J. *Od Květné neděle do Bílé soboty: Příručka pro každého, kdo se chce účastniti bohoslužby ve Svatém týdnu*. Sv. 1, Na Květnou neděli. Sv. 1. Olomouc: vlastním nákladem, 1928
- [65] Hejčl, J. *Od Květné neděle do Bílé soboty: Příručka pro každého, kdo se chce účastniti bohoslužby ve Svatém týdnu*. Sv. 2-3, Pondělí, úterý, středa, Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílá sobota. Sv. 2-3. Olomouc: vlastním nákladem, 1928
- [45] Zapletal, V. *Nešpory pro lid a klanění se nejsv. svátosti oltářní: Odpolední pobožnosti nedělní a sváteční*. Kroměříž: [s.n.], 1929
- [89] [Čihák, J.] *Mše svatá a církevní hodinky ke cti Nejsvětějšího Srdce Ježíšova*. Praha: Sekretariát intronisace Srdce Ježíšova, 1929
- [66] Hejčl, J. *Týden Ducha svatého: Církevní hodinky a mešní modlitby: Pro účast při bohoslužbě veřejné i pro potřebu soukromou*. Olomouc: nákladem vlastním, 1931
- [67] Herat, Š. *Nešpory: čili církevní modlitby k odpoledním pobožnostem pro všechny neděle a významnější svátky v církevním roce*. Moravská Ostrava: vlastním nákladem, 1932
- [73] *Kompletář neboli církevní modlitba večerní podle obřadu řádu dominikánského*. Olomouc: Dominikánský konvent, 1933
- [72] *Temné hodinky: Přeložili a liturgickým výkladem doprovodili benediktini emauzští*. Praha: vlastním nákladem, 1934. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:eb06dc90-8dfb-11e3-8031-001018b5eb5c>
- [68] Hanáček, J. *Jitřní na Boží Hod vánoční*. Frýdlant n. O.: nákladem vlastním, 1935
- [69] Malý, A. *Hodinky před půlnoční (jitřní) mší sv*. Všetaty: [nákl.vl.], 1937
- [90] Fuchs, A. *Modlitby katolického křesťana: Římský breviář*. Praha: Vyšehrad, 1937
- [70] Navrátil, V. *Lidové nešpory o významnějších slavnostech a svátcích v roce*. Brno: vlastním nákladem, [1938]
- [75] *Boží cesta: Průvod varhan*. Olomouc: Velehrad, 1939. Dostupné také z: http://fsspx.cz/varhanni_doprovody/varhanni_doprovody_bozi_cesta_bily.pdf
- [46] Micka, F. *Nešporní zpěvy pro lid*. 8. vyd. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba, 1940
- [58] Hejčl, J.; Orel, D. *Nešpory o nejsvětější svátosti*. Praha: [s.n.], [1940]
- [47] *Nešpory*. Praha: [Farní úřad řím. kat. Batelov], [1940]. V: Národní knihovna

ČR, sig. 54 K 13619

- [91] *Vánoční hodinky: Lidově upravený text vánočního officia podle Římského Breviáře. Český překlad latinských textů podle Hejčla.* Valašské Meziříčí: Valašská tiskárna, 1943
- [92] *Jitřní na Boží hod vánoční.* [Brno]: [s.n.], 1946. V: Národní knihovna ČR, sig. I 033660
- [59] Hejčl, J.; Orel, D. *Mariánské nešpory.* České Budějovice: Edice Petrinum, 1947
- [60] Hejčl, J.; Orel, D. *Nešpory o nejsvětější svátosti.* České Budějovice: Edice Petrinum, 1947
- [77] Bárta, J. B. *Žaltář římského breviáře: Nový, latinsko-český text s liturgickým výkladem.* Praha: Vyšehrad, 1947
- [76] *Boží cesta: Písně a modlitby katolického křesťana.* 8. vyd. Olomouc: Velehrad, 1948
- [93] Stříž, A. *Církevní hodinky ke cti svatého Michaela Archanděla.* Praha: Kolegiátní kapitula sv. Petra a Pavla na Vyšehradě, 1948
- [74] *Kompletář dle ritu dominikánského.* [s.l.]: [s.n.], 1968
- [78] Bárta, J. *Prozatímní posvátné oficium.* 1. vyd. Praha: Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství, 1969

Příloha II

Nešporní formuláře obsažené v jednotlivých pramenech

Tabulka zahrnuje jen prameny, které obsahují větší množství formulářů s vlastními texty *nešpor pro svátky*, výraznou převahu tu tedy mají prameny z rodiny Svatojanského kancionálu. Drobné prameny s jedním nebo několika málo formuláři tu zachyceny nejsou, pro ty viz jejich záznamy v katalogu. Rovněž tu nejsou zachyceny výskyty jiných hodin, než jsou nešpory.

Některé rozsáhlejší prameny (Svatojanský kancionál, Cesta k věčné spáse) mají vlastní texty pro všechny neděle liturgického roku, některé menší prameny pak obsahují nešpory pro neděle vybrané. Z důvodů úspory místa a přehlednosti zde nedělní formuláře vůbec nezohledňujeme a věnujeme se jen svátečním, i proto, že zastoupení nedělních formulářů v pramenech je okrajové.

Není odlišeno, jestli pramen obsahuje formulář kompletní, nebo zjednodušený (často bez antifon) – pro upřesnění viz popis toho kterého pramene. Dále nerozlišujeme, zda pramen obsahuje nešpory první, druhé, nebo oboje.¹

Pro svátky společné pražské a olomoucké provincii není v tabulce nijak znamenáno, zda ten který pramen obsahuje formulář svátku ve variantě pražské, nebo olomoucké – pro tyto informace viz katalog. Podobně se u formulářů, které ve sledovaném období prodělaly změny (viz 1.2), nijak nezohledňuje, která historická podoba formuláře byla předlohou překladu.

Svátky jsou řazeny víceméně podle liturgických kalendářů (nejprve celý temporál, pak celý sanktorál, počínaje koncem listopadu) pražské a olomoucké provincie v podobě z poloviny 20. stol. Zcela zde odhlížíme od změn data slavení jednotlivých svátků v průběhu sledovaného období (např. sv. Cyril a Metoděj). Kancionál Cesta k věčné spáse obsahuje řadu formulářů pro svátky, které nefigurovaly v kalendáři provincie ani diecéze, ale jen jako patrocinia v kalendářích jednotlivých kostelů. Ty jsou v kalendáři zařazeny tak, jak je řadí tento kancionál.

Prameny jsou řazeny podle textových rodin a v rámci nich víceméně chronologicky.

¹Oboje nešpory pro jednu příležitost obsahují zpravidla jen drobné prameny s texty pro jediný svátek. Jedinou nám známou výjimkou je ZÁHRADNICKÝ, M. V. *Nešporní žalmy, antifony, hymny a jiné zpěvy* (1891).

Formuláře obsažené pouze v jednom prameni

eichler: Jan Evangelista; Ondřej; Barbora; Mikuláš; Tomáš; Šebestián; Kunhuta; Jiří; Marek; PM bolestná (pátek po Smrtné neděli); Filip a Jakub; Gothard; Stanislav; Antonín Paduánský; Isidor; Vít; Alois; Jan a Pavel; Oldřich; Markéta Antiochijská; PM karmelská; Jakub; Osvald; Vavřinec; Roch; Nejčistší Srdce PM; Bartoloměj; Augustin; Stětí sv. Jana Křtitele; Jiljí; Lambert; Matouš; archanděl Michael; Jeroným; František z Assisi; Havel; Lukáš; Šimon a Juda; Leonard; Martin; Leopold; Cecílie; Klement; Kateřina

zahradnický3: Ignác z Loyoly; Ludmila; votivní officium o českých zemských patronech

bradac1: sv. Petr v okovech

poimon: Štěpán, král uherský; Hedvika

uplny: Com. jednoho mučedníka (velik.); Com. mučedníka biskupa; Com. učitelů církve; Com. opatů; Com. panen; Com. mučednic nepanen; Com. mučednic; Com. vdov

Zkratky pramenů

Kde je u jedné zkratky uvedeno pramenů více, jde o sloupec reprezentující více vydání téhož pramene, která se co do zahrnutých formulářů vzájemně neliší.

bradac1853 [BRADÁČ, V.] *Nešpory, čili, Církevní pobožnost večerní* (1853); *Nešpory čili Církevní Pobožnost Večerní* (1858); *Žalmy a písně nešporní* [1901-]

pospisil1858 *Nesspory swáteční, čili, Wečerní pobožnost církevní na wssecky zasvěcené swátky w roce* (1858)

svatojansky1 *Kancionál čili Kniha duchovních zpěvů pro kostelní i domácí pobožnost, sv. 1* (1863)

bradac1 BRADÁČ, V. *Nešpory, čili večerní pobožnost církevní* (1864); *Nešpory, čili večerní pobožnost církevní* (1865)

bezloja BEZLOJA, F. *Katolický kancionál, čili, Zpěvník pro katolické křesťany* (1872)

micka1 MICKA, F. *Nešporní zpěvy pro lid* (1877)

micka2 MICKA, F. *Nešporní zpěvy pro lid* (1878); MICKA, F. *Nešporní zpěvy pro lid* (1940)

batelov1940 *Nešpory* [1940]

- zahradnický3** ZAHRADNICKÝ, M. V. *Nešporní žalmy, antifony, hymny a jiné zpěvy* (1891); ZAHRADNICKÝ, M. V. *Nešporní žalmy, antifony, hymny a jiné zpěvy* (1900); *Nešporní žalmy, antifony, hymny a jiné zpěvy* (1909)
- kladnojankovec** JANKOVEC, J. E. *Nešpory na Kladně obvyklé* (1900)
- mekota** MĚKOTA, J. *Nešpory na Hody Boží Vánoční, Velikonoční a Svatodušní* [1896]
- nespory1897** K. J. *Nešpory čili večerní pobožnost církevní* (1897)
- zapletal1929** ZAPLETAL, V. *Nešpory pro lid a klanění se nejsv. svátosti oltářní* (1929)
- sramek** ŠRÁMEK, V. *Víra, naděje a láska* (1898)
- poimon** POIMON, F. *Úplný kancionál katolický* (1856)
- poimon1872** POIMON, F. *Katolický kancionál* (1872)
- uplny** *Úplný kancionál arcidiecese olomúcké* (1888)
- janousek** JANOUŠEK, A. *Chvalozpěvy nešporní na některé dny sváteční* (1907)
- eichler** EICHLER, K. *Cesta k věčné spáse, sv. 1* (1912)
- herat** HERAT, Š. *Nešpory* (1932)
- navratil** NAVRÁTIL, V. *Lidové nešpory o významnějších slavnostech a svátcích v roce* [1938]

Příloha III

Pomůcka k určování textových rodin

Pro rychlé určení, ke které textové rodině náleží ten který pramen, nabízíme katalog incipitů charakteristických textů.

1. úvodní verš
2. nešporní žalmy pro neděle a svátky a kantikum Magnificat
3. nedělní žalmy kompletáře a kantikum Nunc dimittis
4. žalmy matutina slavnosti Narození Páně

Tyto texty byly zvoleny, protože nějakou část z nich obsahuje drtivá většina pramenů, nechybí ani v pramenech, které výrazněji redukuje strukturu hodinek, a v textových rodinách tvoří stabilní textové jádro (někdy se různé publikace z téže rodiny liší např. tím, zda otiskují antifony, ale žalmy jsou stabilní – to plyne z naší definice textové rodiny, viz kap. 3).

Názvy variant pro textové rodiny odpovídají názvu rodiny; pro prameny s jinde nedosvědčenou variantou charakteristických textů bylo naší snahou najít stručný, zapamatovatelný a co možná jednoznačný popis. Zejm. drobné publikace pro lokální potřebu jsou často skoupé na bibliografické údaje, takže jako popis byl – podle toho, co je o publikaci známo – zvolen autor, nakladatel, místo a rok vydání, nebo zkrácený titul. V druhé části určovací pomůcky pak je vždy na příslušný pramen jednoznačně odkázáno do katalogu.

V incipitech pramenů z doby do r. 1860 (a ojedinele i později), tištěných většinou kurentem, není zachován jejich archaický pravopis, ale jsou foneticky transkribovány.¹ Prameny s moderním českým pravopisem (tedy téměř všechny od r. 1860 dále) jsou přepsány bez úprav. Interpunkce vždy co možná přesně reprodukuje pramen, bez ohledu na jeho stáří a uplatněný pravopis.

Kde je v první části pomůcky určitý incipit uveden jako společný více textovým rodinám, neznamená to, že se zcela shodují graficky, ale že se jejich text shoduje hláskově a významově (t.j. neliší se např. interpunkcí, která by měnila smysl textu). Také to ne vždy znamená, že se shoduje i pokračování textu. Pro zařazení do textové rodiny je poměrně spolehlivým kritériem až shoda incipitů většího množství žalmů, shoda jednotlivého incipitu ještě o ničem nevyovídá.

Doporučený způsob použití:

¹Při uplatnění transkripčních zásad formulovaných v DAÑHELKA, J. „Směrnice pro vydávání starších českých textů“.

1. pro vybraný charakteristický text najdeme v první části pomůcky shodu
2. v příslušném oddílu druhé části (s. *55) ověříme shodu s danou textovou rodinou i pro ostatní charakteristické texty

Tip: v elektronické verzi práce jsou obě části provázány hypertextovými odkazy.

III.1 Podle textu

úvodní verš	*46	Žalm 95	*54	Žalm 126	*50
Žalm 2	*52	Žalm 97	*54	Žalm 127	*51
Žalm 4	*55	Žalm 109	*47	Žalm 129	*51
Žalm 18	*52	Žalm 110	*47	Žalm 131	*51
Žalm 44	*53	Žalm 111	*48	Žalm 133	*55
Žalm 47	*53	Žalm 112	*49	Žalm 137	*51
Žalm 71	*53	Žalm 113	*49	Žalm 138	*51
Žalm 84	*53	Žalm 115	*49	Žalm 147	*51
Žalm 88	*54	Žalm 116	*50	Magnificat	*52
Žalm 90	*55	Žalm 121	*50	Nunc dimittis	*55
Žalm 94	*54	Žalm 125	*50		

Nešpory

úvodní verš

Bože, k ochraně mé přispěj! Hospodine, pomoci mi prospěš! *Stříž*
 Bože, ku mé ochraně přispěj! Hospodine, pomoci mně prospěš! *Český kancionál*
 Bože ku pomoci mé pohleď. Pane Bože všemohoucí / rač přispěti ku pomoci /
 srdce i ústa zpravit / bychom tě mohli chváliti. *Šteyer 1*
 Bože, ku pomoci mé vzezři! Hospodine k spomožení mému prospěš *Tulek*
 Bože ku pomoci mé vzezři. Hospodine! ku pomoci mé prospěš.
Pohořelý; Cesta k věčné spáse; Brno 1946
 Bože, ku pomoci mé vzezři: Hospodine, ku pomoci mi prospěš. *Úplný kancionál*
 Bože, ku pomoci mé vzezři. Hospodine, prospěš k pomoci mé. *Svatojanský kancionál*
 Bože ku pomoci mé vzezři. Hospodine prospěš mně k pomoci. *Pospíšil*
 Bože, ku pomoci mé vzezři. Hospodine, prospěš mně pomoci. *Bradáč 1853*
 Bože ku pomoci mé vzezři! Pane Bože všemohoucí * rač přispět ku pomoci. Srdce
 i usta zpravit * bychom Tě mohli chváliti. *Fryčaj*
 Bože ku pomoci mé vzezři! Pane k spomahání mému prospěš. *Spurný*
 Bože ku pomoci mé vzezři! Pane k spomožení mému prospěš!
Bezloja; Lažnowsky; Poimon
 Bože, ku pomoci mé vzezři. Pane, ku pomoci mé prospěš.
Kompletář OP 1933; Přibil
 Bože, ku pomoci mé vzezři. Pane, ku spomožení mému prospěš. *Grydil*
 Bože, ku pomoci mé vzezři. Pane, pomáhat mi prospěš! *Valašské Meziříčí 1943*
 Bože, ku pomoci mé vzhleďni! Pane, na pomoc mi přispěj!
Emauzy; Nej. Srdce 1929
 Bože, ku pomoci mi přispěj. Pane, pomáhat mi prospěš. *Bárta*

Bože, na pomoc mou pomni. Pane, pomáhat mi pospěš. *Boží cesta*
Bože, pamatuj na mne svou pomocí! Pane, o tvou pomoc snažně prosím. *Kompletář*
OP 1968

Bože shledni ku pomoci mojí! Slabotě mé přispěj silou Svojí! *Májová 1858*

Bože, spěj mi ku pomoci. Pane, k záchraně mé pospěš. *Fuchs*

O Bože! ku pomoci mé vzezři! Hospodine! ku pomoci mně pospěš, *Landfras*

Žalm 109

Hospodin ku Pánu mému ráčil říci: * Sed' po mé pravici. *Bradáč 1853*

Hospodin sám pravil mému Pánu: * Na pravici mé sed' v rajsském stánu! *Májová 1858*

Pravil Bůh Otec ke Kristu Pánu: * Zasedej po mé pravici! *Český kancionál*

Pravil Pán Pánu mému: Zasedni na pravici mé, * dokud nepoložím tobě k nohám tvé nepřátele! *Bárta*

Promluvil Pán Bůh sám ku Pánu mému * Syn můj si ty / sedniž na pravici mou. *Šteyer 2*

Řekl Hospodin ku Pánu mému: * Sed' na mé pravici. *Pospíšil*

Řekl Hospodin ku Pánu mému: * Sed' na pravici mé.

Svatojanský kancionál; Cesta k věčné spáse; Grydil

Řekl Hospodin mému Pánu: * Zasedej po mé pravici,

Bible česká; Boží cesta; Fuchs

Řekl Hospodin Pánu mému: * Zasedej po pravici mé. *Nej. Srdce 1929*

Řekl Hospodin Pánu mému: * Zasedni po mé pravici. *Emauzy*

Řekl Hospodin Pánu mému: – sediž na pravici mé; *Rohlíček-Sievers 1862*

Řekl Hospodin Pánu mému, sed' na pravici mé – dokavadž nepodložím nepřátele tvých za podnože noh tvých. *Landfras*

Řekl Hospodin Pánu mému: Zasedni po pravici mé, * dokavad ti nepoložím nepřátele tvé za podnož k nohám. *Stříž*

Řekl Pán Bůh sám ku Pánu mému! * Syn můj jsi Ty sedniž na pravici k Otci svému. *Fryčaj*

Řekl Pán ku Pánu mému / Bůh Otec sám k Synu svému *Šteyer 1*

Řekl Pán Pánu mému, * sed' na pravici mé. *Spurný*

Slávou divnou Pán poctiv Pána mého, řekl mu: Posad' se na mé pravici, až uvrhnu z nepřátele mých každého za podnože Tvých noh pod stolici. *Pohořelý*

Žalm 110

Duše má pěj chválu Pánu svému * V schůzce zbožných i v veřejném sněmu. *Bradáč 1853*

Chci tě slaviti, Pane, z celého srdce ve sboru spravedlivých, jakož i v obci. *Fuchs*

Chci tě slaviti, Pane, z celého srdce * ve sboru spravedlivých. *Boží cesta*

Chci tě slaviti, Pane, z celého srdce * ve sboru spravedlivých, jakož i v obci. *Bible česká*

Chci tě slaviti, Pane, z celého srdce svého * ve sboru spravedlivých, jakož i v obci. *Český kancionál; Emauzy; Nej. Srdce 1929*

Chváliti tě budu Pane / to se celým srdcem stane *Šteyer 1*

Chválu vzdávati budu tobě, Hospodine, z celého srdce svého – v radě a v shromáždění spravedlivých. *Landfras*

Chválu vzdávati budu Tobě Hospodine z celého srdce svého; v radě spravedlivých i ve shromáždění. *Spurný*

Oslavím Pána z celého srdce, * v shromáždění, v obci spravedlivých. *Bárta*
Oslavovati budu Tebe, Hospodine, z celého srdce svého: * v radě spravedlivých i
v shromáždění.

Svatojanský kancionál; Cesta k věčné spáse; Pospíšil

Oslavovati budu tebe Hospodine z celého srdce svého: – ve sboru spravedlivých i
ve shromáždění. *Rohlíček-Sievers 1862*

Oslavovati budu Tebe, Hospodine, z celého svého srdce: * v radě spravedlivých i
ve shromáždění. *Grydíl*

Slavit budu Hospodina z celého srdce * ve shromáždění spravedlivých i v obci.
Stříž

Slaviti budu Pána, jenž jest má silná ochrana, zvláště v spolku lidu pobožného, chciť
jeho chvály zpívati, všechněm o nich zvěstovati ochotně z srdce upřímného.
Pohořelý

Vyznávati se budu tobě Pane * toť se z celého srdce mého stane. *Šteyer 2*

Zvěstovati budu skutky tvé Pane, * což se z celého srdce mého stane. *Fryčaj*

Žalm 111

Blahoslavený člověk, který se bojí Hospodina * v příkázáních Jeho chtivý bude
velmi. *Spurný*

Blahoslavený člověk ten / kterýžto se na každý den / bojí Pána Boha svého / plní
příkázání jeho. *Šteyer 1*

Blahoslavený muž Bohabojící * příkázání jeho pilně šetřící. *Šteyer 2*

Blahoslavený muž jenž se Boha bojí, * a v ostříhání příkázání jeho pevně stojí.
Fryčaj

Blahoslavený muž, který se bojí Hospodina * velikou libost maje v jeho příkázá-
ních. *Praha 1897*

Blahoslavený muž, který se bojí Hospodina: * v příkázáních jeho libovati si bude
velmi. *Grydíl*

Blahoslavený muž, který se bojí Hospodina, – v příkázáních jeho libovati sobě
bude velmi. *Rohlíček-Sievers 1862*

Blahoslavený muž, kterýž se bojí Hospodina, * velikou libost má v jeho příkázá-
ních. *Svatojanský kancionál*

Blahoslavený muž, kterýž se bojí Hospodina: * v příkázáních jeho chtivý bude
velmi.

Cesta k věčné spáse; Pospíšil

Blahoslavený muž, kterýž se bojí Hospodina – a libost má na příkázání jeho. *Lan-
dfras*

Blaze tomu, kdo bojí se Hospodina, * a v jeho příkázáních velikou zálibu má.

Bible česká; Emauzy; Nej. Srdce 1929

Blaze tomu, kdo se bojí Hospodina, a v příkázáních jeho velkou má zálibu. *Fuchs*

Blaze tomu, kdo se Hospodina bojí * a v jeho příkázáních velikou zálibu má. *Boží
cesta*

Blažen je muž, jenž se bojí Hospodina * a velice se těší z příkazů jeho. *Stříž*

Blažen, kdož se Hospodina bojí, * A v zákonech Jeho věrně stojí. *Bradáč 1853*

Jest blažen muž, jenž Boha se bojí, * který má zálibu na příkázáních jeho. *Bárta*

Přešťastný jest každý ten člověk, jenž v bázní Boží trávě svůj věk, v řečích jeho
má své kochání; tohoť se v světě zmocní símě, neb pobožných rodina zřejmě

dochází Páně požehnání. *Pohořelý*

Žalm 112

Chvalte Hospodina služebníci, * Chvalte jméno Páně milovníci. *Bradáč 1853*

Chvalte, sluhové, Hospodina, * chvalte jméno Hospodinovo.

Bible česká; Boží cesta

Chvalte, sluhové Páně, * chvalte jméno Páně! *Stříž*

Chvalte, služebníci, Hospodina, * chvalte jeho jméno. *Český kancionál*

Chvalte, služebníci, Hospodina: * chvalte jméno Hospodinovo.

Svatojanský kancionál; Cesta k věčné spáse; Emauzy; Pospíšil; Spurný; Fuchs

Chvalte služebníci Hospodina: – chvalte jméno Páně. *Rohlíček-Sievers 1862*

Chvalte služebníci Pána svého, * Boží milovníci zvelebujte Jméno jeho. *Fryčaj*

Chvalte služebníci všickni / Pána Boha svého vždycky / jméno Páně vychvalujte / a čest jemu prokazujte. *Šteyer 1*

Oslavujte, sluhové Páně, * oslavujte jméno Páně! *Bárta*

Pochvalte služebnícý Pána svého * chvalte s veselím slavné jméno jeho. *Šteyer 2*

Služebníci Pána oslavujte, * Hospodina hlasně zvelebujte. *Májová 1858*

Věrní Páně služebníci, před ním stále i stojící, chvalte a slavte Páně jméno, řkouc:

Jméno Páně buď vždycky slavné i po všechny věky ode všech od nás velebeno.

Pohořelý

Žalm 113

Když Israel vyšel z vlasti Egyptčanů, * Jakobův rod vzmišen byl od pohanů. *Bradáč 1853*

Když Izrael odtáhl z Egypta, * dům Jakobův z cizího lidu, *Bárta*

Když Izrael z Egyptské vyšel země, * Jakobův rod z národa cizákův. *Boží cesta*

Když jest vycházel Izrael z Egyptu * dům Jakobův z přeukrutného lidu. *Šteyer 2*

Když lid Boží Izrahelský / vycházel z země Egyptský / a dům Jáкова svatého / z lidu velmi ukrutného. *Šteyer 1*

Když vycházel Israel z Egypta, * a dům Jakobův z narodu cizího,

Cesta k věčné spáse; Pospíšil; Grydil; Rohlíček-Sievers 1862

Když vycházel Israel z Egypta; * dům Jakobův z národu cizího. *Spurný*

Když vycházel Israel z Egypta: * z národu cizího dům Jakobův. *Svatojanský kancionál*

Když vycházel Izrael ze zajetí Egyptského, * rodina Jakobova z krajiny pohanstva divokého. *Fryčaj*

Když vyšel Israel z Egyptské země, * Jakobův rod z národa cizáků, *Bible česká*

Když vyšel Izrael z Egypta, Jakobův rod z národa cizinců, *Fuchs*

Když z Egypta vycházel Izrael, Jakobův dům když se pryč bráti měl, z národu pohanského, Judu sobě tehdáž hned Bůh vybral; o Izraele panský se ujal pro slávu jména svého. *Pohořelý*

Žalm 115

Důvěru měl jsem, i když jsem říkal: * Jsem ubohý převelice. *Bárta*

Důvěru v Boha mám a proto mluvím, * ačkoli jsem tuze sklíčen.

Bible česká; Nej. Srdce 1929

Uvěřil jsem, pročez mluvil jsem: * já pak snižen jsem byl velmi.

Cesta k věčné spáse; Pospíšil; Rohlíček-Sievers 1862

Uvěřil jsem protož i mluvil jsem: * já pak znížen jsem byl velmi. *Svatojanský kancionál*

V Boha důvěru mám a proto mluvím, * ačkoliv jsem velmi sklíčen. *Český kancionál*
Věřil jsem, že stojím v Boží ruce, * An jsem sevřen úpěl v těžké muce. *Bradáč 1853*
Žalm 116

Chvalte Hospodina, všickni národové: * chvalte Ho všickni lidé.

Svatojanský kancionál; Pospíšil; Rohlíček-Sievers 1862

Chvalte Hospodina všickni národové, * hlásejte ho všickni kmenové, *Stříž*

Chvalte Hospodina všickni národové: * chvalte ho všickni lidé. *Cesta k věčné spáse*

Chvalte Hospodina všickni národové, * Chvalte, slavte Boha všickni jazykové. *Bradáč 1853*

Chvalte Hospodina všickni pohané * chvalte ho, všickni národové. *Boží cesta*

Chvalte Hospodina, všickni pohané, * vychvalujte ho všickni národové, *Bible česká*

Chvaltež Pána všickni národové, * zvelebujte Jej všickni zemští stavové. *Fryčaj*

Národové všickni oslavujte Pána, * vzdejte mu chválu veškery kmeny; *Bárta*

Žalm 121

Jásal jsem, když říkali mi: * Půjdeme do domu Páně. *Bárta*

Plesal jsem, když se mi řeklo: * Jdeme k sídlu Páně. *Český kancionál*

Plesal jsem proto, že mi bylo řečeno: * Do domu Hospodinova jdeme. *Bible česká*

Plesal jsem, že bylo mně řečeno: * Jdeme do domu Hospodinova. *Boží cesta*

Veselil jsem se z toho, když mi jest povědino: * Do domu Hospodinova půjdem.

Pospíšil

Veselil jsem se z toho, když mi jest povědino: * Do domu Hospodinova půjdeme.

Cesta k věčné spáse

Veselím se, když mi praveno bývá: – pojďme do domu Hospodinova! *Rohlíček-*

Sievers 1862

Veselím se z toho, a duch jásá, * když se cesta do chrámu nám hlásá. *Májová 1858*

Veselím se z toho, když se mi říká: * Půjdem do domu Hospodinova. *Svatojanský*

kancionál

Veselímť se z toho, že mi říkáno bývá: * Podmež do domu Hospodinova. *Fryčaj*

Zplesal jsem, když rozlehly se hlasy: Navraťme se k domu Boha spásy. *Bradáč 1853*

Žalm 125

Když navrátil Hospodin zajetí Siona, * učiněni jsme jako potěšení. *Cesta k věčné*

spáse

Žalm 126

Hospodin-li domu nebuduje, * nadarmo pracují, kdož ho staví. *Český kancionál*

Jestli Hospodin sám krásných stavení nezdělává, * nadarmoť jest práce těch, ježto

Bůh v tom řídit přestává. *Fryčaj*

Kde Bůh stavitelem domu není, * Marné stavitelů lopocení. *Bradáč 1853*

Nebude-li Hospodin stavěti domu: * nadarmo pracují, kdož stavějí jej. *Svatojanský*

kancionál

Nebude-li Hospodin stavěti domu, * nadarmo-li pracují, kteří stavějí jej. *Cesta k věčné*

spáse

Nebude-li Hospodin stavěti domu: * nadarmo pracují, kteříž stavějí jej. *Pospíšil*

Nebudeli Hospodin stavěti domu: – nadarmo pracují, jižto jej staví. *Rohlíček-Sievers*

1862

Nebuduje-li dům Hospodin, stavitel se namáhá marně. *Bárta*
Nestaví-li Hospodin domu, * marně se lopotí, kteří jej stavějí.

Bible česká; Boží cesta

Nestaví-li Hospodin sám domy, * neostanou lidé bez pohromy. *Májová 1858*

Žalm 127

Blahoslaveni všickni, kteří se bojí Hospodina: * a kteříž chodí po cestách jeho. *Svatojanský kancionál*

Blahoslavení všickni, kteříž se bojí Hospodina, * a kteříž chodí po cestách jeho.

Cesta k věčné spáse; Pospíšil

Blaze jest každému, kdo se bojí Pána, * kdo chodí po jeho cestách. *Bible česká*

Blaze každému, kdo se bojí Pána, * kdo chodí po jeho cestách. *Český kancionál*

Blažen jsi každý, kdo Boha se bojíš, * kdo kráčíš jeho cestami! *Bárta*

Žalm 129

Pane, z prohlubin k tobě volám, * Pane, slyš můj hlas! *Bárta*

Z hlubin volám k tobě, Hospodine, * Pane, vyslyš hlas můj!

Bible česká; Emauzy; Nej. Srdce 1929

Z hlubokosti srdce, Hospodine, * Vroucí prosba má se k Tobě vine. *Bradáč 1853*

Z hlubokosti volal jsem k tobě, Hospodine: * Hospodine, vyslyš hlas můj.

Svatojanský kancionál; Cesta k věčné spáse; Pospíšil; Grydil

Z hlubokosti volám k Tobě Hospodine * Hospodine, vyslyš hlas můj. *Praha 1897*

Žalm 131

Hospodine, buď pamětliv Davida * a jeho veškeré nábožnosti: *Bible česká*

Pamatuj, Hospodine, na Davida: * a na jeho tichost všelikou. *Svatojanský kancionál*

Pamatuj, Hospodine, na Davida, * a na všelikou tichost jeho.

Cesta k věčné spáse; Pospíšil

Pamatuj, Hospodine, na Davida, * a na všelikou tichost jeho. *Grydil*

Pane, vzpomeň na milost Davidovi, * na veškeru o něj pečlivost: *Bárta*

Pomni, Hospodine, jakou snahou * David hořel slavnou za přísahou. *Bradáč 1853*

Žalm 137

Děkuji tobě, Hospodine, z celého srdce, * neboť jsi vyslyšel slova mých úst; *Stříž*
Oslavovati tě budu celým srdcem Hospodine: * neb's uslyšel slova ust mých. *Pospíšil*

Oslavovati Tě budu, Hospodine, celým srdcem svým: * nebs uslyšel slova úst mých. *Cesta k věčné spáse*

Žalm 138

Hospodine, zkusil jsi mne, a seznal jsi mne: * Ty jsi seznal sednutí mé, i povstání mé. *Cesta k věčné spáse*

Žalm 147

Chval, Jerusaleme, Hospodina: * chval Boha svého, Sione. *Cesta k věčné spáse*

Chval Jerusaleme Hospodina: * chval Sione Boha svého,

Svatojanský kancionál; Pospíšil

Chval, Jerusaleme, Hospodina, * chval svého Boha, Sione,

Bible česká; Boží cesta

Chval, Jerusaleme, Hospodina, * oslavuj, Sione, Boha svého. *Český kancionál*

Chval Jerusaleme Hospodina – chval Boha svého Sione! *Rohlíček-Sievers 1862*

Jerusaleme, chval Hospodina, * rozlíhej se chvála miloplynná. *Májová 1858*
Jeruzalemští obývatelé chvaltež Pána, * v chrámu na hoře Sion ať díka jemu stále
jest vzdávána. *Fryčaj*

Nuž, oslavuj Pána, Jerusaleme, * a horo Sione, chval svého Boha. *Bárta*
Pěj, Jerusaléme, Pánu chválu, * Pěj, Syone, Bohu svému slávu. *Bradáč 1853*

Magnificat

Moje duše velebí * Hospodina na nebi. *Májová 1858*

Srdečně chválí duše má * Hospodina svého. *Fryčaj var.*

Srdečně chválí duše má * Hospodina svého Pána.

Fryčaj; Pohořelý

Velebí * duše má Hospodina.

*Cesta k věčné spáse; Bible česká; Emauzy; Bárta; Pospíšil; Nej. Srdce 1929; Spurný;
Grydil; Rohlíček-Sievers 1862*

Velebí duše má Hospodina * a duch můj plesá v Bohu, Spasiteli mém, *Stříž*

Velebí duše má Hospodina * a duch můj zaplesal v Bohu Spasiteli mém.

Boží cesta; Fuchs

Velebí duše má Hospodina * a v Bohu, Spasiteli duch můj plesá. *Český kancionál*

Velebí duše má Hospodina: * a zplesal duch můj v Bohu, svém Spasiteli. *Svatojan-
ský kancionál*

Velebí duše má Hospodina – a zplesal duch můj v Bohu, Spasiteli mém. *Landfras*

Velebí duše má Pána vším srdcem * splesal Duch můj v Bohu Spasiteli mém. *Šteyer*
2

Velebí má duše vroucně Hospodina, * Duch můj plesá, k spásky původu se vina.
Bradáč 1853

Velice chválí Duše má / Spasitele mého Boha *Šteyer 1*

Vánoční matutinum

Žalm 2

Proč se bouřili národové a lidé daremné věci přemejšlovali? *Přibil*

Proč se bouřili národové: a lidé přemýšleli věci marné? *Tulek*

Proč se bouří národy, | marné kují plány? *Valašské Meziříčí 1943*

Proč se bouří národové a kmeny kují marné plány? *Bible česká*

Proč se národové bouří: * a lidé proč marné věci přemýšlejí? *Svatojanský kancionál*

Proč se shlukují pohané * a národové kují ničemnost? *Bárta*

Proč se zbouřili národové, * (proč) smyslili marné věci?

Lažnowsky; Poimon

Proč se zbouřili národové, * a lidé proč smyslili marné věci?

Cesta k věčné spáse; Brno 1946; Grydil

Žalm 18

Nebe hlásá slávu Boží, | obloha pak díla jeho. *Valašské Meziříčí 1943*

Nebesa vypravují o Boží slávě * a obloha hlásá rukou jeho díla. *Bárta*

Nebesa vypravují slávu Boží * a dílo rukou jeho zvěstuje obloha.

Cesta k věčné spáse; Brno 1946; Lažnowsky; Grydil; Poimon; Tulek

Nebesa vypravují slávu Boží: * a obloha zvěstuje dílo rukou Jeho. *Svatojanský kan-
cionál*

Nebesa vypravují slávu Boží a díla rukou jeho hlásá obloha. *Bible česká*

Nebesa vypravují slávu Boží, a díla rukou jeho zvěstuje obloha. *Přibil*

Žalm 44

Buď nám, Mesiáši, králem po vše věky! | Pravdě svojí nauč nás, | plamen křivdy
bídne zhas. *Valašské Meziříčí 1943*

Srdce mé přetéká něžnými slovy; báseň pronáším svému králi. * Jazyk můj – zruč-
ného písaře rydlo. *Bárta*

Srdce mi kypí vzácnými city – báseň svou věnuji králi – jazyk můj rychlopiscovým
perem jest. *Bible česká*

Vyneslo srdce mé slovo dobré: * vypravuji já díla svá (o) králi.
Cesta k věčné spáse; Brno 1946

Vyneslo srdce mé slovo dobré: * vypravuji já díla svá (ó) králi.
Lažnowsky; Poimon

Vyneslo srdce mé slovo dobré: * vypravuji já díla svá o králi. *Grydil*

Vyneslo srdce mé slovo dobré: * vypravuji já písňe své o králi. *Svatojanský kancionál*

Vyneslo srdce mé slovo dobré: jáť vypravuji díla svá králi. *Tulek*

Vyneslo srdce mé slovo dobré, vypravuji já díla má králi. *Přibil*

Žalm 47

Hospodin je veliký, hoden vznešené chvály * ve městě našeho Boha. *Bárta*

Jest Hospodin náš plný veleby, | a tvorstvo všechno vzdává mu chvály. *Valašské
Meziříčí 1943*

Veliký Hospodin a příliš chvalitebný v městě Boha našeho, na hoře svaté jeho.
Přibil

Veliký jest Hospodin a velmi hoden chvály v městě našeho Boha, na svaté hoře
jeho, kde má své základy Sion *Bible česká*

Veliký jest Hospodin a velmi chvály hodný: * v městě Boha našeho na hoře svaté
Jeho.

Svatojanský kancionál; Cesta k věčné spáse; Lažnowsky; Grydil; Poimon

Žalm 71

Bože, králi postup své právo * a soud svůj synu královu, *Bárta*

Bože, náš, | spravedlivý, | milost dej, | pomáhej, *Valašské Meziříčí 1943*

Bože, soud svůj králi dej: * a spravedlnost svou synu královu.

Svatojanský kancionál; Lažnowsky; Poimon; Přibil

Bože, soud svůj králi dej, * a spravedlnost svou synu královu. *Grydil*

Bože, soud Tvůj králi dej: * a spravedlnost svou synu královu. *Cesta k věčné spáse*

Dej, Bože, králi svou spravedlnost, a své právo královu synu, *Bible česká*

Žalm 84

Hospodine, Bože náš, | ty náš Otče pravý, | zemi své jsi požehnal, | že je plna
slávy. *Valašské Meziříčí 1943*

Milost svou, Pane, skytl jsi zemi, * v dobro jsi změnil Jakobův úděl. *Bárta*

Požehnal jsi, Hospodine, své zemi: * odvrátil jsi zajetí Jakobovo. *Svatojanský kanci-
onál*

Požehnal jsi, Hospodine, své zemi, obrátil jsi osudy Jakobovy; *Bible česká*

Požehnal jsi Hospodine! země své, odvrátil jsi zajetí Jakobovo. *Přibil*

Požehnal jsi, Hospodine, zemi své: * odvrátil jsi zajetí Jakobovo.

Cesta k věčné spáse; Lažnowsky; Grydil; Poimon

Žalm 88

Bože, chci zpívati o lásce tvé stále, * rty věrnost tvou hlásati chci od rodu do rodu.

Bárta

Milosrdenství Hospodinova na věky zpívati budu. *Přibil*

Milost Boží opěvujeme s radostí | a z Boží se veselme dnes věrnosti. *Valašské Meziříčí 1943*

O milosrdenstvích Hospodinových: * na věky zpívati budu.

Svatojanský kancionál; Cesta k věčné spáse; Lažnowsky; Grydil; Poimon

O milostech Páně věčně chci zpívat, od rodu do rodu věrnost tvou rty svými hlásat.

Bible česká

Žalm 94

Pojďme, chvalme s radostí Pána, s jásotem slavme Boha, svou spásu: *Bible česká*

Pojďme, veselme se Hospodinu, plesejme Bohu Spasiteli svému; předstupme tvář jeho s chválením a s žalmy plesejme jemu. *Lažnowsky*

Pojďmež a radujme se v Pánu, prozpěvujmež Bohu Spasiteli svému. Předstupmež blíže před Jeho tvář, vyznavajíce vinu svou. *Tulek*

Pojďte, plesejme Pánu, chválu vzdejme Skále své spásy: s oslavou vstupme před jeho tvář a písněmi chválu mu vzdejme! *Bárta*

Pojďte, veselme se Hospodinu: * plesejme Bohu, Spasiteli našemu. *Svatojanský kancionál*

Pojďte, veselme se Hospodinu, plesejme Bohu, Spasiteli našemu: předstupme před tvář jeho s chválením, a s žalmy plesejme jemu.

Cesta k věčné spáse; Grydil

Pojďte, veselme se Hospodinu, plesejme Bohu Spasiteli svému; předstupme před tvář jeho s chválením, a s žalmy plesejme jemu. *Poimon*

Žalm 95

Zazpívejte Pánu novou píseň, * zazpívej Pánu kdekterá země. *Bárta*

Zpívejte Hospodinu píseň novou: * zpívejte Hospodinu po celé zemi. *Grydil*

Zpívejte Hospodinu píseň novou: * zpívejte Hospodinu všecka země.

Svatojanský kancionál; Cesta k věčné spáse; Lažnowsky; Poimon

Zpívejte Hospodinu píseň novou, zpívejte Hospodinu, všecky země! *Bible česká*

Zpívejte Pánu píseň novou, zpívejte Pánu všecka země. *Přibil*

Zpívejte s plesáním Hospodinu, | vzdejte čest v pokoře jeho Synu. *Valašské Meziříčí 1943*

Žalm 97

Ať Bohu všecko zaplesá, | Hospodinu, | v trest člověk že již neklesá | pro svou vinu. *Valašské Meziříčí 1943*

Zazpívejte Pánu novou píseň, * vždyť provedl díla podivuhodná! *Bárta*

Zpívejte Hospodinu píseň novou: * neboť divné věci učinil. *Grydil*

Zpívejte Hospodinu píseň novou: * nebť jest divné věci učinil.

Cesta k věčné spáse; Lažnowsky; Poimon

Zpívejte Hospodinu píseň novou: * nebť jest učinil divné věci. *Svatojanský kancionál*

Zpívejte Hospodinu píseň novou, neboť zázračné věci učinil. *Bible česká*

Zpívejte Pánu píseň novou, neb jest divné věci učinil. *Přibil*

Kompletář

Žalm 4

Bože, zastánce mého práva, vyslechni mne, když volám, tys mě podpíral v soužení, * smiluj se nade mnou a splň mi prosbu! *Kompletář OP 1968*

Když jsem volal, vyslyšel mne Bůh, jenž chrání moje právo, * v soužení jsi uvolnil mi.

Kompletář OP 1933; Fuchs

Když jsem vzýval, vyslyšel mne Bůh spravedlnosti mé, * v soužení způsobils mi prostranství. *Cesta k věčné spáse*

Když volám, vyslyš mne, Bože mé spásy, jenž jsi za tísně byl mou oporou! * Slituj se nade mnou, prosbu mou slyš! *Bárta*

Když volám, vyslyš mne Bože spravedlnosti mé: (ty, který) jsi na zármutku rozveselil srdce mé. *Poimon*

Žalm 90

Kdo dlíš pod stráží Nejvyššího, * kdo přebýváš pod Všemocného záštitou, *Bárta*
Kdo obývá v pomoci Nejvyššího, * v ochraně Boha nebeského přebývati bude.

Cesta k věčné spáse

Kdo žiješ pod ochranou Nejvyššího, * kdo jsi ve stínu Všemohoucího, *Kompletář OP 1968*

Kdož obývá v pomoci Nejvyššího: v ochraně Boha nebeského přebývati bude. *Poimon*

Pod záštitou Nejvyššího přebývá, * ve stínu Boha nebes odpočívá,

Kompletář OP 1933; Fuchs

Žalm 133

Aj, nyní dobrořečte Hospodinu všickni služebníci Hospodinovi. *Cesta k věčné spáse*

Aj nyní dobrořečte Hospodinu: všickni služebníci Páně, *Poimon*

Nuže, dobrořečte Pánu, * všichni služebníci Pána, *Kompletář OP 1968*

Nuže, Pána oslavujte, * všichni služebníci Páně, *Bárta*

Nuže, teď oslavujte Hospodina, * všichni služebníci Páně,

Kompletář OP 1933; Fuchs

Nunc dimittis

Nyní propouštíš, Pane, služebníka svého * podle slova svého v pokoji; *Bárta*

Nyní propouštíš, Pane, svého služebníka * podle svého slova v pokoji: *Kompletář OP 1933*

Nyní propouštíš služebníka svého, Pane, * podle slova svého v pokoji.

Cesta k věčné spáse; Poimon

Nyní propuť, ó Pane, svého služebníka podle svého slova v pokoji: *Fuchs*

III.2 Podle pramene

Bárta	*56	Brno 1946	*58	Fryčaj var.	*60
Bezloja	*57	Cesta k věčné spáse	*58	Fuchs	*61
Bible česká	*57	Český kancionál	*59	Grydil	*61
Boží cesta	*57	Emauzy	*60	Kompletář OP 1933	*62
Bradáč 1853	*58	Fryčaj	*60	Kompletář OP 1968	*62

Landfras	*62	Pospíšil	*64	Svatojanský kancionál ..	*66
Lažnowsky	*62	Praha 1897	*65	Šteyer 1	*67
Májová 1858	*63	Přibil	*65	Šteyer 2	*67
Nej. Srdce 1929	*63	Rohlíček-Sievers 1862 ..	*65	Tulek	*67
Pohořelý	*63	Spurný	*65	Úplný kancionál	68
Poimon	*64	Stříž	*66	Valašské Meziříčí 1943 ..	68

Bárta

katalog: textová rodina I.2.13, s. *24

úvodní verš: Bože, ku pomoci mi přispěj. Pane, pomáhat mi pospěš.

Žalm 2: Proč se shlukují pohané * a národové kují ničemnost?

Žalm 4: Když volám, vyslyš mne, Bože mé spásy, jenž jsi za tísně byl mou oporou!
* Slituj se nade mnou, prosbu mou slyš!

Žalm 18: Nebesa vypravují o Boží slávě * a obloha hlásá rukou jeho díla.

Žalm 44: Srdce mé přetéká něžnými slovy; báseň pronáším svému králi. * Jazyk můj – zručného písaře rydlo.

Žalm 47: Hospodin je veliký, hoden vznešené chvály * ve městě našeho Boha.

Žalm 71: Bože, králi postup své právo * a soud svůj synu královu,

Žalm 84: Milost svou, Pane, skytl jsi zemi, * v dobro jsi změnil Jakobův úděl.

Žalm 88: Bože, chci zpívat i o lásce tvé stále, * rty věrnost tvou hlásati chci od rodu do rodu.

Žalm 90: Kdo dlíš pod stráží Nejvyššího, * kdo přebýváš pod Všemocného záští-tou,

Žalm 94: Pojďte, plesejme Pánu, chválu vzdejme Skále své spásy: s oslavou vstup-me před jeho tvář a písněmi chválu mu vzdejme!

Žalm 95: Zazpívejte Pánu novou píseň, * zazpívej Pánu kdekterá země.

Žalm 97: Zazpívejte Pánu novou píseň, * vždyť provedl díla podivuhodná!

Žalm 109: Pravil Pán Pánu mému: Zasedni na pravici mé, * dokud nepoložím tobě k nohám tvé nepřátele!

Žalm 110: Oslavím Pána z celého srdce, * v shromáždění, v obci spravedlivých.

Žalm 111: Jest blažen muž, jenž Boha se bojí, * který má zálibu na příkazech jeho.

Žalm 112: Oslavujte, sluhové Páně, * oslavujte jméno Páně!

Žalm 113: Když Izrael odtáhl z Egypta, * dům Jakobův z cizího lidu,

Žalm 115: Důvěru měl jsem, i když jsem říkal: * Jsem ubohý převelice.

Žalm 116: Národové všichni oslavujte Pána, * vzdejte mu chválu veškery kmemy;

Žalm 121: Jásal jsem, když říkali mi: * Půjdem do domu Páně.

Žalm 126: Nebuduje-li dům Hospodin, stavitel se namáhá marně.

Žalm 127: Blažen jsi každý, kdo Boha se bojíš, * kdo kráčíš jeho cestami!

Žalm 129: Pane, z prohlubin k tobě volám, * Pane, slyš můj hlas!

Žalm 131: Pane, vzpomeň na milost Davidovi, * na veškeru o něj pečlivost:

Žalm 133: Nuže, Pána oslavujte, * všichni služebníci Páně,

Žalm 147: Nuž, oslavuj Pána, Jerusaleme, * a horo Sione, chval svého Boha.

Magnificat: Velebí * duše má Hospodina;

Nunc dimittis: Nyní propouštíš, Pane, služebníka svého * podle slova svého v po-koji;

Bezloja

katalog: jedinečný pramen, č. [12], s. *6

ostatní texty viz Fryčaj, s. *60

úvodní verš: Bože ku pomoci mé vzezři! Pane k spomožení mému pospěš!

Bible česká

katalog: textová rodina I.2.9, s. *19

Žalm 2: Proč se bouří národové a kmeny kují marné plány?

Žalm 18: Nebesa vypravují slávu Boží a díla rukou jeho hlásá obloha.

Žalm 44: Srdce mi kypí vzácnými city – báseň svou věnuji králi – jazyk můj rychlo-
lopiscovým perem jest.

Žalm 47: Veliký jest Hospodin a velmi hoden chvály v městě našeho Boha, na svaté
hoře jeho, kde má své základy Sion

Žalm 71: Dej, Bože, králi svou spravedlnost, a své právo královu synu,

Žalm 84: Požehnal jsi, Hospodine, své zemi, obrátil jsi osudy Jakobovy;

Žalm 88: O milostech Páně věčně chci zpívat, od rodu do rodu věrnost tvou rty
svými hlásat.

Žalm 94: Pojďme, chvalme s radostí Pána, s jásotem slavme Boha, svou spásu:

Žalm 95: Zpívejte Hospodinu píseň novou, zpívejte Hospodinu, všechny země!

Žalm 97: Zpívejte Hospodinu píseň novou, neboť zázračné věci učinil.

Žalm 109: Řekl Hospodin mému Pánu: * Zasedej po mé pravici,

Žalm 110: Chci tě slavit, Pane, z celého srdce * ve sboru spravedlivých, jakož i
v obci.

Žalm 111: Blaze tomu, kdo bojí se Hospodina, * a v jeho příkazech velikou zálibu
má.

Žalm 112: Chvalte, sluhové, Hospodina, * chvalte jméno Hospodinovo.

Žalm 113: Když vyšel Israel z Egyptské země, * Jakobův rod z národa cizáků,

Žalm 115: Důvěru v Boha mám a proto mluvím, * ačkoli jsem tuze sklíčen.

Žalm 116: Chvalte Hospodina, všichni pohané, * vychvalujte ho všichni národové,

Žalm 121: Plesal jsem proto, že mi bylo řečeno: * Do domu Hospodinova jdeme.

Žalm 126: Nestaví-li Hospodin domu, * marně se lopotí, kteří jej stavějí.

Žalm 127: Blaze jest každému, kdo se bojí Pána, * kdo chodí po jeho cestách.

Žalm 129: Z hlubin volám k tobě, Hospodine, * Pane, vyslyš hlas můj!

Žalm 131: Hospodine, buď pamětliv Davida * a jeho veškeré nábožnosti:

Žalm 147: Chval, Jerusaleme, Hospodina, * chval svého Boha, Sione,

Magnificat: Velebí * duše má Hospodina

Boží cesta

katalog: textová rodina I.2.12, s. *24

úvodní verš: Bože, na pomoc mou pomni. Pane, pomáhat mi pospěš.

Žalm 109: Řekl Hospodin mému Pánu: * Zasedej po mé pravici.

Žalm 110: Chci tě slavit, Pane, z celého srdce * ve sboru spravedlivých.

Žalm 111: Blaze tomu, kdo se Hospodina bojí * a v jeho příkazech velikou zálibu
má.

Žalm 112: Chvalte, sluhové, Hospodina * chvalte jméno Hospodinovo.

Žalm 113: Když Izrael z Egyptské vyšel země, * Jakobův rod z národa cizákův.
Žalm 116: Chvalte Hospodina všichni pohané * chvalte ho, všichni národové.
Žalm 121: Plesal jsem, že bylo mně řečeno: * Jdeme do domu Hospodinova.
Žalm 126: Nestaví-li Hospodin domu, * marně se lopotí, kteří jej stavějí.
Žalm 147: Chval, Jerusaleme, Hospodina, * chval svého Boha, Sione!
Magnificat: Velebí duše má Hospodina * a duch můj zaplesal v Bohu Spasiteli mém.

Bradáč 1853

katalog: textová rodina I.2.3, s. *7

úvodní verš: Bože, ku pomoci mé vzezři. Hospodine, pospěš mně pomoci.
Žalm 109: Hospodin ku Pánu mému ráčil říci: * Sed' po mé pravici.
Žalm 110: Duše má pěj chválu Pánu svému * V schůzce zbožných i v veřejném sněmu.
Žalm 111: Blažen, kdož se Hospodina bojí, * A v zákonech Jeho věrně stojí.
Žalm 112: Chvalte Hospodina služebníci, * Chvalte jméno Páně milovníci.
Žalm 113: Když Israel vyšel z vlasti Egyptčanů, * Jakobův rod vzmiššen byl od pohanů.
Žalm 115: Věřil jsem, že stojím v Boží ruce, * An jsem sevřen úpěl v těžké muce.
Žalm 116: Chvalte Hospodina všichni národové, * Chvalte, slavte Boha všichni jazykové.
Žalm 121: Zplesal jsem, když rozlehly se hlasy: Navraťme se k domu Boha spásy.
Žalm 126: Kde Bůh stavitelem domu není, * Marné stavitelů lopocení.
Žalm 129: Z hlubokosti srdce, Hospodine, * Vroucí prosba má se k Tobě vine.
Žalm 131: Pomni, Hospodine, jakou snahou * David hořel slavnou za přísahou.
Žalm 147: Pěj, Jerusaleme, Pánu chválu, * Pěj, Syone, Bohu svému slávu.
Magnificat: Velebí má duše vroucně Hospodina, * Duch můj plesá, k spásy původu se vina.

Brno 1946

katalog: jedinečný pramen, č. [92], s. *31

úvodní verš: Bože, ku pomoci mé vzezři. Hospodine, ku pomoci mé pospěš.
Žalm 2: Proč se zbouřili národové, * a lidé proč smyslili marné věci?
Žalm 18: Nebesa vypravují slávu Boží * a dílo rukou jeho zvěstuje obloha.
Žalm 44: Vyneslo srdce mé slovo dobré: * vypravuji já díla svá (o) králi.

Cesta k věčné spáse

katalog: textová rodina I.2.7, s. *15

úvodní verš: Bože ku pomoci mé vzezři. Hospodine, ku pomoci mé pospěš.
Žalm 2: Proč se zbouřili národové, * a lidé proč smyslili marné věci?
Žalm 4: Když jsem vzýval, vyslyšel mne Bůh spravedlnosti mé, * v soužení způsobil mi prostranství.
Žalm 18: Nebesa vypravují slávu Boží * a dílo rukou jeho zvěstuje obloha.
Žalm 44: Vyneslo srdce mé slovo dobré: * vypravuji já díla svá (o) králi.

Žalm 47: Veliký jest Hospodin a velmi chvály hodný, * v městě Boha našeho, na hoře svaté jeho.

Žalm 71: Bože, soud Tvůj králi dej: * a spravedlnost svou synu královu.

Žalm 84: Požehnal jsi, Hospodine, zemi své: * odvrátil jsi zajetí Jakobovo.

Žalm 88: O milosrdenstvích Hospodinových * na věky zpívati budu.

Žalm 90: Kdo obývá v pomoci Nejvyššího, * v ochraně Boha nebeského přebývati bude.

Žalm 94: Pojdte, veselme se Hospodinu, plesejme Bohu, Spasiteli našemu: předstupme před tvář jeho s chválením, a s žalmy plesejme jemu.

Žalm 95: Zpívejte Hospodinu píseň novou: * zpívejte Hospodinu všeska země.

Žalm 97: Zpívejte Hospodinu píseň novou: * nebť jest divné věci učinil.

Žalm 109: Řekl Hospodin ku Pánu mému: * sed' na pravici mé.

Žalm 110: Oslavovati budu Tebe, Hospodine, z celého srdce svého: * v radě spravedlivých, i v shromáždění.

Žalm 111: Blahoslavený muž, kterýž se bojí Hospodina: * v příkázáních jeho chtivý bude velmi.

Žalm 112: Chvalte, služebníci, Hospodina: * chvalte jméno Hospodinovo.

Žalm 113: Když vycházel Israel z Egypta, * a dům Jakobův z narodu cizího,

Žalm 115: Uvěřil jsem, pročez mluvil jsem: * já pak snížen jsem byl velmi.

Žalm 116: Chvalte Hospodina všichni národové: * chvalte ho všichni lidé.

Žalm 121: Veselil jsem se z toho, když mi jest povědino: * Do domu Hospodinova půjdeme.

Žalm 125: Když navrátil Hospodin zajetí Siona, * učinění jsme jako potěšení.

Žalm 126: Nebude-li Hospodin stavěti domu, * nadarmo pracují, kteří stavějí jej.

Žalm 127: Blahoslavení všickni, kteříž se bojí Hospodina, * a kteříž chodí po cestách jeho.

Žalm 129: Z hlubokosti volal jsem k Tobě, Hospodine: * Hospodine, vyslyš hlas můj.

Žalm 131: Pamatuj, Hospodine, na Davida, * a na všelikou tichost jeho.

Žalm 133: Aj, nyní dobrořečte Hospodinu všickni služebníci Hospodinovi.

Žalm 137: Oslavovati Tě budu, Hospodine, celým srdcem svým: * nebs uslyšel slova úst mých.

Žalm 138: Hospodine, zkusil jsi mne, a seznal jsi mne: * Ty jsi seznal sednutí mé, i povstání mé.

Žalm 147: Chval, Jerusaleme, Hospodina: * chval Boha svého, Sione.

Magnificat: Velebí * duše má Hospodina.

Nunc dimittis: Nyní propouštíš služebníka svého, Pane, * podle slova svého v pokoji.

Český kancionál

katalog: textová rodina I.2.8, s. *17

úvodní verš: Bože, ku mé ochraně přispěj! Hospodine, pomoci mně pospěš!

Žalm 109: Pravit Bůh Otec ke Kristu Pánu: * Zasedej po mé pravici!

Žalm 110: Chci tě slavit, Pane, z celého srdce svého * ve sboru spravedlivých, jakož i v obci.

Žalm 112: Chvalte, služebníci, Hospodina, * chvalte jeho jméno.

Žalm 115: V Boha důvěru mám a proto mluvím, * ačkoliv jsem velmi sklíčen.

Žalm 121: Plesal jsem, když se mi řeklo: * Jdeme k sídlu Páně.

Žalm 126: Hospodin-li domu nebuduje, * nadarmo pracují, kdož ho staví.

Žalm 127: Blaze každému, kdo se bojí Pána, * kdo chodí po jeho cestách.

Žalm 147: Chval, Jerusaleme, Hospodina, * oslavuj, Sione, Boha svého.

Magnificat: Velebí duše má Hospodina * a v Bohu, Spasiteli duch můj plesá.

Emauzy

katalog: jedinečný pramen, č. [71], s. *22

úvodní verš: Bože, ku pomoci mé vzhledni! Pane, na pomoc mi přispěj!

Žalm 109: Řekl Hospodin Pánu mému: * Zasedni po mé pravici.

Žalm 110: Chci tě slavit, Pane, z celého srdce svého * ve sboru spravedlivých, jakož i v obci.

Žalm 111: Blaze tomu, kdo bojí se Hospodina, * a v jeho příkazech velikou zálibu má.

Žalm 112: Chvalte, služebníci, Hospodina, * chvalte jméno Hospodinovo.

Žalm 129: Z hlubin volám k tobě, Hospodine, * Pane, vyslyš hlas můj!

Magnificat: Velebí * duše má Hospodina.

Fryčaj

katalog: textová rodina I.2.2, s. *4

úvodní verš: Bože ku pomoci mé vzezři! Pane Bože všemohoucí * rač přispět ku pomoci. Srdce i usta zpravití * bychom Tě mohli chváliti.

Žalm 109: Řekl Pán Bůh sám ku Pánu mému! * Syn můj jsi Ty sedniž na pravici k Otci svému.

Žalm 110: Zvěstovati budu skutky tvé Pane, * což se z celého srdce mého stane.

Žalm 111: Blahoslavený muž jenž se Boha bojí, * a v ostříhání přikázání jeho pevně stojí.

Žalm 112: Chvalte služebníci Pána svého, * Boží milovníci zvelebujte Jméno jeho.

Žalm 113: Když vycházel Izrael ze zajetí Egyptského, * rodina Jakobova z krajiny pohanstva divokého.

Žalm 116: Chvaltež Pána všichni národové, * zvelebujte Jej všickni zemští stavové.

Žalm 121: Veselímť se z toho, že mi říkáno bývá: * Podměž do domu Hospodinova.

Žalm 126: Jestli Hospodin sám krásných stavení nezdělává, * nadarmoť jest práce těch, ježto Bůh v tom řídití přestává.

Žalm 147: Jeruzalemští obývatelé chvaltež Pána, * v chrámu na hoře Sion ať díka jemu stále jest vzdávána.

Magnificat: Srdečně chválí duše má * Hospodina svého Pána.

Fryčaj var.

Možná jde spíš o tiskařskou chybu než o autorskou úpravu.

katalog: jedinečný pramen, č. [6], s. *5

*ostatní texty viz Fryčaj, s. *60*

Magnificat: Srdečně chválí duše má * Hospodina svého.

Fuchs

katalog: jedinečný pramen, č. [90], s. *30

úvodní verš: Bože, spěj mi ku pomoci. Pane, k záchraně mé pospěš.

Žalm 4: Když jsem volal, vyslyšel mne Bůh, jenž chrání moje právo, v soužení jsi uvolnil mi.

Žalm 90: Pod záštitou Nejvyššího přebývá, ve stínu Boha nebes odpočívá,

Žalm 109: Řekl Hospodin mému Pánu: Zasedej po mé pravici,

Žalm 110: Chci tě slaviti, Pane, z celého srdce ve sboru spravedlivých, jakož i v obci.

Žalm 111: Blaze tomu, kdo se bojí Hospodina, a v přikázáních jeho velkou má zálibu.

Žalm 112: Chvalte, služebníci, Hospodina, chvalte jméno Hospodinovo.

Žalm 113: Když vyšel Izrael z Egypta, Jakobův rod z národa cizinců,

Žalm 133: Nuže, teď oslavujte Hospodina všichni služebníci Páně,

Magnificat: Velebí duše má Hospodina, a duch můj zaplesal v Bohu, Spasiteli mém,

Nunc dimittis: Nyní propusť, ó Pane, svého služebníka podle svého slova v pokoji:

Grydil

katalog: jedinečný pramen, č. [86], s. *28

úvodní verš: Bože, ku pomoci mé vzezři. Pane, ku spomožení mému pospěš.

Žalm 2: Proč se zbouřili národové: * a lidé proč smyslili marné věci?

Žalm 18: Nebesa vypravují slávu Boží, * a dílo rukou jeho zvěstuje oblaha.

Žalm 44: Vyneslo srdce mé slovo dobré: * vypravuji já díla svá o králi.

Žalm 47: Veliký jest Hospodin a velmi chvály hodný * v městě Boha našeho, na hoře svaté jeho.

Žalm 71: Bože, soud svůj králi dej, * a spravedlnost svou synu královu.

Žalm 84: Požehnal jsi, Hospodine, zemi své: * odvrátil jsi zajetí Jakobovo.

Žalm 88: O milosrdenstvích Hospodinových * na věky zpívati budu.

Žalm 94: Pojdte, veselme se Hospodinu, plesejme Bohu Spasiteli našemu: předstupme před tvář jeho s chválením a s žalmy plesejme jemu.

Žalm 95: Zpívejte Hospodinu píseň novou: * zpívejte Hospodinu po celé zemi.

Žalm 97: Zpívejte Hospodinu píseň novou: * neboť divné věci učinil.

Žalm 109: Řekl Hospodin ku Pánu mému: * sed' na pravici mé.

Žalm 110: Oslavovati budu Tebe, Hospodine, z celého svého srdce: * v radě spravedlivých i ve shromáždění.

Žalm 111: Blahoslavený muž, který se bojí Hospodina: * v přikázáních jeho libovati si bude velmi.

Žalm 113: Když vycházel Israel z Egypta, * a dům Jakobův z národu cizího:

Žalm 129: Z hlubokosti volal jsem k Tobě, Hospodine: * Hospodine, vyslyš hlas můj.

Žalm 131: Pamatuj, Hospodine, na Davida, * a na všelikou tichost' jeho.

Magnificat: Velebí * duše má Hospodina.

Kompletář OP 1933

katalog: jedinečný pramen, č. [73], s. *23

úvodní verš: Bože, ku pomoci mé vzezři. Pane, ku pomoci mé pospěš.

Žalm 4: Když jsem volal, vyslyšel mne Bůh, jenž chrání moje právo, * v soužení jsi uvolnil mi.

Žalm 90: Pod záštitou Nejvyššího přebývá, * ve stínu Boha nebes odpočívá,

Žalm 133: Nuže, teď oslavujte Hospodina, * všichni služebníci Páně,

Nunc dimittis: Nyní propouštíš, Pane, svého služebníka * podle svého slova v pokoji:

Kompletář OP 1968

katalog: jedinečný pramen, č. [74], s. *24

úvodní verš: Bože, pamatuj na mne svou pomocí! Pane, o tvou pomoc snažně prosím.

Žalm 4: Bože, zastánce mého práva, vyslechni mne, když volám, tys mě podpíral v soužení, * smiluj se nade mnou a splň mi prosbu!

Žalm 90: Kdo žiješ pod ochranou Nejvyššího, * kdo jsi ve stínu Všemohoucího,

Žalm 133: Nuže, dobrořečte Pánu, * všichni služebníci Pána,

Landfras

katalog: jedinečný pramen, č. [81], s. *27

úvodní verš: O Bože! ku pomoci mé vzezři! Hospodine! ku pomoci mně pospěš,

Žalm 109: Řekl Hospodin Pánu mému, sed' na pravici mé – dokavadž nepodložím nepřátel tvých za podnože noh tvých.

Žalm 110: Chválu vzdávati budu tobě, Hospodine, z celého srdce svého – v radě a v shromáždění spravedlivých.

Žalm 111: Blahoslavený muž, kterýž se bojí Hospodina – a libost má na přikázání jeho.

Magnificat: Velebí duše má Hospodina – a zplesal duch můj v Bohu, Spasiteli mém.

Lažnowsky

katalog: textová rodina I.2.4, s. *7

úvodní verš: Bože ku pomoci mé vzezři. Pane k spomožení mému pospěš.

Žalm 2: Proč se zbouřili národové, * (proč) smyslili marné věci?

Žalm 18: Nebesa vypravují slávu Boží, * a dílo rukou jeho zvěstuje obloha.

Žalm 44: Vyneslo srdce mé slovo dobré: * vypravuji já díla svá (ó) králi.

Žalm 47: Veliký jest Hospodin, a velmi chvály hodný * v městě Boha našeho, na hoře svaté jeho.

Žalm 71: Bože soud svůj králi dej: * a spravedlnost svou synu královu.

Žalm 84: Požehnal jsi Hospodine zemi své: * odvrátil jsi zajetí Jakobovo.

Žalm 88: O milosrdenstvích Hospodinových; * na věky zpívati budu.

Žalm 94: Pojdme, veselme se Hospodinu, plesejme Bohu Spasiteli svému; předstupme tvář jeho s chválením a s žalmy plesejme jemu.

Žalm 95: Zpívejte Hospodinu píseň novou: * zpívejte Hospodinu všeska země.

Žalm 97: Zpívejte Hospodinu píseň novou: * nebť jest divné věci učinil.

Májová 1858

katalog: jedinečný pramen, č. [83], s. *27

úvodní verš: Bože shledni ku pomoci mojí! Slabotě mé přispěj silou Svojí!

Žalm 109: Hospodin sám pravil mému Pánu: * Na pravici mé seď v rajském stánu!

Žalm 112: Služebníci Pána oslavujte, * Hospodina hlasně zvelebujte.

Žalm 121: Veselím se z toho, a duch jásá, * když se cesta do chrámu nám hlásá.

Žalm 126: Nestaví-li Hospodin sám domy, * neostanou lidé bez pohromy.

Žalm 147: Jerusaleme, chval Hospodina, * rozlíhej se chvála miloplynná.

Magnificat: Moje duše velebí * Hospodina na nebi.

Nej. Srdce 1929

katalog: jedinečný pramen, č. [89], s. *30

úvodní verš: Bože, ku pomoci mé vzhledni! Pane, na pomoc mi přispěj!

Žalm 109: Řekl Hospodin Pánu mému: * Zasedej po pravici mé.

Žalm 110: Chci tě slavit, Pane, z celého srdce svého; * ve sboru spravedlivých jakož i v obci.

Žalm 111: Blaze tomu, kdo bojí se Hospodina, * a v jeho příkazech velikou zálibu má.

Žalm 115: Důvěru v Boha mám a proto mluvím, * ačkoli jsem tuze sklíčen.

Žalm 129: Z hlubin volám k tobě, Hospodine; * Pane, vyslyš hlas můj.

Magnificat: Velebí * duše má Hospodina.

Pohořelý

katalog: jedinečný pramen, č. [80], s. *26

úvodní verš: Bože ku pomoci mé vzežti. Hospodine! ku pomoci mé pospěš.

Žalm 109: Slávou divnou Pán poctiv Pána mého, řekl mu: Posad se na mé pravici, až uvrhnu z nepřátel mých každého za podnože Tvých noh pod stolicí.

Žalm 110: Slaviti budu Pána, jenž jest má silná ochrana, zvlášt v spolku lidu pobožného, chciť jeho chvály zpívati, vsechněm o nich zvěstovati ochotně z srdce upřímného.

Žalm 111: Přesřastný jest každý ten člověk, jenž v bázni Boží trávě svůj věk, v řečích jeho má své kochání; tohoť se v světě zmocní símě, neb pobožných rodina zřejmě dochází Páně požehnání.

Žalm 112: Věrní Páně služebníci, před ním stále i stojící, chvalte a slavte Páně jméno, řkouc: Jméno Páně buď vždycky slavné i po vsecky věky ode všech od nás velebeno.

Žalm 113: Když z Egypta vycházel Izrael, Jakobův dům když se pryč bráti měl, z národu pohanského, Judu sobě tehďáž hned Bůh vybral; o Izraele panský se ujal pro slávu jména svého.

Magnificat: Srdečně chválí duše má Hospodina svého, Pána,

Poimon

Nešpory jako u Fryčaje; jedinečné jsou texty ke kompletáři a k vánočnímu matutinu.

katalog: jedinečný pramen, č. [8], s. *5

*ostatní texty viz Fryčaj, s. *60*

úvodní verš: Bože, ku pomoci mé vzezři, Pane, k spomožení mému pospěš.

Žalm 2: Proč se zbouřili národové, * (proč) smyslili marné věci?

Žalm 4: Když volám, vyslyš mne Bože spravedlnosti mé: (ty, který) jsi na zármutku rozveselil srdce mé.

Žalm 18: Nebesa vypravují slávu Boží, * a dílo rukou jeho zvěstuje obloha.

Žalm 44: Vyneslo srdce mé slovo dobré: * vypravuji já díla svá (ó) králi.

Žalm 47: Veliký jest Hospodin, a velmi chvály hodný * v městě Boha našeho, na hoře svatě jeho.

Žalm 71: Bože soud svůj králi dej: * a spravedlnost svou synu královu.

Žalm 84: Požehnal jsi Hospodine zemi své: * odvrátil jsi zajetí Jakobovo.

Žalm 88: O milosrdenstvích Hospodinových; * na věky zpívati budu.

Žalm 90: Kdož obývá v pomoci Nejvyššího: v ochraně Boha nebeského přebývati bude.

Žalm 94: Pojdte, veselme se Hospodinu, plesejme Bohu Spasiteli svému; předstupme před tvář jeho s chválením, a s žalmy plesejme jemu.

Žalm 95: Zpívejte Hospodinu píseň novou: * zpívejte Hospodinu všeska země.

Žalm 97: Zpívejte Hospodinu píseň novou: * nebť jest divné věci učinil.

Žalm 133: Aj nyní dobrořečte Hospodinu: všickni služebníci Páně,

Nunc dimittis: Nyní propouštíš služebníka svého Pane: podle slova svého v pokoji.

Pospíšil

katalog: jedinečný pramen, č. [82], s. *27

úvodní verš: Bože ku pomoci mé vzezři. Hospodine pospěš mně k pomoci.

Žalm 109: Řekl Hospodin ku Pánu mému: * Sed na mé pravici.

Žalm 110: Oslavovati budu tebe Hospodine z celého srdce svého: * v radě spravedlivých i v shromáždění.

Žalm 111: Blahoslavený muž, kterýž se bojí Hospodina: * v příkázáních jeho chtivý bude velmi.

Žalm 112: Chvalte služebníci Hospodina: * chvalte jméno Hospodinovo.

Žalm 113: Když vycházel Israel z Egypta, * a dům Jakobův z národu cizího.

Žalm 115: Uvěřil jsem, pročez mluvil jsem: * já pak snížen jsem byl velmi.

Žalm 116: Chvalte Hospodina všickni národové: * chvalte ho všickni lidé.

Žalm 121: Veselil jsem se z toho, když mi jest povědáno: * Do domu Hospodinova půjdem.

Žalm 126: Nebude-li Hospodin stavěti domu: * nadarmo pracují, kteříž stavějí jej.

Žalm 127: Blahoslavení všickni, kteříž se bojí Hospodina: * a kteříž chodí po cestách jeho.

Žalm 129: Z hlubokosti volal jsem k tobě Hospodine: * Hospodine vyslyš hlas můj!

Žalm 131: Pamatuj Hospodine na Davida, * a na všelikou tichost jeho.

Žalm 137: Oslavovati tě budu celým srdcem Hospodine: * neb's uslyšel slova ust mých.

Žalm 147: Chval Jerusaléme Hospodina: * chval Sione Boha svého.

Magnificat: Velebí * duše má Hospodina.

Praha 1897

katalog: jedinečný pramen, č. [37], s. *13

Žalm 111: Blahoslavený muž, který se bojí Hospodina * velikou libost maje v jeho příkázáních.

Žalm 129: Z hlubokosti volám k Tobě Hospodine * Hospodine, vyslyš hlas můj.

Přibil

katalog: jedinečný pramen, č. [79], s. *26

úvodní verš: Bože ku pomoci mé vzezři Pane ku pomoci mé prospěš,

Žalm 2: Proč se bouřili národové a lidé daremné věci přemejšlovali?

Žalm 18: Nebesa vypravují slávu Boží, a díla rukou jeho zvěstuje obloha.

Žalm 44: Vyneslo srdce mé slovo dobré, vypravuji já díla má králi.

Žalm 47: Veliký Hospodin a příliš chvalitebný v městě Boha našeho, na hoře svaté jeho.

Žalm 71: Bože soud svůj králi dej, a spravedlnost svou synu královu.

Žalm 84: Požehnal jsi Hospodine! země své, odvrátil jsi zajetí Jakobovo.

Žalm 88: Milosrdenství Hospodinova na věky zpívati budu.

Žalm 95: Zpívejte Pánu píseň novou, zpívejte Pánu všecka země.

Žalm 97: Zpívejte Pánu píseň novou, neb jest divné věci učinil.

Rohlíček-Sievers 1862

katalog: textová rodina I.2.5, s. *8

Žalm 109: Řekl Hospodin Pánu mému: – sediš na pravici mé;

Žalm 110: Oslavovati budu tebe Hospodine z celého srdce svého: – ve sboru spravedlivých i ve shromáždění.

Žalm 111: Blahoslavený muž, který se bojí Hospodina, – v příkázáních jeho libovati sobě bude velmi.

Žalm 112: Chvalte služebníci Hospodina: – chvalte jméno Páně.

Žalm 113: Když vycházel Israel z Egypta – a dům Jakobův z národu cizího,

Žalm 115: Uvěřil jsem, pročez mluvil jsem: – já pak snížen jsem byl velmi.

Žalm 116: Chvalte Hospodina všickni národové, – chvalte Ho všickni lidé.

Žalm 121: Veselím se, když mi praveno bývá: – pojďme do domu Hospodinova!

Žalm 126: Nebudeli Hospodin stavěti domu: – nadarmo pracují, jižto jej staví.

Žalm 147: Chval Jerusaléme Hospodina – chval Boha svého Sione!

Magnificat: Velebí – duše má Hospodina.

Spurný

katalog: jedinečný pramen, č. [84], s. *28

úvodní verš: Bože ku pomoci mé vzezři! Pane k spomahání mému pospěš.

Žalm 109: Řekl Pán Pánu mému, * sed' na pravici mé.

Žalm 110: Chválu vzdávati budu Tobě Hospodine z celého srdce svého; v radě spravedlivých i ve shromáždění.

Žalm 111: Blahoslavený člověk, který se bojí Hospodina * v příkázáních Jeho chtivý bude velmi.

Žalm 112: Chvalte služebníci Hospodina; chvalte jméno Hospodinovo.

Žalm 113: Když vycházel Israel z Egypta; * dům Jakobův z národu cizího.

Magnificat: Velebí * duše má Hospodina.

Stříž

katalog: jedinečný pramen, č. [93], s. *31

úvodní verš: Bože, k ochraně mé přispěj! Hospodine, pomoci mi pospěš!

Žalm 109: Řekl Hospodin Pánu mému: Zasedni po pravici mé, * dokavad ti nepoložím nepřátele tvé za podnož k nohám.

Žalm 110: Slaviti budu Hospodina z celého srdce * ve shromáždění spravedlivých i v obci.

Žalm 111: Blažen je muž, jenž se bojí Hospodina * a velice se těší z příkazů jeho.

Žalm 112: Chvalte, sluhové Páně, * chvalte jméno Páně!

Žalm 116: Chvalte Hospodina všichni národové, * hlásejte ho všichni kmenové,

Žalm 137: Děkuji tobě, Hospodine, z celého srdce, * neboť jsi vyslyšel slova mých úst;

Magnificat: Velebí duše má Hospodina * a duch můj plesá v Bohu, Spasiteli mém,

Svatojanský kancionál

katalog: textová rodina I.2.6, s. *9

úvodní verš: Bože, ku pomoci mé vzezři. Hospodine, pospěš k pomoci mé.

Žalm 2: Proč se národové bouří: * a lidé proč marné věci přemýšlejí?

Žalm 18: Nebesa vypravují slávu Boží: * a obloha zvěstuje dílo rukou Jeho.

Žalm 44: Vyneslo srdce mé slovo dobré: * vypravuji já písně své o králi.

Žalm 47: Veliký jest Hospodin a velmi chvály hodný: * v městě Boha našeho na hoře svatě Jeho.

Žalm 71: Bože, soud svůj králi dej: * a spravedlnost svou synu královu.

Žalm 84: Požehnal jsi, Hospodine, své zemi: * odvrátil jsi zajetí Jakobovo.

Žalm 88: O milosrdenstvích Hospodinových: * na věky zpívati budu.

Žalm 94: Pojdte, veselme se Hospodinu: * plesejme Bohu, Spasiteli našemu.

Žalm 95: Zpívejte Hospodinu píseň novou: * zpívejte Hospodinu všecka země.

Žalm 97: Zpívejte Hospodinu píseň novou: * nebť jest učinil divné věci.

Žalm 109: Řekl Hospodin ku Pánu mému: * Sed' na pravici mé.

Žalm 110: Oslavovati budu Tebe, Hospodine, z celého srdce svého: * v radě spravedlivých i v shromáždění.

Žalm 111: Blahoslavený muž, kterýž se bojí Hospodina, * velikou libost má v jeho příkázáních.

Žalm 112: Chvalte, služebníci, Hospodina: * chvalte jméno Hospodinovo.

Žalm 113: Když vycházel Israel z Egypta: * z národu cizího dům Jakobův.

Žalm 115: Uvěřil jsem protož i mluvil jsem: * já pak znížen jsem byl velmi.

Žalm 116: Chvalte Hospodina, všickni národové: * chvalte Ho všickni lidé.
Žalm 121: Veselím se z toho, když se mi říká: * Půjdem do domu Hospodinova.
Žalm 126: Nebude-li Hospodin stavěti domu: * nadarmo pracují, kdož stavějí jej.
Žalm 127: Blahoslaveni všickni, kteří se bojí Hospodina: * a kteříž chodí po cestách jeho.
Žalm 129: Z hlubokosti volal jsem k tobě, Hospodine: * Hospodine, vyslyš hlas můj.
Žalm 131: Pamatuj, Hospodine, na Davida: * a na jeho tichost všelikou.
Žalm 147: Chval Jerusaléme Hospodina: * chval Sione Boha svého,
Magnificat: Velebí duše má Hospodina: * a zplesal duch můj v Bohu, svém Spasiteli.

Šteyer 1

první formulář („Nešpor český, v způsob písniček složený“)
katalog: textová rodina I.2.1, s. *4

úvodní verš: Bože ku pomoci mé pohleď. Pane Bože všemohoucí / rač přispěti ku pomoci / srdce i ústa zpravit / bychom tě mohli chváliti.
Žalm 109: Řekl Pán ku Pánu mému / Bůh Otec sám k Synu svému
Žalm 110: Chváliti tě budu Pane / to se celým srdcem stane
Žalm 111: Blahoslavený člověk ten / kterýžto se na každý den / bojí Pána Boha svého / plní přikázání jeho.
Žalm 112: Chvalte služebníci všickni / Pána Boha svého vždycky / jméno Páně vychvalujte / a čest jemu prokazujte.
Žalm 113: Když lid Boží Izrahelský / vycházel z země Egyptský / a dům Jáкова svatého / z lidu velmi ukrutného.
Magnificat: Velice chválí Duše má / Spasitele mého Boha

Šteyer 2

druhý formulář („Jiné písně na nešporní žalmy“)
katalog: textová rodina I.2.1, s. *4

Žalm 109: Promluvil Pán Bůh sám ku Pánu mému * Syn můj si ty / sedniž na pravici mou.
Žalm 110: Vyznávati se budu tobě Pane * toť se z celého srdce mého stane.
Žalm 111: Blahoslavený muž Bohabojící * přikázání jeho pilně šetřící.
Žalm 112: Pochvalte služebníci Pána svého * chvalte s veselím slavné jméno jeho.
Žalm 113: Když jest vycházel Izrael z Egyptu * dům Jakobův z přeukrutného lidu.
Magnificat: Velebí duše má Pána vším srdcem * splesal Duch můj v Bohu Spasiteli mém.

Tulek

katalog: jedinečný pramen, č. [88], s. *29

úvodní verš: Bože, ku pomoci mé vzezři! Hospodine k spomožení mému pospěš
Žalm 2: Proč se bouřili národové: a lidé přemýšleli věci marné?
Žalm 18: Nebesa vypravují slávu Boží: a dílo rukou Jeho zvěstuje obloha.
Žalm 44: Vyneslo srdce mé slovo dobré: jáť vypravuji díla svá králi.

Žalm 94: Pojdmež a radujme se v Pánu, prozpěvujmež Bohu Spasiteli svému.
Předstupmež blíže před Jeho tvář, vyznavajíce vinu svou.

Úplný kancionál

katalog: jedinečný pramen, č. [34], s. *11

*ostatní texty viz Svatojanský kancionál, s. *66*

úvodní verš: Bože, ku pomoci mé vzezři: Hospodine, ku pomoci mi pospěš.

Valašské Meziříčí 1943

katalog: jedinečný pramen, č. [91], s. *30

úvodní verš: Bože, ku pomoci mé vzezři. Pane, pomáhat mi pospěš!

Žalm 2: Proč se bouří národy, | marné kují plány?

Žalm 18: Nebe hlásá slávu Boží, | obloha pak díla jeho.

Žalm 44: Buď nám, Mesiáši, králem po vše věky! | Pravdě svojí nauč nás, | plamen
křivdy bídné zhas.

Žalm 47: Jest Hospodin náš plný veleby, | a tvorstvo všechno vzdává mu chvály.

Žalm 71: Bože, náš, | spravedlivý, | milost dej, | pomáhej,

Žalm 84: Hospodine, Bože náš, | ty náš Otče pravý, | zemi své jsi požehnal, | že
je plna slávy.

Žalm 88: Milost Boží opěvujme s radostí | a z Boží se veselme dnes věrnosti.

Žalm 95: Zpívejte s plesáním Hospodinu, | vzdejte čest v pokoře jeho Synu.

Žalm 97: Ať Bohu všecko zaplesá, | Hospodinu, | v trest člověk že již neklesá |
pro svou vinu.

ABSTRAKT

PAVLÍK, J. „*Hodinky církevní.*“ *České překlady z Římského breviáře 1800-1971.* České Budějovice 2019. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce M. Vlčková.

Klíčová slova: Římský breviář, liturgie hodin, odpolední pobožnosti, liturgická hudba

Práce mapuje české překlady z Římského breviáře v období od roku 1800 do liturgické reformy Druhého vatikánského koncilu. Přináší jejich katalog, na jehož základě identifikuje a blíže popisuje nejvýznamnější textové rodiny. Ukazuje se, že většina prostudovaných překladů z breviáře vznikla pro potřeby veřejně slavených nešpor, zpívaných v národním jazyce. Z historických zkušeností s touto předkoncilní paraliturgickou formou jsou závěrem vyvozena i doporučení pro veřejné slavení liturgie hodin dnes.

ABSTRACT

Czech Translations from the Roman Breviary 1800-1971

Keywords: Roman Breviary, Liturgy of the Hours, liturgical music

The thesis examines Czech translations from the Roman Breviary created in the period between 1800 and the liturgical reform of the Second Vatican Council. Catalogue of such translations has been prepared. Based on the catalogue, the most important text families are identified and described in detail. It turns out that most of the translations were created for purposes of publicly celebrated Vespers, chanted in the vernacular. Based on historical experience with this pre-conciliar paraliturgical form, a few final suggestions are made for public celebration of the Liturgy of the Hours today.